BABEL

Daniel
MASON

Roman premiat cu Northern California Book Award

Best of 2018 pentru *New York Times*, *Washington Post*, *San Francisco Chronicle*, *NPR*

SOLDATUL IERNII

NEMIRA

BABEL

Daniel Mason este medic și autor al romanelor *The Piano Tuner* și *A Far Country*. Cărțile lui au fost traduse în douăzeci și opt de limbi și au fost adaptate pentru operă și teatru. Bursier din partea National Endowment for the Arts, este în prezent asistent la catedra de psihiatrie de la Universitatea Stanford, unde predă cursuri de științe umaniste și de medicină. Locuiește în San Francisco Bay Area împreună cu familia sa.

Daniel
MASON

SOLDATUL IERNII

Traducere din limba engleză
RUXANDRA TOMA

NEMIRA

.

Coperta: Cristian FLORESCU, Ana NICOLAU
Redactor: Irina CERCHIA
Tehnoredactor: Magda BITAY
Lector: Roxana POPESCU
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MASON, DANIEL
Soldatul iernii / Daniel Mason; trad. din lb. engleză: Ruxandra Toma. – București: Nemira Publishing House, 2019
ISBN print 978-606-43-0635-7
ISBN epub 978-606-43-0820-7
ISBN mobi 978-606-43-0821-4
I. Toma, Ruxandra (trad.)
821.111
Daniel Mason
WINTER SOLDIER
Copyright © 2018 by Daniel Mason
Tiparul este executat la MONITORUL OFICIAL R.A.
Orice reproducere, totală sau parțială,
a acestei lucrări și închirierea acestei cărți
fără acordul scris al editorului sunt strict interzise
și se pedepsesc conform Legii dreptului de autor.
ISBN 978-606-43-0635-7

Pentru Sara

„Există boli cu destin tragic.“

Commotions et émotions de guerre[1]*,*

ANDRÉ LÉRI, 1918

„Șocuri și emoții ale războiului“ – studiu al lui André Léri (1876–1930), neurolog francez (n. tr.).

1.

Nordul Ungariei, februarie, 1915

Mai aveau cinci ore până la Debrețin, oraș unguresc situat mai la est, când trenul se opri în mijlocul câmpului.

Nu îl anunță nimeni nimic, nu auzi nici măcar un fluierat. Dacă nu ar fi fost tabla acoperită cu zăpadă, nu ar fi știut că a ajuns. Repede, pentru ca nu cumva să plece trenul pe neașteptate, își luă ranița, haina și sabia și începu să-și croiască drum printre bărbații de pe culoarul vagonului. Era singurul pasager care cobora aici. Mai încolo, câțiva hamali descărcară două lăzi, după care se urcară înapoi în tren, bătându-și palmele ca să le scuture de zăpadă și să le încălzească. Apoi, în zăngănit de lanțuri, vagoanele se puseră în mișcare, fluturându-i poalele mantalei și aruncându-i zăpadă pe genunchi.

Husarul îl aștepta în interiorul haltei; își adusese și caii acolo ca să-i scape de gerul năprasnic. Urechile lor atingeau tavanul scund, capetele le atârnau peste o bancă pe care stăteau trei țărănci, cu picioarele pe deasupra dușumelei și cu mâinile pe burți, aidoma unor bărbați grași, satisfăcuți de masa copioasă pe care tocmai au terminat-o. Femeie, cal, femeie, cal, femeie. Fără să rostească niciun cuvânt, husarul se ridică în picioare. La Viena, Lucius văzuse defilând regimente de husari și le admirase penele de la chipiuri și eșarfele colorate; însă bărbatul acesta purta un palton gros, cenușiu și o căciulă din blană, veche și peticită. Îi făcu un semn lui Lucius și îi întinse frâul unuia dintre cai. După care îl conduse afară pe celălalt, care flutură din coadă pe sub nasul țărăncilor atunci când trecu pe sub acvila bicefală, simbol al Imperiului Austro-Ungar, de deasupra ușii.

Lucius trase de frâu, dar calul lui – o iapă, observă el – nici nu se clinti. O mângâie pe gât cu dosul palmei – de la mâna ruptă –, continuând să tragă cu cealaltă.

– Haide! îi șopti el, mai întâi în germană, apoi în poloneză, în timp ce copitele din spate ale iepei se desprinseră din bălegarul înghețat de pe jos.

Iar husarului de la ușă îi zise:

– Ai avut mult de așteptat.

Atât a spus. Husarul își puse o mască din piele, cu orificii tăiate în dreptul ochilor și nărilor și se urcă în șa. Cu ranița pe umeri și străduindu-se să-și acopere fața cu eșarfa, Lucius încălecă și el. Din haltă, cele trei țărănci bătrâne îi urmăriră cu privirea până când husarul își întoarse calul și închise ușa. N-o să vă mai vedeți fiii, ar fi vrut Lucius să le spună. Sau nu o să-i mai vedeți în viață. Aproape că nu mai exista bărbat apt de luptă care să nu încerce să ridice asediul rusesc asupra fortăreței Przemyśl[2].

Tot fără să rostească vreun cuvânt, husarul porni la trap înspre nord. Își pusese pușca cu țeavă lungă de-a curmezișul șeii, dar își ținea sabia la centură. Lucius aruncă o privire în spate, către calea ferată, însă trenul plecase deja, iar ninsoarea acoperea din nou șinele.

Și merse în urma husarului. Copitele iepei răsunau pe solul înghețat. Cerul era cenușiu. În zare se vedeau munții acoperiți de nori și cețuri. Pe acolo pe undeva era satul Lemnowice și spitalul de campanie al Armatei a III-a, unde trebuia el să ajungă.

Avea douăzeci și doi de ani, nu avea răbdare, nu-i plăceau șefii și abia aștepta să termine instrucția. Renunțase la trei ani din viață, ani pe care îi petrecuse singur, ca un pustnic, în biblioteci, unde studiase cărți întregi de medicină cu o strictețe monahală, până le subțiase într-atât de mult foile, că le făcuse străvezii. Văzuse diapozitive cu ravagiile făcute de tifos, scarlatină, lupus, ciumă. Memorase toate simptomele dependenței de cocaină și ale isteriei; știa că respirația persoanelor otrăvite cu cianură miroase a alune și mai știa și că puteai să auzi în gâtul pacientului murmurul unei valve aortice îngustate. În ținută impecabilă, cu costum și cravată, petrecuse zilnic multe ore privind de la înălțimea amețitoare a galeriei pentru spectatori, de deasupra sălii de operații. Își lungea gâtul, și-l răsucea ca să poată vedea printre grupurile de colegi neastâmpărați, peste capetele îngrijit pieptănate ale studenților din anii mari, peste profesorii stagiari, asistentele chirurgului, dincolo de câmpul chirurgical, drept în incizie. Până să

începă războiul, se visa în fiecare noapte în sala de operații: vise lungi, provocatoare, în care extirpa niște organe ireale – jumătate organ de om, iar cealaltă jumătate, organ de porc. (Pentru că făcea practică pe resturi primite de la măcelari.) Într-o noapte, în timpul unui vis cu o rezecție de vezică biliară, a avut senzația extrem de clară că ține în mână ficatul umed și greu și s-a trezit convins că ar putea să facă de unul singur respectiva operație.

Dacă dedicarea lui față de medicină era absolută, originile ei rămâneau o enigmă. Sigur, în copilărie se holbase uluit la cadavrele din ceară de la Muzeul de Anatomie și Patologie; dar la fel de impresionați păruseră și cei trei frați ai lui și niciunul dintre ei nu se îndreptase mai târziu spre „arta lecuirii" a lui Hipocrat. În neamul lui nu exista niciun doctor, nici printre membrii familiei Krzelewski, din sudul Poloniei, și cu atât mai puțin printre rudele mamei sale. Uneori, când îl mai încolțea câte o păuniță la vreuna dintre seratele ei insuportabile, era nevoit să suporte un discurs condescendent despre cât de nobilă era vocația de doctor și că, într-o zi, dragostea lui față de oameni îi va fi răsplătită cu vârf și îndesat. Însă nu din dragoste față de oameni se apucase el să studieze medicina. Dacă l-ar fi întrebat cineva de ce alesese această profesie, singurul răspuns la care se putea gândi era că studiul acesta necontenit îi aducea fericire. Nu era o persoană religioasă, însă doar religia îi oferea cuvintele cu care ar fi putut explica ce simte: revelație, epifanie, miracolul creațiilor lui Dumnezeu, miracolul șubrezirii acestor creații.

Studiul în sine: acesta era răspunsul pe care îl dădea în momentele de maximă exaltare. Însă exista și un alt motiv pentru care își îndreptase atenția către medicină, motiv la care se va gândi mai târziu, în momentele de cumpănă. Avea doar doi colegi pe care îi putea considera prieteni: Feuermann, fiu de croitor, și Kaminski, care purta ochelari fără dioptrii ca să pară mai bătrân și care intrase la facultate cu bursă de la Surorile Milosteniei. Cu toate că nu discutau despre asta, Lucius știa că aleseseră medicina pentru faptul că le garanta mobilitatea socială. Iar pentru Feuermann și Kaminski, veniți unul din mahalaua Leopoldstadt și celălalt de la orfelinat, mișcarea aceasta nu putea fi decât una *ascendentă.* În schimb, tatăl lui Lucius provenea dintr-o veche familie poloneză, care pretindea că s-ar trage din Iafet, fiul lui Noe (da, chiar *acel* Noe, care a construit Arca în

vremea Potopului); iar prin venele mamei sale curgea sângele albastru al lui Jan Sobieski, Marele Eliberator al Vienei și Salvator al Civilizației Occidentale, Rege al Poloniei, Mare Duce de Lituania, Rutenia, Prusia, Mazovia, Samogiția, Smolensk, Kiev, Vlohinia etc., etc. Prin urmare, din punctul de vedere al lui Lucius, medicina nu-i aducea o avansare pe scara socială, ci, mai degrabă, îl arunca de pe ea.

Nu, fusese limpede încă de la bun început că nu avea ce să caute în această familie – al șaselea copil, nedorit și neașteptat, născut la ani buni după ce medicii îi spuseseră mamei sale că nu va mai putea rămâne însărcinată. Dacă nu ar fi semănat leit cu tatăl său – înalt, cu picioare mari, cu pielea ca de alabastru, cu o claie de păr blond ca de islandez și sprâncene stufoase chiar și în copilărie –, s-ar fi putut întreba dacă nu cumva era înfiat. Însă bujorii din obraji, care-i confereau tatălui său aspectul acela de cavaler care și-a scos coiful la capătul unui turnir solicitant, la Lucius semănau mai mult cu niște pete de rușine. Urmărea comportamentul fraților și surorilor lui la seratele mamei și nu le putea înțelege absolut deloc dezinvoltura, grația, puterea cu care îndurau freamătul din jur. Indiferent cât de mult încerca – își punea pietricele în buzunare ca să-și amintească să surâdă, își scria liste cu „subiecte de conversație“ – nu reușea absolut deloc să fie spontan. Înainte de aceste petreceri, trecea prin salon și alătura fiecărei opere de artă câte un subiect de discuție: atunci când vedea portretul lui Sobieski trebuia să vorbească despre vacanțe, bustul lui Chopin însemna că trebuia să-l întrebe pe interlocutor ce mai face. Însă, oricât de mult se pregătea, rezultatul era același: un moment, o pauză – o singură secundă – o fracțiune de secundă – înainte să deschidă gura. Se mișca ușor printre rochiile bogate și printre pantalonii de mareșal, călcați la dungă. Însă, de fiecare dată când se apropia de un grup de tineri de vârsta lui, aceștia amuțeau. Brusc.

Se tot întreba cum ar fi fost dacă ar fi crescut într-un alt timp sau loc – printre altfel de oameni, oameni mai tăcuți. Oare atunci stingherеala lui ar mai fi fost observată? Însă în Viena, printre oameni care stăpâneau arta cuvântului, unde frivolitatea fusese adusă la rang de religie, știa bine că bâlbâielile lui erau observate. Chiar numele lui era o bătaie de joc: *Lucius,* numele legendarilor împărați ai Romei, pe care i-l alesese tatăl său. Când a împlinit treisprezece ani,

atât de îngrozit era de criticile mamei sale, atât de nesigur că ar avea ceva inteligent de spus, că această stare de anxietate începuse să se manifeste printr-un tremur al buzelor, în frământatul nervos al degetelor și, apoi, în bâlbâiala de care nu mai putea să scape.

La început fusese acuzat că se preface. Bâlbâiala apare la o vârstă foarte mică, i-a spus mama lui, nu la un băiat așa de mare. Însă el nu se bâlbâia atunci când era singur și nici atunci când vorbea despre revistele lui de știință sau despre cuibul de păsări din fața ferestrei de la camera lui. Și nu îl afecta nici când era la acvariul din grădina zoologică de lângă Palatul Schonbrunn, unde stătea ore în șir ca să se uite la *Grottenolm* – salamandre oarbe și translucide, din sudul imperiului, cărora le puteai vedea sângele trecând prin vene.

În cele din urmă, mama a acceptat că s-ar putea ca ceva să nu fie în regulă și i-a angajat de la München un specialist faimos, autor al unei cărți despre tulburările de vorbire și inventator al unui dispozitiv metalic, pe care îl botezase *Zungenapparat*[3] și care separa mișcările labiale, palatale și glotale ale limbii, în vederea obținerii unor sunete curate.

Doctorul a sosit într-o dimineață caldă de vară, rozându-și o pieliță de la unghie. Apoi a început să fredoneze și să-l consulte, palpându-i gâtul și uitându-i-se în urechi. A făcut niște măsurători, i-a examinat gingiile cu degete urât mirositoare. Mama lui Lucius s-a plictisit și a ieșit din încăpere. Într-un final, faimosul doctor i-a pus aparatul și i-a cerut să cânte „Drumețul fericit".

Lucius a încercat. Clama îl ciupea de buze. Zimții aparatului îl tăiau la limbă. Scuipa sânge.

– Mai tare! i-a strigat doctorul. Funcționează!

Când mama s-a întors, și-a găsit fiul făcând spume roșii la gură și lătrând ca un câine. Lucius s-a uitat când la unul, când la celălalt – Mamă – Doctor – Mamă – Doctor –, iar mama lui părea că se face tot mai mare și tot mai roșie; iar doctorul, tot mai mic și mai palid. *Habar n-ai în ce necaz ai intrat*, i-a spus băiatul în gând. Și a început să chicotească – treabă destul de dificilă, dacă ai un *Zungenapparat* montat în gură. Doctorul și-a strâns urgent uneltele și a fugit din casa lor.

Al doilea doctor a încercat să-l hipnotizeze, nu a reușit și i-a prescris ulei de

hering cu care să-și lubrifieze mucoasa bucală. Al treilea i-a strâns testiculele în mână și a declarat că sunt dezvoltate corespunzător pentru vârsta lui. Dar, atunci când i-a arătat ilustrațiile cu trupuri de femei în diverse poziții din revista *Adevăratele secrete ale călugărițelor* și nu a observat nicio reacție, și-a scos carnețelul și a notat în el „insuficiență glandulară". După care a șoptit ceva la urechea mamei.

O săptămână mai târziu ea i-a cerut tatălui să-l ducă la un anumit stabiliment, specializat în dezvirginări și cu certificat medical care să indice lipsa bolilor venerice. Lucius a fost închis într-un apartament somptuous, mobilat în stil Ludwig al II-lea, cu o fată din zona rurală a Croației, costumată ca o cântăreață de operă bufă. Deoarece era din sud, Lucius a întrebat-o dacă a auzit de *Grottenolm.* Fata i-a răspuns că da; și o rază de lumină i-a licărit în privirea speriată. Odată tatăl ei prinsese mai multe salamandre din acestea ca să le vândă acvariilor din imperiu. Lucius și fata s-au minunat de coincidența din viețile lor și el i-a mărturisit că, fix în săptămâna aceea, preferata lui de la grădina zoologică depusese ouă, din care, foarte curând, aveau să iasă mormoloci.

După ce a ieșit din apartament, tatăl lui l-a întrebat:

– Ai făcut-o?

Și Lucius i-a răspuns:

– Da, tată.

Iar tatăl a spus:

– Nu te cred. Ce anume ai făcut?

Și Lucius a zis:

– Am făcut ce trebuia să fac.

Și tatăl:

– Adică ce?

Și Lucius:

– Ce am învățat.

Și tatăl:

– Și ce anume ai învățat, băiete?

Și Lucius, amintindu-și ce citise într-un roman de-al surorii lui, a răspuns:

– Să fiu pătimaș.

– Bravo, fiule! a zis tatăl lui.

Îndura în tăcere seratele părinților, până i se permitea să plece din salon. Ar fi preferat să nu apară deloc pe acolo, dar mama zicea că oaspeții ar fi asemuit-o cu Walentyna Rozorovska, doamna aceea care-și ascunsese într-o ladă fiica infirmă. Așa că Lucius era nevoit să meargă în urma ei când își saluta invitații. Mama era extrem de mândră de talia ei subțire și, uneori, Lucius își spunea că îl ține pe lângă ea pentru că nimic nu-i făcea mai multă plăcere decât să le audă pe celelalte doamne spunând:

– Vai, Agnieszka, după șase copii – o siluetă atât de *suplă!* Cum reușești?

Cu corsetul! voia să strige Lucius. Asemenea conversații îl oripilau de-a dreptul. I se păreau vulgare comentariile despre nașterea lui, având sentimentul că acele femei laudă organele genitale ale mamei sale. Și se simțea ușurat atunci când ea ocolea subiectul și începea să vorbească despre muzică și arhitectură, interesându-se în mod deosebit de viața soțiilor de industriași, întrebându-le pe unde mai călătoriseră bărbații lor. Abia după ce a mai crescut, Lucius a înțeles câtă strategie și, în fond, câtă cruzime se ascundea în aceste întrebări.

Regele este mereu la vânătoare, iar regina este mereu însărcinată – aceasta era gluma făcută pe seama familiei lui, parafrazând vorbele lui Goethe, din *Faust*. În multe privințe, regina asta le face pe amândouă, își spunea el. Tatăl său, maior într-un batalion de lăncieri, bărbat cu o pasiune nestăvilită pentru dulciuri, fusese împușcat în șold de italieni în Bătălia de la Custoza[4] și apoi intenționase să-și petreacă restul vieții lenevind în garnizoana lui din Cracovia, unde să bea șliboviță și să exerseze arta de a proiecta umbre pe pereți cu mâinile ca să-și distreze copiii. În primii zece ani de căsnicie și temându-se ca nu cumva să-i fie tulburată această perioadă fericită, eroul de război a reușit să ascundă de mama lui Lucius existența zăcămintelor neexploatate ale familiei. Fier? *Acolo?* Doar căcăreze de lilieci. Cupru? Of, scumpa mea, ăsta nu-i decât un zvon fals. Cum, ți-au spus că ar fi *zinc?*

Își cunoștea mult prea bine soția. Pentru că nici nu a apucat ea să pună bine mâna pe bilanțul contabil, că un bubuit teribil s-a auzit în sudul Poloniei. În doar trei ani, minele Krzelewski au trecut de la aprovizionarea armatei cu nasturi pentru tunici și alamă pentru trompete la furnizarea de oțel și fier pentru noua

cale ferată spre Zakopane. Curând, mama a vrut să se mute la Viena ca să își poată extinde influența și în inima imperiului. În fond, era perfect normal, obișnuia ea să spună. Viena îi era datoare familiei ei de când Sobieski eliberase Austria de sub jugul turcilor.

Bineînțeles că spunea asta numai în privat. În public, nu ezita câtuși de puțin să-și etaleze podoabele imperiale. Polițele de deasupra căminelor au fost curând împodobite cu obiecte ceramice decorative, create special pentru jubileele lui Franz Josef. L-a plătit pe Klimt să-i facă mai multe portrete – mai întâi, cu Lucius alături, apoi, pentru că o fermecaseră modelele aurite din portretul lui Adele Bloch-Bauer, a cerut să fie șters chipul lui Lucius. Ogarii lor irlandezi – botezați Puszek I (1873–1881), Puszek II (1880–1887), Puszek III (1886–1896), Puszek IV (1895–1902) etc. – erau descendenți direcți chiar ai câinelui care se numea „Umbra", preferatul împărătesei Sissi.

Cu excepția celui mai mare, toți copiii ei se născuseră la Viena – Władisław, Kazimierz și Bolesław, Sylwia și Regelinda – toate nume de sfinți polonezi. Când Lucius a trecut de zece ani, toți au plecat de acasă. Avea să afle mai târziu că au existat niște conflicte între ei, conflicte mari; însă, în copilărie, legătura dintre ei i se părea indestructibilă. Frații beau, surorile cântau la pian. Frații, care plecau în zori la vânătoare, cu tatăl lor, pe moșiile din Polonia și Ungaria, beau foarte mult.

Prin urmare, nu a fost deloc surprins de reacția părinților când i-a anunțat prima dată că intenționează să studieze medicina. Mama lui i-a spus atunci că medicina era doar pentru ariviști.

El i-a răspuns că mulți fii de nobili deveniseră doctori. Însă știa care va fi răspunsul încă dinainte ca ea să-l rostească cu buzele ei subțiri și tensionate.

– Da, dar tu nu ai să ajungi la fel ca ei.

În cele din urmă, ea a cedat. Îi cunoștea limitele băiatului mai bine decât oricine altcineva. Așa că Lucius a intrat la facultatea de medicină, s-a simțit foarte singur la început și nu a fost invitat să facă parte din diversele asociații de studenți germani. După care i-a descoperit pe Feuermann și Kaminski, la fel de excluși și izolați ca el, care încercau să-și mascheze cât mai bine rușinea în fața hohotelor de râs ale celorlalți studenți.

Încă din prima zi, Lucius s-a pus pe învățat. Spre deosebire de cei doi prieteni, care făcuseră *Realschule*[5]*,* cu accent pe disciplinele reale, el fusese școlit doar de guvernanta cu o pasiune deosebită pentru greacă și latină. Amicilor lui le-a spus că studiile sale de zoologie și botanică s-au oprit la Plinius. Când ei râdeau, el se mira, pentru că nu glumise câtuși de puțin. Apoi se prefăcea că nu auzise în viața lui de Darwin și spunea adesea: „Treaba asta cu gravitația chiar că e o aiureală." Însă îi plăceau cursurile de terapeutică; îl vrăjeau clasificările lui Linnaeus, îl fermecau tuburile Crookes, alchimia secundară care bolborosea în gradațiile paharelor Erlenmeyer.

Chiar dacă iubea medicina – da, acesta era cuvântul care descria cel mai bine amețeala care îl cuprindea când se gândea la ea, gelozia față de ceilalți pretendenți, ambiția lui de a-i descoperi cele mai ascunse secrete –, chiar dacă iubea medicina, în niciun caz nu se așteptase ca *Ea* să-i împărtășească sentimentele. La început a observat doar atât: nu se bâlbâia atunci când vorbea despre *Ea.* Până la finalul celui de-al doilea an, nu a avut de susținut niciun examen; iar apoi, într-o zi rece de decembrie din al treilea semestru, a primit primul indiciu că ar fi înzestrat – după cum scria în evaluarea acelui an – cu „o capacitate neobișnuită de a sesiza ce se află dincolo de aparențe".

Conferențiarul din ziua aceea – Grieperkandl, marele expert în anatomie – făcea parte din categoria profesorilor emeriți, care credeau că cele mai moderne inovații medicale (spălatul mâinilor, de exemplu) îți răpeau masculinitatea. Cursurile lui se desfășurau într-o atmosferă de teroare, deoarece în fiecare săptămână Grieperkandl avea obiceiul să cheme un *Praktikant*[6] în fața lui, îi trecea numele într-un carnețel (întotdeauna nume de *bărbat*; la cursurile lui erau și șapte fete, dar Grieperkandl le trata ca pe niște asistente) și îl supunea unui interogatoriu cumplit despre tot felul de secrete clinice atât de indecente, că mulți dintre profesorii lor nu ar fi știut ce să răspundă.

În timpul unui curs despre anatomia mâinii, a venit și rândul lui Lucius să fie chemat în fața clasei. Grieperkandl l-a întrebat dacă a învățat – învățase – și dacă știa numele tuturor oaselor – le știa – și dacă ar dori să le enumere. Atât de aproape de el stătea bătrânul profesor, că Lucius simțea mirosul de naftalină al hainei sale. Grieperkandl și-a zornăit buzunarul. Avea niște oase acolo. Ar dori

Lucius să aleagă unul dintre ele și să spună cum se numește? Lucius a ezitat; din amfiteatru s-au auzit câteva râsete nervoase. Și-a strecurat prudent mâna în buzunarul profesorului și a ales osul cel mai lung și mai subțire. Când a vrut să-l scoată, profesorul l-a apucat de încheietură.

– Orice prost știe cum se numește, dacă se *uită*, i-a spus el.

Atunci Lucius a închis ochii, a zis *scafoid* și l-a tras afară.

– Altul, i-a cerut Grieperkandl.

Lucius a zis *capitat* și l-a scos și pe acela. Iar Grieperkandl a spus:

– Astea două sunt cele mai mari – ți-a fost ușor.

Lucius a zis *semilunat.* Și Grieperkandl i-a spus:

– Altul.

Și Lucius a zis *os cu cârlig, os piramidal, metacarp*, scoțându-le pe rând din buzunarul profesorului, până când nu a mai rămas decât un os micuț, mai ciudat, prea scurt și gros ca să fie o falangă distală, fie ea și a degetului mare.

– Deget de la picior, a zis el, dându-și seama că i s-a udat cămașa de la transpirație. Este degetul mic de la picior.

O tăcere de mormânt s-a așternut peste amfiteatru.

Iar Grieperkandl, incapabil să-și stăpânească zâmbetul acru (căci, așa cum va mărturisi mai târziu, aștepta de douăzeci și șapte de ani să facă gluma aceea), a spus:

– Foarte bine, fiule. Dar al cui este el?

O capacitate neobișnuită de a sesiza ce se află dincolo de aparențe. Și-a notat aceste cuvinte în jurnal, în poloneză, germană și latină, de parcă și-ar fi ales deja epitaful. Era un gând încurajator pentru băiatul care crescuse fără să înțeleagă cele mai simple comportamente ale oamenilor din jur. Dacă afirmațiile mamei sale erau false? Dacă tot timpul ăsta el văzuse în profunzimea lucrurilor? Peste doi ani, la primul *Rigorosum*[7], a ieșit pe primul loc la toate materiile, cu excepția fizicii, unde a fost întrecut de Feuermann. I se părea imposibil. Din cauza guvernantei, i se făcuse lehamite de limba greacă, nu-l interesau câtuși de puțin cauzele care duseseră la izbucnirea Războiului De succesiune Austriacă[8], îl confunda pe kaizerul Friedrich Wilhelm cu kaizerul Wilhelm și cu kaizerul

Friedrich și credea că filozofia nu face decât să creeze probleme acolo unde nu existaseră înainte.

A început plin de speranțe semestrul al cincilea. S-a înscris la cursurile de Patologie, Bacteriologie și Diagnosticare clinică, iar vara urma să-i aducă primele cursuri de Chirurgie. Însă erau premature speranțele sale de a ieși din sfera teoriei și de a trata pacienți vii. Așa că și-a urmărit profesorii de la distanță, în aceleași săli imense unde urmase cursurile de chimie organică. Chiar dacă le era prezentat un pacient – situație totuși extrem de rară în cazul cursurilor introductive –, Lucius abia dacă îl zărea, darămite să mai înțeleagă cum să facă percuția[9] ficatului sau cum să palpeze nodulii.

Uneori era chemat în față ca *Praktikant.* La un curs de Neurologie, a stat lângă pacientul din ziua aceea, un lăcătuș de șaptezeci și doi de ani, din Tirolul Italian, cu o afazie[10] atât de gravă că nu mai putea decât să bâiguie „de-de-de". Fiica lui îi traducea în limba italiană întrebările doctorului. Și când sărmanul om încerca să răspundă, nu reușea decât să deschidă și să închidă gura ca un pui de pasăre. „De", „De!", zicea el, cu chipul roșu din cauza frustrării. În tot acest timp, șoaptele de fascinație și aprobare ale studenților umpleau sala. La insistențele aspre ale conferențiarului, Lucius a diagnosticat o tumoare în lobul temporal, străduindu-se din răsputeri să se concentreze doar asupra științei și să nu se mai gândească la faptul că îi dădea o veste îngrozitor de rea fiicei bătrânului. Aceasta începuse deja să plângă în hohote și tot voia să-și ia tatăl de mână.

– Încetează imediat! i-a strigat profesorul, lovind-o peste degete. Ne deranjezi cursul!

Pe Lucius îl ardeau obrajii. Îl detesta pe doctorul acela pentru că punea asemenea întrebări în fața fiicei și se detesta pe sine pentru că răspundea la ele. Dar nu-i plăcea nici sentimentul că ar fi fost de partea pacientului, incoerent și bolnav. Așa că a răspuns tare și cu convingere, fără strop de compasiune în glas. Diagnosticul lui de hernie cerebrală și de distrugere ireversibilă a centrilor respiratori din creier, afecțiuni care aveau să-i aducă moartea pacientului, a fost primit cu aplauze asurzitoare.

După această performanță, a fost abordat de câțiva colegi, care i-au propus să intre în grupurile lor. Însă Lucius nu avea timp de pierdut cu ei. Nu putea

înțelege lenea studenților care angajau meditatori să-i ajute să memoreze anatomia cadavrelor. El era pregătit să treacă la următorul nivel, să-și atingă pacienții, să-i taie și să le elimine boala. Îl frustra chiar și practica în clinică – când o mulțime de vreo optzeci de studenți se țineau după renumitul lor dascăl, însă doar zece sau douăzeci dintre ei primeau permisiunea de a examina o hernie sau o tumoare la sân. O dată – o singură dată – a fost lăsat singur cu un pacient, un dalmat cu părul subțire, din ale cărui canale auriculare a scos atâta ceară, că ar fi putut să facă din ea o candelă micuță. Individul, diagnosticat cu pierderea totală a auzului în urmă cu cincisprezece ani, s-a holbat la Lucius de parcă acesta ar fi fost Hristos reîncarnat. Însă pe Lucius l-au stingherit la culme toate laudele, binecuvântările, pupăturile înlăcrimate de mână. Pentru asta studiase el atâta? Ca să se facă miner? Iar faptul că stimatul lui profesor pusese surzenia pacientului pe seama demenței îl deprimă și mai mult.

Așa că s-a întors la manualele lui.

La vremea respectivă, doar Feuermann mai putea ține pasul cu el. Curând s-au izolat de ceilalți și au început să studieze singuri, întrecându-se în acerba competiție a diagnosticării. Au memorat toate sindroamele otrăvirii și manifestările paraziților tropicali mai puțin cunoscuți; de asemenea, au învățat cum să se folosească, neascultând de sfaturile profesorilor, de sistemele defuncte de clasificare (frenologie[11], teoria umorală[12]), aplicându-le celorlalți colegi. Când Freuermann a zis că poate să diagnosticheze douăsprezece maladii doar privindu-i mersul pacientului, Lucius a declarat că ar putea să le diagnosticheze doar *ascultându-i* pașii. Prin urmare, au căutat un coridor pustiu, unde Lucius s-a întors cu fața la perete. Feuermann se plimba încoace și încolo în spatele lui. *Pleosc,* au făcut tălpile lui; și apoi: *pleosc-pleosc* și *fââșș-poc* și *fââșș-fââșș* și *trosc-trosc.* Iar răspunsurile lui Lucius au fost: ataxie senzorială[13], hemipareză spastică, Parkinson și platfus.

– Ce zici de asta? l-a întrebat Feuermann, făcând *rapa-rapa-trop.*

Asta a fost ușor.

– Dansator cronic, foarte, foarte prost, posibil în stadiu terminal.

– M-ai învins! gemu Feuermann.

Iar Lucius, evident extrem de încântat de sine, se apucă și el să danseze.

Câteodată avea impresia că Feuermann era unica persoană care putea să-l înțeleagă și doar în preajma lui Feuermann se simțea în largul său. Pentru că Feuermann era prietenul lui – un tânăr chipeș, cu o oarecare reputație de crai printre infirmierele care nu erau călugărițe și care l-au convins să frecventeze bordelul de pe Alestrasse, spunându-i că acolo s-au dus pe vremuri și legendarii doctori Billroth și Rokitansy. Tocmai pe Feuermann s-au găsit să-l învețe unde să se ducă; pe Feuermann, care îi făcuse cunoscut principiul *titillatio clitoridis*[14], atunci când venise vorba despre lucrarea *Structura și funcționarea organelor genitale la femei* (Leipzig, 1824). Cu toate acestea, în ultimii doi ani nu abordaseră niciodată un subiect care să nu aibă o legătură cât de vagă cu medicina. Feuermann nu a acceptat niciodată vreo invitație la somptuoasa vilă a familiei lui Lucius de pe strada Cranachgasse. Iar Lucius nu l-a întrebat niciodată ce îi făcuse pe părinții lui să fugă din satul de lângă granița cu Rusia, atunci când Feuermann era foarte mic; și nu l-a întrebat nici de ce nu mai avea mamă. Nu știa decât că tatăl prietenului său era croitor și că îi făcea fiului său costume foarte elegante din resturile de materiale rămase de la clienți.

Billroth, spunea Feuermann, mănâncă doar castraveciori murați după coit; Rokitansky nu-și scoate halatul de laborator nici în timpul actului sexual. Procedeul *titillatio* fusese prescris pe vremuri de marele van Swieten pentru tratarea frigidității de care suferea împărăteasa Maria Theresa – și astfel a fost salvat imperiul. Odată, Feuermann a spus din senin:

– Poate o să ne însurăm cu două surori.

Lucius a zis că i se pare o idee bună, după care și-a întrebat prietenul dacă a citit lucrarea lui Klamm despre tratarea cu bromură a palpitațiilor din cauze necunoscute.

Dintre toate cazurile studiate, pe Lucius cel mai mult îl fascinau cele neurologice. Extraordinară mai era mintea omului! Simțea un membru la ani buni după amputare! Vedea fantome lângă pat! Producea toate simptomele de sarcină (abdomen umflat, amenoree) doar prin puterea dorinței! Atunci când rezolva cele mai dificile cazuri îl străbăteau fiori aproape sexuali. Exista o claritate splendidă în tiparele acelea, în posibilitatea de a localiza o tumoare doar prin

efectul de distrugere a vorbirii sau a vederii, în ocazia de a reduce complexitatea celorlalți oameni la arhitectura celulelor lor.

La universitate era un profesor care se numea Zimmer, renumit pentru prima disecție a talamusului prin anii 1870, și care apoi publicase cartea *Diagnosticare radiologică a bolilor capului.* Feuermann găsise cartea, Lucius n-o mai putea lăsa din mână. Curând avea să petreacă atât de multe ore cu exemplarul de la bibliotecă, încât a ajuns să-și cumpere el însuși una.

Pe toate paginile erau radiografii ale capului și feței. Niște săgeți micuțe indicau celulele canceroase și fisurile aproape insesizabile. A văzut „șaua turcească" – structura osoasă care proteja glanda pitulară – și a observat spiralele întunecate de la baza creierului. Însă nu-și putea desprinde ochii de cupola netedă a craniului. Lumina era mai estompată acolo, de parcă cineva ar fi suflat norișori de fum în interiorul lui. Nu se vedea nimic… doar umbre cenușii, jocuri de umbre care îți păcăleau ochii. Și totuși! Acolo se aflau *gândurile*, își spunea el șocat. În ceața aceea cenușie se aflau Teama, Iubirea și Amintirile, chipurile celor dragi, mirosul de celuloză umedă, chiar și imaginea tehnicianului care făcuse radiografia. Doctorul Macewen din Glasgow, unul din zeii la care se închina Lucius, numise creierul un *continent întunecat.* Înainte de apariția radiografiei, nu puteai să vezi creierul viu decât în grăuntele nervului optic.

Fără să ceară în prealabil o consultare, îl abordă pe Zimmer în Departamentul de Neurologie.

Ce lipsea din cartea lui, i-a spus Lucius bătrânului profesor, după ce se așezase în fața lui, într-o cameră plină până la refuz cu specimene și casete pentru diapozitive, *Ce lipsea din carte, cu tot respectul, Herr Professor Doktor,* erau imaginile *vaselor de sânge.* Dacă ar inventa cineva un elixir care să fie depistat de radiografie, dacă ar putea cineva să-l injecteze în artere și în vene și, astfel, să arate toate vasele capilare… dacă ar putea cineva să risipească această ceață…

Zimmer, un domn în vârstă cu părul lins și cu favoriți foarte crescuți, ca de berbec trimis la păscut, și-a lins monoclul, după care și l-a lustruit, apoi și l-a fixat la ochi. Și s-a holbat la Lucius, de parcă nu-i venea să-și creadă ochilor că studentul acela putea fi atât de impertinent. Pe peretele din spatele lui atârnau mai multe portrete: portretul profesorului lui Zimmer, portretul profesorului

profesorului lui Zimmer și portretul profesorului care îi fusese profesor profesorului lui Zimmer. Ca o casă regală din lumea medicinii, și-a spus Lucius, care era pregătit sufletește că va fi dat afară. Însă se pare că a fost ceva în atitudinea lui complet lipsită de tact care a stârnit curiozitatea bătrânului.

– Injectăm mercur în cadavre ca să le punem în evidență vasele de sânge, a spus el, într-un final. Însă nu o putem face cu pacienții vii.

– Dar calciu? s-a repezit Lucius, puțin cam prea tare. Sau iod, sau brom… am citit… Dacă putem să vedem vasele, am putea să urmărim cum curge sângele, am putea să vedem contururile tumorilor, să observăm semne de atac cerebral, de îngustare a arterelor…

– Știu foarte bine ce am putea să vedem! s-a răstit Zimmer la el.

– *Gânduri*, a spus Lucius, atunci când bătrânul a anunțat sfârșitul vizitei sale printr-o ridicare din sprânceană, prin care și-a scos monoclul și l-a prins în palmă.

După doar două săptămâni Zimmer l-a chemat înapoi.

– Vom începe experimentele pe câini. Vom prepara aici soluția și o vom injecta chiar în Secția de Radiologie.

– În câini?

Probabil că Zimmer a observat nemulțumirea de pe chipul studentului său.

– Ce să zic? Doar nu-l putem injecta cu soluția aia pe domnul profesor Griepenkandl, nu?

– Pe domnul profesor Griepenkandl? Vai de mine, nici vorbă, Herr Professor!

– Din păcate concluziile noastre nu pot fi unanim aplicabile, nu crezi?

Lucius șovăi. Ideea că un profesor de rangul lui Zimmer ar putea să facă glume pe socoteala unui profesor de rangul lui Grieperkandl era într-atât de absurdă, că, în primă fază, Lucius a luat întrebarea la propriu. Dar ce să răspundă? Dacă răspundea că *da*, însemna că era de acord cu vivisecția fostului său profesor. Dacă răspundea că *nu,* însemna că marele specialist în anatomie era complet nebun…

– Bineînțeles că nu vom experimenta pe domnul profesor Griepeerkandl, a spus atunci Zimmer.

– Bineînțeles că nu, Herr Professor! a fost de acord Lucius, frământându-și

degetele.

Atunci Zimmer, evident amuzat, a deschis o cutie de pe birou și și-a vârât o bomboană în gură. I-a întins una și lui Lucius.

– O caramea?

Degetele profesorului erau înnegrite de tutun și miroseau a cloroform. Abia acum a observat Lucius un borcan deschis pe biroul lui, în care părea să se afle un trunchi cerebral.

Așa că a ezitat o clipă, tot plimbându-și privirea de la borcanul acela la caramea și înapoi.

– Firește, domnule profesor. Vă mulțumesc, Herr Professor Doktor!

Spitalul principal era la aproape un kilometru distanță de laboratorul lui Zimmer. Vreme de două săptămâni, Lucius a dus câini acolo. Deoarece nicio birjă nu voia să ducă animalele, a fost nevoit să le care singur cu o roabă. Când ajungeau din nou pe străzi, câinii – acei câini care supraviețuiseră procedurii – erau predispuși la crize de epilepsie. Oamenii de pe trotuarele aglomerate întorceau capetele să se uite la tânărul palid, în costum larg, care împingea roaba cu bietele animale cuprinse de spasme. Lucius avea grijă să nu se apropie de copii.

Aparatul cu raze X era adesea stricat, iar cozile la el erau lungi. Într-o zi a trebuit să aștepte cinci ore, în timp ce membrii familiei regale își făceau radiografii – cu decorațile pe ei.

Așa că s-a întors la profesor.

– Cât costă un aparat cu raze X? l-a întrebat el.

– Ca să-l cumpărăm? Ha! Cu mult peste bugetul acestui laborator.

– Înțeleg, Herr Professor Doktor, a șoptit Lucius, plecându-și ochii. Dar dacă ar fi luat dintr-o donație făcută de o familie cu stare?

În următoarele săptămâni, Lucius s-a întors acasă doar ca să doarmă. Urca scara somptuoasă sărind câte trei trepte odată. Trecea în fugă pe lângă bustul lui Chopin și portretul lui Sobieski, traversa în goană sala cea mare, cu tapiserii medievale și tabloul pictat de Klimt, în care el nu mai era.

Și se trezea înainte de ivirea zorilor. A tot injectat săruri cu mercur și soluții cu calciu, dar imaginile obținute erau de foarte proastă calitate. Suspensiile cu ulei

au oferit radiografii excelente ale venelor, numai că putea provoca embolie. Iodul și bromul păreau să promită mai mult, dar o cantitate prea mare ucidea animalul, iar una prea mică nu apărea pe film. Frustrarea tot mai mare a lui Lucius era egalată doar de entuziasmul profesorului său. Bătrânul dăduse deja numele de *elixirul lui Zimmer* acelei substanțe nedescoperite încă și a început să facă supoziții cu privire la faptul că anumite creșteri extrem de mici ale fluxului sangvin ar putea fi observate în zonele cu cea mai intensă activitate. „Cere-le să-și miște brațul", zicea Zimmer, „și am putea să vedem o lumină mai puternică în cortexul motor, în timp ce vorbirea ar lumina lobul temporar. Într-o bună zi, bărbaților!"

Iar Lucius și-a zis: *Exact asta am spus și eu în ziua când ne-am cunoscut.*

Îl mai reținea doar speranța că ar putea să vadă gândurile altui om.

A devenit foarte curând clar că erau departe de orice fel de descoperire. Puținele imagini pe care le aveau erau prea neclare pentru a putea fi folosite, iar Zimmer refuza să le publice de teamă ca nu cumva vreun alt profesor să-i fure rezultatele obținute până acum. Lucius începuse să regrete că venise cu ideea asta. Se săturase să-i omoare pe bieții câini – deja opt până s-a făcut primăvară. Când ajungea acasă, Puszec (VII) fugea de el, de parcă ar fi știut cu ce se ocupă. Își irosise timpul. Acum Feuermann îl lua peste picior și îi aducea aminte de zilele când, privind secțiuni de țesut cerebral la microscop, se prefăceau amândoi că ar fi văzut acolo spiralele invidiei sau pâlpâirea dorinței.

– Minunată idee ai avut, Krzelewski! Dar trebuie să știi când să te oprești.

Și totuși, Lucius nu se dădea bătut.

Majoritatea colegilor lui își petreceau vacanțele făcând voluntariat prin diverse spitale de provincie, încercând astfel să-și completeze prea puținele ore de practică din clinici. *Se duc acolo să stoarcă furunculele lăptăreselor,* obișnuia să spună mama lui Lucius, așa că Feuermann a plecat singur, a vindecat picioare rupte, a curățat și a pansat o rană făcută de o furcă, a declarat decesul unui bărbat care avusese rabie și a moșit nouă țărăncuțe atât de robuste, că uneori veneau la spital direct de pe câmp. După trei săptămâni, la masa lor de la Cafeneaua Landtmann, Lucius și-a ascultat prietenul descriind în detaliul fiecare caz; i-a admirat chipul bronzat, l-a văzut dând încrezător din mâinile cu care

adusese pe lume o grămadă de copii. Nu știa pe ce anume era mai invidios: pe mesele copioase la care îl invitaseră țăranii recunoscători, ori pe fetele arse de soare care pupaseră palmele lui Feuermann. Sau pe faptul că avusese șansa de a participa la nașterea unor copii adevărați, folosind proceduri pe care le exersase doar pe vaginul din satin al unui manechin. Iar el… el petrecuse întreaga lună căutând un amestec de iod și brom, doar ca să afle la sfârșit că Zimmer schimbase etichetele de pe flacoane.

– Nu pot să-ți descriu cum a fost, serios, cuvintele sunt prea sărace, a spus Feuermann, lăsând o monedă pe tava din argint a ospătarului. La vară o să mergem împreună. Nu poți să zici că ai trăit până nu ții așa ceva în brațe.

– O lăptăreasă? a încercat să glumească Lucius.

– Un nou-născut. Un nou-născut adevărat. Rozaliu și viguros. Urlând cât îl țin puterile.

Paharul s-a umplut în mai, 1914.

În după-amiaza aceea, Zimmer l-a chemat în taină în biroul lui. Zicea că are nevoie de ajutor. Se confrunta cu un caz foarte neobișnuit.

O clipă Lucius s-a simțit cuprins de vechile emoții.

– Ce fel de caz, Herr Professor?

– O afecțiune derutantă.

– Nu mai spuneți.

– *Foarte* misterioasă.

– Herr Professor glumește.

– Un caz grav de *coccygeal ichthyoidization.*

– Poftim?

De această dată, Zimmer nu și-a mai putut stăpâni chicotitul.

– Sirene, Krzelewski. În Muzeul de Istorie a Medicinii.

Lucius auzise asemenea zvonuri încă de când intrase la facultatea de medicină. Se spunea că muzeul ar mai fi conținut – pe lângă exponatele din faimoasa Cameră cu Minuni a lui Rudolf al II-lea și artefactele inestimabile, vechi de secole – o pereche de pitici, trei îngeri conservați în formol și câteva sirene, primite în dar de împărat după debarcarea pe țărmuri străine. Însă niciun student nu avusese șansa de a intra vreodată acolo.

– Herr Professor are cheia?

Zâmbetul lui Zimmer s-a vrut a fi unul ghiduș, chit că i-a dezvelit gingiile decolorate și dinții acoperiți cu negreală.

Și s-au dus chiar în noaptea aceea, după ce s-au asigurat că plecase custodele.

Holul era cufundat în întuneric. Au trecut pe lângă mese cu unelte de tortură, borcane cu malformații fetale, mai multe ciocuri de păsări Dodo, broaște țestoase de apă dulce îmbălsămate și un cap mumificat de scit. În cele din urmă, au ajuns la raftul din capăt. Iată-le! Dar nu, nu erau tinerele frumoase care să înoate languros într-un acvariu, pe care și le imaginase mereu Lucius, ci două trupuri uscate și zbârcite, mari cât niște bebeluși. Pielea pergamentoasă a fețelor se contractase și le dezvelise dinții; trunchiurile se ascuțeau foarte tare înainte de a se contopi cu cozile acoperite cu solzi.

Zimmer adusese o raniță. A deschis-o și i-a făcut semn lui Lucius să bage în ea unul dintre cele două trupuri. Urmau să ducă sirena la aparatul cu raze X, să vadă dacă zona lombară a coloanei era unită cu vertebrele din coadă.

– Cu tot respectul, Herr Professor, a zis Lucius, simțind că, împotriva voinței, i s-a strecurat o urmă de deznădejde în glas. Nu prea cred că este așa.

– Uită-te la suprafață – nu-i pic de lipici, nici urmă de fire.

– Foarte bună *farsă,* Herr Professor!

Dar Zimmer își pusese monoclul și se uita în gura primei sirene.

– Herr Professor, chiar credeți că-i bine să le luăm? Par foarte… fragile. Dacă se rupe vreuna?

Zimmer a început s-o lovească de lemnul raftului, mormăind:

– E foarte rezistentă.

I-a întins-o lui Lucius, care a luat-o cu extrem de multă grijă. Era ușoară și avea pielea uscată. Parcă ținea dinadins ochii închiși. Parcă părea scandalizată de ce i se întâmplă.

– Haide! a zis Zimmer, smulgându-i-o din mâini și îndesând-o în raniță.

Muzeul se afla la subsol. Au urcat scara și au traversat holul principal, străjuit de statuile marilor medici vienezi. Era aprinsă o singură lumină, undeva mai departe. Lucius se simțea plin de recunoștință pentru faptul că era seară și colegii

lui plecaseră la casele lor. Zgomotele pe care le făcea sirena frecându-se de pânza raniței i se păreau mai puternice decât sunetele pașilor lui.

Tocmai voiau să iasă pe ușă, când au auzit o voce:

– Herr Professor Zimmer!

S-au oprit. Lucius a întors capul și l-a văzut pe rector apropiindu-se de ei. Era însoțit de o femeie micuță, cu părul negru.

Zâmbindu-i larg lui Zimmer, rectorul ridicase brațele în semn de salut.

Dar Zimmer nici nu s-a uitat la el. S-a repezit și a apucat-o de mână pe femeia cu păr negru.

– O, ce plăcere, Madame Professor! Ce vă aduce la Viena?

– O conferință, Herr Professor, i-a răspuns ea în germană, dar cu accent străin. Doar de conferințe mă ocup în ultima vreme.

Abia acum l-a observat rectorul pe Lucius. Și i-a spus femeii:

– Dânsul este unul dintre cei mai buni studenți ai noștri. Kerzelowski… *hmmm…* Kurslawski…

– *K-șe-lev-ski,* l-a corectat Lucius, refuzând să-și asculte instinctul de autoconservare. În limba poloneză, grupul de litere *krze* se pronunță…

– Bineînțeles că așa se pronunță! a exclamat rectorul, schimbând imediat subiectul. Ai auzit de Madame Professor Curie?

Lucius a încremenit. Madame Marie *Skłodowska* Curie! Lăsă capul în jos.

– Este o mare onoare! a bâiguit el, cu profund respect.

Două Premii Nobel: femeia aceasta era considerată o sfântă în comunitatea poloneză.

Madame Curie i-a surâs și i s-a adresat în limba lui natală:

– Te numești Krzelewski – ești polonez?

– Da, Madame Professor.

Iar ea i-a șoptit ceva, de parcă i-ar fi împărtășit un secret:

– Ce ușurare! Dumnezeule, m-am săturat să tot vorbesc nemțește!

Lucius s-a uitat stingherit la Zimmer și la rector. Însă cei doi bărbați păreau bucuroși că Madame Curie își găsise un partener de conversație. Și i-a răspuns, complet aiurea:

– Poloneza este o limbă minunată.

Însă marea chimistă nu a părut să își dea seama cât de stânjenitor era acel moment. Și i s-a adresat în germană rectorului:

– Se poate să-l luăm și pe el la cină? Mă bucur ori de câte ori întâlnesc un compatriot.

Apoi, în poloneză, lui Lucius:

– Mă plictisesc îngrozitor bătrânii ăștia! Îmi vine să mor!

Lucius s-a uitat la Zimmer, sperând că profesorul lui va interveni și va sugera să lase ranița în birou. Numai că bătrânul părea să fi uitat că Lucius o căra la subsuoară.

Au luat cina la restaurantul hotelului Meissl und Schadn. Madame Curie voia să-și dezmorțească picioarele, așa că au mers pe jos până acolo. Pe Ringstrasse, au fost urmăriți de doi câini jigăriți, care scheunau înfometați la ranița cu sirena. La intrarea în restaurant, un *maître d'hôtel* s-a oferit să ia sacul, dar Lucius i-a spus politicos că nu este nevoie, după care și l-a strecurat sub scaun. La începutul mesei, Zimmer a vorbit cam mult despre activitatea sa în domeniul radiologiei; iar Madame Curie i-a pus întrebări pertinente despre anumite substanțe de contrast, întrebări la care Zimmer l-a rugat pe Lucius să răspundă. La desert, marea chimistă le-a cerut celor doi profesori permisiunea de a vorbi în limba poloneză.

– Desigur!

Așa că Madame Curie i s-a adresat lui Lucius:

– Ce e în sacul ăla?

– Care sac, Madame Professor?

– Nu face pe prostul, tinere! Cine aduce o raniță la Meissl und Schadn și încearcă s-o ascundă sub masă? Probabil că e ceva *cu adevărat* valoros înăuntru, a spus ea, făcându-i cu ochiul lui Lucius. O tot pipăi cu piciorul de o jumătate de oră. Deci, ce ai acolo?

– O sirenă, Madame Professor, a spus Lucius adevărul.

Madame Curie a ridicat din sprâncene.

– Nu mai spune? Una deshidratată?

– Da… deshidratată. De unde v-ați dat seama, Madame Professor?

– Păi, n-are cum să fie conservată, pentru că nu se simte miros de cloroform. Și

nici vie nu este, că nu se zbate. În locul ei, *eu* așa aș face. E o „ea“, da? Creaturile exotice sunt întotdeauna de genul feminin.

Lucius s-a uitat neliniștit în jur.

– Nu vă pot răspunde, Madame Professor. Nu sunt familiarizat cu anatomia.

Și imediat a realizat cu groază că vorbele lui ar putea fi înțelese greșit. Recunoscător pentru lumina slabă din restaurant, s-a grăbit să adauge:

– Vreau să spun că nu am mai văzut niciodată o sirenă.

Atunci chimista și-a coborât vocea.

– Mi-o arăți și mie?

– *Acum,* Madame Professor? a întrebat-o Lucius.

– *Mai încolo,* i-a răspuns ea.

După cină, Madame Curie a spus:

– Aș dori ca domnul student să mă conducă acasă. Vă supărați?

Rectorul, care părea să fi dorit să beneficieze el de această onoare, a bombănit – cam în silă – că nu are nimic împotrivă. Zimmer, beat criță, i-a făcut lui Lucius semn că poate pleca.

Madame Curie stătea la hotelul Metropol. În hol, în timp ce așteptau liftul, Lucius a simțit privirile scrutătoare ale băiatului de serviciu. *Ooo, dar nu este ce crezi,* i-a spus el în gând, chiar dacă se simțea oarecum flatat de presupunerea angajatului. *Urcăm să ne uităm la o sirenă, atâta tot…*

Odată intrați în cameră, Madame Curie l-a condus către baia cu o cadă înaltă, cu picioare frumos ornamentate. Lucius a deschis ranița și ea a scos creatura.

– Vai de mine! a exclamat chimista și a ridicat-o spre lumină. Ce urâtă e! Mi se pare că seamănă foarte bine cu Theodore Roosevelt, bătrânul președinte american. Nu crezi? Dacă ar avea o mustăcioară și ochelari…

– Sigur, Madame Professor. Dacă președintele american ar fi deshidratat și ar avea coadă, ar semăna foarte bine.

Lucius, care era deprins – ca orice student – să răspundă în propoziții complete, care să reia întrebarea, nu intenționase să facă o glumă. Dar Madame Curie a început să râdă. Apoi a clătinat din cap.

– Pentru Dumnezeu, ce ai de gând să faci cu ea?

– Domnul profesor Zimmer… a vrut să-i facă radiografia. Face parte din

colecția lui Rudolf al II-lea. Un dar primit de la Sultan. A vrut să vadă dacă vertebrele cozii sunt unite cu cele ale toracelui…

– Unite? El chiar crede că ființa asta e reală?

– Dânsul – noi – ne-am gândit la această posibilitate, a murmurat Lucius, văzând în oglindă că începuse să se înroșească în obraji. Radiografia permite analizarea fenomenelor…

Chimista de renume mondial l-a întrerupt cu asprime:

– Dar domnul student ce anume crede?

– Eu cred că este doar o farsă, Madame Professor. Eu cred că este vorba despre o maimuță și un pește sarcopterigian[15].

– De ce crezi asta?

– Pentru că văd firul cu care au fost cusuți, Madame Professor. Dacă vă uitați cu atenție, o să-l vedeți și dumneavoastră, chiar sub solzul acela, i-a arătat el.

– Vai de mine! a exclamat ea. Nu ai scăpare, nu?

Apoi i-a înapoiat sirena.

– Rectorul vorbește foarte frumos despre tine. Sper că nu te superi dacă-ți dau un sfat, așa, ca între compatrioți. Salvează-te! Geniul este apanajul oamenilor tineri. Nu mai ai prea mult timp la dispoziție.

Însă nu era chiar atât de lesne să se despartă de profesor.

Deși știa că nu-i în folosul lui, se vedea silit să admită că nutrea un soi de afecțiune filială față de acesta. Deja visa că începuse să i se adreseze într-un mod mai familiar, folosind pronumele *du*. Prin urmare, atunci când Zimmer a declarat că radiografiile sunt „neconcludente“, Lucius l-a anunțat că trebuie să petreacă mai mult timp la bibliotecă, unde – zicea el – spera să descopere un compus care să le fie mai util.

A început să se ducă din nou la facultate.

Anatomie patalogică – cursuri și practică în laborator.

Histologie patologică – cursuri și practică în laborator.

Anatomie patologică – exersarea autopsiilor

(Feuermann: „În sfârșit avem și noi un pacient!“)

Farmacologie generală – liste lungi cu medicamente care trebuiau memorate, dar pe care nu aveau cui să le prescrie.

Înapoi în amfiteatre, privind podiumul de la mare depărtare.

Și tot așa. Până în vara celui de-al treilea an, când mai avea încă doi ani de studii, dar rămăsese fără răbdare. Atunci a intervenit soarta, acum în forma unor gloanțe care au țâșnit din pistolul lui Gavrilo Princip și l-au ucis pe arhiduce și pe soția lui la Sarajevo.

Cel mai lung asediu (133 zile) din Primul Război Mondial asupra unei fortărețe austro-ungare (n. tr.).

Zunge, în lb. germ. – „limbă“ (n. tr.).

Bătălie din timpul celui de-al Treilea Război Italian de Independență, 1866 (n. tr.).

În sistemul de învățământ german, educația până la clasa a X-a inclusiv (n. tr).

„Intern“– în lb. germ. în orig. (n. tr.).

Examen oral, în fața unei comisii de specialiști – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

1740–1748 (n. tr.).

Percuție (termen medical) – metodă de diagnosticare a unei afecțiuni după sunetul rezultat din lovirea ușoară și repetată a unei zone a corpului (n. tr.).

Afazie – pierdere totală sau parțială a facultății de a comunica prin limbaj, produsă de leziuni sau disfuncții cerebrale (n. tr.).

Frenologie – teorie conform căreia facultățile psihice ale omului pot fi recunoscute după conformația craniului (n. tr.).

Teorie umorală – teorie din Antichitate, conform căreia bolile și temperamentul sunt determinate de cele patru umori ale corpului (n. tr.).

Ataxie senzorială – incapacitatea coordonării membrelor (n. tr.).

Stimularea clitorisului – în lb. lat. în orig. (n. tr.).

Subclasă de pești cu înotătoare groase și cărnoase, acoperite cu solzi (n. tr.).

2.

La început, Lucius nu a înțeles pe deplin oportunitatea pe care i-o oferea războiul declarat în luna iulie a acelui an. Considera că mobilizarea îi va perturba studiile și se speria auzind zvonuri despre eventuala suspendare a cursurilor. Nu înțelegea patriotismul colegilor săi care, îmbătați de sentimentul predestinării, părăseau bibliotecile ca să participe la marșuri și se așezau la cozi lungi ca să se înroleze. Nu se apropia de ei atunci când se strângeau în jurul hărților și discutau despre înaintarea Armatelor Imperiale în Serbia sau despre marșul germanilor prin Belgia, sau despre bătălia cu armata rusească de la Lacurile Mazuriene[16]. Nu îl interesau câtuși de puțin editorialele care ridicau în slăvi „eliberarea din inerția mondială" și „întinerirea sufletului german". Atunci când vărul lui, Witold, cu doi ani mai tânăr și abia sosit din Cracovia, i-a spus lăcrimând că se înrolase la infanterie, deoarece războiul l-a făcut să se simtă austriac pentru prima oară în viață, Lucius i-a răspuns în poloneză că războiul l-a și prostit și că se ducea direct la moarte.

Însă până și lui îi era greu să ignore festivitățile. Parcă tot orașul mirosea a flori putrezite. Pretutindeni prin parcuri se vedeau serpentine sărbătorești încâlcite prin tufele de trandafiri și pretutindeni pe străzi se vedeau soldați plimbându-se braț la braț cu iubitele radioase. Cinematrografele proiectau documentare de pe front, care alternau cu scurmetraje de genul „Activitatea febrilă din fabricile noastre" și „S-a oprit ca să-și panseze prietenul". La spital, asistentele dezbăteau problema ecartamentului căilor ferate rusești și dacă acestea ar înlesni înaintarea trenurilor austriece. Pozele dușmanilor apăreau în ziare, cu scopul de a ilustra fizionomiile lor de brute. Acasă, copiii surorilor și fraților lui Lucius cântau:

Ce mai plânge ea,
Frumușica

Din Ucraina,

Mireasă de cazac.

Lucius nu îi lua în seamă.

Zepelinele împânzeau cerul, mai cu seamă deasupra Palatului Hofburg, ca să-și apere împăratul.

Apoi, după doar câteva săptămâni, au apărut zvonuri despre criza medicilor de pe front.

La început au fost doar atât: niște zvonuri – pentru că armata nu voia să recunoască în mod public că strategia ei eșuase. Apoi, foarte discret, la facultatea de medicină au fost anunțate anumite schimbări. Studenților care doreau să se înroleze li se garanta diploma de absolvire înainte de termen. Studenții care mai aveau doar patru semestre de studii erau făcuți locotenenți, iar aceia care mai aveau șase semestre (cazul lui Lucius) primeau posturi în echipe de patru sau cinci medici, în spitale militare, unde aveau de îngrijit regimente de câte trei mii de oameni. Până la sfârșitul lui august, Kaminski a lucrat la un asemenea spital din sudul Ungariei, iar Feuermann a fost trimis la un spital de campanie de pe frontul din Serbia.

Cu două zile înainte de plecarea prietenului său, Lucius s-a întâlnit cu Feuermann la Cafeneaua Landtmann. Era plină de steaguri și de familii care își petreceau ultima zi alături de fiii lor. De când se înrolase, Feuermann fluiera mai mereu. Era proaspăt tuns și își lăsase o mustăcioară de care părea extrem de mândru. Își agățase de pieptul uniformei o insignă cu steagul austriac, chiar alături de Steaua lui David, primită de la clubul de sport Hakoah, unde făcea înot. Lucius ar trebui să se gândească mai bine, a spus el, sorbind din halba decorată cu panglici negre și galbene[17]. Dacă nu din loialitate față de împărat, atunci din loialitate față de medicină. De ce nu pricepea că va avea de așteptat mult și bine până va mai avea ocazia să vadă asemenea cazuri? Galeus și-a făcut practica pe gladiatori! Peste doar câteva zile el, Feuermann, va opera, în timp ce Lucius, dacă va rămâne în Viena, se va putea considera norocos dacă va fi al douăzecilea la rând ca să asculte inima unui pacient.

Pe stradă, o fanfară însoțea o ambulanță împodobită cu ghirlande, în urma căreia veneau femei cu talii de viespi, în rochii albe, de vară, și pălării cu boruri

mari. Mai mulți băieței alergau printre ele, fluturând fâșii de hârtie creponată colorată.

Lucius a clătinat din cap. Merita un asemenea post mai mult decât oricare dintre colegii lui. Însă aceștia vor absolvi peste doi ani. Și apoi vor ajunge să predea la facultăți sau să practice medicina *reală,* vor face ceva pe măsura pregătirii lor. Oricine putea să învețe cum să acorde primul ajutor…

Feuermann și-a scos ochelarii și i-a ridicat spre lumină.

– M-a sărutat o fată, Krzelewski. O fată foarte drăguță. Pe buze m-a sărutat. Aseară, în Hofgarten, la petrecerea de după paradă.

Și-a pus ochelarii la ochi și a adăugat:

– Kaminski mi-a zis că una i-a aruncat chiloțeii la gară. Din ăia, cu volănașe. O fată pe care n-o văzuse în viața lui.

– Nu crezi că poate i-a aruncat altcuiva și Kaminski s-a nimerit în drum? l-a întrebat Lucius.

– Ha-ha-ha! a râs Feuermann. Învingătorului îi revin toți laurii, cum se zice.

Și și-a sărutat degetele ca un gurmand, mulțumit de prânzul delicios pe care îl luase.

Apoi a scos un manual de chirurgie și amândoi au citit de la un capăt la celălalt lista cu articole și substanțe din trusa medicală standard.

Sulfat de morfină, pensă în dinți de șoarece, daltă ortopedică, catgut din păr de cal…

Și tot așa, ca doi copii fascinați de un catalog cu jucării.

– Ei? l-a întrebat Feuermann la sfârșit.

Însă Lucius nu avusese nevoie să citească ce urma după *daltă.*

A așteptat mult timp la coadă la biroul de recrutări, unde era un singur funcționar. Și a plecat de acolo cu gradul de locotenent și cu un manual de instrucțiuni, în care se descriau în amănunt toate aspectele vieții militare, de la sunetul de goarnă și până la modurile de salut, în funcție de gradul persoanei cu care te întâlneai. După asta, s-a îmbătat rău de tot, împreună cu Feuermann și cu un grup de recruți unguri, la o cramă din Hietzing, împodobită cu funii de usturoi. Ungurii ăia erau niște băieți de la țară, zdraveni și needucați, care abia dacă reușeau să pronunțe câteva cuvinte în germană. Cu toate acestea, au băut

împreună până când nici că mai puteau să se țină bine pe picioare. Parcă ungurii habar nu aveau că era războiul Austriei și că popoarelor din așa-zisele „teritorii“ – poporul polonez, ceh și român etc., care alcătuiau restul imperiului – li se cerea să se sacrifice în numele Austriei. Până la sfârșitul serii, toți ungurii se jurau că și-ar da viețile pentru Lucius, iar Lucius se jura că și-ar da viața pentru ei. Niciun jurământ nu era adevărat. La câteva ceasuri după aceea, în vreme ce se împleticea spre casă prin noaptea fierbinte, Lucius s-a pomenit nas în nas cu un copil fără dinți și fără cămășuță, cu o panglică legată în jurul capului. S-au privit tăcuți câteva clipe. După care copilul a zâmbit arătându-și gingiile, a ridicat un deget și a șoptit: *Poc.*

Mama lui Lucius a fost în culmea fericirii când a auzit că se înrolase, însă i se părea că ar da dovadă de lașitate rămânând în spatele frontului, unde l-ar fi ținut îndatoririle de natură medicală. Așa că i-a cumpărat un cal și a cerut unui prieten din Ministerul de Război să-i anuleze repartiția și să-i grăbească înscrierea la lăncieri ca să ducă mai departe tradiția familiei, chiar dacă știa că el nu mai călărise de la doisprezece ani.

Lucius a primit aceste vești cu furie nedeclarată. Calculele mamei erau cât se poate de clare. Războiul avea să sporească avuția Companiei Miniere și de Metale Krzelewski. Căile ferate vor fi sabotate și va trebui să fie reconstruite, pentru ca apoi să fie distruse încă o dată – și iar reconstruite, și iar distruse, și iar reconstruite. Însă la sfârșit, când se va trage linia, era nevoie de cel puțin un patriot în familia lor care să demonstreze că nu erau niște oportuniști dornici să profite de pe urma războiului.

Tatăl lui, încântat de această perspectivă, a început să-și reverse afecțiunea asupra lui Lucius, în timpul lungilor ceasuri în care îi expunea pe îndelete istoria cavaleriei poloneze, cu accent deosebit pe regimentele de lăncieri. Obișnuise să se îmbrace adesea în vechea lui uniformă, însă acum își făcuse o ținută nouă, mult mai spectaculoasă: pantaloni de călărie stacojii, tunică albastră, cu două rânduri de nasturi, cizme atât de lustruite că se vedea în ele *czapka*[18] cu pană.

Scotea din rafturile bibliotecii volum după volum de istorie militară. Vorbea cu ochii plini de lacrimi, apoi se apuca să cânte cântece porcoase învățate la cavalerie. Stingea luminile și făcea umbre pe perete cu mâinile, cum nu mai

făcuse de mai bine de zece ani: „Calul de Război", „Moartea vine de la cazaci" și „Venețianul decapitat". La început, Lucius s-a întrebat dacă nu cumva tatăl lui băuse – dar ochii lui erau limpezi, numai că priveau în urmă, spre mărețul lui trecut de militar. Nu, dintre toți ostașii creați de Dumnezeu, niciunul nu era mai viteaz și mai iscusit ca lăncierul! Niciunul! Firește, dacă nu-i puneai la socoteală și pe husarii înaripați, care călăreau și luptau având aripi mari, din pene de struț, prinse de spatele armurii.

– Ai dreptate, tată, i-a răspuns Lucius.

Regimentele înaripaților fuseseră desființate în secolul al optsprezecelea; iar povestea aceasta era o rană deschisă în sufletul maiorului în rezervă Krzelewski. Încă din copilărie Lucius îl auzise vorbind despre acei husari fantastici de multe, foarte multe ori.

Tatăl său a zâmbit satisfăcut și și-a mângâiat banda *czapk*-ei, care-i împărțea în două barba albă și mătăsoasă. Apoi în ochii lui s-a aprins o lumină de un albastru spălăcit. Tocmai ce-i venise o idee!

Scara de la intrarea casei era flancată de două armuri de husar înaripat. Cei doi le luară și le duseră până în sala de bal, unde se îmbrățișară cu ele. Atât de grele erau aripile alea, că Lucius aproape s-a prăbușit pe parchetul lustruit.

– Poți să-ți imaginezi? a exclamat tatăl său, care – culmea! – nici măcar nu se cocoșase sub greutatea aripilor și care semăna acum cu un cavaler ridat de bătrânețe.

Lucius gâfâia amarnic; platoșa nu-i stătea bine pe pieptul slăbuț și îl lăsa fără suflare. Se întreba doar cât va mai putea să rămână în picioare. Însă tatăl său nu avea ochi pentru el – tatăl său visa cu ochii deschiși.

– *Poți* să-ți imaginezi? a repetat el.

Și atunci, pentru o clipă, reușind să-și recapete echilibrul și văzând reflexia lor în oglinda sălii de bal – doi bărbați în armuri sclipitoare, cu aripi vibrând în adierea intrată printr-o fereastră deschisă –, Lucius chiar putea să-și imagineze.

– Ar trebui să le purtăm la cină, să ne vadă mama, a spus tatăl său, bătând în platoșă cu încheieturile degetelor.

Mai târziu, și-a dat seama că Lucius nu știa să tragă cu nicio armă.

– Tată, m-am înrolat ca *doctor,* a repetat Lucius, dar tatăl lui nu a părut să-l fi

auzit.

A deschis larg toate ușile de la somptuosul coridor, plus fereastra care dădea spre stejarul înalt și bătrân de afară. Apoi și-a luat din birou vechiul revolver, folosit pe vremea când era în armată. L-a dus pe Lucius până la un capăt al coridorului și i-a pus arma în mână.

– Vezi ciotul ăla? l-a întrebat el.

Lucius și-a mijit ochii, încercând să vadă ceva la capătul celălalt al coridorului cu portrete și statui.

– Văd un copac, a spus el.

– Ciotul ăla este pe el, i-a spus tatăl. Trage.

Îi tremura mâna. Și-a închis ochii pe jumătate sau poate mai mult. A apăsat pe trăgaci. Cu ochii minții vedea fragmente de marmură sărind din busturile părinților săi, vedea bucăți de tencuială căzând din tavan, vedea vaze explodând. A mai tras o dată. Și încă o dată. Și tapiseriile s-au făcut franjuri, iar candelabrele, țăndări.

A tras din nou și a auzit un zgomot sec. Se golise încărcătorul. Tatăl lui a râs și i-a dat un cartuș.

– Excelent. Acum deschide ochii!

Cu Puszek tropăind mărunțel și nervos după ea, mama a apărut la capătul coridorului, chiar în linia lui de tragere.

Lucius și-a relaxat puțin brațul.

– Te rog, Zbigniew, nu din nou! i-a spus ea tatălui atunci când a ajuns lângă el și a apăsat țeava armei în jos, cu două degete.

Cu mâna cealaltă mângâia câinele.

După aceea a făcut semn unui omuleț care se ascunsese în spatele bustului din marmură al lui Chopin.

– Veniți! l-a chemat ea. Sunt inofensivi.

Omulețul s-a grăbit s-o prindă din urmă. Avea un șevalet sub braț. Era pictorul pe care Lucius aproape că îl uitase. În urma lui venea un servitor, ducând pe brațe una dintre vechile uniforme ale tatălui, prinsă cu ace de către pictor, ca nu cumva să-i fie prea largă lui Lucius.

Realizarea portretului a durat trei zile. Când pictorul a terminat, mama a luat

tabloul și s-a uitat bine la el în lumina zilei.

– Mai trebuie ceva culoare în obraji, a zis ea. Are gâtul subțire, dar nu chiar *atât* de subțire. Urechile lui chiar au forma asta? Uluitor! Cât de multe lucruri trece cu vederea o mamă doar pentru că își iubește copilul! Dar vă rog să îl retușați – zici că o să-i zboare capul din loc. Iar *expresia…*

Așa că l-a condus pe pictor în sufragerie, unde trona potretul lui Sobieski.

– Puteți să-l face să arate mai… milităros, mai impunător? l-a întrebat ea pe pictor. Ca acesta?

Când portretul a fost gata, Lucius a fost obligat să mai pozeze alte trei zile – de data aceasta împreună cu ea.

– Mamă și fiu, spunea ea. O să-l atârn în camera ta.

Și el aproape că a auzit-o zicând: *După ce ai să pleci.*

Auzise și Zimmer despre înrolarea lui.

Și l-a găsit pe Lucius la bibliotecă.

– Vino cu mine! i-a spus profesorul.

Odată ajunși afară, Zimmer nu a încercat absolut deloc să-și mascheze furia. Da, sigur, înțelegea impulsul patriotic al lui Lucius. Dacă n-ar fi atât de bătrân și dacă n-ar avea afurisitul ăsta de reumatism, evident că s-ar înrola și el! Dar să meargă chiar pe *front?* Dacă Lucius își dorea neapărat un grad militar, treaba asta putea fi aranjată. Putea să ocupe postul de asistent la Spitalul Universitar chiar de aici, din Viena. Pe front își va irosi calitățile. Oricum, ce se făcea acolo nu era medicină – era măcel. Medicina de război era doar pentru infirmiere. O minte ca a lui Lucius nu va fi satisfăcută doar asistând la amputări.

Lucius l-a ascultat iritat. Nu-i vorba de patriotism, își spunea el. *Sulfat de morfină, pensă în dinți de șoarece, daltă ortopedică* – din cauza asta se ducea acolo. Feuermann, ajuns deja pe front, îi scrisese despre un magnet uriaș, folosit pentru extragerea schijelor intrate în carne. În spitalele din Viena, chirurgii mai în vârstă, care își păstrau pentru ei toate cazurile mai deosebite, așteptau de asemenea rănile complexe provocate de război. În cel mai bun caz, i s-ar da să oblojească abcese ori dilatări de stricturi uretrale, simptom secundar al gonoreei. Cel mai probabil, i se va cere să examineze recruți. Nu, nici vorbă. Lucius,

primul la *Rigorosum,* nu avea de gând să-și petreacă întreaga perioadă a războiului cerându-le voluntarilor înflăcărați să tușească.

Zimmer a apelat la rector, iar rectorul i-a oferit lui Lucius postul de asistent medical de rang doi, la Spitalul Împărăteasa Elisabeta pentru Cei Foarte Grav Răniți.

Auzi dumneata: *asistent medical de rang doi!* Lucius nici măcar nu s-a deranjat să răspundă acestei oferte.

Așa că a mers jumătate de zi cu trenul, spre sud, până la Graz, unde nimeni nu auzise de familia lui. Acolo s-a prezentat din nou la biroul de recrutare și a dat adresa pensiunii unde stătea. În săptămânile din urmă, armatele rusești înaintaseră pe teritoriul Galiției, fâșia aceea de teritoriu austriac, locuit de polonezi, de pe flancul nordic al Munților Carpați. Din pricină că Germania era ocupată pe fronturile de vest și de nord, Austria a fost obligată să-și cheme Armata a II-a din Serbia. Spre marele noroc al lui Lucius, garnizoana Graz urma să fie mutată în curând. Armata a II-a era formată din șaptezeci și cinci de mii de oameni, de care aveau grijă doar nouăzeci de doctori, dintre care patruzeci erau studenți la facultatea de medicină a universității din Graz.

Lucius a făcut toate calculele în minte.

Cererea i-a fost acceptată pe loc. Recrutorul l-a întrebat cât de bine vorbește limba poloneză și nu a părut prea interesat de pregătirea lui medicală. A făcut un semn vag din mână spre nord și a spus:

– Acolo nu se înțelege nimeni cu nimeni. Ofițerii noștri sunt puși la comanda unor armate formate doar din localnici, care nu pricep nicio vorbă. Ei, cum să te mai lupți în condițiile astea?

Și-a dat seama ce spune și a strigat repede:

– Dumnezeu să-l țină în paza Lui pe împăratul nostru!

Însă vorbele astea parcă au agravat și mai mult afrontul de dinainte.

Sigiliul era tocit până la lemn, iar ștampila aproape că nu se mai vedea. *Trosc* – o dată și încă o dată și tot așa pe șapte documente. În toată viața lui, Lucius pusese mâna doar pe patru pacienți vii, pe lângă bătrânul pe care îl scăpase de ceara din urechi: trei bărbați și o bătrână oarbă, care – dacă e să spunem tot adevărul – se agăța disperată de oricine se afla lângă ea.

Din Cracovia a trimis o telegramă acasă, în care își ruga mama să-i expedieze cărțile.

Nu știa că avea să mai dureze încă șase luni până să ajungă pe front.

Comandanții din Cracovia l-au repartizat la un spital de campanie din apropiere de Rawa Ruska, însă, chiar în ziua plecării, i s-a spus că orașul fusese cucerit de forțele inamice și că acum trebuia să se ducă la Stanislau. După care a căzut și Stanislau și a fost repartizat la garnizoana Lemberg. Dar a căzut și Lemberg, așa cum au căzut și Turka, și Tarnóv. Frontul austriac se fărâmița, armata era respinsă spre dealuri; nu mai era mult și probabil că urma să fie cucerită și Cracovia. Regimentele plecau către est – fie din gări, fie pe drumurile largi care ieșeau din oraș. În ciuda tuturor pierderilor, nu aveai cum să nu te simți copleșit de imensitatea Imperiului, de cavaleria lui elegantă și scânteietoare, de mulțimile lui de pedestrași, de zepelinele și mașinile lui, de bicicliștii lui, care pedalau pe drumurile desfundate, în zgomot de lanțuri și sclipiri de spițe în soare.

Și când te gândești că toți oamenii ăștia au nevoie de noi, i-a scris el lui Feuermann, plin de speranță. *Nu pot trăi fără mâinile noastre dibace!*

Însă tot mai aștepta să plece la post. Și, între timp, se plimba aiurea prin oraș, lovind nerăbdător cu teaca sabiei în cizmele de la uniformă. Frunzele castanilor de pe bulevard s-au făcut galbene, apoi roșii. Zi de zi se tot ducea la spital, sperând că va avea șansa să ia parte la o operație. Însă a aflat destul de repede că nu putea să-și îndeplinească îndatoririle de natură medicală într-un alt regiment decât cel inițial, dacă nu era în posesia Certificatului M-32, iar trenul care aducea actele trezorierului se pare că dispăruse undeva, pe drumul dintre Viena și Cracovia. Din fericire – după cum i-a explicat un funcționar scos din sărite de a patra vizită a lui Lucius – primiseră un stoc suplimentar de Documente N-32. *Regulamentul de organizare și funcționare a fanfarelor.* Oare Lucius nu s-ar mulțumi cu unul dintr-ăsta?

Probabil că Lucius ar fi pufnit în râs, dacă nu ar fi fost într-atât de dezamăgit. Corturile spitalului erau pline cu preoți care se precipitau pe lângă infirmiere ca să-i ungă cu mir pe cei fără speranță; pe lângă ei se foiau femei micuțe cu iconițe pentru muribunzi. El era singurul care părea că nu avea niciun rost acolo. Apoi,

pe la sfârșitul lui octombrie, după o altă reorganizare, a fost repartizat la Armata a III-a, condusă de Borović, care tocmai ridicase asediul asupra fortăreței Przemyśl, rămasă singura redută austriacă pe câmpia Galiției la vremea respectivă. Și iarăși s-a pregătit de plecare. Iarăși și-a călcat uniforma, și-a lustruit cizmele și și-a împăturit bine flanelele din lână, între care și-a pus manualele. Însă Boroević s-a retras în munți, iar prezentarea la post a lui Lucius a fost contramandată din nou.

Când a primit a patra repartiție, deja își pierduse speranța. Se refugia în colțișorul unde locuia, în Sala mamiferelor mari de la Muzeul de Istorie Naturală din Cracovia, printre schelete de balene și morse, și încerca să studieze. Însă îi se părea că manualele de chirurgie își băteau joc de el, pentru că dezbăteau pe larg evoluția diverselor tipuri de cancer la persoanele bătrâne, iar celelalte cărți dedicau multe pagini necesității odihnei în tratarea pneumoniei – metodă de tratament complet nefolositoare în cazul unei armate în permanentă mișcare.

Nici manualele medicale publicate de Ministerul de Război nu-i erau de niciun ajutor. De fapt, acestea erau niște broșuri formate din:

– cinci pagini despre modalitatea aplicării uleiului de balenă în interiorul cizmelor pentru prevenirea bătăturilor;

– zece pagini cu indicații pentru construirea latrinelor;

– un capitol cu „îndrumări de natură morală pentru soldatul căruia îi este dor de soție“;

– un glosar pentru medicii militari austrieci, care se ocupau de soldații unguri, necunoscători ai limbii germane, cu expresii de tipul:

Hazafias magyarok! Mindebben mindannyian együtt vagyunk!

Patrioți maghiari, suntem de partea voastră!

Nem beteg, a baj az a bátorság hiánya!

Nu-i bolnav, nu suferă decât de lașitate.

Persze hogy viszket Somogyi örmester, nem kellett volna olyan szoknyapecérnek lenni!

Normal că te mănâncă, sergent Somogyi, ți-ai pierdut controlul.

– o pagină de chirurgie abdominală, care, după înșiruirea mai multor opinii ale unor doctori renumiți și după câteva aprecieri statistice (în ciuda oricărei intervenții, rănile din zona abdomenului duc la deces în peste șaizeci la sută din

cazuri) se încheia cu afirmația că nu trebuie făcute intervenții chirurgicale în abdomen.

I-a scris din nou mamei, de data aceasta cerându-i să-i trimită manuale despre îngrijirea rănilor și tehnici de prim ajutor.

O scurtă perioadă a fost repartizat la un detașament de deparazitare, care avea misiunea de a împiedica o eventuală izbucnire a unei epidemii de tifos printre refugiații din est, majoritatea familii de evrei care fugiseră atunci când le fuseseră atacate satele. Lagărul le fusese amenajat într-un târg de vite, la sud de oraș. Oribil loc, oribilă tabără, în care s-a ajuns la un profund antagonism între personalul medical și refugiați, cei mai religioși dintre aceștia din urmă refuzând să se radă în cap. Comandantul lagărului era un fost director de școală primară, un individ plin de venin, furios pe faptul că armata îi punea în pericol de moarte pe austrieci ca să-i apere pe polonezi și pe evrei. I-a spus lui Lucius că se bucură să aibă alături un alt om de știință, iar seara avea obiceiul să-i țină prelegeri despre teoriile lui referioare la ereditate și la caracterul impur al anumitor rase. Dar Lucius nu l-a văzut nici măcar o singură dată încercând să explice protejaților lui motivele pentru care erau adunați într-un țarc și rași în cap; și nici de ce le erau arse costumele tradiționale. Când Lucius s-a săturat să mai tot vadă personalul sanitar luând cu forța pălăriile și caftanele refugiaților, s-a dus de unul singur în fața unui rabin și a încercat să-i explice necesitatea acestor măsuri. Însă bătrânul nici n-a vrut să-l asculte. Tot repeta că oamenii lui sunt tratați ca niște animale. Nu apăruse niciun caz de tifos – și atunci, de ce doar ei erau hărțuiți? Lucius a încercat să-i explice cum se transmitea tifosul și că dura ceva până ca boala să se manifeste, că șobolanii și puricii mișunau peste tot și că deja izbucniseră epidemii în alte lagăre.

– Epidemii cauzate de ce anume? l-a întrebat rabinul.

Iar Lucius s-a văzut nevoit să recunoască:

– Noi… știința… nu știe. Au fost provocate de ceva invizibil, un bacil, un virus.

– Deci ne ardeți hainele pentru ceva invizibil, a spus bătrânul, clătinând din cap. Pentru o boală încă nedescoperită.

În ianuarie a primit veste despre a cincea repartiție, într-un sătuc din Carpații

Galiției. Sătucul se chema Lemnowice. S-a uitat pe hartă și l-a găsit într-o vale strâmtă, pe versantul nordic al munților, la doar o aruncătură de băț de Pasul Uzhok, de la granița Ungariei.

Uzhok, își repetă Lucius, cuprins de emoția amintirii. *Uzhok:* firește. Acolo a apărut faimosul meteorit care a luminat cerurile cu doar două săptămâni înainte ca tatăl său să fie rănit în luptă – prevestire care intrase în folclorul familiei.

Fuseseră adunate fragmente ale meteoritului din Uzhok și duse la Muzeul de Istorie Naturală din Viena, unde există acum și o pictură care ilustrează evenimentul. Da, își amintea de asta… obișnuia să se ducă la muzeul acela cu tatăl lui. Asta era singura amintire cu ei doi care să nu aibă nicio legătură cu lăncierii… deși, dacă o luai pe ocolite… meteorit… căzut chiar pe locul unde urmau să ajungă lăncierii tatălui… poate că și asta avea o legătură.

Însă nu avea cum să ajungă acolo de la Cracovia – că îi stătea războiul în drum. Trebuia să ajungă la Budapesta, așa i s-a spus. Și de acolo să ajungă cumva la Debrețin, unde ar fi urmat să se urce în alt tren.

De prea multe ori fusese dezamăgit, așa că nu mai credea că va pleca, în sfârșit, la post. Și nici n-a mai auzit nimic în următoarele patru zile. Dar după aceea, un funcționar de nivel doi din cadrul Diviziei Feroviare de la sediul din Viena al Armatei Imperiale și Regale s-a ridicat de la biroul lui și, cu un registru sub braț, a coborât două etaje ca să-i facă o vizită omologului său din Divizia medicală, de unde s-a întors cu un ordin care purta ștampila cu acvila bicefală, pe care l-a prezentat funcționarului mai înalt în grad din Divizia Feroviară ca să-și pună și acesta ștampila, după care a coborât patru etaje, a ieșit din clădire și a mers prin nămeți până la Birourile Frontului de Est, unde ordinul respectiv – cu ambele ștampile – a fost predat funcționarului omolog din Divizia Transporturi. Acesta a notat numele într-un registru, l-a ștampilat și el și l-a trimis la șeful de birou al Diviziei Medicale de pe frontul de est, care tocmai ce mâncase la prânz niște pâine veche de secară cu un ou, peste care presărase atât de multă boia de ardei, că încă mai avea degetele murdare, și a lăsat urme uleioase pe hârtie; și șeful acesta de birou s-a ridicat de pe scaun, a vârât registrul sub haină, s-a dus afară, s-a oprit o clipă ca să admire neaua care cădea pe acoperișuri și peste aripile unui

heruvim îngândurat de deasupra unei uși, după care a traversat bulevardul ca să ajungă la birourile poștei militare.

Drumul spre Budapesta trecea prin Viena. Acolo Lucius a avut timp doar cât să-și cumpere câțiva castraveciori murați de la un vânzător ambulant, aflat chiar la câteva străzi distanță de casa familiei sale. Apoi a trebuit să se urce în tren. Peste trei zile a ajuns în cazarma din Debrețin, unde a primit un ordin în care i se cerea să ia un alt tren spre un loc de care nu auzise niciodată, un loc care se chema Bocicău, situat mai departe de alt loc de care de asemenea nu auzise niciodată, care se chema Sighetul Marmației, urmând să fie așteptat acolo de o escortă de la regimentul de husari.

O escortă de la regimentul de husari. Și s-a văzut iarăși, alături de tatăl său în sala de bal, privind la aripile care le fluturau deasupra capetelor. În apropiere de Sighetul Marmației. A rostit rar denumirea, aidioma unui copil care șoptește numele tainic al unui ținut de basm.

Lui Feuermann i-a scris doar atât: În sfârșit!

În seara de dinaintea plecării, entuziasmat peste măsură și incapabil să se concentreze, Lucius tocmai traversa piața, când un copil a sărit dintr-o birjă și s-a izbit de el țipând. Strada era acoperită cu gheață. Lucius a făcut un pas înainte ca să-și recapete echilibrul, s-a împiedicat de sabia de la centură și a auzit pocnetul sec al încheieturii rupte atunci când a întins mâna ca să-și amortizeze căderea.

Câteva clipe a rămas întins pe gheață, ținându-se de braț. Aștepta să-l ajute cineva, numai că strada era pustie. Dispăruse și copilul, ca o fantomă, probabil luat pe sus de mama care se temea de eventuale represalii pentru faptul că odorul ei trântise la pământ un ofițer austriac.

Ajuns acasă, Lucius și-a scos mantaua cea grea și și-a descheiat nasturii de la manșetă. Procedura standard ar fi impus o radiografie, numai că el știa deja ce pățise: o fractură cu deplasare dorsală („fractură Colles“ i se zicea). Atât de tare i se umflase deja încheietura, că a descheiat cu foarte mare greutate manșeta. Și s-a apucat să înjure, furios pe copil și pe propria-i neatenție. Încă își mai simțea degetele – bine măcar că nu fusese nervul afectat. Însă trebuia să facă ceva în legătură cu fractura aia.

Cel mai bine ar fi să se ducă la spital, știa asta. Dar mai știa și că, dacă ar fi

făcut-o, în niciun caz nu ar mai fi fost trimis pe front.

Ar fi putut să iasă o glumă destul de bună din toată pățania asta a lui. Cum îi zice Armata Imperială unui student ciung, fără pic de experiență?

Medic.

Se trase ușor de încheietură, spunându-și că, dacă va reuși să suporte durerea, poate ar fi în stare să-și pună singur la loc osul dislocat. Însă durerea a fost cumplită, iar tot mușchiul îi era contractat. Nu-i era de ajuns doar puterea voinței. Avea nevoie de ajutorul cuiva mai puternic.

A ieșit din cazarmă și a pornit spre oraș. Spera să găsească un doctor; ba chiar și un veterinar ar fi fost bun. Din păcate, majoritatea firmelor erau scrise în maghiară și nu le înțelegea. La un moment dat, a văzut cuvântul *Kovács* deasupra unui desen cu o nicovală – *Fierar.* A bătut la ușă și i-a deschis o femeie, cu paltonul pus la repezeală peste cămașa de noapte. S-a uitat la el cu neîncredere. Apoi i-a spus în limba germană:

– Nu mai avem camere. Niciun pat. Se doarme pe jos.

– N-am nevoie de pat, a spus Lucius, ridicându-și brațul ca să-i arate încheietura umflată.

Femeia a dispărut în casă și s-a întors după câteva clipe cu un bărbat cu umeri atât de lați și cu o barbă atât de deasă și de neagră, că Lucius s-a întrebat dacă nu cumva stătea față în față cu însuși zeul Vulcan. I-a arătat mâna și bărbatul a șuierat printre dinți. Ciudat era că nu părea deloc surprins că un soldat necunoscut, cu mâna ruptă, îi bătuse la ușă în miez de noapte. Unul dintre chiriașii lui era doctor, i-a zis, să-l cheme? Lucius a clătinat din cap – știa foarte bine că doctorul îi va spune să se ducă la spital. Nu, nu avea nevoie decât de două mâini puternice.

Fierarul l-a condus în atelier și a aprins lampa. Pe dușumea dormeau doi soldați. În șoaptă, Lucius l-a învățat cum să-l apuce de mână și de antebraț și să tragă.

– Atâta tot?

– Atâta tot, a răspuns Lucius, deși în realitate habar n-avea.

În ilustrația din manual părea că osul pur și simplu intra înapoi în articulație.

Bărbatul a ieșit puțin, apoi a revenit cu o cană murdară, plină cu ceva băutură

tare. Lucius i-a mulțumit și a dat-o peste cap. I s-au umplut ochii de lacrimi. Apoi a întins brațul. La început, fierarul l-a atins cu băgare de seamă, iar Lucius a fost nevoit să-i ceară să tragă mai tare. Și mai tare. Simțea cum colțurile osului îi rașchetează mușchiul. A îndurat cât a îndurat durerea, dar n-a mai putut și s-a tras țipând din mâinile fierarului.

I se învârtea capul și se temea ca nu cumva să leșine. A bolborosit câteva cuvinte de mulțumire și s-a împleticit afară, la aerul rece. Avea nevoie de un fel de anestezic, dar nu numai ca să scape de durerea de acum, ci și ca să poată suporta drumul călare care îl aștepta.

Spitalul se afla vizavi de cazarmă. Era întuneric în holul unde dormeau soldații. A trecut pe lângă două infirmiere, dar s-a purtat de parcă ar fi știut exact unde vrea să ajungă. Pe undeva pe acolo trebuia să fie o magazie cu medicamente. A trecut pe lângă un salon. Apoi încă unul. A găsit magazia la capătul culoarului, s-a strecurat înăuntru și a cotrobăit pe rafturi până când a găsit niște fiole cu morfină și cocaină și o seringă. Le-a vârât pe toate în buzunarul de la manta.

Trenul pleca în zori. Întors în cameră, Lucius a rupt coperta tare a unui manual de histologie, a căptușit-o cu o cămașă și a improvizat o atelă. Și-a făcut bagajul folosindu-se doar de mâna cea teafără. Nu s-a culcat – se temea ca nu cumva umflătura să-i apese pe nerv. Atunci nu ar mai avea de ales și ar trebui să ceară ajutor de specialitate. Și-a spus că, dacă dimineață încă își va mai simți degetele, va merge mai departe. Oricum, se ducea la un spital, nu? Unde va fi îngrijit în caz de nevoie. Acolo va putea susține că și-a fracturat mâna *en route.* Era sigur că nu-l vor trimite înapoi. Va învăța tot ce era de învățat în timp ce se va vindeca. Iar după aceea, se va apuca de treabă.

Dimineață și-a scos atela și și-a lăsat mâna liberă. Nu a fost nevoit să o ridice decât o singură dată, atunci când l-a salutat pe ofițerul de la gară, căruia i-a prezentat documentele. După ce a pornit trenul, și-a pus atela la loc.

A ajuns spre seară la Bocicău, unde îl aștepta husarul.

Părăsiră micuța haltă și o luară pe drumul care șerpuia printre câmpurile înzăpezite, spre o vale plină de conifere. Pe crengile lor sclipeau straturi peste straturi de gheață alburie, pocnind la fiecare rafală de vânt. Lui Lucius îi înghețară lacrimile pe gene și în colțul ochilor, iar eșarfa cu care-și acoperise fața

se umpluse deja de chiciură. Înfășură frâul în jurul mâinii tefere și încercă să se sprijine în mâna ruptă, numai că drumul îngust era dur ca metalul, iar caii alunecau adesea. Când nu mai putu să suporte durerea, îi ceru husarului să se oprească.

Cotrobăi în raniță după fiolele de cocaină și morfină. Evident că înghețaseră, așa că și le vârâ în gură ca să le încălzească. Își injectă cocaina direct în fractură, făcu o pauză, se pregăti să-și injecteze și morfina, dar se răzgândi. Ba nu. Mai bine să o păstreze, că nu știa cât de lung avea să fie drumul.

Valea era râpoasă, dar largă. O urcară și ajunseră curând la o trecătoare împădurită. Apoi drumul cobora într-o altă vale. Trecură pe lângă un cătun, în fața căruia era o pancartă cu un craniu rudimentar pictat pe ea, alături de cuvintele FLECKFIEBER!!! – adică *tifos* – și ATENȚIE, SOLDAT! NU INTRA AICI! PERICOL DE MOARTE!!! în germană, poloneză și – presupunea Lucius – în română, ruteană[19] și maghiară.

Husarul își făcu cruce și, cu toate că se aflau destul de departe de sătucul acela, îl ocoli și mai mult, cu foarte mare grijă. De parcă de acolo s-ar fi putut năpusti asupra lor vreun monstru cu gheare și colți plini cu venin.

Pe Lucius începu iar să-l doară brațul. Și iar îi ceru husarului să se oprească, sparse fiola cu morfină și și-o injectă.

Pădurea se rărea tot mai mult. Trecură prin câmpuri pustii, acum pline de urmele urâte ale războiului: cratere de bombe, fortificații abandonate, tranșee. Dintr-un copac atârna ceva: un cadavru, acum aproape complet înfășurat în gheață. La capătul celălalt al câmpului se vedea o grămadă mare de bolovani, dar, atunci când ajunse mai aproape, Lucius văzu că era o grămadă mare de cai înghețați. Poate vreo cincizeci, pe jumătate îngropați sub zăpadă. Flori de un roșu țipător li se ițeau din capete. I se păru că vede și altele în umbrele pădurii. Husarul încetini pasul.

Lângă una dintre șeile vizibile, flutura ușor o bucată de uniformă, pe care încă se mai vedeau literele *k.u.k.*

Kaiserlich und königlich. Imperială și regală. Adică armata *lui.* Și i se făcu frică.

– Cazacii?

Umbre dansau în străfundurile pădurii. Îi văzu pe călăreți, acele personaje de

basm din visele copilăriei. Apoi nu mai văzu decât copacii.

– Cazacii nu își omoară caii, spuse cu dispreț husarul, abia mișcându-și buzele în spatele măștii. Așa știu austriecii să se retragă.

Lucius nu a înțeles în primul moment, însă îi era jenă să-și arate ignoranța. Abia mai târziu, în timpul drumului, și-a amintit poveștile despre capitulare și despre bietele animale ucise ca să nu cadă în mâinile dușmanului.

Se făcuse aproape seară când au întâlnit primii oameni, o familie de refugiați, care încercau să răzbată prin zăpadă cu o căruță trasă de un țap. Aveau patru copii: doi erau cocoțați în căruță și doi mergeau pe jos, cu capetele înfășurate în cârpe, ca mumiile; cu hainele umplute cu multe paie, ca să le țină cât de cât de cald.

Husarul le ordonă în ungurește să se oprească. Întinse mâna spre căruță și spuse ceva. Femeia protestă. Lucius nu înțelese cuvintele, dar sensul lor îi era limpede: n-avem nimic aici, doar niște boarfe. Husarul descălecă și se îndreptă – cam țeapăn – către căruță, pe care începu s-o percheziționeze.

– *Nincs semmink*[20]*!* strigă ea, cu mâinile împreunate a rugă. *Nincs semmink! Nincs semmink!*

Însă husarul deja descoperise ce ascundea ea. Și, unul după altul, scoase mai mulți iepuri: cu ochi bulbucați, cu răsuflări calde în aerul înghețat, iepuri care se zbăteau, speriați de moarte.

Se auziră țipete de jale de sub broboadele care acopereau gurile copiilor. Husarul îi întinse lui Lucius un iepure, cu un gest ca de preot păgân înainte de un sacrificiu. Lucius clătină din cap, dar husarul nu-l luă în seamă și aruncă vietatea înspre el. Lucius reuși să prindă iepurele cu mâna cea bună. Șovăi o clipă. Ar fi vrut să-l înapoieze familiei, dar husarul îl privea cu asprime prin orificiile înguste ale măștii sale din piele.

Vârî iepurele care se zbătea în interiorul mantalei. Iepurele se suci, se zvârcoli și reuși să iasă. Îl prinse de un picior și îl îndesă în cămașă, lângă piele, unde, din cauza spaimei ori a vreunei modificări fiziologice provocate de schimbarea de temperatură, animalul slobozi un șuvoi de urină, care i se prelinse pe abdomen și picioare. Lucius îi simțea pe piele bătăile înnebunite ale inimii. Nu înțelegea de

ce husarul nu omorâse pe loc iepurii, dar probabil că nu dorise să o facă în fața copiilor.

Porniră mai departe, iar Lucius încercă să nu se mai uite la bieții oameni.

După o oră, husarul se opri și descălecă. Mișcările îi erau acum încă și mai țepene decât mai devreme. Parcă voia să se descheie la pantaloni. Probabil că îi venea să urineze, așa că Lucius întoarse capul ca să-i ofere o oarecare intimitate. Câteva minute nu se auzi nimic, așa că se uită la el. Ceva nu era în regulă. După încă un minut, Lucius îl auzi înjurând, apoi gemând de parcă ar fi făcut un efort mare. Apoi husarul renunță și încălecă din nou.

Spre seară ajunseră într-un sat pustiu, unde se opriră să se odihnească într-o casă părăsită. Pereții erau goi; la fel și bucătăria; dulapurile erau toate deschise, dușumeaua era plină de farfurii sparte. Într-un sertar era o icoană cu Sfântul Stanislav al Poloniei, ca și cum fusese ascunsă acolo, apoi descoperită.

Polonia, își zise Lucius. *Galiția.* Probabil că trecuseră granița undeva, pe când încă mai mergeau prin pădure. Apoi i-a atras atenția ceva greu de înțeles: pe o masă se afla o cutie muzicală din ceramică, absolut superbă. Patul fusese despicat cu sulițele și golit de toate paiele dinăuntru.

Luară și caii în casă și îi priponiră în sufragerie. Husarul strânse paiele, demontă ușile dulapului, făcu focul, apoi omorî iepurii, îi jupui și îi puse la fiert în oala pe care o avea agățată de oblânc. Își scosese masca, iar Lucius îi văzu chipul tras și cearcănele negre. Și mai văzu că abia dacă se atingea de mâncare.

– Nu te simți bine? îl întrebă el, în cele din urmă.

Husarul scoase un mormăit, dar nu-i răspunse. După ce terminară de mâncat, se întinseră, complet îmbrăcați, sub aceeași pătură. Lucius rămase treaz. Efectul anesteziculuiîncepuse să se cam ducă și iar îl durea încheietura. Acum regreta că se ambiționase să se prezinte la post. Oare cât de departe era Lemnowice? Mai avea cocaină doar pentru o zi. Își mișca mereu degetele amorțite, temându-se iarăși de o eventuală comprimare a nervului. Numai că era cumplit de frig în încăperea aia – abia dacă-și mai simțea și degetele de la mâna sănătoasă.

Era treaz când husarul se mișcă, se ridică și se duse să urineze la perete. La fel ca data cealaltă, rămase acolo mult timp, poate vreo cinci minute, după care gemu iarăși și începu să se lovească în pulpe, în partea de jos a abdomenului sau

în penis. Lucius nu vedea spre ce anume își concentra husarul furia din ce în ce mai mare.

Și se ridică în șezut.

– *Caporale?*

Bărbatul se opri. Își ridică deasupra capului pumnii strânși și începu să geamă.

– *Caporale?* repetă el.

Apoi, cu multă șovăială, rosti pentru prima oară în viață cuvintele:

– Sunt medic.

Se lăsă tăcerea. Circumspect, bărbatul îl privi cu ochii înfundați în orbitele de deasupra obrajilor nerași.

După care îi spuse rușinat:

– Nu iese. S-a blocat… Mă doare aici…

Lucius nu avu nevoie decât de câteva clipe ca să înțeleagă ce se întâmpla. În manuale erau enumerate peste zece cauze diferite ale blocării aparatului urinar, însă aici, pe frontul de est, unde orașele cu garnizoane erau înțesate cu bordeluri, nu exista decât o singură explicație pentru situația în care ajunsese un bărbat sănătos în alte privințe. În clinicile din Cracovia se practica dilatarea uretrală la pacienții cu gonoree. Văzuse cu ochii lui soldați masivi și curajoși, plângând în hohote din pricina durerii.

Așa că spuse:

– Se vor ocupa de tine mâine, când ajungem la spital.

Husarul zise iar:

– Nu iese nimic.

Lucius încercă să-l liniștească:

– Înțeleg. Mâine vom ajunge la spital…

– *Nimic!*

– Înțeleg. Eu…

Inspiră adânc:

– Când ai făcut ultima oară?

Dar husarul nu-i răspunse. În schimb se întoarse, ținându-și penisul pe palmă, de parcă ar fi vrut să-i zică: *Uite!* Lucius ezită puțin. Apoi scoase o lumânare din raniță, o aprinse și se lăsă pe vine în fața husarului. *Gândește-te bine! Adu-ți*

aminte de cursurile despre anatomia vezicii. Numai că nu se dusese la cursurile acelea, pentru că avusese treabă în laboratorul lui Zimmer.

Îi ceru să se screască și un singur strop de urină apăru la vârful penisului. Lucius palpă ușor abdomenul bărbatului. Era tare, deci vezica era plină. Mai demult ar fi glumit cu Feuermann pe seama unei asemenea boli venerice cronicizate, pentru că, evident, nu se aștepta să găsească pe front așa ceva, în locul cazurilor cu multe complicații chirurgicale. Însă acum îi veniră în minte consecințele unei obstrucții uretrale. Oare vezica urinară chiar se poate rupe? Sau uretra? Ori rinichii se blocau înainte să se întâmple una ca asta?

– Mâine, la spital… începu Lucius.

Bărbatul clătină din cap.

– Nu mai pot să mă urc pe cal.

Se îndoi de mijloc și se apăsă atât de tare cu pumnul în burtă, că Lucius avu convingerea că îi va plesni vreun organ.

Și am să rămân cu un husar muribund într-un cătun părăsit, își spuse el. Nu știa încotro trebuia s-o apuce și nici cum să se întoarcă la Bocicău.

Atunci bărbatul spuse:

– Mă duc în fiecare lună… și mi se bagă un băț…

– Știu, zise Lucius. Se cheamă *cateter.* Dar n-am la mine așa ceva.

Se uitară amândoi prin cameră, la icoana cu sfântul, la cutiuța muzicală. Apoi husarul spuse:

– Am niște vergi pentru țeava puștii…

Lucius simți cum i se pune un nod în gât.

– Nu se poate. Trebuie să fie unse cu vaselină… Am avea nevoie de…

Dar husarul deja începuse să scormonească prin desagii de la șa și se întoarse cu un fel de perie făcută din trei bucăți. Parcă era un instrument medieval de tortură. Însă piesele fără peri erau subțiri și netede, ba chiar ascuțite la capetele filetate. Tot din desagă, soldatul scoase și un tub cu unsoare pentru pușcă.

Lucius mai avea două fiole cu morfină, așa că îi administră una husarului, cu acul încă murdar cu sângele lui uscat. Îi spuse să se întindă și să aștepte ca morfina să-și facă efectul. Apoi unse una dintre verigi. Încercă din nou să-și amintească textul din manual. Dacă nu se înșela, atunci canalul uretral făcea o

întoarcere bruscă spre sfincterul uretral. Dacă împingea prea mult, ar fi putut să perforeze peretele canalului. Dar avea o șansă dacă îngustarea era mai aproape. Trase aer în piept.

– Vezi să stea drept, îi ordonă el husarului, arătându-i cum să-și țină penisul.

Puse vergeaua în dreptul orificiului uretral extern și intră încet. Husarul se încordă. Lucius se opri, amintindu-și că un risc al procedurii era deschiderea unui pasaj uretral fals. Îi tremura rău de tot mâna stângă, așa că și-o sprijini cu cea dreaptă. Își aminti din senin cum în Cracovia, la cantină, auzise doi geniști mărturisindu-și că îi apucau tremuricii atunci când își instalau bombele. Împinse mai mult vergeaua, apoi simți că se blochează în ceva. O retrase, o împinse din nou și iar o simți cum se blochează. Împinse puțin mai tare și depăși obstacolul. Husarul gemu rău de tot, se zvârcoli, se întoarse și plecă, lăsându-l pe Lucius cu vergeaua în mână și împroșcat cu urină.

O să mă omoare, își spuse Lucius. Și atunci husarul începu să râdă.

Iar în dimineața următoare era într-o dispoziție excelentă.

Cânta în timp ce urina în toate direcțiile.

– Domnu' *orvos*! exclamă el, îmbrățișându-l pe Lucius, în timp ce îngâna un cântecel în maghiară.

Lucius nu înțelegea decât cuvântul *orvos. Doctor.* Și îi era de ajuns.

Așa că porniră din nou. Intrară pe un drum desfundat, care o lua pieptiș în sus, pe deal. Husarul era acum foarte guraliv. Cânta și fluiera și bătea ritmul pe pulpe. Ce bine că Lucius era doctor, îi spuse el. O să aibă o grămadă de pacienți. Și făcu un gest larg din mână.

Se opriră doar atunci când Lucius își mai făcu o injecție cu anestezic în încheietura mâinii. Ajunseseră într-o pădure deasă, neatinsă de război. Singurul om cu care s-au întâlnit a fost un bătrân, care răscolea zăpada dintre copacii negri. Husarul încetini și Lucius se temu ca nu cumva să-l jefuiască pe sărmanul om, însă soldatul doar întrebă pe unde trebuie să o ia și bătrânul, sprijinindu-se nesigur într-un băț, îi arătă direcția cu napul din mâna cealaltă.

Se înserа atunci când au ajuns pe culmea unei coline și s-au pomenit în fața unui sat. Era ascuns într-o vale domoală și nu avea decât două străduțe care coborau de la biserica din lemn cioplit. Dincolo de biserică, drumul continua să

urce. Mai jos, valea se lățea și se căsca un câmp acoperit cu zăpadă, prin care curgea un râu, acum înghețat.

– Lemnowice, spuse husarul.

Coborâră până pe câmp, apoi trecură pe lângă case – niște colibe cu tavan scund, făcute și ele tot din lemn, cu geamuri mici, prin care nu puteai să te uiți înăuntru pentru că erau toate acoperite cu obloane. Nu se vedea niciun horn. În mijlocul drumului erau două căruțe, probabil abandonate, acum pe jumătate îngropate în zăpadă. Se auzi un fâlfâit din apropiere atunci când o cioară mare și neagră își luă zborul de pe un acoperiș.

Nu se vedea niciun suflet, nicio garnizoană, nici urmă de trupe și, cu siguranță, nimic care să arate a spital. Probabil era dincolo de deal, își zise Lucius. Dacă nu cumva fusese trimis aici tot din greșeală. Și va fi nevoit să se întoarcă, după toată călătoria asta de coșmar.

Husarul se opri în fața bisericii și-i făcu semn să descalece. Îl ascultă, se apropie de ușă și bătu în ea. Așteptă. În lemnul gros era o ferestruică îngustă care-i aminti de orificiile din zidurile castelelor. La sfatul husarului, bătu mai tare și abia atunci auzi o mișcare dinăuntru. Un zgomot de pași. Și un ochi apăru în ferestruica aceea.

– Numele meu este Krzelewski, spuse Lucius. Medic locotenent. Regimentul 14, Armata a III-a.

Acum se auzi cheia în încuietoare, zgomotul metalic al mecanismului. Ușa se deschise. Se pomeni față în față cu o călugăriță-infirmieră. Purta un veșmânt cenușiu și scorțos, iar într-o mână avea o pușcă Mannlicher, arma standard a armatei *k.u.k.*

– Pot vorbi cu medicul-șef? întrebă Lucius în germană.

Femeia nu-i răspunse, așa că încercă în poloneză.

– Vreți să vorbiți cu doctorul? exclamă ea, fără să iasă din penumbre. Păi n-ați spus că dumneavoastră sunteți?

7–14 septembrie 1914 (n. tr.).

Culorile Casei Imperiale Habsburg (n. tr.).

„Chipiu"– în lb. pol. în orig. (n. tr.).

Limbă din subgrupul oriental al limbilor slave, vorbită în regiunea carpatică a Ucrainei, în nord-estul Slovaciei și în sud-estul Poloniei (n. tr.).

„Nu avem nimic“ – în lb. magh. în orig. (n. tr.).

3.

Pe infirmieră o chema Margarete. Nu i-a spus numele de familie. Îi va explica mai târziu că așa era regula Surorilor din Ordinul Sfânta Ecaterina. Până și Margarete era un nume pe care și-l luase atunci când s-a călugărit și și-a abandonat prenumele lumesc, împreună cu viața pe care o dusese înainte. Chipul ei plutea în întunericul pronaosului și doar atunci când Lucius își întoarse capul după husarul care dăduse pinteni calului și plecase mai departe (*fugi, lașule!* avea să-i spună el în gând mai târziu), infirmiera deschise mai larg ușa, făcându-i semn cu arma să intre. Lucius intră și ea se împinse cu umărul în ușă. Lucius rămase în beznă câtă vreme ea încuie ușa, mai întâi cu cheia, apoi cu un drug de fier de-a curmezișul. Lucius se întoarse spre ea și auzi scârțâitul făcut de o cheie vârâtă în broasca altei uși, apoi zăngănitul metalic al încuietorii. După asta, cu arma atârnându-i în mână, infirmiera Margarete îl conduse în lumina difuză a naosului.

Lucius avea obiceiul să se uite în sus atunci când intra într-o casă a Domnului, iar acum, făcând același lucru, avu impresia că biserica din Lemnowice semăna cu zecile de așezăminte din lemn pe care le văzuse în Munții Tatra, cu toate că această construcție, cu uriașa ei cupolă și cu minusculele-i ferestre, aducea mai mult cu o biserică de rit răsăritean. Tavanul se sprijinea pe un șir de șase coloane din lemn. Din el atârnau două lanțuri groase, rămase fără candelabrele pe care le susținuseră. Un singur felinar lumina transeptul dinspre nord. Restul bisericii era cufundat în întuneric.

Sunetele și mirosul îl făcură să privească în jos. Un geamăt înfundat, de undeva din beznă. O tuse, o respirație greoaie. O miasmă înțepătoare, organică, parcă de carne stricată. Se uită bine. Stranele fuseseră scoase și înlocuite cu mormane de

pături. Doar atunci când una dintre pături se mișcă ușor, Lucius pricepu că sub ele erau oameni.

Trei șiruri, cu cincisprezece sau douăzeci de asemenea umflături pe fiecare.

Sora Margarete terminase de încuiat și a doua ușă și apăru lângă el. Îi spuse în șoaptă:

– Îmi permiteți să vorbesc?

Lucius dădu din cap, incapabil să-și ia ochii de la trupurile de pe jos.

– Doctorul maghiar, zise ea, Szökefalvi, predecesorul dumneavoastră, a dispărut acum două luni în niște împrejurări pe care doar Pan Doctor Locotenent le-ar înțelege.

Lucius se întoarse cu fața spre ea, uluit de această formă de adresare – etichetă poloneză combinată cu gradul militar german. O studie câteva clipe. Era mai scundă decât el cu mai bine de un cap, iar chipul îi era încadrat de faldurile fără cusur ale vălului, care îi strângeau obrajii. Ochii ei lucioși nu aveau o culoare precisă; buzele îi erau ușor întredeschise de dorința de a vorbi în continuare. Presupuse că era cu un an sau doi mai în vârstă decât el. Cheia uriașă îi atârna de lanțul din jurul gâtului ca o cruce. Încă nu lăsase arma din mână.

Părea că-i așteaptă iarăși încuviințarea.

– Da, vă rog, continuați, spuse el.

Iar ea îl trase ușor într-o parte, ca să nu o audă soldații de pe jos. Apoi începu să vorbească:

– În primele zile am fost doar șapte, Pan Doctor Locotenent: eu, surorile Maria, Libuše, Elisabeta, Klara și doi doctori – unul, al cărui nume nu merită pomenit, și Szökefalvi, sărmanul Szökefalvi, pe care am reușit să-l iert, în cele din urmă. La vremea respectivă eram doar un punct de prim ajutor și de triere a răniților. Îi pansam la repezeală și-i trimiteam mai departe, cum se spune. Abia în septembrie, Înaltul Comandament și-a dat seama cât de important este adăpostul nostru din vale și ne-a ridicat la rang de spital de campanie, ceea ce însemna că trebuia să primim răniții de pe câmpul de luptă și să-i îngrijim până ar fi fost în stare să reziste transportului până în spatele frontului. Am avut un aparat cu raze X și un laborator de bacteriologie. Apoi, cu ajutorul rugăciunilor zilnice, al bisturielor și al soluțiilor antiseptice, am reușit să-i ajutăm foarte mult

pe curajoșii tineri aflați în slujba acestui neînsemnat împărat pământean. Trei luni i-am îngrijit: am avut de-a face cu răni urâte, provocate de mine și de săbii, de explozii și de plante toxice. Am înviat din morți oameni străpunși de toate gloanțele din arsenalul diavolului, oameni răniți de bombe puternice și de săbiile cazacilor, oameni cărora gerul iernii le-a furat picioarele și mâinile. Cu asta ne mândrim noi, Pan Doctor, și îmi vine să plâng de bucurie când îmi amintesc de realizările noastre. Ne-a fost luat aparatul cu raze X și dus la Tarnóv și am rămas și fără ultima picătură de eozină[21], care ne ajuta să deslușim misterele de pe lamele de la microscop, dar chiar și atunci am reușit să ne descurcăm. Și ne-am descurcat vreme de două luni. Multe rugăciuni s-au rostit pentru noi, doctore, nu numai aici, în Galiția, dar și în Prîpeat, în Bucovina și Basarabia și, am aflat de curând, în zone mult mai îndepărtate, în orașele din Flandra și Friuli, din Serbia și Macedonia, ba chiar și din mărețul oraș al Varșoviei – da, toți oamenii au înălțat rugăciuni către Domnul Dumnezeul nostru, iar îngerii Lui au lucrat fără odihnă și au deviat gloanțele cu răsuflarea lor angelică și au încălzit trupurile soldaților noștri căzuți în zăpadă. Dar, în ciuda tuturor acestori rugăciuni, nimeni nu s-a așteptat ca El să ne protejeze la nesfârșit. Așa că L-am iertat și nu ne-am supărat atunci când a fost cucerită fortăreața Przemyśl, iar El a fost nevoit să-Și trimită acolo îngerii și ne-a lăsat la mila Păduchelui.

Se opri. Ultimul cuvânt îl rostise în germană – *Laus* – și cu chipul strâmbat de dezgust.

– Cunoașteți și dumneavoastră Păduchele, domnule doctor. Eu l-am cunoscut foarte bine încă din copilărie și a fost mereu în preajma noastră încă din primele zile ale războiului. Dar parcă niciodată n-am văzut atât de mulți păduchi ca în acest lăcaș sfânt. Și, pe măsură ce războiul continua, ne-am confruntat cu o invazie din ce în ce mai mare. Niciodată, dar niciodată, stimate domnule doctor, nu am văzut o asemenea capacitate extraordinară de reproducere. Și, în momentele mele de maximă îndoială, m-am întrebat dacă nu cumva Păduchele este copilul preferat al Domnului. Pentru că, uneori, parcă dispare absolut tot de pe lume, în afară de păduchi. Of, domnule doctor, în copilărie am crezut că animalele luate de Noe pe Arca lui erau îmblânzite, că erau niște creaturi drăgălașe și curate, cu blană moale, frumos mirositoare și cu boticuri blânde.

Dar, nu! Acum îmi dau seama că toate au fost infestate, nu doar șobolanul, ci și leul și nevăstuica și girafa cea răutăcioasă; fiecare animal era el însuși o arcă pentru viermi, căpușe și păduchi. Dar nici nu vă puteți imagina cât de infestați au fost oamenii noștri! Pretutindeni numai păduchi – pe fiecare haină, pe fiecare cusătură, pe fiecare tiv. Grămezi de păduchi care mișunau, se zvârcoleau, tresăltau ca niște tăciuni aprinși. Ieșeau și prin dinții pieptenilor noștri, ca niște grăunțe, ca o pulbere umedă. Da, domnule, din păcate tot cu treaba asta rușinoasă se ocupă diavolul de atunci încoace. Că, dacă ar fi vrut cu adevărat să pună la încercare credința omului, atunci l-ar fi eviscerat pur și simplu, în Galiția. Dar nu, nimic nu stârnește mai tare instinctele păduchelui decât o face bandajul umed și călduț al unei răni, nimic nu ațință mai tare dorința de incest a acestor lighioane. Un pansament pus acum o săptămână în Lemberg e atât de plin de insecte din astea, că le și auzi zgomotul înfundat pe care-l fac atunci când cad pe podea.

Se opri o clipă ca să respire. Apoi continuă:

– Desigur, Păduchele știe cum să te tortureze, numai că am aflat că el singur nu te poate ucide. Primul nostru caz de tifos a apărut în decembrie, domnule doctor. Încă îl mai țin minte pe băiatul acela, nu i-am uitat căldura pielii, erupția care i s-a răspândit pe piept și pe membre, gândurile ciudate care i-au intrat în minte și l-au făcut să zbiere. Oricât de mult ne-am străduit, nu am reușit să-l salvăm. Și, nu după multă vreme, s-a mai îmbolnăvit și un alt soldat, cel de acolo…

Și îi arătă lui Lucius colțul îndepărtat al sălii.

– După care al treilea – cel de acolo – și al patrulea – dincolo. Zi și noapte ne-am zbătut să-i salvăm, dar nu am reușit să-i deparazităm, oricât de mult var și crezol[22] am folosit. Niciun fel de carantină nu poate împiedica dezvoltarea bolii. Și, indiferent cât de bine ne-am înfofolit… tot nu a contat. Seara eu o examinam pe Libuše, Libuše pe Elisabeta, iar Elisabeta pe Klara, și Klara pe mine… și tot găseam gângănii din alea pe pielea noastră. Vai de noi! Așa stăteau lucrurile, Pan Doctor Locotenent, când spaima de Păduche a intrat în sufletul bunului doctor ungur Szökefalvi. Chiar și acum îmi este nespus de drag Szökefalvi – om școlit, care ne-a învățat cu răbdare arta îngrijirii bolnavilor, care glumea spunând că i-ar

face plăcere să se despăducheze alături de noi. La început a rezistat, nu s-a lăsat învins, suflet curajos! Cunosc foarte bine groaza care îl cuprindea la masa de operație, când simțea prezența Păduchelui în jurul său. L-am văzut făcând eforturi inimaginabile ca să-și dirijeze gândurile doar la cazul la care lucra. Însă, odată ce simți Păduchele, nu mai poți scăpa de el; odată ce încep mâncărimile, nu le mai poți opri, nu, nu poți, Pan Doctor Locotenent: doar un firicel de păr sau o ață din haine îți dau impresia că armate de lighioane din alea mișună pe trupul tău. Chiar și acum, dacă nu încerc să mă stăpânesc, tot îmi imaginez cum Păduchele se urcă pe genunchiul meu, îmi înțeapă pielea cu picioarele alea mici și ascuțite, mă gustă cu limba. Nu! O, nu, nu, nu! Nu, Pan Doctor Locotenent: ca să supraviețuim, trebuie să învățăm să ne luptăm cu asemenea fantezii. Însă bietul Szökefalvi nu a putut s-o facă. În toiul unei operații, cu mănușile pline de sânge, l-am văzut cum tresare și începe să tremure. La început nu era atât de evident și s-a oprit, cu bisturiul în aer. Dar eu știam că simțise Păduchele. Că începuse să înainteze pe sub toate flanelele lui. Pe picior, pe pulpă sau pe abdomen. Apoi a continuat operația, iar Păduchele s-a mișcat din nou și el s-a oprit iarăși, și iar a început să lucreze și iar s-a oprit. Și, dintr-odată, a lăsat bisturiul din mână, și-a scos mănușile și a început să-și smulgă hainele de pe el cu mâinile acelea, atât de sigure înainte și atât de pline de freamăt atunci. La început, omul acesta, care respecta toate regulile bunei-cuviințe, se ducea repede în vestiar ca să se dezbrace. Numai că, pe măsură ce au trecut săptămânile, a devenit atât de panicat, atât de angoasat, că a uitat pur și simplu de prezența mea și a început să-și dezgolească acele părți ale trupului care nu sunt menite vederii altora.

Se uită la Lucius, sfredelindu-l cu privirea.

– Vă imaginați șocul pe care l-am avut? Și eu mă simțeam năpădită de păduchi, domnule doctor, dar fac parte dintr-un ordin de călugărițe-infirmiere și, dacă este soarta mea să fiu răpusă de mușcătura Păduchelui, atunci așa să fie. Nu îmi pierd demnitatea. Sfânta Ecaterina a mâncat crustele leproșilor, așa că datoria mea este să rămân neclintită lângă pacienții mei. Da, aceasta este datoria mea. Nu simt teamă atunci când văd o țeastă zdrobită. Nu mă ia cu leșin în fața unei cangrene. Nu! În fața mea eu nu văd moartea, domnule doctor, ci

strălucirea cununii cerești pe care o voi primi după Judecata de Apoi. Eu nu aud țipete, ci corul îngerilor care mă vor întâmpina. Iar atunci când simt prezența Păduchelui, nu îmi vâr mâinile în haine și nu încep să mă scarpin ca vreun urangutan din Portugalia, ci îmi îndrept gândurile spre Tatăl meu așezat pe Tronul din Împărăția Cerurilor. Însă Szökefalvi era atât de îngrozit, domnule doctor, și voința îi era atât de firavă! Nu se simțea în siguranță nicăieri. Se ducea să se plimbe pe câmpuri, dar și acolo își smulgea hainele de pe el și rămânea gol în gerul cumplit. Noaptea îl auzeam cum plânge, implorând Păduchele să-l lase în pace. Atât de des se spăla cu crezol, că începuse să i se jupoaie pielea, iar asta a agravat și mai mult situația, pentru că nu mai știa dacă mâncărimile pe care le simte vin de la Păduche sau de la propria-i carne necrozată. Cu toate acestea, nimic din ce i-am spus noi nu l-a făcut să-și schimbe obiceiul.

Se opri. Părea că-i așteaptă reacția.

Așa că Lucius spuse:

– Și doctorul acesta, Szökefalvi, a plecat?

– În decembrie, răspunse ea.

Apoi adăugă cu glas mai scăzut:

– Dacă îmi permiteți, aș îndrăzni să vă spun ce cred eu. Eu cred că și-a pierdut mințile. M-am trezit într-o dimineață și nu l-am mai găsit. Dar ce știu eu? Dumneavoastră ați învățat în faimoasa Vienă. Poate ați auzit acolo despre vreo nebunie de felul acesta?

Lucius se uita prin uriașa încăpere.

– Și celelalte infirmiere?

– Celelalte infirmiere, Pan Doctor Locotenent?

– Au fugit și ele?

– O, nu. Sora Maria a murit de tifos, Libuše a murit de tifos și tot de tifos a murit și Elisabeta. Toate sunt alături de Domnul, mai puțin sora Klara. Ea va fi *judecată.* Vai de mine, n-am mai vorbit cu cineva de săptămâni bune. Trebuie să-mi cer iertare dacă v-am împuiat capul cu vorbele mele, am cusurul ăsta încă din copilărie și s-a agravat acum din cauza singurătății. Desigur, sunt aici soldații care ne ajută la treburi, bucătarii și, evident, pacienții – toți acești bărbați îmi țin companie, dar, fiind singura femeie, trebuie să am mare grijă să nu care cumva să

mă las pradă sentimentelor, ca să nu am și eu parte de soarta tristă a surorii Klara și să fiu prinsă în vestiar, imitând viața de femeie măritată.

Bujorii care i se aprinseră în obraji erau vizibili chiar și în lumina difuză.

– Probabil că sunteți obosit și doriți să vă odihniți puțin. Să vă conduc în camera dumneavoastră?

Îl privea fix. Întrebarea pe care i-o pusese era una simplă, însă, în momentul acela, Lucius nu dorea nimic altceva decât să se întoarcă acasă. Dar habar nu avea *cum* anume, fiindcă husarul plecase, iar gara era la o distanță de două zile pe o zăpadă așa mare. Însă cu siguranță existau metode prin care să scape de aici. Trebuia doar să explice: că nu era încă doctor, că Divizia medicală comisese o eroare trimițându-l aici și că, poate, atunci când vor veni doctori adevărați, se va întoarce și el ca să dea o mână de ajutor. Dar să facă toată treaba de unul singur? Nu… nu se simțea în stare. Sigur că îl va înțelege. Sigur că era și ea la curent cu incompetența Înaltului Comandament și cu dezastrul de pe toate fronturile; sigur că auzise și ea că toată Armata a III-a fusese trimisă altundeva decât în locul unde era nevoie de ea; sigur că văzuse și ea pantofii făcuți din cartoane și hainele de vară ale patrulelor montane. Iar dacă nu-i spunea acum toate astea, foarte curând lipsa lui de experiență avea să devină evidentă – ea își va da seama cât de neîndemânatic este de cum va pune mâna pe un bisturiu…

– Soră….

Și se întrerupse. Ce să-i spună? *Vă cer scuze din toată inima mea? S-a produs o greșeală? N-am operat niciodată, am avut doar doi pacienți în toată viața, unul cu un dop de ceară în ureche și celălalt cu o strictură uretrală, provocată de gonoree?* Acum nu mai simțea doar ochii pătrunzători ai femeii ațintiți asupra lui, ci și ochii tuturor soldaților întinși pe jos. *Primum non nocere*[23]. Dar cum se aplicau vorbele astea în situația de față? Adică ar face mai mult rău, dacă ar pleca?

Dar nici ei nu și-au dorit să se afle aici, își spuse el. *Nu au cerut să fie trimiși pe front, în miez de iarnă, fără haine groase. Nici ei nu au fost pregătiți pentru ce îi aștepta.* Văzu un tânăr cu capul bandajat, privindu-l cu atât de multă implorare în unicul ochi pe care-l putea ține deschis, că Lucius se văzu nevoit să se uite în altă parte.

Speranță, recunoștință, însă mai era încă ceva în privirea soldatului rănit. Ceva

greu de identificat în primul moment, dar apoi Lucius înțelese: era o cerere, ba nu, o așteptare, poate chiar o amenințare. Oare ce ar face toți soldații ăștia răniți atunci când le va spune că nu-i poate ajuta?

– Pan Doctor?

Se întoarse cu fața la ea. Cuvintele pe care i le spuse parcă erau rostite de altcineva:

– Este extrem de important ca programul pacienților să nu fie perturbat. Ce anume obișnuia să facă Szökefalvi la ora aceasta?

– Vizita de seară, Pan Doctor. Dacă nu avea urgențe, asta făcea.

Vocea ei era dulce, ușurarea aproape tangibilă și un grup de stele minuscule îi licăriră în ochii parcă înlăcrimați.

– În cazul acesta, să nu mai pierdem timpul.

– Rămâneți? Chiar dacă simțiți prezența Păduchelui, tot vreți să rămâneți?

Lucius simțise deja această prezență. Încă din momentul în care Margarete începuse să descrie simptomele, simțea mâncărimi pe piele și făcuse tot posibilul să nu se apuce să-și smulgă hainele de pe el.

– Fiecare dintre noi va cunoaște momentul lui de glorie, mormăi el, știind că îi folosește cuvintele.

Lucru pe care nu ar fi crezut până acum că l-ar putea face.

Își puse ranița pe umăr și ea îl conduse pe o cărăruie dintre pacienți.

– Sunt organizați pe saloane, îi spuse ea din mers. Însă este doar provizoriu. În naos îi ținem doar pe cei cu răni mai ușoare, adică fracturi și amputări. Operațiile le facem în prezbiteriu, pentru că acolo este cea mai multă lumină. Pe cei care nu mai au nicio speranță îi ținem în transeptul dinspre sud, ca să nu-i vadă ceilalți. Cei cu răni la cap se află în altar, unde pot fi supravegheați.

Din loc în loc atârna câte un felinar. Pentru prima oară Lucius se uită mai atent la pereții pe care erau pictate scene din Biblie: o arcă, un șarpe, crucifixuri uriașe – în mijlocul unor sate, probabil din Munții Carpați, pe care erau scrise niște versete în latină; sfinți poleiți deasupra colonadelor; o scenă din Judecata de Apoi pe ușa de la sacristie – cu rugul aprins, ornamentat cu călugări și păcătoși legați fedeleș, care călcau pe mărăcini.

Se opriră la capătul naosului, chiar sub pictura cu Buna Vestire. În podeaua

transeptului dinspre nord era un crater, cu o adâncime de aproximativ un metru. Un strat subțire de zăpadă acoperea și pereții lui, și treptele amvonului. Abia acum își dădu seama Lucius că lumina pe care o văzuse mai devreme venea de la o spărtură în tavanul înalt, peticită prost cu scânduri și prelată. Sora Margarete nu spuse nimic.

– Ce s-a întâmplat acolo? o întrebă el, ridicând mâna.

Femeia îi zâmbi, făcând faldurile vălului să îi apese obrajii.

– Cum adică ce s-a întâmplat, Pan Doctor? Păi, avem o gaură în tavan și un crater în podea.

Și începu să râdă, de parcă nu ar fi auzit vreodată o întrebare mai amuzantă.

El își puse ranița jos, lângă amvon, iar ea începu din nou să vorbească. Erau aproximativ șaizeci de pacienți în Biserica Fecioarei din Lemnowice. Cei mai mulți făceau parte din Armata a III-a, dar mai erau și alții, din garnizoanele de peste munți. Ultimii veniseră într-un camion, în urmă cu o săptămână – șaisprezece soldați, trei deja morți în momentul sosirii, cinci cu răni care necesitau amputări urgente. De atunci fusese liniște. Frontul se mutase. Așa se întâmpla în război. Uneori bătăliile se duceau foarte aproape, atât de aproape că puteai să auzi focurile de armă; alteori nu auzeai decât bubuitul îndepărtat al obuzelor. Rușii puseseră stăpânire pe oraș o perioadă scurtă. Uneori se întreba dacă nu cumva fuseseră dați uitării. Ce bine ar fi fost! Încă mai erau câțiva oameni în oraș – doar femei rutence, care pe vremuri fuseseră loiale Rusiei, până când rușii se retrăseseră și le luaseră bărbații cu ei. Spitalul avea suficiente provizii de hrană; pe lângă rațiile primite la jumătatea lui ianuarie, biserica avea rezerve de cereale și napi, semințe de floarea-soarelui, cartofi, sfeclă. Atâta vreme cât alimentele continuau să vină, vor reuși să treacă cu bine de primăvară, cel mai greu anotimp dintre toate. Iar la vară vor avea mere și pere și vor putea să cultive grâne pe câmpul din jur…

Însă Lucius nu o mai asculta.

– Doctorul Szökefalvi a plecat în decembrie?

– În decembrie, domnule doctor!

– Adică acum două luni.

– Da, două luni.

– Dar tocmai mi-ați spus că au fost răniți care aveau nevoie de amputări, nu?

– Din decembrie și până acum, am făcut patruzeci de amputări la douăzeci și trei de soldați, Pan Doctor. Opt picioare amputate deasupra genunchiului, cincisprezece sub genunchi. Zece brațe deasupra cotului și șase sub cot. Și un maxilar, dar pacientul nu a supraviețuit.

Lucius o privi lung. Inima începuse să-i bată mai repede.

– Soră Margarete, cine anume a realizat aceste amputări?

– *El,* Pan Doctor.

Călugărița își îndreptă privirea plină de extaz religios spre gaura din transeptul de la nord.

Lucius nu se uită într-acolo.

– A cui mână o îndruma *El,* soră?

Ea își ridică mâinile micuțe, abia jumătate cât ale lui.

– Iar pacienții sunt aici?

– Da.

– Toți?

– Toți aceia care au supraviețuit și nu au fost evacuați.

– Câți anume au supraviețuit, stimată soră?

– Au supraviețuit paisprezece, Pan Doctor.

– Paisprezece… din douăzeci și trei.

Lucius se gândi la spitalele militare din Cracovia, de unde se scoteau cadavre în fiecare zi.

– Nu-i o rată de supraviețuire prea rea.

– Nu, domnule doctor.

– Și Dumnezeu a lucrat doar prin intermediul acestor mâini?

O pauză, un surâs abia schițat, de parcă acum înțelegea efectul vorbelor ei.

– Soră?

– Domnul ne-a dat morfină și eter, domnule doctor.

– D-da, se bâlbâi Lucius, privind-o lung. Da, da, sigur că v-a dat.

Iar ea spuse:

– Încă ceva, domnule doctor. Le-am permis soldaților să împuște șobolanii, dar trebuie să îndrepte armele spre dușumea, nu spre vreun camarad. Slavă

Domnului că epidemia de tifos s-a mai domolit și avem metode să o ținem la distanță. Dar șobolanii! Suntem la mila lor, Pan Doctor. Am acoperit cu scânduri toate găurile din pereții bisericii noastre. Uneori cădeau din vizuinile lor direct pe transept, dar iarna asta n-au mai făcut-o. Am pus capcane în toate colțurile, dar lighioanele astea apar ca ciupercile după ploaie. Sunt peste tot. Să nu vă speriați dacă auziți vreun foc de armă.

Lucius își aduse aminte de drugul de fier pe care-l fixase de-a curmezișul ușii din pronaos.

– Din cauza lor ați baricadat ușile, soră?

– O, nu, Pan Doctor! Am baricadat ușile din cauza lupilor.

În seara aceea au făcut vizita la lumina felinarului.

De la amvon, ea i-a făcut o scurtă prezentare, vorbind cu concizia și autoritatea unui feldmareșal: acesta era noul medic militar, pe nume Krzelewski, venit tocmai de la Viena; procedurile nu vor fi modificate, vizitele se vor face tot de două ori pe zi, atunci când nu aveau răniți noi de îngrijit; la fel ca până acum, orice întrebare va fi adresată infirmierilor sau ei personal.

Porniră din capătul de lângă ușă al naosului, din Secția Fracturi și Amputări. Frânghii de tracțiune atârnau de grinzile tavanului și pe jos fuseseră montate eșafodaje din lemn, cu contragreutăți. Li se alătură unul dintre infirmieri, Zmudowski, tot polonez, un bărbat cu barbă mare și roșie. Din cauza frigului din biserică, și el era îmbrăcat cu palton, la fel ca Margarete. Mergea foarte aproape în urma ei, parcă dorind s-o protejeze atunci când ea îngenunche lângă primul soldat, un cavalerist austriac, strivit sub greutatea calului care căzuse peste el cu o săptămână în urmă. Ea îi amputase piciorul deasupra genunchiului și îi pusese la loc osul de la încheietura fracturată. Examină rănile și i le arătă lui Lucius. Era clar mândră de suturile făcute, iar el, care nu văzuse niciodată vreun membru amputat – cu atât mai puțin la lumina slabă a unui felinar –, se prefăcu a-i aprecia opera cu un aer cunoscător. Trecură la următorul pacient, tot un austriac, din regimentul de pușcași din Graz, cu o rană de glonț în umăr. Ea doar îi stabilizase osul fracturat în poziția normală și suturase orificiul prin care ieșise glonțul. Ce altceva să fi făcut cu o fractură de umăr? Însă se vindeca foarte bine, spuse ea cu mult drag. Nu-i așa că și Lucius era de aceeași părere?

– Foarte bine, sigur că da.

Ea își plecă din nou ochii, încercând să-și ascundă mândria pe care o simțea. După care:

– Nu cumva mai devreme v-am auzit vorbind nemțește?

El încuviință cu un semn din cap.

– În cazul acesta, vă rog să-i spuneți că l-am văzut jucând cărți. Ceea ce este foarte bine. Dar nu trebuie să-și folosească brațul, dacă nu vrea să i se redeschidă rana. Ducem lipsă de fire de sutură. Data următoare voi fi nevoită să îl cos cu ațe din haina lui.

Lucius traduse și soldatul dădu supărat din cap. Apoi Lucius o întrebă pe Margarete în poloneză:

– Nu mai avem fire de sutură?

– Nu. Dar bărbații sunt ca niște copii mici. Sunt capabili să mănânce chiar găina care face ouă, cum se zice. Nu se pot abține. Așa că trebuie să fim foarte severi.

Și merseră mai departe.

– El este Brauer, Pan Doctor Locotenent. Este originar din Viena. A venit la noi cu degerături la ambele picioare. Acesta este Czerny, din Regimentul 14 de Pușcași Maghiari – a venit la noi cu o rană de glonț în femurul stâng, pe care i l-am amputat acum o săptămână. Acesta este Moscowitz, tot din Viena, croitor, cu ambele picioare amputate, după cum puteți vedea. El este Gruscinski, polonez; a fost adus cu o cangrenă foarte urâtă la labele picioarelor, dar Domnul a fost de partea lui, în ciuda obiceiului pe care-l avea de a-și satisface nevoile trupești folosind uleiul de balenă. El este Kirschmeyer, lovit de un obuz. Acesta este Redlich, profesor din Viena. Nutrește convingerea că o maimuță a născut o femeie…

– Hm! exclamă bărbatul, strâmbându-se când se întoarse cu fața în sus. Nu tocmai. Ți-am spus că a fost un proces, un proces îndelungat de evoluție și selecție naturală…

– Desigur, domnule profesor. O *maimuță,* domnule doctor, vă puteți imagina așa ceva? În fine, dânsul a fost împușcat de cazaci. În spate. Lângă noadă.

Trecură mai departe.

– Caporalul Sloboda, dintr-un regiment ceh de infanteriști pe biciclete, tot cu amputare din cauza degerăturilor. Tarnowski – brațul stâng amputat. Vai de mine, ai grijă, domnule caporal, ține piciorul în sus, pentru asta ne-a dat Domnul frânghiile! Acesta este Sattler, austriac, se roagă în permanență, chiar prea des. A, da: rană la piept; și el a fost în pragul morții până când a intervenit Duhul Sfânt.

Se opriră la capătul naosului.

– Iar acesta… începu ea, lăsându-se în genunchi, este sergentul Czernowitzski, alt polonez, deși nu sunt prea mândră de el. I-am amputat piciorul și brațul. Arată-i domnului doctor, sergent. Vedeți că se vindecă bine? Însă noi nu i-am îngrijit doar rănile *fizice,* Pan Doctor, ci și pe cele spirituale. Vedeți dumneavoastră, când a ajuns la noi, sergentul Czernowitzski nu prea știa cum se cuvine să se adreseze unei călugărițe-infirmiere. Dar a învățat! A învățat că infirmiera nu este o femeie ușoară, căreia să-i poți face tot felul de aluzii murdare. Nu-i așa, sergent?

– Chiar așa este, soră, murmură bărbatul, cu ochii plecați.

– Spune-i domnului doctor că întrebarea „Mai ai nevoie și de altceva, soldat?“ este cât se poate de inocentă.

– Așa este, soră! Este o întrebare medicală.

Lângă sora Margarete, Zmudowski se străduia din răsputeri să pară serios.

– Corect – o întrebare *medicală,* spuse ea. Și cum răspundem noi, soldat, atunci când ni se pune această întrebare medicală?

– Suntem cuviincioși, soră! Înțelegem că Domnul ne-a dat darul vieții și Îi răspundem prin respect și fapte bune.

Cu un zâmbet de satisfacție, ea i se adresă lui Lucius.

– Vedeți, domnule doctor, cât de politicos este acum?

Când își dădu seama că sergentul nu-i mai poate auzi, el șopti:

– Pare foarte supus. Aș vrea să vă întreb…

O lumină stranie se aprinse în ochii femeii.

– După cum v-am spus mai devreme, domnule doctor, Domnul le-a oferit morfină copiilor Lui. Dar le-a dat și înțelepciunea de a nu o folosi.

Îi zâmbi din senin și acum Lucius îi văzu dinții micuți. Își aduse aminte de

urletele isterice ale unui soldat din Cracovia, în timpul unei crize de narcotice.

Probabil că ea îi sesizase îngrijorarea, pentru că se grăbi să adauge:

– Sunt singură, Pan Doctor. Deci, ori morfina, ori pușca Mannlicher.

Făcu o pauză lungă. Apoi se uită la Zmudowski și amândoi izbucniră în râs.

– Glumesc, Pan Doctor Locotenent! Încă n-am împușcat niciun pacient.

Altă pauză.

– Niciun pacient din Lemnowice. Vai, domnule doctor, și asta a fost o glumă! Nu mai fiți atât de speriat! De când ați venit parcă sunteți un condamnat la moarte în fața ștreangului.

Merseră mai departe. Înainte pe un rând, înapoi pe celălalt. Aveau noroc, îi spuse ea: în timpul vizitelor se mai întâmpla să descopere una sau două amputări care începuseră să se infecteze, dar se părea că Domnul îi cruțase în seara aceasta.

– Da, spuse el.

Da, aveau noroc, își zise, întrebându-se dacă nu venise momentul să se spovedească. Norocul acesta avea să continue, cu condiția să nu i se ceară lui să intervină în vreun fel.

Însă nu își mărturisi nepriceperea. Și continuă să meargă printre răniți: înapoi pe al doilea rând, înainte pe al treilea. Intrară în Secția de Boli interne, improvizată în spatele unui paravan micuț, în încercarea înduioșătoare de a împiedica răspândirea microbilor care provocau frigurile, tusea și dezinteria. Puschmann, Mlakar – amândoi bolnavi de pneumonie. Nadler: amigdale îngrozitor de inflamate. Kulik, domnule doctor, sărmanul Kulik: diaree cronică de când mama lui îl otrăvise intenționat la cina dată în cinstea plecării pe front, sperând că astfel îi va amâna prezentarea la post.

Și tot așa… Da, *sărmanul Kulik,* își spuse Lucius. Numai că mama *lui* încercase să-l *ferească* de război.

Altarul – zona Traumatismelor craniene. Primii doi bolnavi erau în comă și aveau drenuri prin care un lichid gălbui se scurgea în ploștile de alături. Margarete se opri în dreptul celui de-al treilea și se întoarse cu fața spre Lucius.

– Nu știm cum îl cheamă. După uniformă, credem că este austriac. Însă nu am găsit niciun act asupra lui. L-au găsit pe drum și ni l-au adus acum două zile. A avut cel puțin trei fracturi craniene, dar membrana i-a rămas intactă. Szökefalvi

obișnuia să spună că există opinii divergente referitor la momentul în care ar trebui făcută trepanația[24]. Că sunt unii care zic că ar trebui făcută imediat, la cel mai mic semn de mărire a presiunii în interiorul craniului, în vreme ce alții sunt de părere că orice intervenție chirurgicală nu ar face decât să înrăutățească situația. Așa că am așteptat. Numai că nu s-a mai trezit de ieri. Nu știu ce să fac.

Acum se uită la soldatul în comă. *Așteaptă un răspuns de la mine,* își spuse Lucius. Și iar începu să-i bată inima mai repede, simțindu-se iar la facultate, când îl chema profesorul în fața amfiteatrului. Însă niciodată, înaintea profesorilor legendari ai Vienei, nu se simțise la fel de speriat ca în fața acestei infirmiere. Își aminti de bătrânul lăcătuș italian pe care îl examinase pe vremuri, în calitate de *Praktikant.* O săptămână mai târziu, i se găurise țeasta ca să i se scadă presiunea intracraniană cauzată de tumoare. Procedeul i se păruse barbar chiar și atunci. Acum nici nu putea să se gândească la instrumentele pe care le-ar fi folosit Margarete.

Se așeză în genunchi lângă bolnav. Chipul soldatului era scofâlcit și avea o culoare nesănătoasă. Obrajii îi erau acoperiți cu țepii rari ai bărbii nerase. Respirația îi era neregulată. Tifonul cu care-i fusese bandajat capul avea acum culoarea gălbenușului de ou.

Și Lucius se uită multă vreme la el împietrit de groază, nu doar pentru că nu știa ce anume să facă, ci mai ales pentru că, dacă ar fi făcut ceva, ar fi înrăutățit și mai mult situația.

– Puteți să-l examinați, domnule doctor!

Dar el nu se grăbi să o facă.

– Pan Doctor Locotenent?

Acum încerca să-și amintească ce anume trebuie făcut în cazul unui examen neurologic. Ținea minte în mare ce scria în manual, numai că nu mai știa ordinea operațiilor. Aprecierea capacității de orientare… apoi starea nervilor cranieni, apoi tonusul muscular, apoi…

Margarete șopti de lângă el:

– De obicei, Szökefalvi îi controla la ochi.

Recunoscător întunericului care-i ascundea roșeața din obraji, Lucius se aplecă și îi ceru rănitului să deschidă ochii. Soldatul nu reacționă în niciun fel. Iar

Lucius șovăi din nou.

– Când am spus că puteți să-l examinați, m-am referit la faptul că îi puteți atinge, domnule doctor.

Se auzea o inflexiune nouă în vocea ei, un amestec de neliniște și iritare sau poate nerăbdare.

– Poate că la Viena se cere mai multă prudență. Dar aici, dacă avem de gând să-i facem o gaură în craniu, n-ar trebui să ne temem să-i atingem pleoapele. Sau poate că Pan Doctor Locotenent are alte metode?

– Nu… nu, zise Lucius tulburat.

Ridică încet pleoapele soldatului cu degetul mare și arătătorul. Nici nu apucă să ceară, că Margarete îi și oferi o lumânare aprinsă. Și-ar fi dorit să se răstească la ea, să-i spună că știa ce-s alea reflexe pupilare. Creierul inflamat apasă pe trunchiul cerebral și comprimă al treilea nerv cranian, care controlează dilatarea pupilei. Citise despre asta și văzuse asemenea cazuri atunci când făcuse disecții pe cadavre de oameni și de porci. Mișcă lumânarea înainte și înapoi, după care anunță, pe un ton pe care și l-ar fi dorit plin de autoritate:

– *Nervus oculomotorius* pare intact.

Ea nu-i răspunse.

– *Nervus oculomotorius* pare intact, repetă el. Fapt care contrazice ipoteza unei hernii avansate a creierului.

– Da, Pan Doctor, spuse Margarete într-o doară. O-cu-lo-motorius. Ce cuvânt frumos. Faceți gaura aia sau mai așteptați?

O rafală înghețată de vânt pătrunse prin gaura peticită din tavan și aduse cu ea fulgi strălucitori de zăpadă.

Sora Margarete se apropie mai mult de el și îi spuse în șoaptă ca să nu o audă ceilalți.

– Szökefalvi ar aștepta, domnule doctor.

Lucius dădu din cap. Rănitul întins pe jos icni scurt, apoi începu din nou să respire superficial.

Se ridicară amândoi în picioare. Iar Margarete spuse, pe un ton aproape amabil:

– Poate ar fi mai bine să-i examinez eu pe ceilalți răniți cu traumatisme

cerebrale? Apoi încheiem vizita și dumneavoastră vă veți putea odihni. Nu obișnuim să-i deranjăm atât de târziu pe muribunzii din transept.

– Bine, soră, fu el de acord.

Nu i-a mai pus nicio întrebare după aceea. Mai erau șapte răniți, toți sosiți de curând. O dată sau de două ori, Lucius a zis ceva ce-și amintea din manualele studiate, însă vorbele lui parcă nu făceau altceva decât să-i sublinieze ignoranța. Așa că nu a mai spus nimic.

Se făcuse aproape zece când au terminat.

– Mulțumesc, îi zise ea lui Zmudowski.

Infirmierul îl salută milităreşte pe Lucius, apoi se îndepărtă. Și Zmudowski fusese martor la nepriceperea lui, dar avusese milă de el și nu-i arătase ce părere are.

Lucius și Margarete rămaseră singuri în prezbiteriu, în fața mesei de operații. Lucius observă abia acum că masa aceea era făcută din strane. Margarete îl măsura din priviri, estimându-și opțiunile, deși majoritatea probabil că-i păreau deja destul de proaste.

După vreo două secunde, începu să vorbească. Iar din tonul ei, Lucius își dădu seama că luase o decizie.

– Ne vom descurca!

El o aşteptă să continue, știind cât de multe dezvăluia neîntrebând-o ce anume voia să spună.

Apoi ea adăugă:

– Poate acum o să-mi spuneți ce ați pățit la mână.

Eozină – substanță de contrast (n. tr.).

Crezol – lichid cu proprietăți antiseptice, extras din gudronul de cărbune (n. tr.).

„În primul rând, să nu faci niciun rău“, aforism atribuit lui Hipocrat (n. tr.).

Tehnică veche, care presupune deschiderea cutiei craniene pentru extirparea unor cheaguri de sânge (n. tr.).

4.

Locuința lui Lucius era amenajată în casa fostului preot, o clădire separată de biserică, situată în cealaltă parte a curții dominate de un fag uriaș, înalt cât turla clopotniței. Prin zăpada din curte fuseseră făcute poteci între casă, biserică și o a treia construcție, mai mică, doar cu două încăperi – una destinată băii și cealaltă pentru răniții în carantină. În spatele curții se vedea poarta cimitirului, decorată cu cruci care abia dacă se ițeau din nămeți.

Camera lui Lucius avea o intrare separată, numai că acum era încuiată, așa că Margarete îl conduse spre o a doua ușă, care dădea în bucătărie. Acolo, lângă mai multe lămpi pentru gătit și oale, erau doi bărbați care curățau cartofi. Unul era ciung.

– Acesta este Krajniak, șeful nostru bucătar.

Ciungul, slab ca un băț, fornăi pe nasul lui roșu și salută cu ciotul mâinii.

– Raportez cu respect, Herr Doktor! Sper că vă plac castraveciorii murați, domnule!

– A, am uitat să vă spun, interveni Margarete. În ianuarie ne-au adus din greșeală două sute de kilograme de castraveți în loc de leșie. Dar nu trebuie să afle nimeni. Bine?

În celălalt capăt al încăperii atârnau de tavan niște găini și porci jupuiți. Un al treilea bărbat stătea în colț, cu o pușcă pe genunchi. Margarete îl salută cu un gest scurt din cap.

– Acela este croat, dar zice că știe limba germană. Eu una nu pricep niciun cuvânt.

– Arma e tot pentru șobolani?

– Foarte bine, Pan Doctor, spuse ea. Mă gândeam că o să credeți că e pentru ruși, dar, vai de mine, cât de repede învățați!

Puse un coltuc de pâine pe o farfurie, adăugă doi napi fierți, după care îl conduse în a doua cameră, un fel de spălătorie, unde erau oale cu soluții dezinfectante și frânghii – din perete în perete, pe multe șiruri – de care atârnau la uscat o mulțime de uniforme și de pături. Dădură la o parte, una câte una, hainele umede și aproape înghețate, până ajunseră la ușa care dădea în camera lui.

Era mică, nu mai mult de patru pași lungime, cu o saltea de paie, o pătură din lână de oaie, o măsuță, un scaun, o sobă cu lemne. Fusese camera lui Szökefalvi, îi explică Margarete. Nu se atinseseră de ea după ce el plecase, pentru că se cuvenea să revină noului doctor. Trase zăvorul de la ușa care dădea în curte.

– Așa nu va mai trebui să vă strecurați printre cartofi de fiecare dată când doriți să mergeți la culcare, îi spuse ea.

Prin singurul gemuleț al camerei, deja aburit de căldura răsuflării lor, se vedeau luminile bisericii ca un nimb de aur. Margarete puse farfuria pe măsuță, lângă registrul cu pacienți, după care întoarse învelitoarea de pe saltea, gest pe care, în primă instanță, Lucius îl consideră a fi unul de maximă ospitalitate. Dar imediat înțelese că femeia căuta păduchi în patul lui. Pătura era pusă direct pe salteaua din paie. Nu existau alte așternuturi: firește că nu există, își spuse el, jenat că observase un amănunt atât de frivol.

După ce termină de inspectat, sora Margarete se întoarse spre Lucius. O clipă, el avu impresia că îl va mai întreba ceva, numai că ea își împreună mâinile și îi făcu o plecăciune mică.

– Camera mea se află în sacristie. La ușă este un clopoțel. Sunați dacă aveți nevoie de ceva.

Se întoarse să plece. Apoi se răzgândi.

– A, da. Domnule doctor?

– Da?

– Să nu vă scoateți cizmele.

– Nu?

– Să le țineți mereu în picioare, în caz că veți fi nevoit să fugiți. Și să aveți mereu documentele la dumneavoastră. Austriecii au prostul obicei de a crede că orice om fără documente e un spion.

Și se pierdu în noapte.

Lucius își puse rania pe jos și se apropie de măsuță. Mâncarea era deja rece, dar el era mult prea flămând ca să observe. În timp ce mâncă, răsfoi registrul cu cazuri. Sute de nume și traumatisme, toate notate cu aceeași caligrafie îngrijită. Încercă să și-l imagineze pe predecesorul său. Sora Margarete nu-i spusese prea multe despre Szökefalvi, nu-i pomenise nici de vârsta lui, nici de gradul pe care îl avea în armată, nici de specializarea lui. Așa că Lucius își închipuise că Szökefalvi era un om mai în vârstă, pentru că, din punctul lui de vedere, toți doctorii erau mai în vârstă. Dar acum, gândindu-se mai bine, își dădu seama că nu era nimic care să sugereze faptul că ungurul nu era tot un student, poate asistent al celuilalt doctor, cel cu numele trecut sub tăcere, al cărui delict ar fi avut legătură cu sora Klara. Cel puțin asta bănuia Lucius acum. Nu era nimic care să sugereze faptul că Szökefalvi nu avea decât șase semestre de studii. Nimic, absolut nimic, cu excepția faptului că acest doctor, sau ce era el, părea că știe ce trebuie făcut în cazul unei fracturi craniene, în timp ce Lucius nu știa decât cum să facă radiografia unei coloane vertebrale de sirenă.

Se așeză brusc. Sirena îi amintea de Zimmer și de Feuermann, aflat pe undeva, prin Serbia. Oare și prietenul lui fusese amăgit? Însă spitalul descris de Feuermann în scrisorile lui, chiar dacă era micuț, funcționa foarte bine. Acolo erau alți chirurgi și infirmieri și personal de la Crucea Roșie și o spălătorie cu aburi, așa cum se cuvine în asemenea situații, și un aparat cu raze X și un laborator de bacteriologie. Acolo nu era doar un amărât de punct de prim ajutor, plin de gheață, apărat de o călugăriță înarmată și pe jumătate nebună, și unde masa de operații era făcută din stranele din biserică.

Își trecu prin păr mâna sănătoasă și se întinse pe pătura din lână de oaie. Nu se dezbrăcase. Dacă nu trebuia să se descalțe, înseamnă că nici hainele nu avea voie să și le scoată când se culca? Se și văzu fugind de o hoardă de cazaci sălbatici, doar în cizme și cu nimic altceva în partea de sus a corpului. Nu, nu era deloc nostim. Îl înspăimânta totul din jur, gaura de obuz din tavanul bisericii, șobolanii ca niște monștri din basme. Oare de lucrurile astea încercaseră să-l protejeze părinții lui? Oare mai putea să-i roage să-i obțină transferul sau era prea târziu? Dar soluția asta avea neajunsurile ei. Dacă ar fi fost după tatăl său, s-ar fi

pomenit cât ai bate din palme într-un regiment de lăncieri, prins în explozii de obuze și mortiere, încercând în zadar să strunească un cal cu care nu era obișnuit.

Se întoarse pe o parte. Îi zvâcnea dureros încheietura, iar sabia îl împungea în șold. Aproape uitase de durerea aia; uite ce anestezic bun e spaima, își spuse el. Margarete îi ceruse permisiunea să-i examineze mâna atunci când își dăduse seama că avea o problemă. Îl atinsese foarte ușor cu vârful degetelor, încercând să aprecieze cât de lezat era nervul; și îi palpase fractura ca să vadă dacă osul revenise la locul lui. Îi dăduse și câteva fiole cu morfină din dulapul cu medicamente de sub altar. Acum se bucura că își rupsese mâna, pentru că doar ea îl mai putea apăra de umilința totală. Își scoase sabia și o atârnă de un cui. Da, își zise el: acum îi era recunoscător copilului neatent și gheții de pe stradă. Dacă Margarete chiar făcea amputările, înseamnă că putea să o urmărească, să-i studieze tehnica și, cine știe, după ce se va fi înzdrăvenit, va fi și el în stare să le facă. Dacă o infirmieră poate, înseamnă că poate și el.

Cu gândul acesta în minte, se trase mai spre mijlocul patului. Picioarele îi erau grele din cauza cizmelor. Închise ochii. Știa că nu va reuși să doarmă, dar își dorea să scape de aceste temeri ale lui, fie și pentru câteva clipe.

Probabil că a reușit cumva să adoarmă, fiindcă imediat îl trezi un ciocănit în ușă.

Tot Margarete. Își mai pusese încă o manta peste prima, iar vălul mănăstiresc era ascuns sub gluga acoperită cu zăpadă.

– Repede! îi ordonă ea. Veniți cu mine!

Nu se luminase încă de ziuă când traversară curtea.

Se vedea arzând focul în sala destinată carantinei – lumina lui lucea prin viscolul aprig. Dincolo de poartă, niște bărbați scoteau tărgi acoperite cu pături dintr-o ambulanță. Era un vehicul mic, un pic mai lung decât un om și deloc înalt, însă numărul de răniți părea infinit. Lucius se întoarse spre Margarete, dorind să-i ceară indicații, numai că ea dispăruse și îl lăsase singur. Strigătele din jur, tropăitul de cizme, zgomotul de uși trântite, toate erau înăbușite de ninsoare. Doi câini de căutare și salvare se învârteau de colo până colo, ca și cum cineva uitase să le spună că misiunea lor se terminase; ogari polonezi, câini folosiți și de tatăl său la vânătoare. Ca niște creaturi de pe altă lume, cu blana

sclipitoare, alunecoși ca niște țipari, săpau cu nasurile făgașe mici prin zăpada afânată.

În cele din urmă, unul dintre brancardieri îi strigă să le dea o mână de ajutor – tonul și vorbele lui vulgare dovedeau limpede că nu știa ce grad avea Lucius. Se grăbi la camion, aproape căzu de pe pasarela alunecoasă, se clătină tare și se lovi la cap de felinarul care atârna deasupra intrării. Din fericire, nu-l văzu nimeni. Se aplecă și intră. Imediat îi veni să vomite din pricina mirosului. Înăuntru mai erau doar doi răniți, întinși pe tărgi suprapuse. Ezită. Un chip apăru în ușă, zbierând la el să apuce de un capăt al tărgii. Se supuse și, abia când scoase targa din inelul de metal, își dădu seama că uitase cu totul de încheietura ruptă. Un fulger de durere îi străbătu brațul, făcându-l să se clatine pe picioare. Rănitul mai avea puțin și aluneca jos de pe targă.

Cei din jur nu făcură comentarii legate de incompetența lui. În camion se urcă alt bărbat, îl împinse la o parte și luă rănitul. Apoi și ultima targă. Lucius coborî. Ambulanța goală se puse în mișcare. Ninsoarea se învolbura în lumina felinarului. Mai apucă să-și vadă umbra, proiectată pe zidul bisericii. Și gata. S-a făcut întuneric. Ambulanța dispăruse.

Margarete își atârnase ambele mantale în cuiul de lângă ușa sălii de carantină. Lucius îl văzu și pe Zmudowski, care se apucase deja de treabă. Acolo mai erau și alți doi bărbați, pe care nu-i mai văzuse până atunci. Pe soba din colț fierbea o oală cu ceva zeamă. Aerul era închis, rânced și jilav. Răniții fuseseră întinși pe saltele din paie, în jurul focului. Margarete trecea repede printre ei, punându-le tot felul de întrebări și luându-le pulsul.

Din paisprezece, câți fuseseră dați jos din ambulanță, opt erau deja morți și țepeni. Unul înghețase în șezut, cu hainele făcute zdrențe, cu gura larg căscată într-un urlet încremenit. Lucius nu-și putea lua ochii de la el. Niciodată nu mai văzuse un asemenea urlet, cu dinți care sclipeau într-o gură căptușită cu catifea stacojie…

– Doamne, Dumnezeule!

– Domnule doctor!

– Omul ăla…

– Vă rog să nu vă mai holbați atât, domnule doctor! Veniți cu mine! spuse

Margarete trăgându-l de mânecă.

– Omul ăla nu mai are falcă, e…

– E mort. Acum îi aparţine lui Dumnezeu. Noi nu mai putem face nimic. Haideţi, grăbiţi-vă!

Deja cei vii fuseseră separaţi de cei plecaţi pe lumea cealaltă. Trei răni de glonţ în membre; două răni la cap şi una la abdomen. Aproape toţi aveau degerături. Margarete îi înveli cu pături şi ceru să se aducă supă pentru cei în stare să o bea.

– N-ar trebui să-i ducem în sala de operaţii? o întrebă Lucius.

Dar ea clătină din cap.

– Încă nu. Mai întâi trebuie să-i încălzim şi să-i despăduchem. Dacă nu sângerează prea tare, mai întâi îi curăţăm, domnule doctor. În biserică nu intră nimeni cu păduchi. Ultimul pacient cu păduchi care a intrat în biserică a provocat moartea a paisprezece soldaţi şi trei infirmiere. Nu vreau să se mai întâmple aşa ceva.

Zmudowski începuse să dezbrace răniţii, să-i spele cu apă şi săpun dintr-o căldare, după care îi trimitea într-o altă încăpere, mult mai mică, unde alţi infirmieri îi îmbrăcau iute cu haine curate, pudrate cu var nestins.

Ghemuită lângă soldatul cu rana abdominală, Margarete îl chemă pe Lucius lângă ea. Soldatul gemea de mama focului.

– Vedeţi? îl întrebă ea, ridicând degetele rănitului ca să-i arate unghiile pline cu bucăţele de piele. S-a scărpinat. Acesta este semnul Bestiei, Pan Doctor.

Pe tunica soldatului eru însemnele unei unităţi de genişti. Cineva îi acordase primul ajutor, astupând rana cu o şosetă, şervete de masă şi fotografii. Iar atunci când Margarete le dădu la o parte, Lucius văzu păduchii – porcoi de păduchi, ca nişte bulgări de grăunţe. Se auzi un strigăt din cealaltă parte a încăperii. Lucius se întoarse să se uite ce se întâmplă şi văzu că soldatul cu rană la cap se ridicase şi se îndrepta spre uşă. Margarete se repezi după el, lăsându-l singur pe Lucius. Acesta coborî iar ochii la trupul rănitului şi văzu un ultim bandaj, un şal de femeie, pe care sângele uscat îl lipise de burta soldatului. Începu să tragă de el şi se pomeni cu mâinile pline de intestine. Într-o fracţiune de secundă, Margarete apăru lângă el.

– Ce-ai făcut? strigă ea, uitând de orice fel de etichetă.Vai de capul meu, Sfântă

Fecioară! Să nu mai faci niciodată asta! Niciodată să nu mai iei ultimul pansament de pe o rană până când nu ai altul la îndemână cu care să-l înlocuiești. Mai ales de pe abdomen! Nu, vai de mine, în niciun caz!

Lucius se străduia din răsputeri să nu lase intestinele să atingă dușumeaua, dar acestea tot îi alunecau din mâini, ca niște colaci fierbinți și uzi. Genistul începu să icnească. Lucius avu sentimentul că asistă la o metamorfoză: un om care se întoarce pe dos, ca o cămașă.

– Mișcă-te, doctore!

Lucius se dădu înapoi. Din mâneci îi picura lichid peritoneal. Margarete luă un pansament curat, îi înveli în el mațele omului dintr-o singură mișcare, apoi i le îndesă înapoi în abdomen. După care, cu mâna liberă, îi bandajă burta cu mai multe fâșii de tifon.

Se întoarse spre Lucius.

– Spală-te pe mâini! Vino cu mine! Abia *acum* o să operăm. Începem cu rănile la cap, apoi amputăm laba asta, apoi piciorul ăsta, cotul ăla, antebrațul ăsta. De mâna aia nu ne atingem.

Făcu o pauză și adăugă:

– Evident, cu permisiunea domnului doctor.

– Cum rămâne cu soldatul ăsta? întrebă Lucius, cu ochii tot la genist.

– Nu simți cum miroase? îl întrebă ea, clătinând din cap. Sărmanul om nu mai apucă dimineața. Dar nu-ți face griji! N-a fost vina ta. Nu se mai putea face nimic. O să avem grijă să-i fie cald. Dacă se trezește, o să-i spunem că a ajuns acasă; dacă te confundă cu tatăl lui, vezi să i te adresezi cu „fiule“. Poate că voi procedați altfel la Viena, dar noi aici așa facem.

În tot acest timp, infirmierii șoptiseră ceva între ei, ceva ce Lucius nu reuși să audă. Dar Margarete le spuse:

– Domnul doctor și-a rupt mâna. O să i se vindece curând. Până atunci, nu se schimbă nimic. Haide, doctore!

Numai că Lucius nu era în stare să-și întoarcă privirea de la soldatul care începu să expectoreze, cu fața strâmbată de suferință. Și parcă lumina din jur se schimbase cumva. Iar nasul i se umplu de mirosul acela greu… și parcă îl ardea tot capul…

– Haide, domnule *doctor!*

Văzând că nu obține nicio reacție, îi spuse el lui Zmudowski:

– Adu-mi o fiolă din morfina pentru răniți. Acum! O să se simtă mai bine, domnule doctor! Nu-și va da seama ce i se întâmplă. Știu că este greu, dar ai să te obișnuiești. Vino!

Ieșiră în lumina albastră și rece. Se iveau zorile. Fulgi scânteietori de nea cădeau de pe ramurile fagului. Intrară în biserică, iar Margerete scoase repede de sub masa de operații o cană cu lichid de culoarea chihlimbarului, luă o înghițitură din el, apoi își spălă mâinile tot cu el; și după aceea îi întinse cana lui Lucius, care mirosi prudent lichidul, care-i înțepa ochii.

– E *horilka,* doctore, îi explică ea. Specialitatea locului. Szökefalvi îi zicea „vitejia chirurgului". Îți sterilizează mâinile și îți încălzește burta. Cred că-i singurul lucru de care încă nu ducem lipsă pe aici.

Lângă masa improvizată fusese pusă o ladă, pentru ca ea să poată ajunge la rănitul întins acolo. Își spălă încă o dată mâinile, de această dată cu acid carbonic, cu iz de smoală, și își puse mănușile. Începu cu soldații răniți la cap. Primul era un tânăr în stare de inconștiență, cu țeasta spartă din vârful urechii până în mijlocul frunții. Rana îi fusese bandajată superficial pe câmpul de luptă, iar când Margarete îndepărtă pansamentul, descoperi o infecție care ajunsese până în creier. Călugărița scoase un fluierat de uimire.

– Maică Precistă, pansamentul ăsta e vechi de câteva zile!

Cu foarte multă grijă, îndepărtă fragmentele de os, curăță puroiul și spălă rana. Apoi, la lumina lumânărilor, studie foarte atentă capul roz-pal.

– Și când te gândești că acolo sunt gândurile noastre! se minună ea, dar fără să-și ducă ideea mai departe.

Introduse în plagă o drenă din cauciuc și o fixă cu bucăți de leucoplast. Infirmierii îi făcură un vaccin antitetanos și îl duseră de acolo. Margarete își spălă mănușile în acid carbonic și în *horilka* înainte să se atingă de al doilea pacient. Acesta avea o fractură simplă, care nu trecuse dincolo de *dura mater*[25], așa că nu trebui decât să curețe rana și să o bandajeze. Apoi ceru să fie aduși răniții cu membre ce trebuiau amputate.

Apăru Zmudowski cu o mască cu eter și o sticlă și se așeză în capătul mesei.

Până la amiază, Margarete a extirpat două labe de picior și o mână. Lucius a stat alături de ea, urmărind atent cum punea garoul în jurul membrului, făcea incizie în piele, dădea mușchiul la o parte, iar apoi secționa osul dintr-o singură mișcare. Cosea lejer mușchiul, după care și pielea.

– Când s-a întâmplat asta, soldat? a întrebat ea un pacient cu schije în pulpă.

Rănitul i-a răspuns că în ianuarie. Când eterul și-a făcut efectul și soldatul a adormit, ea a început să-i scobească piciorul. Murmura tot timpul ceva, parcă se ruga. A tăiat tot țesutul mort până nu s-a mai văzut decât carnea trandafirie. Însă nu mai rămăsese mult din pulpă și din tendonul genunchiului. Soldatul s-a mișcat. I-au mai dat eter și i-au tăiat piciorul.

Se făcuse deja întuneric, iar Zmudowski aduse un felinar. Lucius spera că vor face o pauză de masă, însă, în loc de asta, se apucară de vizita de seară, începând tot din capătul estic al naosului: cavaleristul austriac, ofițerul maghiar, pușcașul ceh și așa mai departe. Totul a decurs mai repede acum, pentru că prezentările fuseseră deja făcute. Mai multe muște zburau în cerc deasupra unui soldat de la jumătatea primului rând – un dragon[26] austriac. Margarete îi atrase atenția:

– Domnul a făcut muștele ca să ne arate unde se află cangrena, domnule doctor.

Și se așeză în genunchi ca să se uite mai bine la ciotul brațului amputat.

– Uite! zise ea. A început deja. Vezi?

Lucius dădu din cap.

– Miroase-o! îl îndemnă ea.

Iar când el ezită, ea insistă:

– Apropie-ți mai mult nasul, doctore!

Și el se aplecă, iar mirosul scârbos și înțepător îi întoarse stomacul pe dos. Îl duseră pe soldat înapoi pe masa de operație. Infecția ajunsese până aproape de axilă, așa că au fost nevoiți să-i amputeze și restul brațului. După o oră își reluară drumul în naos, printre pacienți. Grucinski, Redlich, Czernowitzski cel blând ca un mielușel. Apoi trecură la Secția de Boli interne. Apoi la cea de Traumatisme craniene.

Aici ea se opri brusc, se întoarse, se duse în capătul opus al bisericii, de unde reveni cu o lopată.

– Mișcă-te! îi ceru unui pacient cu capul bandajat.

Ca la instrucție, soldatul se întoarse pe o parte, iar ea lovi puternic perna din paie cu lopata. O mai înghionti de câteva ori și două capete mici și rozalii ieșiră la iveală de acolo. Lovi încă o dată, și mai tare.

– *Szczur*, spuse ea în poloneză, de parcă ar fi fost nevoie de vreo explicație.

Șobolani.

Zmudowski se repezi să aducă o ploscă pentru urină. Mai erau trei bolnavi de examinat în Secția de Traumatisme craniene și șase muribunzi din secția celor fără speranță, unde cu o zi în urmă fuseseră opt.

În noaptea aceea, Lucius dormi din nou cu mantaua pe el, prea obosit ca să-i mai fie teamă de ceva. În zori auzi alt ciocănit în ușă și o luară de la capăt.

La fel și în următoarele zile.

Ambulanțele apăreau din noaptea neagră, din viscol, din câmpurile înghețate care sclipeau în soare. Din camera lui, din prezbiteriu, din naos, de oriunde s-ar fi aflat, auzea strigătul „Răniți!". Și atunci infirmierii se grăbeau să-i ajute pe brancardieri, în vreme ce Margarete, cu cele două mantale pe ea și scoțând aburi pe gură, le ordona să ducă tărgile în sala de carantină. Răniții veneau din munți ori din tranșeele înzăpezite de pe dealuri. Mulți deja muriseră din cauza rănilor sau a frigului; ceilalți se văicăreau sau se holbau îngroziți la cei care-i dezbrăcau și-i dezinfectau, la bulgării de țărână înghețată și sânge care se dizolvau în apă, la garourile care li se puneau.

La început Lucius a stat deoparte și s-a mulțumit să privească. Dar, spre sfârșitul lunii, mâna i se vindecase destul de mult și acum putea să manevreze bisturiul, așa că se apucă să o ajute pe Margarete la cazurile cele mai simple. *Da, asta-i treabă de măcelar,* își spuse el odată, pe când îndepărta carne necrozată. Era exact așa cum îl încredințase Zimmer că se va întâmpla. Totuși i se părea un lucru extraordinar că i se dăduse voie să facă asta, că nu era nimeni aici care să-i pună întrebări menite doar a-l umili în fața celorlalți, că nu exista niciun profesor celebru care să-l certe urât pentru că avusese nesăbuința de a saluta un pacient, că nu erau alți studenți cu care să se ia la întrecere.

Prima operație de amputare a făcut-o la mâna unui pușcaș austriac. Cu oasele zdrobite și degerate, doar cu un singur deget violet rămas intact, mâna nu se

sfărâmase pe front din cauza gerului. Dar acum începu să se topească și să se dezintegreze.

– Trage aer în piept, doctore!

Cu Margarete foarte aproape de el, apăsă antebrațul cu lama bisturiului și reuși să străpungă pielea. Făcu incizia, apoi îndepărtă mușchiul de pe os, așa cum îi arătase ea. Vru să ia fierăstrăul, dar atunci Margarete îl opri.

– Poate că așa se procedează în Viena, însă în Galiția trebuie să lărgești mai mult gaura, ca să ai mai multă piele cu care să acoperi ciotul.

– Sigur. Așa?

– Mai mult.

– Așa?

– Nu: și mai mult. Nu te teme.

– Așa?

– Așa.

Lucius ridică privirea, bucurându-se că masca chirurgicală îi ascundea zâmbetul tâmp.

Abia acum Margarete îi întinse fierăstrăul.

– Dă-i bătaie! Să nu te oprești! O să-l țină Zmudowski nemișcat dacă se trezește.

Însă în Galiția, Pan Doctor…

Poate că la Viena tăiau prea scurt nodurile de la suturi; poate că la Viena își lăsau mânecile să le atârne în răni; poate că la Viena uitau tampoane înăuntru după ce închideau operația sau garouri la brațe când nu mai era nevoie de ele.

Însă în Galiția așa se face.

Poate că la Viena tăiau toată laba de la picior când doar un deget era bolnav.

Poate că la Viena se zgârcesc la drenuri și fac totul prost.

Poate că la Viena nu întorc capul atunci când strănută.

Însă în Galiția…

Așa că începu să învețe.

Foarte bine, Pan Doctor.

Da, chiar așa. Bagă degetul înăuntru, sondează rana. Numai tu poți s-o faci, nimeni altcineva. Acum scoate glonțul!

Bravo! Acum coase, Pan Doctor! Haide!
Bine. Foarte bine.
Excelent!
Da. Bine. Acolo.
Cine te-a învățat, doctore? Chiar că merită o decorație.
Acolo. Da.
Haide!

Dura mater – membrana exterioară și cea mai groasă a meningelui (n. tr.).
Soldat din infanteria călare (n. tr.).

5.

S-a isprăvit luna februarie și a venit martie.

Alte viscole au răvășit munții. Luptele s-au mai potolit. Ninsorile au acoperit valea. Atât de întuneric se făcuse în biserică, încât au fost nevoiți să-și confecționeze torțe din frânghii și rășină. Picturile de pe ziduri sclipeau stins, acoperite cu condensul produs de respirația lor.

Printre vizite și cazuri noi, mânca cu Margarete la o masă mică, instalată la marginea craterului din podea. La început, îi adusese ea mâncarea în cameră, deoarece regulamentul cerea ca ofițerii să mănânce separat de soldați. Numai că Lucius nu se prea considera ofițer în adevăratul sens al cuvântului – din punctul lui de vedere, un ofițer era cineva ca tatăl său. Plus că nu-i plăcea să ia masa singur.

În timpul meselor se așternea tăcerea în încăpere, nu se mai auzeau decât șoaptele, parcă pline de respect, ale soldaților și zăngănitul făcut de linguri în gamele. Margarete se năpustea asupra mâncării, la fel ca toți ceilalți, și înfuleca aplecată mult peste masă, ca nu cumva să-i pice vreo firimitură pe jos. Întotdeauna ștergea ultimii stropi de supă cu un dumicat de pâine, iar dacă nu nimerea vreo picătură, o culegea cu degetele, fără să dea vreun semn că ar dori să-și scuze lipsa de maniere.

– Trebuie să mâncăm repede, doctore, putem fi bombardați chiar în toiul mesei.

La început discutau mai cu seamă despre cazuri: despre cine părea că merge mai bine și ar fi putut să plece cu următorul convoi prin trecători; și, pe ton mult mai scăzut, vorbeau despre cine nu avea să supraviețuiască. Aproape obsesiv își enumerau rezervele: câtă morfină mai aveau, cât catgut, câtă tinctură de iod, câtă pulbere de oxid de calciu. Însă, pe măsură ce treceau săptămânile, iar Lucius a ajuns să cunoască mai bine pacienții și rănile lor, conversația a apucat-o treptat într-o altă direcție. Margarete avea propriile opinii despre absolut orice, nu doar

despre modalitatea de preparare a soluțiilor antiseptice sau de aplicare a unui pansament. Era de părere că armata făcuse o greșeală foarte mare atunci când hotărâse să avanseze pe timp de iarnă. Generalii nu știau ce-i aia zăpada, spunea ea. Nu ai cum să o învingi; trebuie doar s-o lași în legea ei și să aștepți, așa cum așteaptă primăvara ursul care hibernează; nu te apuci să trimiți soldații unde n-au ce căuta. Și cum de le-a trecut prin cap să le dea ciorapi din bumbac și moletiere din alea dintr-un material atât de absorbant? A, și să nu uităm de încălțămintea pe care le-au dat-o! Și când te gândești că au avut și tupeul de a trimite oameni fără pregătire medicală ca să examineze răniții! Să verifice dacă sunt cu adevărat răniți! Ultimul apăruse chiar înainte de sosirea lui Lucius, un individ absolut odios, care îi declarase sănătoși pe toți aceia care, după părerea lui, erau cât de cât capabili să se țină pe picioare. Soldați cu friguri! Fără degete! Cu migrene care nu voiau să treacă! Margarete îl blestema mereu pe individul acela îngrozitor. Să-i mănânce viermii picioarele! Să-i cadă dinții când va mușca dintr-un coltuc de pâine râncedă! Să-i moară familia de ciumă!

Ninsoarea șuiera pe lângă geamurile luminate de flăcările tremurânde ale torțelor. Lucius nu a întrerupt diatriba lui Margarete. Înțelegea că așteptase multă vreme pe cineva cu care să poată vorbi. Iar în povestirile și în emoțiile ei nemascate era ceva ce-i domolea teama permanentă.

Alte dăți, cu obrajii îmbujorați de fierbințeala supei, ea îi punea întrebări despre medicină. În ciuda abilităților ei practice, Lucius era șocat de lipsa de cunoștințe teoretice de care dădea dovadă. Nu știa aproape niciunul dintre principiile aflate la baza studiilor lui, nu știa niciun nume de os, niciun nume de mușchi, nicio regulă cu ajutorul căreia să țină minte vasele de sânge. Dar curiozitatea ei nu avea limite. Este adevărat, îl întreba ea, că un animal micuț transmite tuberculoza la om? Și din ce cauză apare gușa? Cum de se poate ca memoria să dispară și să reapară după un timp?

– O, am prea multe întrebări! se scuza ea.

Szökefalvi zicea că a devenit doctor după mulți ani de studiu. Nu putea să se aștepte să învețe imediat tot ce era de învățat.

Nu se supăra, așa îi spunea el. Însă ce omitea să adauge era că, spre deosebire de toate conversațiile pe care fusese obligat să le suporte în viață, abia aștepta să stea de vorbă cu ea. Și că își dorea ca momentele acelea să nu aibă sfârșit. Și că medicina era subiectul lui *preferat.* Parcă aș sta de vorbă cu Feuermann, își zicea

el. Subiectul acesta i se părea cel mai important și complet lipsit de structura atât de complicată a etichetei fără de care nu ar fi putut să trăiască în veci mama lui. Iar tăcerea, atunci când se lăsa peste ei, se lăsa firesc, pentru că răspunsese la o întrebare, nu pentru că dăduse greș.

De la medicină, ea trecea la alte domenii. Îi punea întrebări despre viața la universitate, despre cursuri și despre examene. Și cum arăta orașul, cum arătau monumentele lui? Szökefalvi îi povestise despre tramvaie – călătorise el cu vreunul? După care vorbea doar ea o vreme despre palate pline cu tablouri și statui și el înțelegea, într-un târziu, că-i descria un muzeu.

Șovăia în răspunsuri doar atunci când întrebările aveau legătură cu familia lui, și asta pentru că nu știa cum să-i explice. Se gândise adesea la părinții și la frații lui de când plecase de acasă. Austria, loială tradiției sale epistolare, făcuse tot posibilul să-și păstreze serviciile poștale. Așa că, pe la începutul lui martie, două scrisori de acasă găsiseră cumva calea spre el. Acum, că era plecat, părinții se mai îmblânziseră. Mama lui, în scrisoarea căreia îi adăugase și o cutiuță albastră cu caramele poloneze, îi scria că amicul ei, „renumitul doctor Karpiński", o asigurase că majoritatea marilor chirurgi ai Europei își dobândiseră abilitățile în vreme de război. În vreme ce tatăl lui pusese lângă scrisoare o hartă cu bătăliile Uniunii Polono-Lituaniene împotriva invadatorilor cazaci și a hoardelor de tătari. Harta era veche de mai bine de două sute cincizeci de ani, iar regiunea unde se afla localitatea Lemnowice era eclipsată de un desen cu cazaci trași în țepe. Însă, în mod cu totul neașteptat, pe Lucius l-a emoționat mândria tatălui său, care își imagina că fiul lui „ducea mai departe tradiția familiei". Tot tatăl său i-a trimis și o listă cu obiecte căzăcești pe care să le strângă, pentru colecția personală, adăugând și desene micuțe cu pumnale și teci de săbii și căciuli din blană de samur. A, mai era ceva. Cu profundă tristețe, și mama și tata îl anunțau că Puszek murise de bătrânețe.

Lucius nu i-a pomenit nimic despre toate astea lui Margarete, iar la început chiar a ascuns caramelele. Era obișnuit să vadă cum oamenii își schimbă comportamentul față de el în momentul în care află că provine dintr-o familie înstărită. Așa că o minți se, spunând că locuiește într-un apartament modest de pe Schumanngasse, în apropiere de universitate, și că tatăl lui era dentist și se mutase din Cracovia ca să găsească de lucru.

Lui Margarete i s-a părut ciudată plecarea tatălui său (dentist). Pe polonezi nu-i mai dureau dinții?

Lucius a insistat în minciună și i-a ținut o scurtă prelegere despre istoria diasporei poloneze în Viena, încercând apoi să schimbe subiectul. Îi părea rău că mințise, îi părea rău de rezervele lui, chiar dacă ea nu știa nimic. Însă era conștient și de faptul că Margarete nu-i destăinuise nimic despre ea. În primele zile, îi pusese câteva întrebări vagi despre pregătirea ei medicală, despre mănăstirea de unde era, despre viața ei de dinainte de război. Numai că ea nu voia să răspundă. Privindu-l țintă cu ochii ei cenușii, zicea că și-ar încălca legămintele făcute atunci când s-a călugărit dacă ar vorbi despre viața de dinainte de mănăstire. Doar ce făcea acum conta.

Cu toate astea, nu a reușit să ascundă complet anumite indicii. Când vorbea, înmuia consoana *s* sau nazaliza *n*-urile și *m*-urile. Iar vocalele le lungea cam mult, ca și cum le-ar fi cântat. Limbile pe care le vorbea, o poloneză veche, amestecată cu slovaca, maghiara și ruteana necultivată, pronunțarea parțial austriacă, parțial poloneză a denumirilor de localități, toate aceste detalii l-au făcut pe Lucius să fie aproape sigur că era originară din munții de la vest. Pentru că i se părea atât de inteligentă, a fost surprins să vadă că nu prea știa să scrie, că, de fapt, părea aproape analfabetă. Însă nu știa cum să formuleze cât mai politicos întrebarea despre anii de școală. Și i se mai părea ciudată și credința ei, despre Demonii Splinei și Diavolii Ficatului, faptul că vorbea în permanență despre Păduche. Iar atitudinea ei angelică din timpul operațiilor părea că nu aparține întru totul de lumea din rugăciunile latine pe care le învățase Lucius în copilărie, căci este mai degrabă parte a unui rit animist[27].

Așa că s-a mulțumit s-o lase pe ea la cârmă. Cum se făceau disecțiile? îl întreba ea, mâncând o caramea. Voia să-i mai explice încă o dată în ce constau experiențele cu radiografiile? Înainte ca armata să le rechiziționeze aparatul cu raze X, se întreba mereu oare cum de vedea înăuntru. Iar amputații: oare el înțelegea că pacienții încă mai simțeau dureri în mâna care le fusese tăiată?

Uneori li se alăturau Zmudowski și ceilalți infirmieri, Rzedzian și Nowak. Din când în când, mai venea și Krajniak, bucătarul.

Toți aceștia veniseră aici de-a lungul iernii. Zmudowski era dintr-un sat de fermieri de lângă Cracovia. În viața de dinainte de război fusese poștaș și chiar și acum scotocea prin corespondența spitalului și dezlipea timbre pentru colecția

personală. Războiul, le-a explicat el într-o seară liniștită din martie, era o ocazie extraordinară pentru pasionații de filatelie: oameni care nu scriseseră scrisori în ani de zile scotoceau acum prin toate sertarele după timbre. Deja își îmbogățise colecția cu câteva raritați: un timbru neperforat din 1908, de 10 coroane și unul austriac, foarte rar, din 1899. Le ținea într-un clasor roșu pe care-l avea mereu în buzunar. Tot acolo mai ținea și unica fotografie a fiicei sale, un instantaneu cu un bebeluș posomorât, culcat pe o pernă și acoperit cu o păturică.

I-a arătat-o lui Lucius.

Perna nu era pernă, era chiar Zmudowski.

– Uite, doctore, acolo e mâna mea!

Sigur că da, de sub păturica închisă la culoare ieșeau două degete palide care țineau bebelușul de mână.

Se pare că Lucius nu a fost singurul înșelat de acea iluzie optică.

Îi plăcea la nebunie s-o ia pe fetiță când ducea scrisorile la destinație. Și ea se bucura foarte tare atunci, povestea el. Spera doar ca, într-o bună zi, fata lui să fie prima poștăriță poloneză din istorie. Pe lângă barba aia mare, portocalie și atât de deasă, că putea să-și țină în ea termometrul când trebuia să aibă ambele mâini libere, mai avea și pielea roșcovană și sprâncene stufoase, la fel de portocalii ca barba, căzute peste ochii foarte apropiați unul de altul. Ochii, pielea parcă arsă de soare, vreo doi dinți lipsă, nasul spart de două ori în tinerețe, toate lăsau impresia de bădărănie, de parcă Mama Natură și-ar fi dorit să-l distribuie în rol de grăjdar, nu în cel de agent al Poștei Maiestății Sale. Dar era înzestrat cu meticulozitate și o memorie ireproșabilă, caracteristice poștașilor; și nu o dată s-a întâmplat ca, atunci când Lucius se rătăcea printre zecile de trupuri acoperite cu pături, Zmudowski să-și amintească de fiecare rană în parte.

Al doilea infirmier, Rzedzian, era originar din Drohobycz, oraș aflat la vreo două sute de kilometri mai la nord, unde, înainte de război, lucrase la sondele de petrol. Cea mai mare satisfacție din viața lui Rzedzian era că avea același nume cu un personaj din romanul istoric *Prin foc și sabie*[28], numai că numele din carte se scria Rzędzian, „cu codiță la *e*“, în timp ce numele lui Rzedzian din Drohobycz se scria cu *e* simplu. Cum de alesese celebrul scriitor numele acela pentru personajul lui rămânea o enigmă pentru Rzedzian. Nu, nu îl văzuse niciodată, deși auzise că locuia în Kielce, adică nu prea departe de orașul lui. Și nimeni din familia lui nu auzise de vreo rudă al cărei nume să aibă codiță la *e*.

Însă, de la vârsta de nouă ani, când aflase de această coincidență, ea a devenit una dintre trăsăturile definitorii ale vieții sale. Romanul era atât de celebru, atât de citit de toată lumea, încât adesea, când făcea cunoștință cu cineva și își spunea numele, persoana respectivă obișnuia să exclame:

– A, vă cheamă ca pe Rzędzian, cel care a salvat-o pe Helena Kurcewiczówna!

Iar el începea să spună povestea celor două *e*-uri, cu codiță și fără. Iar asta se întâmpla aproape de fiecare dată când le venea câte un pacient nou, de origine poloneză.

La un moment dat, cuiva i-a venit ideea să-l poreclească „Rzedzian fără codiță" și el a renunțat la povestea cu *e*-urile. Însă a fost deja prea târziu.

Rzedzian era un bărbat masiv, înalt de aproape doi metri. Avea păr negru și mustață mare, în formă de potcoavă, în stil căzăcesc, pe care îi plăcea să și-o roadă atunci când cădea pe gânduri. În viața civilă, câștigase un concurs de mâncat *kielbasa*[29], iar la sonde se ocupase cu ridicarea greutăților. Butoaie. Bușteni. Colaci de funii, pe care le coborau în puțuri. Susținea că munca lui nu avea nicio legătură cu mușchii, ci doar cu capacitatea de a domina cu puterea minții obiectul pe care trebuia să-l ridice. Oricine putea să facă asta, chiar și oamenii slabi, domnule doctor, nu vă supărați că vă spun.

Lucius nu se supără. Munca la schelă îl făcea pe Rzedzian un infirmier foarte bun, deoarece pacienții trebuiau să fie ridicați tot timpul. Plus că avea niște plămâni de excepție, complet neatinși de praful de var folosit la dezinfectări. Sentimentalismul era unica lui slăbiciune, și plângea de fiecare dată când pierdeau câte un soldat, ceea ce însemna că plângea în fiecare zi, cu lacrimi mari, care îi curgeau pe obrajii aspri și îi picurau de pe vârfurile mustății. La fel ca Zmudowski, și el avea nevastă și fiică, însă nu avea fotografii de arătat, deși zicea că, atunci când va ajunge acasă, va încerca și el șmecheria cu păturica.

– Dar fata ta are șaisprezece ani. Păturica trebuie să țină copilul nemișcat.

Așa îi spunea Krajniak, bucătarul. Douăzeci de ani. Palid și slab. Îi curgea mereu nasul. Rutean, dintr-un sat din apropiere, era unul dintre puținii oameni de acolo care cunoșteau dialectul femeilor din Lemnowice. Era la școala de meserii atunci când a izbucnit războiul, s-a înrolat din dragoste pentru Imperiu și și-a pierdut o mână la Lemberg. Însă bătălia aceea avusese loc pe la început, așa că încă-i mai rămăsese ceva patriotism și se înrolase din nou, de data aceasta ca bucătar. El era, cu tot respectul, domnule doctor, zicea, trăgându-și nasul, cel

mai puternic om din Lemnowice: el era stăpân peste murături și el decidea cine capătă bucățele și cine doar zeamă chioară.

Ștergându-și barba udă de *horilka,* Zmudowski îl aproba: îi erau datori vânduți mucosului. După care el și cu Rzedzian se apucau să cânte:

Foie gras mănâncă franțujii,
Englejii friptane de vacă,
Italienii se îndoapă cu fettuccine,
Și noi halim mucii lu' Krajniak.

Krajniak nu avea nici nevastă, nici copii. Mama lui analfabetă plătea o femeie de la piață ca să-i scrie misive lungi, în care îl sfătuia să se îmbrace cu haine groase, să nu se apropie de pești pe timpul verii și să se ferească de fetele din partea locului, care, aflând că are școala de meserii, l-ar putea atrage în șură și așa s-ar pricopsi cu un copil care l-ar împiedica să mai aibă viața minunată care îl aștepta.

Și Nowak? Un individ absolut insignifiant, care lucrase în crescătoria de câini a familiei sale din Cracovia, loc unde își cunoscuse și logodnica, doar cu câteva luni înainte să înceapă războiul. Păstra în buzunar o șuviță din părul ei, una cam lungă și cam prea deasă, despre care Rzedzian zicea că arată ca tot scalpul bietei tinere.

Nowak se mândrea cu mâinile sale, despre care iubita îi spusese că sunt foarte bărbătești. De fapt, arătau ca niște mâini normale, însă, tocmai din cauza vanității, el nu le spăla cu săpun cu sodă caustică și așa a ajuns să ia dizenterie de la un pacient și a murit în februarie, la scurtă vreme după sosirea lui Lucius. A fost înlocuit de un alt polonez, tot cu numele Nowak, căruia ei îi ziceau „Nowak al Doilea", a cărui unică trăsătură demnă de remarcat era mustața de culoare galben-pai, pe care și-o pieptăna cât era ziua de lungă.

– *E* frumoasă, domnu' doctor, nu credeți? zicea Rzdezian. Atât de mătăsoasă! Parcă și mie-mi vine să i-o pieptăn. Nu știu cu ce fătucă și-ar dori el să se culce, că sătenii l-ar castra imediat cu coasa. Dar, dacă se simte trist, nu trebuie decât să-și aducă aminte că are mustața aia frumoasă acolo, sub nas…

– …și deasupra gurii, adăuga Krajniak.

– În amândouă locurile în același timp, domnu' doctor. De aia zâmbește el tot timpul. Noi, ăștialalți, ne simțim aici ca în iad. Numai el pare mereu în culmea extazului.

Și tot așa… povesteau câte în lună și în stele. Lucius și-a dat seama că deja se crease o mitologie a micuțului spital. Legenda întemeierii lui, primele boli, exodul corpurilor de Armată X și VII, potopul soldaților refugiați de pe câmpuri. Copleșiți de admirație și respect, vorbeau despre uraganele albe, despre viscolele îngrozitoare ale iernilor; despre haitele de lupi care atacaseră în decembrie frontul rusesc; despre dragonul austriac, care înviase după ce înghețase două zile pe fundul unui râu.

Povestea Misterioasei Conserve cu Cârnați. Tocana din Piele de Bocanci. Biciclistul de Iarnă. Urticaria Cehului. Plutonul Maghiar Care Îl Convinsese pe Comandantul Austriac că un Anume Roman Pornografic Era, De Fapt, Catehismul, deci Soldații Aveau Permisiunea de a-l Citi Tot Timpul. Așa-zisul Bordel din Pasul Uzhok. Omul Dispărut. Ce I-a Făcut lui Schottmüller Nevasta Când a Văzut Ce a Adus din Przemyśl. Miracolul Obuzului Neexplodat.

Iar atunci când Margarete nu era prin preajmă: Margarete și Husarul Care Înjura. Margarete și Soarta Cărții Poștale „Franțuzești". Margarete și Slovenul Perfect Sănătos, Care Nu Voia să-și Spele Gamela.

Apoi, când au înțeles că Lucius nu avea de gând să plece și că era o persoană discretă, i-au spus povestea cu Zmudowski și timbrele rusești.

Se întâmplase în ziua Crăciunului rusesc.

Săptămâni bune linia frontului fusese foarte aproape, în vale, chiar lângă Bîstrîția. Noaptea vedeau luminile bombardamentelor. Lupta era foarte grea. Biserica era plină, iar trecătorile erau înzăpezite, făcând imposibilă evacuarea. Zmudowski se afla acolo, la un punct de prim ajutor. Câteva zile s-a întâmplat să fie liniște pe front și spionii observaseră că un convoi cobora muntele. Și a apărut zvonul cum că comandantul rus ar fi plecat în concediu, pentru că, fix în dimineața zilei din Ajunul Crăciunului Ortodox, un singur soldat a apărut din tabăra inamicului și a traversat islazul de acolo, cu un cearșaf alb ridicat deasupra capului.

L-au lăsat să se apropie. Era un bărbat costeliv, cu barbă zbârlită, cu ochi roșii de oboseală și îmbrăcat în zdrențe. Vorbea ceva poloneză, iar unul dintre polonezi vorbea ceva rusă. Omul nu avea nicio armă asupra lui, ci doar o butelcă cu votcă rusească. Voia să facă pace, de aia le adusese votca. Voia să-i invite la chef pe soldații staționați în Bîstrîția. Căpitanul lor se întorsese în Nadvorna,

orășel aflat sub ocupație rusă, ca să sărbătorească Crăciunul în garnizoană. Îl lăsase la comandă pe locotenentul-major, care se săturase de război.

Au urmat multe discuții. Unii ziceau că ar fi o cursă. Dar alții dădeau crezare soldatului. În cele din urmă, șeful escadronului austriac a fost de acord să trimită un singur emisar, așa că cei doi soldați au străbătut împreună câmpul înzăpezit, spre tabăra inamică.

După două ceasuri, camaradul lor s-a întors. Era adevărat, a spus el. Soldații erau singuri. Cam vreo treizeci de oameni, nu mai mulți. Câțiva erau ruteni și puteau să comunice cu femeile de acolo. Se pare că se înțelegeau chiar foarte bine, pentru că toată lumea dansa. Nu prea aveau de-ale gurii, dar nu duceau lipsă de băutură.

Așa că s-au dus. Și s-au înghesuit cincizeci de oameni într-un hambar mititel. Pe mese ardeau lumânări. Câțiva dintre soldații din ambele tabere se pricepeau la muzică. Și acum puteau să cânte în voie, fără să le mai fie teamă că și-ar deconspira poziția. Au înjghebat o formație cu un fluier, un cimpoi și un contrabas, adunate de prin sat. Și glumeau zicând că, dacă li s-ar fi întoars atunci căpitanul, ar fi fost pedepsiți pentru fraternizare cu inamicul. Da' dracu' să-l ia pe căpitan, cu tot cu masa lui de Crăciun și cu curvele aduse de ofițeri!

Hambarul fusese folosit pe post de centru de comunicații și punct de prim ajutor. Zmudowski a văzut timbrul atunci când au mutat o ladă ca să mărească suprafața pentru dans.

Până în momentul acela, povestirea fusese un efort comun. Apoi a început să vorbească numai Zmudowski.

– Deci, primul lucru care trebuie înțeles, domnu' doctor, e că, din perspectivă filatelică, Rusia n-ar trebui să fie considerată o singură țară, ci mai multe. E mult prea mare. Așa că, imediat după ce au fost introduse pe plan național primele timbre cu lipici, Guvernele Locale, sau Zemstvo, cum li se spunea, au început să-și organizeze serviciile poștale. Încă din primii mei ani de colecționar am aflat de existența acestor timbre locale, timbre Zemstvo. Și am reușit să obțin un exemplar extrem de valoros al cărții din 1888 a lui Chudovski, *Descrierea timbrelor Zemstvo, a plicurilor și coletelor poștale,* care ordona cât de cât cele peste trei mii de asemenea timbre locale emise până atunci. În orice caz, mi s-a părut

extraordinar să dau peste un asemenea timbru aici, când ele nu erau folosite decât pe plan local. Majoritatea sunt împodobite cu stemele provinciilor respective, așa că, de exemplu, chiar fără să cunoști literele chirilice, poți să recunoști timbrul din Perm după ursul de pe el; sau stupul de albine te ajută să-l identifici pe cel din Tambov. Dar cele mai extraordinare sunt procedeele neobișnuite de tipărire, care au ca rezultat așa-numitele mărci poștale *tête-bêche,* în care unul dintre timbre este imprimat cu susul în jos, sau chiar de-a curmezișul, cum este cazul primei ediții a timbrelor din Zolotonoșa. În fine, orice colecționar de asemenea mărci poștale este atras cel mai mult și mai mult de…

Rzedzian și-a dres glasul, ca să-i sugereze lui Zmudowski să treacă mai departe.

– Dar domnu' doctor n-o să priceapă povestea dacă nu are toate datele.

– Eu zic că le are deja.

– Ba eu *nu cred.* O să creadă că mi-am asumat riscuri inutile…

Rzedzian s-a întors spre Lucius și i-a spus:

– Și a văzut acolo, pe jos, un timbru din Astrahan.

A urmat o pauză lungă. Zmudowski s-a încruntat, a strâns din buze și a pufnit pe nas.

– Ai stricat tot hazul.

– Ba n-am stricat nimic. Spune-i cum a fost cu timbrul ăla.

Zmudowski a ridicat neputincios mâinile.

Rzedzian și-a răsucit mustața cea lungă și stufoasă.

– *Legendara cetate a Astrahanului…*

– …de pe țărmul Mării Negre, l-a întrerupt repede Zmudowski. Da. Nu văzusem niciodată un timbru de acolo, nici măcar în cartea lui Chudovski. De la rusul care vorbea poloneza, am aflat că aparținuse unuia dintre soldații lor, care murise cu două săptămâni în urmă.

Și rusul m-a întrebat dacă era valoros.

Am știut să-mi joc bine cartea. Valoros? Depinde ce înțelegea el prin asta. Că doar nu era un timbru din ediția limitată pentru orașul Kharkov, din anul 1868…

– Bineînțeles că nu, s-a băgat iar în vorbă Rzedzian.

– …și nici din ediția din 1871, pentru negrul Saratov. Dar avea o mare valoare sentimentală pentru cineva care își dorea să aibă colecția completă, așa i-am spus. M-a întrerupt și mi-a zis că mi-l vinde pentru o țigară. Nici n-am avut vreme să mă declar de acord, că m-a și întrebat dacă nu vreau mai multe timbre. Și mi-a arătat sacul cu scrisori neînmânate destinatarilor. Sacul ăla aproape plin dovedea cât de îngrozitor de multe victime fuseseră – peste o sută. Nu putea să-mi dea și scrisorile, firește, dar, dacă mă interesau timbrele…

Așa că, în vreme ce toți ceilalți dansau și se îmbătau, Zmudowski și-a petrecut toată noaptea dezlipind timbre cu aburul de la un ceainic în clocot. Însă, da, trebuia să admită că s-a simțit nițel cam dezamăgit: majoritatea erau timbre obișnuite ale imperiului rus. Însă a găsit cel puțin douăsprezece mărci Zemstvo. Rusul pricepuse deja care îl interesau și i-a spus că putea să-i aducă mai multe, dacă voia. Magazia unde se tria corespondența pentru Corpul al VII-lea al Armatei Țariste se afla acum la Deleatîn. Trebuia să plece într-acolo a doua zi și urma să se întoarcă peste o săptămână. Înțelegea pasiunea asta, pentru că avea un văr în Kiev care și el colecționa timbre. Zmudowski i-ar fi dat timbre austriece și el i-ar fi adus timbre Zemstvo. Un schimb cinstit – mă rog, nu prea, că era o șmecherie la mijloc. Peste o săptămână, armistițiul lor se va fi terminat și vor încerca din nou să se omoare între ei. Dacă Zmudowski se va întoarce în sat, cu siguranță că va fi luat prizonier, poate chiar împușcat.

Rusul s-a gândit puțin, apoi l-a luat pe Zmudowski afară. La capătul drumului era o cărare care ducea până la o salcie uriașă, cu ramurile golașe, cufundate în râul înghețat. Se vor întâlni aici de azi într-o săptămână. Rusul va face în așa fel încât să facă de strajă în seara cu pricina. Conveniră să-și semnalizeze prezența cu un chibrit aprins.

Camarazii lui Zmudowski i-au spus că *precis* era o cursă. Ei, cum de s-a întâmplat ca rusul să-și aducă aminte că avea un văr filatelist doar *după* ce el își manifestase interesul pentru acest domeniu?! Trecuse momentul fraternizării. Se reluaseră bombardamentele. Va fi luat prizonier. Iar pentru capturarea lui, precis că rusul va fi recompensat cu ceva mai mult decât niște timbre care nu mai foloseau nimănui.

Dar Zmudowski s-a încăpățânat. Marele Chudovski nu s-ar fi dat bătut, și nici

el nu o va face. Dacă nu cumva erai milionar și îți permiteai să-ți cumperi locul printre oamenii de vază, atunci o asemenea colecție te-ar fi putut duce acolo. Prin urmare, în următoarea săptămână s-a întors la Lemnowice fără știrea lui Margarete, care precis l-ar fi oprit, și a adunat toate timbrele austro-ungare care i se păreau lui mai reprezentative, ca să le trimită vărului din Kiev al rusului. Iar în noaptea stabilită, și-a pus căciula și mănușile, și-a înfășurat o pătură din lână pe sub manta, ca să-i țină de cald, a luat o pușcă și a pornit la drum.

Cerul era senin; luna era plină. Oricine l-ar fi putut vedea cum înaintează încet prin pădurea desfrunzită. Numai că nu era nimeni în jur. Zmudowski a auzit o bufniță; apoi, urcând dealul, a auzit niște urlete de lupi. Dar a continuat să meargă prin nămeții care, uneori, îi ajungeau până la brâu. Își făurea deja iluzii despre timbrele pe care urma să le primească: teancuri de mărci poștale lucioase și verzi din gubernia Viatka, *tête-bêche* din Saratov, timbre bleumarin din Novgorod. Acum regreta că nu îi făcuse soldatului un desen, în care să-i arate cum se poate recunoaște filigranul și că nu-i spusese să le aleagă mai ales pe acelea fără defecte…

Ia te uită cât de lacom era!

A ajuns la râu. Și-a aprins chibritul.

Nimic.

A repetat semnalul convenit cu rusul.

Tot nimic. I s-au înecat toate corăbiile.

Dar imediat a văzut lumina sclipind în bezna unei tranșee de pe malul celălalt.

Încet și cu foarte mare grijă, a început să traverseze întinderea înghețată a râului. Acesta era pericolul cel mai mare. Până atunci reușise să rămână la adăpostul copacilor. Însă acum era complet expus. Iar zăpada era mult prea mare. Nu ar fi avut cum să fugă, dacă ar fi început cineva să tragă în el. S-a gândit la fiica lui din Cracovia. Ei, cât de prost era de i-a trecut prin minte să se expună unui asemenea risc! Se zvonea că urmau să sosească divizii maghiare care să întărească linia frontului. Curând rușii vor fi respinși. Până la vară războiul va lua sfârșit. Și uite-l pe el aici, în lumina puternică a lunii, parcă milogindu-se să-l împuște cineva. Și doar pentru câteva timbre.

Dar ce mai timbre!

A mers mai departe. Mai repede.

A ajuns pe mal. Tremura rău, dar nu știa dacă din cauza frigului sau a fricii. Un foșnet chiar lângă el. S-a întors, dar nu a văzut nimic pentru că, într-o fracțiune de secundă, cineva l-a și apucat cu brațul de după gât și i-a pus mâna peste gură. Apoi l-a tras în spatele salciei. Era soldatul rus, care a ridicat un deget în dreptul buzelor, cerându-i să nu vorbească, apoi i-a dat drumul. Tot prin semne, i-a comunicat că fuseseră văzuți. Și că venea o patrulă.

A luat-o în aval, printre troienele mari. Acum se auzeau voci de pe mal. La lumina lămpilor portabile, umbrele soldaților păreau gigantice pe zăpada albă. Cei doi s-au ghemuit, strângându-se unul în altul. Rusul risca enorm de mult, și-a spus Zmudowski. Probabil că, la un moment dat, își va da seama că nu merită și îl va preda camarazilor săi.

Însă rusul nici nu s-a clintit.

În cele din urmă, santinelele au făcut cale întoarsă. Poate satisfăcute că nu descoperiseră nimic sau poate le răzbise frigul. S-a strigat un nume. Soldatul lipit de Zmudowski a răspuns ceva, probabil un fel de glumă, pentru că santinelele au izbucnit în hohote de râs.

Acum erau în siguranță, i-a șoptit rusul. Gata, poate să plece.

Timbrele!

Desigur!

Foșnete. Plicuri schimbate. Niciunul nu s-a uitat în ele.

– Noroc!

În Lemnowice, Rzedzian a început să râdă, încălzindu-și mâinile la sobă. Nu se sătura niciodată să audă povestea asta, a spus el.

– Și timbrele? a vrut să știe Lucius.

O simțise pe Margarete, care se făcea că are treabă, dar încerca să zăbovească cât mai mult în preajma lor ca să audă finalul poveștii.

– Niște gunoaie fără valoare. Nici măcar un singur Zemstvo. Probabil că mi-aș fi putut cumpăra și singur de la orice oficiu poștal din Cracovia pe doar doi helleri[30].

– Bine măcar că ai rămas cu timbrul din Astrahan! a zis Lucius.

– Ba nu, că îl *confundasem.* Probabil că mi-am *dorit* să fie din Astrahan. Numai

că n-am citit prea bine literele alea chirilice. E din Arzamas[31]. Acum mi se pare logic. Astrahanul era guvernat de cazaci, iar ei nu au emis niciodată timbre Zemstvo.

– După expresia pe care o ai, presupun că timbrele din Arzamas nu sunt chiar atât de rare, și-a dat Lucius cu părerea.

– Unele sunt. Dar nu alea emise anul trecut.

– Aha!

Zmudowski a ridicat din umeri, a zâmbit și și-a privit melancolic mâinile împreunate pe genunchi.

– Timbrul ăla valorează cam cât te costă să pui o scrisoare la poștă, domnu' doctor, a rostit Rzedzian, încercând să salveze aparențele. În caz că vreți să știți.

Zmudowski și-a deschis carnețelul. Pe una dintre pagini se afla un singur timbru, micuț, de culoarea cerului senin. Pe el era imprimată o căprioară încă și mai micuță. Lucius l-a ridicat la lumină, ca să vadă mai bine vietatea pe fundalul de zăpadă și copaci.

– Despre asta-i vorba, a tras concluzia Nowak al Doilea, mângâindu-și mustața. Războiul le strică pe toate.

Animism – formă primitivă de religie, care constă în credința că obiectele, plantele, toate vietățile au suflet (n. tr.).

Roman al scriitorului polonez Henryk Sienkiewicz, publicat prima oară în 1884 (n. tr.).

Cârnați polonezi cu mult usturoi (n. tr.).

Heller – monedă reprezentând a suta parte din coroana austriacă (n. tr.).

Oraș din Rusia (n. tr.).

6.

Iarna trecea, iar încercările repetate de a elibera Galiția de sub ocupația rusă nu aveau succes. Înainte să capituleze, comandantul austriac din Przemyśl și-a împușcat caii și și-a distrus muniția și armele. La sfârșitul lui martie, când zăpada groasă încă mai acoperea pământul, luptele au început să se ducă la doar câțiva kilometri depărtare de Lemnowice, avansând pe vale ca o viitură.

Cât era ziua de lungă nu auzea decât bodogănitul tunurilor. Câteodată obuzele nimereau atât de aproape, că zguduiau tavanul și ploua cu praf și țărână peste ei. Apoi au venit în sat niște unități militare, au zăbovit acolo vreme de câteva săptămâni, iar Lucius s-a pomenit lucrând cot la cot cu doctori adevărați. Iar Margarete a avut parte de compania unui trio de călugărițe extrem de exigente și aspre, de origine maghiară.

Pe cei doi doctori îi chema Berman și Brosz. Ambii austrieci, ambii cu zece ani mai mari decât el. Brosz, slăbuț, mic de înălțime și cu mâini delicate, părea extraordinar de fragil; Berman, dolofan și debordând de bună dispoziție, avea pe obraz un semn din naștere, roșu ca vinul de Porto.

În primele zile se aștepta ca acești doi doctori să fie mirați de puținele medicamente de care dispuneau, de lipsa aparatului cu raze X sau a unui laborator de analize, sau de faptul că nu exista decât o singură infirmieră. Situația din ultimul spital în care au fost era cu mult mai rea, așa i-au spus. Moralul era la pământ pentru că ofițerul aflat la comanda garnizoanei din vecinătate avea obiceiul de a-i pedepsi pe cei pe care-i suspecta că s-ar sustrage de la îndeplinirea îndatoririlor lor. Cum îi pedepsea? Le aplica pedeapsa *Anbinden* – adică îi despuia în pielea goală și îi lega de copaci.

– Iarna?

– Iarna.

Lucius s-a cutremurat, gândindu-se la gheață, la vântul năprasnic.

– Dar auzisem că *Anbinden* a fost interzisă.

Au râs la vorbele lui. Iar când, într-un sfârșit, l-au întrebat ce fel de pregătire are, au părut surprinși să audă că era doar student la medicină. Apoi Berman a spus:

– Măcar nu ești veterinar, cum a fost predecesorul tău.

Înainte de război, Berman se specializase în boli nervoase, iar Brosz condusese un sanatoriu pentru tuberculoși. Deci, în anumite privințe, amândoi erau la fel de lipsiți de experiență ca el.

Dar de unde a învățat să facă operații?

– A fost aici un doctor care mi-a arătat ce trebuie să fac. Szökefalvi îl chema, era ungur, dar a plecat.

Nu era chiar o minciună. Și, chiar dacă Margarete nu l-ar fi fulgerat cu privirea, știa că nu trebuia să pomenească absolut nimic despre ea.

Oricum, nu aveau prea multă vreme pentru conversații. Brancardierii pe schiuri aduceau aproape în fiecare oră răniți din vale, fie târându-i pe sănii, fie ducându-i în spate. Foarte curând sala de carantină a fost transformată în salon de spital. Apoi și camera de baie. După aceea, spitalul a început să se extindă și în casele din apropiere. Lucius vedea cum Margarete încerca zadarnic să impună o oarecare ordine, insistând pe lângă doctori și celelalte infirmiere să-i caute pe soldați de păduchi. Însă nu au ascultat-o nici atunci când Lucius s-a declarat de acord cu ea. Ce puteau să facă? Pur și simplu aveau prea mulți răniți. Nici măcar păturile nu le ajungeau pentru toți.

Când își făcea vizitele, îl însoțeau uneori Rzedzian sau Zmudowski. Dar, de obicei, venea cu el doar Margarete. Când mergeau în sat ca să-i examineze pe soldații adăpostiți în colibele scunde și întunecate, ea vorbea cu femeile într-o ruteană stricată. Lucius nu mai intrase niciodată în vreuna dintre casele acelea, pline cu mese din lemn brut și cuști goale acum, în care ținuseră iepuri și găini. Deasupra paturilor atârnau niște cadre din lemn, iar singura lumină venea de la niște farfurii pline cu seu și cu fitile din cârpă. De perete erau agățate fâșii multicolore, de la cine știe ce sărbătoare, cununi cu clopoței. Spre deosebire de biserică, unde zarva nu înceta niciodată, colibele acelea aveau aerul molcom și

sacru al scenelor cu muribunzi – lumina slabă abia ajungea la chipurile palide ale soldaților; sătencele, înfășurate în șaluri negre, se mișcau încet printre ei; copiii lor stăteau nemișcați de veghe lângă paturi. Margarete le aducea mereu câte o coajă de pâine, câte o bucățică de morcov. Câteodată Lucius încerca să-i distreze făcând umbre pe pereți, așa cum învățase de la tatăl său, sau lăsându-i să-și asculte inimioarele cu stetoscopul. Ochii lor mari se făceau atunci și mai mari de uimire, chiar dacă nu păreau că ar înțelege ce anume aud. Lucius declara că se poartă astfel din bunătate și pentru că încerca să strângă relațiile cu sătenii, când, de fapt, voia doar să se bucure pentru că avea ocazia să atingă țesuturi necangrenate, trupuri fără febră și fără răni.

Era conștient că Margarete stătea cu ochii pe el în acele momente și uneori le spunea ceva femeilor, numai că el nu știa limba în care vorbeau.

Și apoi, într-o dimineață, s-a trezit într-o liniște stranie.

Era cam pe la sfârșitul lui aprilie. De două săptămâni, artileria inamică îi tot bombarda, în tandem cu furtunile.

Ridicat în capul oaselor, îmbrăcat cu manta pe sub pătură și cu cizmele în picioare, aștepta să reînceapă atacul. Gemulețul de la camera lui sclipea argintiu. Se sculă și ieși în curte.

Soarele strălucea pe cerul senin. Lucius ieși din umbra bisericii și rămase neclintit câteva clipe, încălzindu-și genele la lumină. Auzi un strigăt îndepărtat, apoi apăru un om pe schiuri. Purta un trenci de culoarea cenușie a prafului de pușcă și ochelari de protecție, din aceia de care purtau aviatorii. Pe bereta albastră luceau fulgi de zăpadă. Era rumen în obraji și gâfâia rău de tot. Încetaseră luptele în Bîstrîția, îl anunță el pe Lucius. Rușii se retrăseseră în timpul nopții.

Până în ziua următoare, au venit mai mulți mesageri din Nadvorna, orașul din câmpie. Vestea a fost confirmată. Armata a III-a urma să înainteze spre nord. Soldaților găzduiți în sat li s-a dat o oră să-și facă bagajul. În scurt timp, tremurau de frig în fața bisericii, aliniați în formație, cu ranițele pline și scoțând aburi pe gură. Bucătăria de campanie, echipamentul de comunicații și piesele de artilerie fuseseră deja încărcate în căruțe trase de cai micuți, din rasa Panje.

Un fluierat și porniră în marș.

Berman și Brosz primiseră ordin să se prezinte la spitalul de campanie din Nadvorna. Lucius se temuse atunci să nu fie și el trimis acolo. Curierul declamă ordinul de la un cap la celălalt, dar fără să-i pomenească numele.

La sfârșit, Lucius își dădu seama că își ținuse respirația în tot acel timp. O simți alături pe Margarete și își dori să se întoarcă, să îi vadă expresia de pe chip acum, când știa că el va rămâne.

Și a venit luna mai.

Și soarele a început să încălzească mai tare. Și zăpada a început să se topească. Și în naos pătrunseră raze subțiri, ca niște coarde de harpă.

Valea se umpluse de sunete, scâncetul nămeților rămași fără vlagă, murmurul apei în făgașe. Râul se trezi la viață sub pojghița de gheață. Țurțurii din colțurile acoperișului se topeau încet. Tufele se îndreptau, scăpate de povara albă care le cocârjase. Apărură și animalele: căprioare imprudente, mistreți nesăbuiți, păsări uimite, dând speriate din aripi, de parcă ar fi reușit să evadeze de sub troiene.

Muguri verzi împodobeau ramurile ulmului din curte, încă acoperit cu petice de zăpadă aproape topită. O lume încă necunoscută – cimitirul, gardurile vii, o roată de căruță – i se dezvăluia treptat. Gardurile rupte din jurul caselor. Căpițele de fân putrezit. Troace de porci, din care nu mai avea cine să mănânce. Cărarea acoperită cu pietriș care traversa curtea. Două statuete micuțe din lemn, reprezentându-i pe Hristos și pe Fecioara Maria, ambele atât de degradate de vreme, că n-ai mai fi știut care-i unul și care-i celălalt, dacă sculptorul nu și-ar fi luat libertatea să-i accentueze Ei pieptul și să-i facă Lui o barbă potrivită mai degrabă unui sihastru din munți.

Urne din piatră. Un morman de lemne de foc. Apoi culorile. Cerul albastru. Frunza verde. Explozia galbenă de sânziene. Creasta roșie a unui cocoș. Un petic mic cu ochiul-boului roz și violet pe primul versant golaș.

Aveau foarte puțini pacienți noi. Acum, că bătăliile se duceau mai departe și se topea zăpada din trecători, evacuarea începuse să se facă prin câmpie. La început, toți au respirat oarecum ușurați în fața acestei schimbări. La începutul lui mai, Lucius a dormit o noapte întreagă pentru prima oară în luni de zile. S-a bărbierit, s-a spălat și a scris familiei. Și Margarete părea să se bucure de această

pauză. Îi dispăruseră cearcănele negre de sub ochi. Pașii ei aveau o sprinteneală nouă, pe care Lucius nu i-o observase până acum.

S-a întâlnit din întâmplare cu ea, într-o după-amiază, în fața camerei de baie. Avea obrajii îmbujorați și pielea umedă. Cu toate că era complet îmbrăcată și își aranjase perfect vălul de pe cap, i s-a părut stingherită, de parcă ar fi intrat peste ea în timp ce făcea baie. Însă o înțelegea. Și el zăbovise mai mult în baie, savurând senzația apei fierbinți pe piele.

În așteptarea evacuării, soldații s-au mutat în curte, unde fumau, beau *horilka*, ciopleau păpuși din lemn pe care să le trimită acasă, la copii, și jucau *bocce*[32], folosind pietrele din grădină. Da, era bine să nu se mai gândească nimeni la ei, fie și pentru o perioadă scurtă de timp. Apoi, pe măsură ce treceau săptămânile și începuseră să se împuțineze proviziile lăsate de armată, și-au dat seama că, ocupate cu mutarea frontului, nici căruțele cu hrană nu se mai gândeau la ei.

Primii s-au terminat castraveciorii murați. După care, orezul, hălcile de carne plină cu zgârciuri, cartofii. Apoi ceapa, lintea, morcovii, conservele cu untură. Și, unul după altul, cei trei saci cu făină.

Și a început să li se facă foame.

Bucătarii diluau supa ca să iasă mai multă, tăiau feliile de pâine mai subțiri. S-au terminat și napii.

Przednówek, a spus Margarete.

Austeritate. Lucius cunoștea cuvântul acesta, folosit de țăranii polonezi ca să caracterizeze primăvara, când roadele anului trecut se isprăviseră aproape de tot, însă era prea devreme pentru semănat.

L-au trimis pe Nowak al Doilea în nord, la Nadvorna, să ceară provizii. S-a întors după două zile, cu mâna goală, spunând că nu a putut ajunge până acolo din cauza noroiului care făcea câmpurile de netrecut, a camioanelor abandonate și a escadroanelor care blocau drumul.

S-au gândit atunci să trimită pe cineva în sud, numai că drumul prin trecătoare era și mai rău.

Așa că nu le-a mai rămas decât pădurea.

Au pornit într-acolo cei în stare să meargă. Margarete i-a învățat cum să adune plantele, le-a arătat orășenilor din Budapesta, din Cracovia și din Viena cum să

identifice spanacul sălbatic și pipirigul, cum să deosebească ciupercile care creșteau pe trunchiurile copacilor, cum să culeagă coada-calului, obligeana și ferigile de pe malul râului. De pe pantele înverzite au adunat verdețuri: măcriș, lobodă, păpădie, mierea-ursului, spanac sălbatic, lăptuci. Au găsit ace proaspete de brad pe care să-și poată coace pâinea și licheni comestibili din care să-și facă terci. Au pus la fermentat brânca-ursului în lăzi pentru muniție și au fiert frunzele proaspete de tei. Margarete le-a mai arătat cum să jupoaie scoarța teilor, a mestecenilor, a arțarilor și alunilor, pe care apoi s-o usuce și să o coacă și să o fărâmițeze și să o amestece cu aluatul de pâine. Le-a arătat și cum să facă supă din mugurii de mesteacăn. Și unt din sevă tot de mesteacăn. Și pâine din rădăcini de pir pădureț, biscuiți din semințe de nalbă și rădăcini de golomoz și fereguță. De asemenea, le-a spus și să fie atenți la rădăcinile de obligeană, care, mâncate crude, le-ar fi putut da halucinații.

După o săptămână, când au stabilit să meargă doi câte doi, ea a spus:

– Domnul doctor vine cu mine.

Lucius s-a simțit jenat, observând că bărbații schimbau priviri cu subînțeles între ei. Cu toate acestea, și-a zis că alegerea lui Margarete era perfect logică: nu avea prea multă încredere în soldați și nu dorea să rămână singură cu unul dintre ei. Foarte bine făcea. Acum purta o singură manta militară, pe care și-o scurtase ca să nu o târâie prin noroaie. Atârnase un sac din pânză groasă de țeava puștii purtate pe umăr, așa cum își duc lăptăresele cobilițele. Acum i se confirmară lui Lucius bănuielile despre originile ei de munteancă. Și mergea foarte repede, obligându-l să facă eforturi ca să țină pasul cu ea. Trecea sprintenă peste bolovani și bușteni, fără să încetinească deloc. Își băga mâinile goale în zăpadă sau pământ, jupuia scoarța copacilor, scutura de țărână câte un tubercul, iar apoi mușca din el. Îl șoca faptul că nu avea nicio ezitare. Dar la fel se purta și atunci când avea de-a face cu răni grave.

Nu au vorbit prea mult pe drum. De jur împrejur, parcă întreaga lume se lichefia. Pământul mustea de apă, potecile se transformaseră în pârâuri sclipitoare. Ferigi de culoarea lăcustelor se desfoiau din mușchiul negru și putrezit. Ieșeau aburi din scoarța udă a copacilor, iar de pe coastele mai înalte,

zăpada rămasă dădea naștere unor mici avalanșe, care se rostogoleau vuind printre copaci.

Treceau din când în când pe lângă sătence, care, aidoma lor, băteau aceleași cărări în căutare de hrană. Iar el se simțea stânjenit în acele momente, de parcă *acestor femei* le-ar fi aparținut pădurea pe care o jefuia ca un hoț. Însă ele nu păreau deloc bănuitoare, ba chiar le surâdeau cu un fel de camaraderie caldă atunci când se întâlneau cu ei.

La început s-au codit dacă să meargă dincolo de vale, deoarece nu aveau încredere în veștile care spuneau că frontul se mutase. Însă, pe măsură ce se topeau zăpezile, s-au aventurat până în valea vecină, unde curgea vijelios alt râu umflat. Acolo, Margarete a sfărâmat tulpini de obligeană și i-a dat mlădițele dulci să le mănânce. A scuturat țărâna de pe niște gălbiori și i i-a dat și pe aceia. Mâinile ei încă mai purtau mirosul înțepător de fenol, dar parcă niciodată nu gustase ceva mai delicios decât ciupercile alea și, până atunci, oricum se obișnuise cu mirosul fenolului. Când lui Margarete i se făcea sete, îi cerea bidonul cu apă.

Era conștient de faptul că ea atingea cu buzele exact același loc unde fuseseră și buzele lui mai devreme, dar își imagina că acesta era doar un alt obicei din locurile ei natale. În fond, și el lua mâncarea direct din mâna ei.

După al patrulea sau al cincelea drum, Margarete l-a întrebat dacă îi dă voie să cânte.

Bineînțeles, i-a răspuns el surprins. Dar ei i se păruse foarte firească întrebarea. Și, de atunci, când nu vorbeau, ea cânta încetișor, de obicei doar pentru sine, dar, câteodată, parcă și pentru el. Cântecele pentru copii și cântece de leagăn, balade de dragoste și marșuri, cântece despre vară, despre călăreți, despre iubite și sărutări furate; cântece de dans, de botez și de nuntă; cântece despre spiritele nopții și vrăjitoarele din Scoția, despre lupi, pisici și pisoiași, despre rândunele și brazi. Cântece fără cuvinte. Cântece cu versuri fără rimă. Pe unele Lucius le recunoștea, rude îndepărtate ale cântecelor populare pe care i le fredonaseră guvernantele. Însă linia melodică era cumva modificată, mai dură, mai tumultuoasă. Interpretarea mai nazală, mai stranie. Margarete a încercat să-l învețe, numai că el era timid și respira puțin cam greu și, oricum, prefera să o

asculte în timp ce o urmărea cum merge în fața lui. Atunci când se uita cum i se leagănă încet mantaua și veșmântul de dedesubt, își permitea ca, măcar o clipă, să-și imagineze formele de dedesubt.

Într-o zi, l-a dus până la capătul văii ca să-i arate ruinele unui foișor străvechi. Printre pietrele acoperite cu licheni creștea iarba, iar în dărâmături se putea desluși conturul vag al unei scări în spirală. Pini și castani sfrijiți de vremea rea creșteau în fostele încăperi. La sosirea lor, mai multe ciori își luară zborul, lăsând în urmă o mulțime de conuri sfărâmate.

A dat peste ruinele astea în septembrie, anul trecut, așa i-a spus Margaret. La vremea respectivă, erau o mulțime de castane, pe care le-a cules de-a lungul toamnei. Mai târziu, atunci când i se părea aproape imposibil să mai îndure atâta suferință, se refugia aici, ca să obțină răspunsul la întrebările care o frământau. Sau ca să-și imagineze că războiul luase sfârșit și, atunci când se va întoarce în Lemnowice, să afle că nu mai exista niciun fel de spital în biserica ei.

Avea încă obrajii îmbujorați de la efortul urcării. Pentru că stăteau unul lângă altul, Lucius îi simțea mirosul cald, de om, atât de diferit de cel al pădurii, un miros de mușchi umed, de noroi răscolit, de sevă, de conuri sparte. Tăcea. Lucius ar fi vrut să o întrebe dacă fusese însoțită de cineva în septembrie.

Însă ea începu să vorbească înaintea lui.

– Pan Doctor, cum erau infirmierele cu care ai lucrat în Viena?

O privi lung, mirat de întrebare și de faptul că nu-și ascundea curiozitatea cu privire la relațiile lui cu alte femei. Adevărul era că nu mai ținea minte. Dacă făcea un efort, își amintea vag uniformele albe și mult prea apretate, munca neobosită, politețea desăvârșită cu care își tratau pacienții. Dar atâta tot.

– Nu se poate să nu-ți aduci aminte de cineva, zâmbi ea.

Lucius clătină din cap.

– Ba se poate. Îmi era mult prea frică de ele. Nu uita că eram student. Iar ele nu făceau decât să ne atragă atenția asupra greșelilor noastre.

– La fel ca mine, Pan Doctor, râse ea. În primele zile. Mai ții minte?

Acum îi văzu mai bine genele și felul în care ochii ei cenușii reflectau verdele văii. Îi observă degetele colorate cu zeama fructelor de pădure și pata violetă de pe buze.

– Da, la fel ca tine.

Șuvița de păr scăpată de sub văl scânteia în soare. Probabil că îi simți privirea, pentru că și-o îndesă la loc.

Două veverițe se fugăreau pe zidul scund al foișorului. Lucius smulse câteva fire de iarbă.

– Te-ai gândit ce ai să faci după război? o întrebă el.

Ea îl privi o clipă, apoi își întoarse ochii. Cu patul puștii făcu o cărăruie prin stratul de ace de brad. Lucius avu sentimentul straniu că se afla în compania unei cu totul alte persoane decât acea călugăriță-infirmieră care îl întâmpinase la sosire, femeia aceea atât de credincioasă și devotată muncii pe care o făcea. Nu mai semăna nici măcar cu persoana care culegea ciuperci și verdețuri, alături de care își petrecuse ultimele zile.

Ea inspiră adânc și își frecă nasul cu podul palmei. Apoi ridică privirea.

– Nu știu.

El o așteptă să continue. Să-i vorbească despre mănăstire sau despre familia ei.

În cele din urmă, ea spuse:

– Și tu, Pan Doctor?

– După război?

– După război.

El își înfășură pe deget un fir de iarbă.

– Presupun că am să mă întorc la facultate. N-am de ales.

– Și după aia?

– După aia? Habar n-am. Probabil voi încerca să lucrez la universitate.

Se întrerupse. Avea impresia că-i cere voie.

– Asta îmi doream să fac înainte de război, adăugă el.

Numai că acum i se părea foarte departe universul acela, cu amfiteatrele lui, cu diapozitivele lucioase, cu statuile de pe holuri. Și își aduse aminte de o întrebare, una la care se gândise adesea, dar pe care nu i-o pusese niciodată. Așa că spuse, cu toată nonșalanța de care era în stare:

– La un moment dat, s-ar putea… sigur, în funcție de locul în care voi ajunge… s-ar putea să am nevoie de o infirmieră cu care să lucrez…

Ea se întoarse și se uită atent la el. Strângea ușor din ochi, mișca ușor gura, de

parcă își mușca interiorul buzei. O fracțiune de secundă îi păru aproape încântată, dar foarte repede un nor întunecat îi acoperi chipul.

Începu să bată vântul. Pinii și castanii se înfiorară, scuturând peste ei o jerbă de mâțișori. Pe neașteptate, se iscă o larmă de păsări, care se stinse la fel de repede, de parcă înaripatelor le era rușine că-i întrerupseseră.

Întrebarea lui rămase fără răspuns. El tot aștepta, gândindu-se dacă nu cumva ar fi fost mai bine să-și ceară scuze, dacă nu cumva ar fi trebuit să-și retragă cuvintele, temându-se că stricase atmosfera veselă a zilei.

Ea își scutură un mâțișor de pe poale.

– Vom avea o mulțime de castane anul ăsta, Pan Doctor, îi zise. Pentru că a nins mult. Trebuie doar să le găsim noi înaintea afurisitelor astea de veverițe. La toamnă, când ne vom întoarce aici.

Lucius dădu din cap, puțin cam trist din cauză că ea schimbase subiectul. Abia apoi își dădu seama că ea vorbea despre un viitor care îl includea și pe el.

S-au topit și ultimele zăpezi de pe culmi.

Femeile din sat au început să-și cultive grădinile. Bărbații au fost cuprinși de un soi de amețeală. Erau cam treizeci și au început să facă glume pe seama faptului că fuseseră uitați. Îndatoririle de natură medicală se împuținaseră: muribunzii muriseră și mulți dintre ceilalți se însănătoșiseră. Spitalul începea să se transforme treptat într-un fel de sătuc. Printre soldați era un fost tâmplar, care le-a arătat cum să repare biserica. Au reușit să acopere gaura din acoperișul transeptului dinspre nord și au pus scânduri peste noroiul care mâncase dușumeaua. Era acolo și un cizmar, un austriac de aproape cincizeci de ani, cu fruntea îndoită ca o conservă aruncată la gunoi, fără o ureche și fără un ochi, care le repara cizmele înjurând Înaltul Comandament pentru neglijența de care dăduse dovadă când fabricase încălțămintea trupelor.

Patrule formate doar din câțiva oameni se furișau în satele învecinate. Și aduceau de acolo brânză de oaie și ouă de găină. Margarete îi întreba cum le obținuseră, iar atunci când a înțeles că furaseră până și un miel, i-a obligat să se întoarcă și să-l înapoieze, de parcă soldații ăia ar fi fost niște școlari neastâmpărați. Pe lângă asta, i-a amenințat că îi va face raport celui pe care îl va mai prinde furând. Sau îl va împușca cu mâna ei.

Însă tot nu s-au lăsat de hoții. Într-o fermă părăsită dintr-o vale din zonă, au descoperit un dulap cu mai multe sticle de vin românesc, vin vechi, de colecție, și o rezervă consistentă de zahăr. Tot acolo au dat și peste o bibliotecă, în care erau câteva titluri interesante – *Cele zece frumuseți ale Münchenului* și *Mângâierea satinului.* Însă prima carte s-a dovedit a fi un ghid de călătorii, iar a doua conținea doar sfaturi despre mobilarea casei. Au venit cu vinul în Lemnowice, unde l-au băut amestecat cu *horilka.* Krajniak, cu nasul curgându-i în permanență din cauza polenului, le-a făcut un cozonac. După lăsarea serii, s-au pus pe cântat. Un soldat, care fusese clarinetist în viața civilă, a înjghebat un instrument din sârmă de tranșee și cutii de muniție.

A izbucnit o epidemie de gonoree, contractată cine știe de unde. S-au întors șobolanii. O scurtă perioadă a înflorit și tifosul, ucigând doi soldați și apoi pe Rzedzian.

Lucius dormea când a venit Margarete să-i dea vestea. Infirmierul fusese bolnav doar trei zile și se încăpățânase să spună că nu avea decât o amărâtă de gripă.

– Nu trebuie să ne atașăm de oameni, doctore, spuse Margarete atunci când el îi deschise ușa.

Lucius nu înțelese dacă vorbea despre el sau despre ea. Margarete avea ochii înroșiți și el voia să o consoleze, numai că habar n-avea ce să zică. Își imaginase că se deprinsese deja cu moartea, ba chiar se mândrea cu calmul cu care primea veștile despre pacienții morți. Și când te gândești că, nu demult, încremenise văzând un soldat înghețat și fără maxilar. Însă trupul marelui Rzedzian i se părea acum îngrozitor de împuținat, degetele lui țepene mult prea cunoscute, iar buzele îi dezveliseră dinții făcându-l să semene cu un cadavru de animal.

L-au înmormântat în cimitirul din spatele bisericii, dincolo de perii în floare. Fiind comandantul lui Rzedzian, Lucius a trebuit să scrie o scrisoare scurtă văduvei și fiicei acestuia, scrisoare în care a încercat să concentreze tot ce însemnase infirmierul pentru ei, vorbindu-le despre umorul lui adesea ireverențios, despre sentimentalismul lui excesiv și despre felul în care ridica soldații în brațe, transferându-le uneori o parte din forța lui.

Mi-a fost prieten, își dorea el să poată scrie. Numai că aceste cuvinte erau mult

prea dureroase și și-a spus că un comandant nu trebuia să dea dovadă de o asemenea familiaritate. Așa că a scris: *A avut mulți prieteni.*

Apoi Zmudowski a dispărut o zi întreagă, iar când s-a întors, duhnea a *horilka*, barba deasă îi era plină de țărână, ochii roșii, încheieturile de la degetele ambelor mâini, învinețite și umflate.

Au început ploile. Au descoperit o vizuină de șobolani în spatele altarului. Margarete a pornit o campanie de împerechere a pisicilor din sat. A legat o mâță-femelă de un scaun din sacristie, după care a chemat la treabă toți motanii din sat, unul câte unul. Doamna mâță a schilodit repede patru masculi, după care a fost biruită de un motan galben, care nu a stat prea mult la discuții. Pacienții au cultivat grădina și și-au făcut planuri pentru iarna ce avea să revină.

La sfârșitul lui iunie a ajuns în Lemnowice un detașament cu misiunea de a-i evacua pe soldați. În căruță nu aveau loc decât zece oameni, așa că ceilalți au rămas pe loc. După aceea, au fost văzute pe cer câteva zepeline îndreptându-se către est, iar pacienții care se puteau ține pe picioare i-au cărat afară pe cei mai slăbiți ca să le urmărească și ei. Lucius a stat lângă Margarete, conștient de faptul că veșmântul ei îi mângâia brațul, așteptând ca ea să-i simtă atingerea și să se îndepărteze. Dar nu a făcut-o. Ci s-au uitat amândoi în sus, la perechea de balene uriașe, care pluteau pe azurul bolții.

La sfârșitul lui iulie, a trecut pe acolo o companie mică de dragoni austrieci. Au instalat o masă mare în curte, iar ofițerii au luat prânzul împreună cu ei, în vreme ce vreo șase pisoiași se jucau cu ciucurii de la cizmele lor.

Dragonii le-au povestit ce se mai întâmplă pe front. Din mai, când au fost străpunse liniile rusești de lângă Gorlice, au fost recucerite localitățile Przemyśl și Lemberg. Acum se așteptau să cadă și Varșovia. Luptele se mutau spre nord. Toată lumea de aici trebuia să se pregătească de plecare.

Lucius a așteptat săptămâni bune ordinele. Acestea au sosit în august, aduse de un călăreț venit din nord. Germania, sătulă de incompetența Înaltului Comandament Austriac, preluase controlul asupra operațiunilor de pe frontul de est. Aflându-se mai departe de linia frontului, biserica va primi statut de spital de campanie de gradul al doilea, mai mulți doctori, un aparat cu raze X, un laborator, mai multe medicamente. Exact ce își imaginase el atunci când se

înrolase, își spuse Lucius. Probabil că această transformare presupunea și o bucătărie mai mare, cărți, poștă regulată, cearșafuri pe paturile ofițerilor.

– E bine, nu crezi? îl întrebă Margarete.

– Da… e bine, răspunse el.

Mâncau pere în grădină – și i se păreau mai dulci decât orice alt fruct pe care îl gustase el vreodată. Un pisoi se freca de piciorul lui. Se întreba dacă la un spital de gradul al doilea infirmierele vor fi obligate să se țină la distanță de medici.

Însă a mai trecut o lună, apoi două, și nu au mai primit nicio veste.

Pe la sfârșitul lui octombrie a căzut prima zăpadă, un strat subțire, care s-a topit imediat. Apoi s-a făcut din nou iarnă. Rusia a invadat Basarabia și Bucovina, locuri care odinioară reprezentau pentru el doar niște cuvinte enigmatice la capătul hărților și care acum se aflau chiar dincolo de lanțul muntos de la est. Valea a fost iarăși acoperită cu zăpadă și iarăși au început să sosească răniții. I se părea că timpul se repetă și probabil că așa ar fi fost, dacă nu ar fi apărut omul acela într-o seară înghețată de februarie.

Joc italienesc cu bile (n. tr.).

7.

Se însera deja, când apăru un nou pacient.

Lucius o găsi pe Margarete afară, împreună cu un țăran înfășurat într-un cojoc ciobănesc.

Promoroaca sclipea pe lâna de oaie de parcă ar fi fost alcătuită din cioburi minuscule de sticlă. Aburi groși ieșeau din barba mare și cenușie îndesată în guler. Peste cojoc, muntele ăla de om purta o pelerină tot din lână de oaie, iar pe cap avea o căciulă neagră, din același material.

– Uite! spuse Margarete.

Omul se aplecă și trase pătura de pe roaba pe care o adusese cu el. Acolo se afla un rănit, încovrigat pe un maldăr de rădăcini.

– Trăiește! spuse el. Era dincolo de vale. Da' nu se mișcă. Nu vorbește.

Poloneza lui era stricată, greoaie, plină de cuvinte rutene, guturală și împleticită.

Începuse din nou să ningă. Înlocuiră pătura și porniră împreună cu țăranul pe cărarea bătătorită care ducea la camera de carantină. Sosiseră și Zmudowski și Nowak. Infirmierii se apucară să facă focul, iar musafirul își vârî degetele mari în centura din cânepă cu care își legase pelerina în jurul mijlocului. Și începu să vorbească. Nevasta lui găsise soldatul rănit. Urcaseră prin trecătoare, în căutare de *brukva*[33] – Lucius habar nu avea ce înseamnă – când au dat peste un camion. Probabil că fusese abandonat de curând, pentru că încă era întreg, nu îl dezmembrase nimeni ca să fure lemnele din care era făcut, nu prezenta nicio urmă de explozie sau de gloanțe. Un camion creștin, zicea țăranul, cu o cruce mare și roșie pe o parte. Înăuntru erau oameni. Nouă morți. Singurul care încă mai trăia era ăsta de aici, pe care îl găsiseră sub trupurile celorlalți. Și l-a adus pentru recompensă.

– A spus ceva când l-ai găsit?

– Nu. Nu vorbește. Nu mișcă. Suflă. Dacă nu sufla nu știam că e viu.

Infirmierii terminaseră. Margarete îndepărtă pătura. Soldatul din roabă stătea complet nemișcat sub fulgii ce se topeau imediat ce îi atingeau mantaua. Lui Lucius îi trecu prin minte gândul oribil că bietul om se stinsese pe drumul dintre biserică și sala de carantină.

Dar observă imediat un fir uscat de iarbă mișcându-i-se pe buze în ritmul respirației.

Și îl atinse pe umăr cu foarte multă blândețe.

– Soldat?

Omul tresări puternic. De fapt, doar zvâcni ușor, numai că mișcarea a fost una bruscă și neașteptată, ca o explozie. Întoarse capul, își trase mâinile peste piept. Lucius făcu un pas înapoi. Soldatul căscă ochii mari. Își umflă nările, încercând să respire, dar nu spuse nimic. Nu avu nicio altă reacție, în afară de tresărirea aceea și privirea fixă. Fără să vrea, își aduse aminte de iepurii confiscați de husar pe drumul spre Lemnowice, cu urechile date pe spate, împietriți de groază.

– Haide! șopti el. Haide, liniștește-te! Ești în siguranță. Ești la spital. Ai să te faci bine.

Ochii aceia…

– Spital, repetă Lucius în germană.

Apoi în poloneză, maghiară, cehă. Și ar fi putut să continue. Știa acum cele mai importante cuvinte și expresii în multe limbi – *doctor, spital, nu vorbi, stai liniștit*.

– Trebuie să-l îmbrăcăm în haine uscate și să-l ținem la căldură, spuse el uitându-se la Margarete.

Aceasta se așeză în genunchi și începu să mângâie părul soldatului. El nu se feri. Avea pleoapele umflate, iar obrajii tumefiați i se făcuseră roșii din cauza expunerii la frig, dându-i un aer serafic. Chipul îi era acoperit de barbă și o pată de noroi, în formă de aripă, i se întindea pe nas. Margarete îi îndepărtă cu multă grijă acele de pin din sprâncene și gene, apoi îi șterse fruntea de țărână. Se uită la Lucius, spunându-i din ochi că acum îl poate atinge. Se lăsă și el în genunchi și îi arătă soldatului mâinile goale înainte de a începe să-i palpeze capul și gâtul. Voia

să-și dea seama dacă avea vreo leziune la coloana vertebrală, numai că roaba era prea strâmtă și nu-l putea atinge la spate.

– Ușurel…

Venise și Zmudowski alături de ei. Pentru că se temeau să nu fie rănit la spate, încercară să-i sprijine coloana ca să-l ridice, numai că pereții roabei erau oblici, la fel ca ai unui sicriu, și nu reușiră să-și vâre mâinile sub el. Însă nu conta. Membrele sărmanului om erau atât de încordate, atât de țepene, că îl ridicară doar trăgându-l de brațe.

Îl puseră pe targă, unde soldatul rămase în aceeași poziție chircită.

– Gata, liniștește-te! îi spuse Margarete, cu toate că el nici nu vorbea, nici nu se mișca.

Îi mângâie din nou părul și îi șopti în poloneză:

– Ești înghețat. Ai hainele ude. O să te căutăm de păduchi și o să-ți aducem haine uscate. N-ai să pățești nimic rău. Ești în siguranță aici.

Și parcă vorbele astea ale ei îl calmară, indiferent dacă le înțelese sau nu.

Margarete ridică ochii, făcându-le semn să înceapă.

Se apucară să-l dezbrace încet. Mai întâi îi scoaseră mantaua, foarte grea, umplută cu multe hârtii. Apoi un impermeabil mai subțire, două pulovere, o pătură, după care îi mai scoaseră și cele două perechi de izmene lungi. Omul dinăuntrul tuturor acestor haine era jilav și gălbejit, ca miezul de nucă. Ambele lui mâini, degerate și roșii, erau atât de umflate de ziceai că are mănuși de lână.

Zmudowski luă toate hainele ca să le dezinfecteze, iar Krajniak începu să le stropească cu crezol. Bărbatul rămase gol câteva minute, cât timp Margarete căută pe pielea lui urme de păduchi. O făcea cu degete agile și pricepute, fără sfială. Apoi îl curățară cu o cârpă udă și îi acoperiră cu o pătură trupul încă rigid.

– Cine ești, soldat? îl întrebă ea. Cum te cheamă?

Însă el doar o privi cu ochi încremeniți și negri, care contrastau puternic cu luciul roșu al obrajilor.

– Uitați-vă aici, domnu' doctor!

În celălalt capăt al camerei, Zmudowski stătea ghemuit deasupra maldărului de haine, ținând în mână găleata cu dezinfectant. Se ridică atunci când Lucius veni spre el.

– Uitați-vă!

Scosese un teanc de hârtii din căptușeala mantalei. Hârtiile erau umede, fără luciu, pătate cu cerneală și acoperite cu cocoloașe de var. Lucius luă câteva și începu să le dezlipească unele de altele. Erau desene reprezentând oameni, soldați, trenuri, munți, toate realizate de o mână talentată. Apoi altele: copii, o femeie dezbrăcată, apoi detalii ale mâinii ei, ale sânilor, ale picioarelor.

– Tu le-ai desenat? îl întrebă Zmudowski pe soldat.

Nu primi niciun răspuns. Atunci flutură hârtia cu nudul.

– Pot să-l păstrez? zâmbi el printre perii deși ai bărbii.

Apoi scoase din căptușeala mantalei alt teanc de hârtii, și încă unul. Lucius nu contenea nici acum să se minuneze de câte lucruri își îndesau soldații în haine ca să le țină de cald. Ordine militare, bucăți de postav smulse de pe mesele de biliard, scrisori de dragoste, ziare furate de cine știe unde. Își spuse că avea deja destule exponate pentru un muzeu. Expoziția Lemnowice 1915–1916 a Materialelor Folosite la Încălzit.

Își aduse aminte că îl aștepta țăranul înfofolit în cojoc.

– Mulțumesc, îi spuse el.

Apoi i se adresă lui Krajniak:

– Vezi ce găsești prin bucătărie. Poate câteva cepe, o sticlă cu șnaps.

Țăranul zise că rușii plăteau cu conserve de carne pentru răniți.

– Ce tot spui? interveni Margarete. Mă mir că nu ți-au luat și cojocul.

Îl îmbrăcară pe soldatul iernii cu aceleași haine curate pe care le mai folosiseră câteva zeci de pacienți.

Țăranul își numără cepele primite.

– Poți să rămâi la noi peste noapte, îi spuse Lucius.

Dar omul mârâi supărat și plecă, luând cu el mirosul acru și umed de grajd.

Lucius comentă către ceilalți:

– Credeam că am fost generos cu el.

– Foarte generos, zise Margarete. Sub cojocul ăla are o burtă mai mare decât toate burțile noastre puse la un loc. Mai bine îi ceream *noi* de-ale gurii.

Și se întoarse la soldatul cel tăcut.

– Ce facem cu el? Îl ducem în biserică?

– Da, te rog, soră! răspunse Lucius.

– Diagnostic?

– Fără nicio rană vizibilă? Deocamdată propun să-i zicem *Nervenshock*.

– Da, doctore. Și eu cred că așa e cel mai corect.

Șoc pe fond nervos: bine, dar ce însemna asta? Nu auzise niciodată acest termen la facultatea de medicină. Nu-l menționase nici Wagner-Jauregg, profesor de psihiatrie și neurologie, sfetnic personal al regelui. Nu era pomenit nici în manualele distribuite de Centrul Medical al Armatei. Însă îl auzise la Brosz și Berman. O nouă maladie, o creație a războiului, așa i-au spus. O boală cu simptome absurde, ce păreau să simuleze afectarea nervilor, dar invizibilă la autopsie. În privința cauzei, părerile erau împărțite. Penetrarea craniului de particule microscopice de cenușă sau metal? Vreo comoție provocată de aer? Sau un efect al spaimei? Doctorii din spitalele de campanie și din cele aflate în orașe nu puteau să cadă de acord asupra unei denumiri adecvate.

Granatkontusion. Granatexplosionslähmung. Kriegszitterung. Kriegsneurose.

„Contuzie provocată de obuze. Paralizie cauzată de expozii. Tremur provocat de șoc. Tulburări nervoase cauzate de război."

Mult mai rău era pe frontul de vest, așa îi spuneau: o epidemie, un fel de virus apărut pe pământurile flamande și care acum se îndrepta către est.

Ce tratament există? îi întrebase el atunci. Cei doi izbucniseră în râs. Cum să tratezi ceva ce nu cunoști? Dar îngrijorarea lui era sinceră și ei încercaseră să-i răspundă. Mulți dintre bolnavi se făceau bine doar cu odihnă. Iar ceilalți… La început, cazurile cele mai grave erau trimise la Budapesta sau Viena, dar recuperarea putea să dureze luni de zile. Acum însă, apăruseră noi metode de tratament: șocuri electrice aplicate asupra membrelor, pentru stimularea mișcării, sau pe gât, în cazul soldaților care nu mai puteau să vorbească. Deocamdată nu era clar dacă șocurile electrice dădeau rezultate pentru că le contractau mușchii înghețați sau pentru că le provocau durere și teamă. Câteodată li se electrocutau ochii sau testiculele. Doctorul Muck din Essen inventase o bilă din metal pe care trebuiau s-o înghită soldații rămași fără grai, senzația de sufocare îi făcea să eructeze, iar râgâielile se transformau în sunete și apoi în cuvinte.

– Și oamenii ăștia s-au vindecat? a întrebat atunci Lucius.

Brosz a ridicat un deget.

– Eee, dar când am vrut noi să-i *vindecăm?* N-am vrut decât să-i trimitem înapoi pe front.

Primul lui caz de *Nervenshock* din Lemnowice a apărut pe la sfârșitul lui februarie, la nici două săptămâni după ce ajunsese acolo. Un soldat austriac, Georg Lenz, originar din Wiener Neustadt, unul dintre cei trei oameni care supraviețuiseră obuzelor ce căzuseră în tranșeele de lângă Dolina. Venise plin de ciupituri de la pietriș, dar fără vreo rană gravă. Cu excepția picioarelor, care nu-i mai funcționau. Ori de câte ori încercau să-l facă să meargă, i se înmuiau genunchii. Iar atunci când îi cereau să-și miște degetele de la picioare, se holba la ei cu o indiferență ciudată, de parcă picioarele alea ar fi aparținut altcuiva. Numai că avea reflexe normale, iar aparatul digestiv și cel urinar îi funcționau foarte bine. Din perspectivă pur anatomică, era absolut imposibil să fi fost rănit. Totuși, Lucius nu se putea hotărî să declare că Lenz se preface și că nu are absolut nimic. Era ceva sincer, ceva imposibil de simulat, în groaza soldatului, în felul în care se uita la ceilalți, în urletele lui din timpul nopții. Au găsit în părul și buzunarele lui fragmente mici din camarazii lui. A rămas la Lemnowice numai trei zile, după care a fost transportat în spatele frontului.

Celelalte cazuri au fost asemănătoare. Un atac cu obuze asupra unui adăpost individual, asupra unor tranșee, asupra unui camion. Apoi, uneori peste câteva ore, apăreau simptomele. Tremuratul, paralizia, spasmele, incapacitatea de a se ține pe picioare, contorsionările bizare ale brațelor.

Însă nu era mereu vorba despre o explozie. În mai, un tânăr sergent ceh fusese găsit rătăcind pe câmpul de luptă după ce împușcase un câine ca să-l mănânce și descoperise mâna unui copil în gura animalului. Abia după mai multe zile a reușit să le povestească ce se întâmplase. Avea ochii duși în fundul capului, era cumplit de slab și nu reușea să înghită niciun dumicat de mâncare.

Pe bolnavii cu aceste simptome îi țineau în altarul devenit Secție de Traumatisme craniene, închipuindu-și că aveau nervii afectați; dar și pentru că ceilalți soldați, aceia rămași fără mâini sau picioare, nu-i prea aveau la suflet pe cei fără vreo rană evidentă. Fiind mai stabili din punct de vedere medical, ei nu rămâneau mult în spitalul de campanie și erau transportați prin trecătoare la

unul dintre spitalele de gradul al doilea. Însă, atunci când stăteau câteva zile și când nu avea prea multă treabă, Lucius revenea la căpătâiul lor ca să-i mai examineze încă o dată, ca să reușească să afle ce se întâmplase cu adevărat. I-a scris lui Feuermann despre aceste cazuri, a scris și unui spital militar din Gorizia și a primit descrieri ale unor situații similare. Feuermann credea în teoria psihologică pentru acest gen de leziuni nervoase: *oroarea resimțită față de luptă distruge fibrele creierului.* Numai că pe Lucius nu-l mulțumea explicația aceasta. De când era *oroarea* un termen științific*?* l-a întrebat el pe Feuermann. Și cum adică *distruge fibrele?* Brosz și Berman spuneau că la autopsie nu se vedea nimic: creierele acestor bolnavi arătau perfect normal. Care anume să fi fost *mecanismul?* Războaie și spaime existau de când lumea. Numai că niciodată nu au fost descrise asemenea cazuri.

Este ca atunci când căutam sentimente în țesuturile studiate la microscop, i-a scris el, conștient că vorbele lui sună arogant, dar incapabil să se abțină. *Când căutam ceva dincolo de piele, ceva aproape imperceptibil, care aștepta să fie descoperit.*

Soldatul iernii nu-și părăsi patul în zilele următoare.

– Cum te cheamă? îl întrebau ei în fiecare dimineață. De unde vii? Ce s-a întâmplat?

Întrebările lor rămâneau fără răspuns. Uneori bărbatul căsca ochii la ei, uitându-se pe rând la fiecare. Dar apoi fixa un punct din spațiu, în spatele lor. Alte dăți strângea ochii și își încrețea buzele, ridicându-le până la nas și aproape blocându-și respirația. Nu vorbea, nu se ridica în capul oaselor; își murdărea păturile și hainele, făcându-l pe Zmudowski să înjure amarnic în timp ce strângea cu lopata paiele ude, urât mirositoare.

În prima seară își mâncase supa. După aceea a refuzat să mai mănânce.

Margarete stătea de veghe la căpătâiul lui, îi apăsa ușor buzele cu lingura, îi ștergea stropii de supă prelinși pe bărbie și gât.

– Ești în siguranță acum, îi spunea ea. Nu știu ce ai pățit în pădure, dar acum ești în siguranță.

Nu înghițea niciodată mâncarea pe care i-o dădea ea, iar resturile atrăgeau șobolanii, care amușinau pe lângă el, fără să-i provoace nicio reacție. Ochii îi erau goi, pleoapele aproape transparente, pielea semăna cu hârtia creponată și

revenea foarte greu în poziția inițială după ce Lucius o pișca. Începuse să-i scadă și tensiunea.

Oare așa mori atunci când îți pierzi mințile? se întreba Lucius.

Căută din nou răspunsul în cărțile sale și din nou nu găsi nimic.

Spitalul lor avea un tub naso-gastric de rezervă, făcut din cauciuc, neatins de la moartea ultimului pacient care îl folosise. L-au fiert și i l-au introdus prin nară până în gât. Acum, de trei ori pe zi, Nowak al doilea turna zeamă călduță de supă printr-o pâlnie atașată de capătul liber al tubului.

Viscolul se întețea.

Din nord, dinspre Rusia, bătea un vânt mai rece decât orice vânt pe care-l simțise vreodată Lucius. Nămeți uriași s-au format lângă transeptul de nord, iar zidurile au început să trosnească din cauza greutății lor. Multe crengi ale ulmului s-au rupt sub povara zăpezii și au căzut pe acoperiș.

N-au mai venit răniți. Nu au mai avut cazuri noi, n-au mai apărut convoaie de evacuare care să ducă pacienții în spatele frontului. Toate eforturile lor se concentrau asupra unui singur lucru: să se încălzească. Cei care mergeau să adune lemne de foc își puneau câte trei mantale pe ei și își croiau anevoie drumul printre troienele înghețate. Buștenii umezi fumegau în sobe. Deși în mai multe colțuri ardeau focuri făcute la întâmplare, urina din oalele de noapte era bocnă dimineața. Soldații au început să doarmă împreună, câte trei sub pături. Iar patrulele se schimbau de mai multe ori în timpul nopții. La vremea meselor, bucătarii traversau curtea în fugă cu mâncarea, dar tot erau nevoiți să spargă stratul de gheață format deasupra oalelor cu supă. Lucius a început să-și scrie însemnările cu creionul, pentru că îi îngheța cerneala din rezervorul stiloului.

Apoi au mutat bucătăria în biserică. Aerul s-a umplut cu miros de ceapă fiartă, iar soldații se înghesuiau în jurul cazanelor cu supă clocotită.

Din când în când, mai ieșeau din nămeți niște patrule, în căutare de căldură. Cu schiuri sau palete artizanale pentru zăpadă, soldații veneau înfofoliți în pături, cu fețele acoperite cu fulare, ba chiar și cu mai multe straturi de tifon peste ochi. Și băieții ăștia spuneau niște povești absolut incredibile despre iarna de dincolo de Lemnowice. Despre trenuri îngropate în troiene. Despre ciori

înghețate pe cer, ca niște țurțuri mari și negri. Nu mai erau răniți, așa le spuneau. Gerul i-a luat cu el pe toți cei care nu se mai puteau mișca.

Rămas fără pacienți noi, Lucius și-a îndreptat atenția asupra desenelor găsite în căptușeala de la mantaua soldatului fără grai, sperând că acestea îi vor oferi vreun indiciu.

Și le-a dezlipit unele de altele. Erau zeci de desene, cu cerneala decolorată de la ger și de la dezgheț. Fiecare pagină purta urmele următoarei. Talentul bărbatului era extraordinar, probabil că fusese artist pe vremuri. Lucius se întrebă în treacăt dacă nu cumva misiunea lui era să relateze toate cele petrecute în război. Pentru că erau în desenele lui pășuni, sate și străzi de orașe. Și focuri de tabără, alături de întregul caleidoscop de cavaleriști și infanteriști. Și lăncieri, cu coifurile lor decorate cu pene. Și pedestrași cu moletiere și coifuri țuguiate și cu ranițe de piele în spate. Și preoți împărtășind șiruri întregi de bărbați așezați în genunchi. Și trenuri, gări și familii care își luau la revedere și bucătării de campanie și un călăreț singur pe un drum.

Privindu-le, îți puteai face o imagine despre desfășurarea de forțe, își spunea Lucius: dintr-un oraș în alt oraș, din oraș în tabără, din tabără pe câmp și prin pădurile cu decorul lor primitiv de bușteni căzuți și ferigi și raze de soare filtrate printre ramuri, cu mistreți și căprioare, cu păsări cântătoare, iepuri, vulpi.

Însă, printre toate aceste desene se aflau și altele, mai greu de descifrat. Ochi ascunși printre ierburi și frunze de ulm. Ceruri împânzite cu zepeline. O roată pe un stâlp, în mijlocul unui câmp pustiu.

Un grup de copii goi cu măști de carnaval – lupi și mistreți. Dragoni șerpuind în colțurile foilor. Chipuri sfârtecate de solați și creaturi ciudate pândind din umbra unei haine boțite.

Câteodată venea și Margarete lângă el.

– Ție ți se pare că au vreun sens? îl întrebă ea odată.

Nu știa. Știa doar că starea soldatului nu părea să fi fost declanșată de ceva atât de simplu ca o explozie. Era vorba despre ceva mai profund, ceva ce se întâmplase cu mult timp în urmă.

– Să-și fi desenat visele? continuă Margarete, luând în mână schița unui pom, de ale cărui crengi atârnau cadavre, nu fructe.

Își aminti de drumul făcut de la Bocicău: câmpul deschis, husarul, florile roșii din capetele cailor. Și cadavrul acela înghețat, cadavrul acela contorsionat din bezna pădurii.

– Poate, murmură el.

Ea puse desenul jos și mângâie ușor trupurile atârnate de crengi.

– Crezi că o să se facă bine?

Nici asta nu știa. Dacă despre nebunie era vorba, atunci nu avea nicio șansă să-l vindece. Nu fusese decât la trei cursuri, nu consultase decât un singur pacient, un bărbat diagnosticat cu *dementia praecox*, care credea că era controlat prin niște cabluri electrice, venite de la Împărat. Dar cum tratai asemenea bolnavi? Bromură, morfină, băi reci, *grădinărit…* aveau astea vreun efect? Apoi se gândi la alte tipuri de nebunie, descoperită în legendele citite pe nerăsuflate în copilărie – atacurile fulgerătoare ale Furiilor care zbierau și băteau din aripi încontinuu, victimele îngrozite, care încercau în van să se ferească din calea lor.

Priviră din nou desenul, se uitară amândoi cu atenție la dragonii mici care șerpuiau printre mai multe portrete – chipuri fără ochi, cu coame ondulate și cu semne misterioase pe burți. Acum lui Lucius i se păreau vag cunoscute creaturile acestea, ca și cum le mai văzuse și înainte. Probabil în vreo poveste cu cavaleri și monștri. Numai că nu-și aducea aminte în care.

După o săptămână, soldatul a început să geamă.

L-a apucat brusc, într-o noapte. Cu ochii holbați, se bâțâia înainte și înapoi. Tubul naso-gastric îi căzuse și acum zăcea pe păturile cu miros de urină și supă. Scotea niște sunete înăbușite, mai asemănătoare cu o rugăciune înflăcărată decât cu un urlet de durere. Creșteau în intensitate, apoi descreșteau, ca niște rafale de vânt.

Ceilalți pacienți din biserică au protestat. *Taci! Nu te mai văicări, dacă nu vrei să te fac eu să amuțești!* Chiar și soldații tulburați, din Secția de Traume craniene, au început să se agite și să-l înjure pe bâlbâit.

– Ssst, i-a șoptit Margarete, ghemuită lângă el.

Și a stat acolo și l-a mângâiat pe păr până a reușit să-l liniștească.

Apoi au plecat. Și, după nici o oră, au reînceput gemetele.

Acum l-au găsit sculat în capul oaselor, trăgându-se de păr. Făcuse spume la

gură. Membrele îi erau țepene ca niște burlane. I-au luat pulsul: i se accelerase atât de mult, că Lucius nici nu mai putea să-i numere bătăile. Avea ochii închiși și pleoapele albe. Iar din gât îi ieșea mormăitul acela înfiorător.

Zmudowski se uită în lungul bisericii.

– Neapărat să-i dați ceva să se potolească, altminteri până dimineață precis îl omoară un alt pacient.

Lucius scotoci prin dulapul cu medicamente, descoperi niște tablete de sulfat de morfină, dizolvă una în apă și umplu cu ea seringa. Cu degetul pe piston, se apropie de soldat.

Acum mormăitul lui era constant și mult mai puternic. Lucius se uită la Margarete, care se adresă infirmierilor:

– Țineți-l bine!

Dar soldatul nici nu păru să observe acul. Peste o jumătate de oră, îi mai făcură o doză de morfină. Apoi bromură de potasiu. Atropină. Cloralhidrat. Și iar morfină.

În cele din urmă, după un ceas, a început să moțăie. Era aproape două noaptea.

La cinci, Margarete a bătut la ușa lui Lucius.

Îi părea extrem de rău că trebuie să-l trezească, dar soldatul a început iar să facă gălăgie.

Traversară în fugă curtea, prin viscolul furios. În biserică, îl găsiră pe bărbat întins pe spate, cu bărbia în piept. Parcă era legat și voia să-și vadă călăii. Avea trupul la fel de țeapăn ca în urmă cu o seară. Respirația îi era sacadată și superficială. Venele gâtului și ale feței îi erau atât de dilatate, încât Lucius se temea ca nu cumva să-i plesnească (deși învățase cu totul altceva la facultate). Una dintre nări îi era neagră de la sângele închegat, iar pe obraz avea o dâră de sânge și mucus uscat.

– S-a trezit la patru, spuse Margarete. Și-a smuls tubul naso-gastric.

Își puse degetele pe încheietura soldatului și continuă:

– Iar pulsul… a luat-o razna din nou.

Însă și acum bărbatul se uita undeva, dincolo de ei. Probabil la demonii lui, care-l necăjeau de undeva, din aer.

Lucius scotoci din nou prin dulapul cu medicamente. Starea soldatului părea mai gravă acum. Privirea lui era mai sălbatică decât fusese mai devreme. Oare morfina îl făcea să delireze? În cazul ăsta, ce puteau să facă ei? Manualele publicate de armată recomandau adormirea prin orice metode a soldaților aflați în suferință. Să-i mai facă încă o doză de cloral? De bromură? Să-i dea *eter?* I se părea că așa ar fi procedat un veterinar, plus că acest caz nu semăna deloc cu acelea ale soldaților scoși din minți de durere. Atunci, ce să facă? Să-l fricționeze pe piept cu ulei camforat? Să-i mai dea niște supă concentrată de vită? În afară de morfină, bromură, atropină și cloral, singurul medicament pentru starea de agitație nervoasă era veronalul, numai că nu-l mai folosiseră de luni bune. Se uită la flacon: jumătate dintre pastile se făcuseră praf. Era indicat în cazuri de convulsii, dar și ca sedativ; și era la mare modă la Viena, în anturajul mamei sale, deși, firește, mama lui nu era niciodată nervoasă, deci nu avea ce să-și calmeze. Lucius nu se gândise niciodată că l-ar putea administra soldaților, mai ales când avea la dispoziție cantități industriale de bromură, furnizate de armată. Scoase o pastilă din flacon. Se gândi puțin și mai scoase una. Apoi se întoarse lângă soldat.

Nu reuși să-i caște gura, așa că-i întredeschise buzele și sfărâmă pastila de dinții bărbatului. Câteva bucățele îi căzură pe bărbie. Margarete le luă cu degetul și le împinse în gura soldatului.

Bărbatul nu se mișcă absolut deloc. Chipul îi era roșu, iar pumnii foarte strânși – mai târziu aveau să vadă că-și găurise palmele cu unghiile.

Prin ferestrele înalte pătrunse până la ei o rază de culoarea cobaltului. Mijea de ziuă.

– Cred că ar trebui să trecem și pe la ceilalți pacienți, domnule doctor, spuse Margarete. Să facem vizita de dimineață înainte ca el să urle iarăși. Dacă nu adoarme într-o oră, vom încerca altceva.

Conform obiceiului, porniră din Secția de Fracturi și Amputări. Nici nu ajunseră la jumătatea celui de-al doilea interval, când un șuierat din transeptul de sud răsună în toată biserica.

O luară la fugă și îl descoperiră pe soldat întors pe o parte și respirând mai regulat. Avea ochii tot închiși, însă nu atât de strâns ca înainte.

– A vorbit, le-a spus Zmudowski.

Se ghemuiră lângă el. Și auziră o șoaptă înăbușită.

– Nu înțeleg ce zice, zise Lucius.

– *Szomjas vagyok,* zise Margarete. E maghiară. Înseamnă *mi-e sete.*

I-au adus un bol cu supă din bucătărie.

Soldatul o lăsă pe Margarete să îl hrănească. Deschidea larg gura la fiecare lingură plină. Dar nu-și mișca brațele. Și nici nu se uita la ea. Nici la Lucius. Nici la Zmudowski. Amândoi stăteau pe vine în spatele ei, nițeluș cam prea uimiți, de parcă nu mai văzuseră în viața lor un soldat mâncând supă.

Efectul a trecut la scurtă vreme după prânz.

Și din nou: aceeași rigiditate a trupului, cu excepția legănării ușoare înainte și înapoi. Aceeași psalmodiere mormăită. Lucius scoase din buzunarul mantalei flaconul cu veronal și mai luă două pastile. Acum i le îndesă întregi pe gât.

După o oră îl găsiră din nou în șezut, holbându-se la propriile-i degete.

– Soldat? rosti Margarete.

Și îl atinse pe umăr. Bărbatul tresări puternic, dar ea nu își retrase mâna și nici el nu se feri. Margarete îl întrebă ceva în maghiară, ceva ce Lucius nu înțelese.

Soldatul îi răspunse în șoaptă.

Ea îi vorbi din nou, într-o maghiară șovăitoare, aruncându-i o privire lui Lucius, de parcă nu era în stare să-și stăpânească uimirea în fața acestui miracol al deșteptării. Și soldatul îi răspunse iarăși, acum puțin mai tare, dar articulând nedeslușit unele cuvinte.

După câteva minute, care i s-au părut interminabile lui Lucius, Margarete își ridică ochii la el.

– Acesta este sergentul József Horváth, domnule doctor. Ungur, din Budapesta. Crede că suntem în luna octombrie și că se află în garnizoana lui din Budapesta. Și că își așteaptă mama, care trebuie să vină și să-l ia acasă. Doar atât am reușit să înțeleg. Cred că ai sesizat că se bâlbâie.

Se bâlbâie. Lucius simți cum îl apasă iar pe limbă metalul aparatului de demult.

Se uită la ea.

– L-ai întrebat ce s-a întâmplat înainte să ajungă aici?

Margarete se întoarse spre soldat și îi puse întrebarea.

Așteptară multă vreme un răspuns, însă privirea bărbatului încremenise din nou asupra unui punct din spațiu, aflat deasupra capetelor lor.

Au început să-i dea medicamentul de două ori pe zi: la începutul vizitei de dimineață și a celei de seară. Nu voiau să-l apuce din nou legănatul sau gemutul sau să-i înțepenească iarăși trupul. Înainte Lucius se temuse că soldatul va muri înainte de sosirea convoaielor de evacuare. Acum se temea de contrariul acestei situații: că o să-l ia de la ei cât încă nu era vindecat. Că o să-l ducă prin gerul năprasnic al iernii până la vreun spital de gradul al doilea, la medicii ăia înrolați cu forța și însetați de sânge. Sau și mai rău, o să-l ducă la Viena sau la Budapesta. La specialiștii care-i vor aplica șocuri electrice acestui om înlăcrimat și bâlbâit ori îi vor îndesa pe gât o bilă din metal.

Continua să ningă. Zăpada: blestemul și, totodată, prietenul soldatului. Acum doar zăpada le mai putea oferi un răgaz.

Ce se întâmplă este o adevărată reînviere, nici mai mult, nici mai puțin, i-a scris Lucius în prima seară lui Feuermann, neputându-și înfrâna elanul retoric, dar simțind nevoia să-i împărtășească starea de exaltare. *Am mai văzut oameni ieșind din comă, i-am văzut pe alții revenindu-și după ce au fost scoși din ape înghețate. Dar niciodată nu am văzut o asemenea transformare. Un om care nu comunica și cu care nu puteam să comunicăm și-a revenit cu ajutorul unei singure pastiluțe. Un om într-o stare atât de disperată. Fără răni vizibile, dar purtând cu el nefericirea pe care o simțim cu toții.*

Dar cum se întâmplase miracolul? Își privi degetul, simțind încă senzația pastilelor sfărâmate atunci când i le vârâse lui Horváth pe gât. Nu avea nicio explicație pentru fenomenul la care asistase. Însă majoritatea descoperirilor medicale se bazau pe serendipitate. Ce i se părea important acum era să urmărească progresul soldatului, să-l studieze și să învețe.

A înviat exact ca Lazăr din Biblie, i-a mai scris el lui Feuermann, după care a tăiat propoziția, rușinat de trufia pe care o sugera. Dacă Horváth era Lazăr, atunci el cine era?

Starea lui Horváth se îmbunătățea zilnic.

A început să se ridice în capul oaselor fără ajutor, să mănânce supă fără prea multe îndemnuri, să-și facă nevoile la oală. Curând a reușit să-și ducă singur

lingura la gură. S-a ridicat în picioare. Apoi a căzut. Apoi s-a ridicat iarăși și nu a mai căzut. A făcut un pas. La întâi martie, Lucius a urmărit-o pe Margarete când îl plimba încet-încet, în susul și în josul naosului, ținându-l doar de braț. Parcă ne-am cununa, a glumit ea, iar Lucius a râs, cu toate că simțea un junghi mic de gelozie, unul foarte mic. Era gelos pe Horváth, pentru că Margarete îl ținea de braț. Dar și pe Margarete. Pastilele *mele* l-au făcut bine, veronalul *meu*, ar fi vrut el să-i amintească. De parcă s-ar fi aflat într-o competiție și fiecare dintre ei voia să-și revendice această victorie. De parcă fiecare dintre ei se îndrăgostise un pic de acest oaspete tăcut sau de tratamentul pe care îl găsiseră.

Și nu erau singurii care simțeau astfel. Ceilalți, aceia care, până mai ieri, îl înjuraseră pe Horváth pentru zbieretele lui, regretau ce făcuseră și acum îl copleșeau cu încrederea și sprijinul lor. Se înghesuiau să-i admire desenele, îi ofereau locul de lângă foc în serile când cântau și îi întindeau țigările ca să tragă și el câte un fum. Pe patru martie, când a reapărut ca prin minune soarele, iar unii mai curajoși și-au scos cămășile ca să se bucure pe de-a-ntregul de razele lui efemere și alții, cu brațele amputate sau cu capetele bandajate, jucau fotbal cu o minge făcută din cârpe, l-au scos și pe el afară și l-au pus pe post de poartă. Soldatul nu a spus nimic, ci doar s-a uitat lung când la ulmul uriaș, când la jucătorii de fotbal. Însă atitudinea lui era calmă acum, angelică aproape. Doar dintre buzele crăpate și roșii îi ieșeau aburii respirației.

Extraordinar, își spuse Lucius. Nici bucuria unui diagnostic bine pus și nici extazul unui studiu temeinic nu l-ar fi putut pregăti pentru ce simțea acum. Își dorea ca nu numai Feuermann să vadă ce făcuse, ci și Zimmer, și Grieperkandl, și rectorul, ba chiar și propria-i mamă. *Vezi,* i-ar fi spus el. Genul ăsta de doctor am să ajung, nu vreun doctor ca ăia care-ți plac ție. Tatăl lui ar fi înțeles cât de mândru era de descoperirea făcută. Da, aproape că îl simțea pe vârstnicul maior în rezervă, cu cizme lustruite oglindă, alături de el în curtea bisericii. La fel cum au stat pe vremuri în sala plină de oglinzi, cu aripi din pene de struț pe spate.

Și când te gândești că înainte m-aș fi mulțumit doar să tai niște oase, să pun membre rupte la loc sau să repar buze sparte.

I-au dat hârtie, un creion și i-au cerut să deseneze. Încetișor, cu multe încurajări și, de obicei, ajutat de veronal, soldatul a început să schițeze niște

forme, niște fragmente de peisaje, niște chipuri. Se uita printre pleoape și făcea eforturi să tragă liniile. Câteodată își umezea buzele cu vârful limbii. Deja îi dispăruse de pe față gâlca mare cât un măr și acum nu se mai vedea decât rețeaua fină de vinișoare roșii de pe nas și obraji și ochii ușor umflați. Probabil că fusese frumușel înainte, și-a dat seama Lucius. Era ceva aproape eteric în stălucirea tenului lui și în nuanța vineție din jurul ochilor. Și, oricât de mult ar fi încercat, Lucius nu-și putea înfrâna invidia când vedea cum îl bărbierea Margarete și cum îi pieptăna părul ondulat și îl îmbrăca într-o uniformă curată.

Treptat, tot ce se întâmpla în Lemnowice a început să se regăsească în desenele lui Horváth, ca într-un album cu amintiri, probabil singurul.

Biserica. Jucătorii de fotbal, soldatul din patul de alături. Margarete, din semiprofil. Și alte crochiuri – ale ochilor ei, ale gurii, ale mâinii. Conturul unei siluete mai înalte, în manta – Margarete zicea că ar fi fost Pan Doctor, deși nu i se deslușeau deloc trăsăturile. Și apoi: alte zepeline, alte portrete ale unor copii necunoscuți, alți dragoni fără ochi șerpuind de-a lungul și de-a latul foii de hârtie.

– Ce sunt creaturile astea mici? l-a întrebat Margarete pe Horváth într-o zi, spre sfârșitul celei de-a doua săptămâni din convalescența lui.

Lucius s-a uitat mai bine și, din senin, a știut răspunsul.

Trupurile subțiri și alungite, coamele și capetele fără ochi. Semnele misterioase de pe piep. Nu, nu erau coame, ci branhii. Semnele nu erau *pe* piept, ci înăuntru. Inimile lor.

– *Grottenolm*, a spus Lucius.

Horváth a ridicat capul și l-a fixat cu ochii lui întunecați.

– Ce-ai zis, Pan Doctor? l-a întrebat Margarete.

– *Grottenolm,* a repetat Lucius. În copilărie mă duceam să le văd la Grădina zoologică de la Schönbrunn. Sunt niște salamandre mici, cu piele transparentă.

Acum își aduse aminte de fata speriată din apartamentul mobilat în stil Ludwig al II-lea în seara aceea când trebuia să-și piardă virginitatea. Cât de ciudat, totuși, să dea aici peste aceste rarități din acvariul imperial, la care se uitau fermecați băieții, lipindu-și nasurile de pereții din sticlă, spre disperarea guvernantelor, obligate să șteargă urmele pe care le lăsau.

Nu-și desprindea privirea de la chipul lui Horváth. Oare și el fusese acolo? Văzuse și el salamandrele din acvariu? Ce sens avea apariția lor în desenele lui îndurerate? Să fi fost vorba despre un coșmar? O halucinație? Sau era mai degrabă o amintire de care să se agațe, un soi de evadare, așa cum erau chipurile recurente de bărbați și de femei, probabil membri ai familiei lui? Erau monștri otrăviți ori antidotul lor?

– Le-ai văzut. Sunt *Grottenolm,* spuse Lucius, observând că lui Horváth i se schimbă privirea.

O schimbare aproape imperceptibilă – ca o recunoaștere, ca o amintire vagă. Dar o văzuse. Între ei se formase un fel de relație, care nu avea neapărat legătură cu prezentul, ci mergea în trecut, în copilăria lor.

Se întoarse către Margarete:

– Spune-i că o să-l trimitem acasă.

În următoarea după-amiază, la Lemnowice sosi un detașament de evacuare, care căuta oameni suficient de întremați ca să suporte drumul prin ger până la Nadvorna.

Lucius și Margarete îl conduseră pe șoferul ambulanței printre pacienți. Aleseră un soldat polonez, care avusese pneumonie; un ofițer ceh de infanterie, care avusese o traumă la cap și care acum era în convalescență; și alți doisprezece soldați din Secția de Fracturi și Amputări.

– Cred că și acesta este pregătit, zise Margarete când ajunseră în dreptul lui Horváth.

Lucius ezită, privind la soldatul care acum dormea liniștit, cu un braț pe ochi. Nu, își spuse el. Nu va pleca până când nu se termină procesul reînvierii. Nu se mai îndoia nimeni că Horváth se simțea destul de bine și era în stare să suporte vicisitudinile unui astfel de drum. Dar ce se va întâmpla la capătul lui? Nadvorna nu era decât o haltă. De acolo va fi dus mai departe, la alt spital. Iar Lucius se temea că alte spitale nu vor ști cum să-l îngrijească. Și Horváth va pierde tot ce câștigase prin alchimia lui Lucius.

În cuvinte atent alese și simple, îi împărtăși aceste temeri lui Margarete, care îl ascultă tăcută.

– *Vrea* să plece, îi spuse ea la sfârșit.

– *Vrea?* Ți-a zis ție asta?

– A întrebat de *mama.* A zis că vrea să meargă *haza.* Acasă.

Lucius tot nu se putea hotărî. Nu se așteptase la vreo opoziție. Oare nu simțise și Margarete aceiași fiori atunci când făcuse descoperirea, când urmăriseră primele faze ale însănătoșirii lui Horváth, când văzuseră primele semne ale aceluia care era el cu adevărat? Fusese alături de el și cu o zi în urmă, văzuse și ea chipul lui Horváth, surprinsese emoția din ochii lui atunci când Lucius recunoscuse salamandrele din desene. Oare nu se săturase și ea de atâtea amputări? Cu siguranță că își dorea să vadă cum evoluează…

Un șuierat venit din ziduri îi anunță că afară se întețise vântul.

– Nu cred că înțelege despre ce este vorba, spuse Lucius. E un ger îngrozitor. Iar ambulanța merge spre *nord,* spre centrul Galiției. Nu la *mama*. La un spital din Polonia. Și apoi, dacă se va simți mai bine, înapoi spre front.

– Știu. Dar acest lucru este valabil pentru oricare pacient, Pan Doctor. E la noi de trei săptămâni. Oricine poate să-i dea veronal, nu? Le vom spune ce trebuie să facă. Nu putem să-l tratăm altfel decât pe ceilalți. Știi că nu putem.

– Dar *este* altfel. Ai văzut și tu cum a progresat… insistă Lucius.

Însă acum avea sentimentul că nu se mai contrazice cu Margaret, ci cu altcineva, cineva invizibil, dar foarte apropiat. Așa că adăugă:

– Ai auzit că le fac șocuri electrice ca să-i poată trimite cât mai repede înapoi pe front. Și le dau să înghită bile Muck… Îi torturează…

– Am auzit, îl întrerupse ea. Însă noi suntem spital de campanie, nu sanatoriu. Îi cârpim și îi trimitem mai departe, nu? Dacă un pacient este destul de sănătos ca să suporte drumul, îl evacuăm. Poate trebuie să vă aduc aminte, Pan Doctor Locotenent, cazacii sunt chiar dincolo de câmp.

– Frontul e la o sută de kilometri distanță, soră.

– Linia frontului avansează repede, Pan Doctor.

Acoperișul gemea sub apăsarea zăpezii. Stăteau față în față în centrul bisericii. Lucius nu-și aducea aminte dacă mai fusese vreodată atât de supărat pe Margarete. Își dădu seama că a ridicat tonul și nu voia deloc să cedeze.

– Nu pot, murmură el. Am jurat să nu fac niciun rău nimănui.

– Bineînțeles.

Cu buzele strânse, ea îi făcu o reverență, semn clar de dezacord, cu care el se obișnuise deja. Apoi vru să plece de lângă el. Dar se răzgândi.

– Pan Doctor?

– Da?

– Sper că vrei să-l ții aici pentru binele lui. Nu pentru binele nostru.

Îmbrăcat cu totul în zăpadă, camionul aștepta în fața bisericii. Doi copii din sat, cu brațele încărcate cu lemne de foc, se opriseră să-l vadă. Lucius ieși în urma pacienților evacuați, care îl salutară pe rând, iar apoi se urcară în spatele camionului. Infirmierii au închis ușa din pânză. Dacă nu s-ar fi auzit tusea soldatului polonez, nu și-ar fi dat nimeni seama că sunt oameni înăuntru.

Șoferul răsuci manivela. Motorul hârâi prelung, dar nu porni. Șoferul mai încercă o dată. Acum nu se mai auzi niciun zgomot.

Atunci se ridică, înjurând.

– Au înghețat afurisitele astea de tuburi! Am nevoie de niște apă fierbinte.

Așa că intră înapoi în biserică, lăsând pacienții să înghețe în camion. Îngrijorat de soarta lor, Lucius rămase afară. Șoferului nu-i păsa de ei, își spuse. Plus că nu-i plăcea deloc cât de mic și de fragil arăta camionul ăla. Băncile de sub prelata din pânză nu erau acoperite cu nimic, așa că pacienții își țineau de cald doar înfășurându-se în pături și înghesuindu-se unul în altul. Dacă recidiva pneumonia soldatului polonez? Oare din cauza asta începuse să tușească? Iar ofițerul ceh încă mai avea perioade de dezorientare. Și uite că acum apunea soarele. Ce se va întâmpla atunci când vor face popas pe timpul nopții?

Bine măcar că nu era și Horváth printre ei, își spuse, simțindu-se mai liniștit la gândul că nu îl lăsase să plece.

Dar ceilalți… Îl bătea gândul să desfacă prelata și să-și ia înapoi pacienții, dar chiar atunci se întoarse șoferul ducând cu greu o oală mare și plină cu apă clocotită, care se legăna și curgea pe jos.

În seara aceea, la câțiva pași de locul unde dormea József Horváth, Lucius scoase toate pastilele de veronal pe o bucată de hârtie. Și le numără.

Șaisprezece. Peste opt zile starea lui se va înrăutăți la loc; poate peste nouă sau zece, dacă lua în calcul și pastilele sfărâmate.

„Gulie-furajeră“ – în lb. ucr. în orig. (n. tr.).

8.

A avut dreptate. Frontul era departe. Luptele se duceau în Letonia și Bielorusia, în Italia, Mesopotamia și la Verdun. De-a lungul întregii ierni, au continuat bătăliile în Galiția și Bucovina, numai că acestea erau niște încăierări mărunte, aparent interminabile, pentru cucerirea unor ținuturi înzăpezite cu poduri dărâmate, pășuni și gropi de obuze. Puțin de pierdut, dar și mai puțin de câștigat.

Într-o zi, pe la mijlocul lui martie, li s-a părut că aud bubuituri de tunuri și, precauți, au ieșit din biserică. Însă s-a dovedit că nu era decât o țărancă din sat, cu chipul roșu de la efort, care înlocuia un stâlp de la gard, lovindu-l viguros cu latul lamei de la topor.

Din când în când, mai apăreau camioane sau căruțe care le aduceau soldați răniți în luptele de la șes. Majoritatea acestor camioane aparțineau unor regimente maghiare și încercau să transporte victimele peste munți, la spitalele din Muncaci și Sighetul Marmației, numai că le împiedicase zăpada. Destui soldați prezentau tulburări nervoase – aceleași tremurat, aceleași poziții contorsionate ale trupului, aceeași incapacitate de a se ține pe picioare. La fel ca Horváth, nici ei nu aveau vreo rană vizibilă și, tot la fel ca în cazul lui, paralizia aceasta nu urma un tipar cunoscut. Totuși se deosebeau de el, semănând mai degrabă cu pacienții descriși de Brosz și Berman. Mâncau, vorbeau și plângeau, iar mișcările le erau deliberate: unii se grăbeau să se ghemuiască sub pături la cel mai mic zgomot.

Lucius s-a simțit tentat să le administreze și lor veronal – primise mai multe flacoane cu o săptămână în urmă. Însă acum Horváth avea nevoie de doze mai mari și el se temea din nou că va rămâne fără pastile. Horváth era la ei deja de

aproape o lună, iar Lucius se simțea din ce în ce mai pesimist, supărat chiar, deși nu știa pe cine.

La sfârșitul lunii, apăru un grup de recruți călare.

Comandantul lor era un locotenent pe nume Horst, un bărbat înalt, cu accent din Austria Superioară, cu pleoape palide și aproape lipsite de gene, mustață de un castaniu foarte închis și frumos tunsă, de sub care se vedeau dinții neobișnuit de albi, și cu o cicatrice pe frunte, care semăna izbitor de tare cu un al treilea ochi. Purta pe umerii lați o pelerină neagră, ornată pe margini cu panglică roșie. Pantalonii cenușii și-i vârâse în cizmele cu vârf din oțel. Observând privirea dezgustată a lui Margarete, Lucius înțelese că era același individ care venise și cu o iarnă în urmă și pe care îl blestemase cu atâta ură. Însă Horst nici nu o băgă în seamă. Era însoțit de doi soldați de origine maghiară, niște specimene dure precum granitul, fiecare cam cu cincisprezece centimetri mai înalt decât Lucius și cam de două ori mai greu.

Cu figuri ursuze, soldații intrară în biserică, se așezară la masă și băură supă din boluri, în vreme ce Horst le explica motivul pentru care venise la ei. Războiul, care dura deja de un an și jumătate, pricinuise pierderi grele armatelor imperiale, le spuse el. La Viena se continuau recrutările. Iar el trecea prin toate spitalele, în căutare de oameni suficient de zdraveni ca să se poată întoarce pe front.

– Nimeni de aici nu este atât de sănătos, încât să se poată lupta din nou, spuse Lucius, privind pe lângă locotenent, spre naosul slab luminat. Nu mai demult de acum două săptămâni a trecut pe aici un convoi de evacuare. Ne-a luat paisprezece pacienți ca să-i ducă în spatele frontului. Ceilalți sunt încă mult prea bolnavi ca să poată face un asemenea drum, darămite să lupte.

– S-au dat ordine noi, care schimbă noțiunea de disponibilitate pentru luptă, spuse Horst, mai luând o lingură cu supă. Unii doctori nu pricep cerințele unei armate aflate în plin război. Boala din timpul păcii nu este unul și același lucru cu boala din timpul unui conflict armat.

O tăcere adâncă se așternu peste spitalul din biserică. Lucius simțea cum îl sfredelește privirea lui Margarete. Însă știa că, dacă ar continua să se opună, nu ar face decât să-i trezească bănuieli lui Horst.

– Cum spune Herr Locotenent, murmură el.

Horst înghiți și ultimele picături de supă și se ridică în picioare, lovind zgomotos scaunul cu sabia de la centură. Își scoase din buzunar o cutiuță din piele, din care alese o țigară pe care o întinse unui soldat ca să i-o aprindă.

Își începură turul din naos, de la Secția de Fracturi și Amputări, sub chipul aurit al Sfântului Mihail.

Unul după altul, toți pacienții își ridicară cioturile membrelor pentru inspecție. Horst se mișca repede, oprindu-se doar atunci când avea câte o rană de inspectat. Lui Lucius, locotenentul i se părea nerăbdător, ba chiar iritat că dă peste atât de multe membre amputate. La jumătatea drumului pe al doilea interval, Horst se opri:

– Unde sunt cei cu boli neurologice?

– Acolo, răspunse Lucius, arătându-i transeptul de sud. Nu avem mulți. Dar sunt într-o stare foarte proastă.

Horst trase din țigară și scutură scrumul.

– Ți-am spus deja că eu voi decide.

Primii doi pacienți aveau răni la cap, erau în stare de comă și nici nu se clintiră atunci când Horst îi înghionti cu piciorul. Pe a treia saltea se afla un soldat austriac, pe nume Berg, genist, care ajunsese să fie îngropat sub dărâmături. Nu mai vedea bine, deși Lucius nu observase vreo leziune nici la ochii, nici în creierul lui. Se trezea noaptea urlând. Iar la masă îi cădea mereu capul în farfurie. Era de două luni aici și ratase ultima tură de evacuare din cauza unei crize pasagere de dizenterie.

Însă Lucius știa prea bine că nimic din toate astea nu avea să-l apere de ofițerul care voia să-l ia cu forța înapoi, pe front.

– E orb, spuse el.

– Orb?

Horst se așeză pe vine și ridică bărbia soldatului.

– Mie mi se pare că ochii lui arată normal.

– Firește că așa arată, dar la un examen oftalmologic…

– Drepți, ordonă Horst.

Soldatul păru că nu-l aude.

– Parcă mi-ai zis că-i orb, zise Horst. Nu surd.

Făcu semn unuia dintre soldați, care-l ridică pe Berg în picioare.

Tremurând amarnic, bietul om încremeni într-o poziție semiflexată, de parcă nu știa ce să facă: să stea jos sau în picioare. Bărbia îi atârna pe piept.

– Ce are la gât? vru să știe Horst.

Pentru că voia să găsească cele mai potrivite cuvinte, Lucius nu-i răspunse imediat. În cele din urmă, zise:

– Cifoză cauzată de explozia unui obuz.

Puse mâna pe umărul lui Berg și-l întoarse cu brutalitate, de parcă ar fi dorit să demonstreze că nici el nu era vreun papă-lapte. Își trecu degetul mare de-a lungul coloanei vertebrale a soldatului.

– Probabil i s-au comprimat vertebrele în urma unei explozii. La început am bănuit că ar fi vorba despre un hematom subdural. M-am gândit că voi fi nevoit să-l operez la cap.

Evident că totul era o minciună. Dar termenii medicali au avut efectul scontat: i-au mai tăiat din elan lui Horst. Porniră apoi mai departe, în timp ce Margarete îl ajuta pe Berg să se întindă la loc pe saltea.

Următorul pacient era unul dintre maghiarii nou-sosiți. Virág îl chema. Le povestise că discuta cu ofițerul comandant când în ochiul acestuia intrase un glonț rătăcit, scăpat din pușca pe care o curăța un camarad. Două zile mai târziu, Virág se prăbușise la pământ din senin și începuse să urle și să se zgârie pe obraji, spunând că îl arde toată fața. În primele sale zile la Lemnowice, încercase permanent să fugă afară, la frig.

Horst îi ordonă să se ridice în picioare, îl puse să se întoarcă, îi ordonă să meargă.

Virág se supuse.

– Îmbracă-te! îi ordonă acum Horst.

Lucius făcu un pas înainte.

– Vă rog! Nu puteți să-l luați, domnule locotenent! Chiar ieri a crezut că suntem atacați. Este bolnav. Nici măcar nu-și dă seama unde se află.

Horst nu-l luă în seamă.

– Îmbrăcarea! repetă el.

Lucius protestă din nou.

– Domnule locotenent. Aceștia sunt pacienții *mei*. Am obligații față de ei.

Abia acum Horst se întoarse cu fața la el.

– Pacienții *tăi?* Oamenii ăștia aparțin împăratului.

Se opri și se uită la Lucius de parcă vedea ceva ce-i scăpase mai devreme.

– În fond, câți ani ai? Nouăsprezece? Optsprezece?

Lucius nu-i răspunse.

– Nu se poate să-l trimiteți înapoi pe front. Este la fel de bolnav ca pacienții cu membre amputate.

– Atunci o să-i iau și pe ăia. O să te iau și pe tine și pe infirmiera ta. O să vă bag într-o echipă medicală de pe front. Ca să vedeți și voi ce înseamnă adevăratul curaj. Și *după aia* să-mi spui care-i treaba cu sănătatea.

Ajunseseră deja în dreptul lui Horváth.

– Și omul ăsta ce bubă are?

Ce bine ar fi dacă aș știi. Însă pricepuse deja cum stau lucrurile. Așa că nu ezită deloc.

– *Dementia praecox,* domnule locotenent. De tip catatonic, cel mai probabil în primă fază. Este o stare destul de cunoscută și a fost explicată în detaliu de profesorul Kraepelin din München. Semne vitale foarte instabile, asociate cu hipertensiune și tahicardie, care, după cum știți, prevestesc evoluția spre o formă fatală a bolii.

– E aici de o lună, spuse Horst, studiind fișa.

– Da, domnule locotenent.

– Asta înseamnă mult timp, continuă el. De ce n-a fost evacuat, dacă zici că-i atât de bolnav?

– A trebuit să luăm în calcul prioritățile. Erau alți pacienți…

Dar Horst îi întorsese deja spatele și nu-l mai asculta.

– În picioare! ordonă el.

Tăcere. Horváth se holba la ei, fără să rostească niciun cuvânt.

Horst repetă:

– În picioare!

Tot nimic. Lucius spuse:

– Nu înțelege decât limba maghiară…

– Toți soldații pricep ordinele de bază în germană, zise Horst, uitându-se la pacientul întins pe saltea. Ce faci, soldat? Dai dovadă de lipsă de respect față de un superior?

Drept răspuns, József Horváth închise ochii strâns, foarte, foarte strâns.

Probabil că afară trecea un nor prin fața soarelui, pentru că biserica se cufundă în întuneric.

Horst aruncă o privire spre ordonanțe și apoi plecă de lângă Horváth. O clipă Lucius nutri speranța deșartă că se hotărâse să-l lase în pace. Dar imediat, cu o rapiditate ieșită din comun pentru un individ atât de masiv, Horst se întoarse și își înfipse tocul de la cizmă în abdomenul lui Horváth.

Soldatul se chirci și vomită o parte din supa verde de la masă. Apoi începu să tușească.

– Ți-am ordonat să te ridici în picioare, gunoi ce ești!

Și îl mai lovi o dată. Horváth se zvârcoli, se răsuci și își îngropă fața în paiele de la saltea. Locotenentul îl apăsă pe gât cu cizma cu bot din oțel. Apăsă tare. Horváth scoase un geamăt înfundat.

Sub capul lui și sub haina pe care o folosea soldatul pe post de pernă, Lucius zări câteva dintre desene.

Și spuse:

– Domnule locotenent, o să-i sfărâmați traheea. Vă asigur că nu vrea să vă supere. Este un exemplu clasic de negativism[34]… așa se manifestă catatonia, domnule locotentent. Scrie în toate cărțile de specialitate.

– Ba așa se manifestă insubordonarea. Ți-am ordonat să te ridici în picioare, soldat!

– Domnule locotenent, mai încercă o dată Lucius. Nu vi se opune. Este doar un simptom al bolii sale.

Horst apăsă și mai tare.

– E un simptom al lipsei de respect, spuse el și trase un fum din țigară.

Un șuierat îngrozitor se auzi dinspre Horváth. Lucius se uită la Margarete, temându-se că va încerca să intervină.

– Am spus… începu el, întorcându-se din nou spre locotenent. Am spus că are *dementia praecox.* Iar starea lui este una de apatie catatonică. Nu o face dinadins.

Nu…

– Și eu am spus că n-am mai auzit niciodată cuvintele astea, zise Horst. Cred că le-ai inventat. Dacă spui că-i o boală, eu de ce n-am auzit de ea?

– Pentru că ești un analfabet care n-a trecut în viața lui pragul vreunei școli.

Cele două ordonanțe schimbară priviri uluite. Margarete făcu un pas în față.

– Herr Locotenent, începu ea într-o germană poticnită.

Horst se întoarse spre ea, roșu la față de furie.

– O infirmieră îndrăznește să mi se adreseze!

O privi în ochi și apăsă mai tare cu piciorul pe gâtul lui Horváth, până când ea se resemnă și se retrase. Soldatul începuse să icnească și să se zvârcolească.

– Pe cine mai ascunzi, *Doktor?* se răsti Horst la Lucius.

– Pe nimeni.

Și iar apăsă pe gâtul soldatului. Mai tare. Horváth lovea cu mâinile în cizmele de călărie ale locotenentului. Partea inferioară a trupului i se zbătea așa cum se zbat peștii pe uscat.

– Pe cine? zbieră Horst.

– Repet: pe nimeni, spuse Lucius, care, oricât de mult încerca să se stăpânească, simțea că i se umplu ochii cu lacrimi. Luați-vă piciorul de pe el!

Prea târziu: Horváth căzuse de pe saltea și acum se vedeau clar toate desenele.

Horst făcu un semn către o ordonanță, care se repezi să le ridice.

– Mă rog, ce anume sunt astea?

Pe hârtie, o micuță *Grottenolm* încercuia un soare.

– Desene, murmură Lucius, profund nefericit.

– Desene. Aha! Adică nu-i apt de luptă, dar să deseneze e în stare.

Lucius încercă să explice.

– Este un fel de terapie… îl… îl distrage. Altminteri ar trebui să irosesc morfina pe el. Îi permit să deseneze, pentru că această activitate îi abate atenția de la boala lui. Și așa nu-i mai deranjează pe ceilalți pacienți.

– Probabil că nu îi deranjează prea tare dacă l-ai ținut o lună întreagă, mârâi Horst, aruncând foile pe jos. Cred că știi că există pedepse aspre pentru dezertori.

– Omul acesta nu este dezertor, domnule!

Locotenentul își ridică piciorul, iar Hováth începu să gâfâie cu putere. Horst se întoarse spre ordonanțe.

– *Anbinden.*

Lucius îi aruncă o privire disperată lui Margarete, însă aceasta parcă împietrise.

– Domnule locotenent, spuse el, făcând un pas spre Horst. Îmi asum întreaga responsabilitate pentru pacientul acesta. Înțeleg… înțeleg principiile care stau la baza medicinei de război. Dacă ar exista fie și un singur laș printre oamenii aceștia, l-aș pedepsi eu cu dragă inimă. Însă soldatul acesta este bolnav. Știu: nu are nicio rană vizibilă, dar este foarte bolnav. Vede… fantome. Și le aude cum îi vorbesc.

– Înseamnă că fantomele astea îi pot spune și cum trebuie să țină pușca în mână, și cum trebuie să se poarte.

Ordonanța îl forță pe Horváth să se ridice în picioare. Soldatul începu să scoată aceleași sunete ca la început, atunci când abia ajunsese la acest spital de campanie. Se simțea un miros scârbos în aerul din jur. Privind la pantalonii lui Horváth, Lucius se îngrozi când își dădu seama că soldatul făcuse pe el. Observase și Horst, care își strâmbă buzele dezgustat.

– Domnule locotenent, îl rugă Lucius. E speriat. *Vă rog!* Sunt aproape minus treizeci de grade afară. Este mult prea frig.

Horst se întoarse către ordonanțele sale.

– Stimabilul domn doctor, care stă toată ziua la căldură, în bisericuța asta drăguță, își face probleme că-i prea frig afară!

Pe Lucius îl apucase deja disperarea.

– Îmi asum întreaga responsabilitate. Îl voi trimite în fața unei comisii medicale. Dacă am greșit, voi accepta orice măsură disciplinară…

Dar Horst nu-l asculta. Se întoarse și se îndreptă spre ușa care dădea în curte. Ordonanțele porniră după el, ținându-l strâns pe Horváth, care se zbătea și gemea înspăimântat. Majoritatea pacienților din biserică priveau muți această scenă.

– Culcați-vă la loc! le spuse Lucius în șoaptă, simțind că i se răpise toată autoritatea.

Odată ajunși în curte, bărbații se opriră lângă ulm. Îl despuiară pe Horváth:

mai întâi îi scoaseră cămașa peste cap, fără s-o descheie la nasturi, apoi îi traseră în jos nădragii jegoși. Pe picioarele lui tremurânde se vedeau dâre groase de excremente. Soldații scoaseră o exclamație plină de silă și încercară să-i smulgă cu totul pantalonii de pe el, numai că manșetele i se înțepeniseră în glezne și Horváth se prăbuși cu fața în zăpadă. Cei doi traseră cu putere de pantaloni, reușiră să-l dezbrace și îl ridicară la loc în picioare. Apoi îi încătușară mâinile la spate și îl legară de copac. Gemetele lui Horváth se transformară brusc în cuvinte distincte.

– *Kalt!* urlă el într-o germană stâlcită. *Frig! Frig!* Ce frig e!

Se zbătea, încercând să desfacă frânghia. Lucius se uită în spate, la biserică. În pragul ușii se adunaseră mai mulți pacienți. Lucius porni către Horváth, apoi se întoarse. Apoi porni iarăși. Noi suntem patruzeci, în timp ce ei sunt doar trei, își zise el. Biserica este plină cu arme. Am putea să-i dovedim.

Dar nimeni nu făcu nicio mișcare.

– Închide ușa! îi ceru el lui Margarete în poloneză. Nu trebuie să vadă ce se întâmplă.

Ea vru să traverseze curtea, însă Horst făcu semn uneia dintre ordonanțe să o oprească.

– Ba să vadă! zbieră el. Să vadă care-i pedeapsa pe care o merită dezertorii.

– Închide ușa, soră! repetă Lucius, acum cu o voce răgușită.

– Dacă te atingi de ușa aia, soră, spuse Horst, am să fiu nevoit să pedepsesc încă un soldat și tot așa, până își învață toți lecția.

Margarete se prefăcea că nu înțelege limba germană, numai că acum ordonanța stătea între ea și ușa bisericii. Lucius se întoarse cu fața la Horváth, care se zbătea la doar cinci pași depărtare de el. Pe abdomen i se vedeau niște vânătăi negre, de forma tălpii de cizmă. La fel și pe gât.

Și tot zvârcolindu-se el așa, pe umeri începură să-i apară niște linii violete. Începu să sângereze. Sângele îngheță și se făcu violet.

– Frig! Foarte frig! strigă el, de data aceasta adresându-i-se lui Lucius.

Vorbea în germana lui stricată, într-o ultimă încercare disperată de a se face înțeles.

– *Kalt! Kalt!* Au! Au, au! Picioarele mele!

– Acum nu mai pare nebun, comentă Horst, stârnind hohotele de râs ale uneia dintre ordonanțe.

Lucius arunca priviri deznădăjduite la Horváth și la pacienții din pragul ușii. Știa la ce se gândeau aceștia. *Tu ai vrut să-l ții aici. Ce se întâmplă acum este numai și numai din vina ta, totul se întâmplă numai și numai din cauza aroganței tale, a lăcomiei tale…* Se repezi. Ordonanțele îl înșfăcară. Încercă să se elibereze. Știa prea bine că soldații ăia erau cu mult mai puternici, însă nu mai conta. Voia doar ca Horváth să-l vadă cum se luptă să-l ajute. Voia să-l vadă toți pacienții. Ca să le arate că făcuse ce credea el că era mai bine.

Ca să dea cumva timpul înapoi.

Horváth nu voia să-și plece privirea și se uita țintă la ordonanțele care se luptau cu Lucius, încercând să-l pună la pământ. Se chinui să spună ceva, însă acum buzele îi tremurau mult prea tare ca să mai poată articula vreun cuvânt. Pe neașteptate, făcu o mișcare ciudată, de răsucire, de parcă ar fi vrut să-și smulgă picioarele din solul înghețat. Și atunci pielea începu să i se crape, însă el nu părea să simtă. Saliva îi îngheță pe gură, îi tremurau cu putere toți mușchii, iar penisul i se contractase și aproape nu se mai vedea din părul pubian. Pielea palidă i se îngălbeni, apoi se acoperi cu pete albe și roz, apoi petele roz se făcură palide la loc. Întreaga scenă părea secată de culori: zidurile bisericii învelite în gheață, curtea stearpă. Acoperit cu zăpadă era și trunchiul ulmului, cu care se contopea Horváth, lăsând în urmă doar o spumă rozalie.

Și vocea i se transformă în șoaptă. Însă tot nu voia să-și plece privirea.

Tu ai făcut asta.

Ochii aceia: lui Lucius îi trecu prin minte gândul înfiorător că ochii aceia vor îngheța în orbite. Și îl imploră iarăși pe Horst să-l dezlege. Nu știa cât de mult timp intenționează locotenentul să-l pedepsească, dar deja trecuseră de punctul în care pedeapsa corporală se transformă în execuție. Curând, întreg organismul îi va fi cuprins de ultima anestezie. Durerea va dispărea și probabil că răul care i se făcuse era deja ireversibil. Lucius nu mai auzise în viața lui astfel de sunete ca cele scoase de pacientul lui – sunete provocate de cine știe ce anomalie fiziologică sau de aerul iernii ajuns pe coardele vocale sau de vreun spasm al cerului gurii.

Sora ți-a spus că am vrut să plec.

Privirea aia: *mama, haza. Acasă.*

Într-un final, Horváth închise ochii, dar foarte încet, de parcă i-ar fi înțepenit până și pleoapele. Mușchii își încetară tremuratul și se încordară. Încă mai trăia, căci se vedea un firicel de abur ieșindu-i dintre buze. Însă capul îi atârna în piept, iar pielea căpătase un luciu straniu, ca de alabastru. Părea incredibil de liniștit. Horst le ordonă oamenilor săi să-l dezlege. Frânghia înghețase și i se lipise de corp, iar atunci când cei doi soldați traseră de ea, smulseră și fâșii lungi și roșii de piele.

Horváth se prăbuși, dar fără să-și miște picioarele, care îi înghețaseră pe sol. Unul dintre soldați se strădui să i le desprindă, dar nu reuși, așa că le lovi puternic cu cizma. Trosnetul care se auzi atunci a fost de-a dreptul sinistru.

Horst îi făcu semn lui Zmudowski să-l ducă înăuntru pe Horváth. Iar lui Lucius îi spuse cu glas tare, ca să audă toată lumea:

– *Doktor,* mii de soldați viteji își riscă viața pentru tine și familia ta. Nu vom tolera niciodată ca personalul nostru medical să-i ajute pe dezertori. Data viitoare când mai trecem pe aici, îi vom executa pe toți bolnavii prefăcuți. Pe toți. Tu vei fi judecat de Curtea Marțială, iar infirmiera ta va fi exilată definitiv.

Cu o pătură pe umeri, Virág aștepta mut lângă ușă. Lucius aproape că uitase de el. Acum merse în urma lui până la camion, ca și cum ar fi încercat să facă o ultimă, și la fel de zadarnică, tentativă de a-l apăra măcar pe el. Ce îi vor face? Lucius își dorea nespus de mult să-i întrebe asta, dar se temea că orice cuvânt pe care l-ar rosti nu ar face decât să-i agraveze situația lui Virág.

Vizitiul căruței îndepărtă păturile groase și bucățile de piele puse ca să împiedice ochii cailor să înghețe. Apoi Horst încălecă, ordonanțele lui săriră în căruță și Lucius se pomeni singur în mijlocul curții.

Negativism – simptom care, în unele boli psihice, constă în tendința bolnavului de a se opune oricărui act comandat (n. tr.).

9.

Și rămase multă vreme acolo, în ger.

Urmări cum convoiul coborî drumul, dispăru în spatele caselor și apăru iarăși – doar o formă micuță și închisă la culoare, care, în cele din urmă, dispăru printre troiene.

Începuse să bată vântul dinspre sud, scuturând vârfurile pinilor. Și el tot nu se mișca. Aștepta. Și a tot așteptat, până au început să-l doară mâinile și lacrimile i-au înghețat în colțul ochilor, iar gerul năprasnic i-a intrat în picioare, în oase, și a început să se întrebe dacă, prin simpla putere a voinței, ar putea rămâne acolo, sub ulm, până când totul din jur se va face un bloc solid de gheață.

Căldura din biserică îi făcu sângele să se miște atât de repede prin creier, că se văzu nevoit să se sprijine de ușă.

Margarete stătea ghemuită lângă așternutul din paie al lui Horváth. Probabil că simțise că Lucius s-a apropiat de ea, pentru că se întoarse spre el.

– Nu cred că-i bine să vii până aici, domnule doctor, îi spuse.

El mai făcu încă un pas, dar ea se ridică în picioare ca să-l oprească să ajungă prea aproape.

– Trebuie să te odihnești, Pan Doctor! îi zise, pe un ton mai ferm. Trebuie să ai grijă de tine.

Însă el încercă să treacă pe lângă ea, iar infirmiera își ridică brațele ca să-l împiedice.

– Nu cred că-i bine să vezi asta, domnule doctor.

József Horváth a mai rămas încă o săptămână în Lemnowice.

Margarete l-a transferat în altar și a atârnat un cearșaf de jur împrejurul lui. Lucius a vrut să se ducă la el, să-i explice că nu putuse să-l împiedice pe Horst și pe oamenii lui să facă ce făcuseră. Numai că l-a oprit Margarete. De data aceasta

a fost directă. Și i-a spus, fără menajamente, că Horváth credea că din cauza lui, a lui Lucius, se întâmplase tot ce se întâmplase.

– Pentru că nu i-ai dat voie să plece. Pentru că l-ai obligat să rămână aici. Zice că tu l-ai adus pe Horst.

– *Eu* l-am adus? exclamă Lucius.

Numai că erau și celelalte acuzații de care nu se putea agăța. *L-ai obligat să rămână aici. Nu i-ai dat voie să plece.* Se uită din nou la ea și văzu cât de istovită și trasă la față era. Dar am avut motive! și-ar fi dorit el să poată spune. Camionul de evacuare fără un minimum de confort, așa cum s-ar fi cuvenit pentru niște convalescenți; bilele Muck; faptul că se apropiaseră atât de mult de descoperirea unui tratament. Of, cu cine se certa el?

– Mi-am imaginat…

Se opri și o luă de la capăt.

– Nu am crezut că se va întâmpla așa ceva. Am zis că e mai bine…

– Știu, Pan Doctor. Știu că ai crezut că așa era mai bine.

Lucius încercă să deslușească sensul din spatele cuvintelor ei. Se aștepta ca Margarete să-i amintească ce-i spusese cu doar câteva zile înainte. *Sper că vrei să-l ții aici pentru binele lui. Nu pentru binele nostru.* Să-i spună ceea ce lui îi devenise clar: că, din cauza orgoliului său nemăsurat, din cauza ideii absurde că ar fi împărtășit cu Horváth aceleași amintiri din copilările despre salamandrele alea micuțe și stupide, a comis una dintre cele mai grave sacrilegii ale medicinei atunci când s-a încăpățânat să-și spună că face o minune, în loc să se achite de datoria lui profesională de a ajuta pacientul, fără să-i facă rău.

Însă nu auzi niciun reproș, doar compasiune.

Își frământă mâinile și începu din nou să vorbească.

– Te rog. Te rog, lasă-mă să-l văd! Aș face orice ca să…

Dar se opri din nou. Ca să ce? Ca să-și răscumpere vina? Știa prea bine, și Margarete știa, așa cum știa și Horváth – sau ce mai rămăsese din Horváth. Cu excepția unui miracol, a unui *alt* miracol, acum era prea târziu pentru orice altceva.

De una singură, Margarete îi amputase lui Horváth labele degerate de la ambele picioare, iar apoi îi tăiase și piciorul stâng, când infecția de la o rană se

întinsese până deasupra genunchiului. Iar mintea soldatului revenise la stadiul din ziua când fusese adus la ei, în roaba țăranului. Nu mai mânca deloc. Margarete a fost nevoită să-i vâre o sondă în vezica urinară și să-i facă clisme. Stătea ore întregi alături de el, în spatele perdelei, cântându-i în șoaptă așa cum făcuse și înainte. Da, aproape nu mai pleca de lângă el. Într-o noapte, ros de remușcări, Lucius s-a întors în biserică și a găsit-o dormind lângă așternutul de paie al lui Horváth, pe jos, cu genunchii într-o parte, cu umerii gârboviți de oboseală, cu capul pe mână. A privit-o timp îndelungat, dorindu-și să fie el în locul ei. Și a înțeles atunci că nu era vorba doar de dorința de a-și ispăși vina. Avea sentimentul că aflase o taină, că era martor nepoftit la un ritual pe care nu-l înțelegea. Voia să împărtășească aceleași emoții pe care le împărtășea și ea, nu numai cu Horváth, ci – acum îi era foarte clar – cu toți pacienții lor. Însă, din cauza atitudinii sale distante, din cauza cunoștințelor de medicină, a faptului că treaba lui era să pună diagnostice și să dea ordine, nu avea să simtă niciodată ce simțea ea. Nu uitase că Margarete apărea în desenele lui Horváth, în vreme ce doctorul nu era decât o schiță din câteva linii și umbre. De parcă Horváth ar fi știut încă de atunci.

Ieși din biserică și, la lumina sfioasă a zorilor, Lucius s-a apucat să dea la o parte zăpada din jurul ulmului. Însă, oricât de adânc săpa el, tot nu reușea să scape de petele roz și sclipitoare, la fel ca acelea de pe bucățile de gheață de pe taraba unui negustor de pește.

Când apăru în Lemnowice următorul convoi de ambulanțe, l-au înfășurat pe Horváth în pături, l-au întins pe o targă și l-au scos din biserică. Ambulanțele mergeau către nord, în direcția opusă față de căminul lui Horváth din Ungaria, însă nu mai puteau să-l țină acolo. Începuse să aibă pulsul neregulat și se temeau că rana i se infectase din nou și că infecția se întinsese și mai mult. Poate aveau cum să-l ajute într-un spital mai mare, a spus Margarete și Lucius a aprobat-o. Adevărul era că nu prea mai spera că Horváth va supraviețui drumului prin zăpadă, însă nu voia să se certe iarăși cu ea.

Nepăsătoare la problemele lor, a venit și luna aprilie.

Raze groase de lumină se întindeau de-a lungul naosului, în timp ce mormanele de zăpadă alunecau de pe acoperiș, unul după altul. Soarele,

mirosurile, nămeții care se topeau, îi amintiră lui Lucius de perioada austerității, când umblau pe dealuri după verdețuri. Însă, din cauza unei greșeli făcute de cei care-i aprovizionau, greșeală pe care nimeni nu se grăbea s-o corecteze, acum aveau alimente din belșug.

Cu toate acestea, Lucius tot mai spera că va porni din nou în drumeții alături de Margarete. Nespus de mult își dorea să fie iarăși singur cu ea, să se întoarcă la ruinele foișorului sau să stea în penumbra pădurii și să-i asculte cântecele. Poate că atunci, poate că acolo, ar putea începe amândoi să refacă legătura aceea pe care el și numai el o distrusese.

Dar au început să sosească răniții.

Aidoma păsărilor cântătoare, aidoma topirii zăpezilor, aidoma exploziei de flori sălbatice, răniții păreau și ei aduși de primăvară.

Primul a sosit la jumătatea lunii, după o scurtă ciocnire armată din valea Prutului. Un bărbat roșcat, slab ca un țâr, fusese găsit rătăcind pe coclauri. Avea tunica pe el, dar nu și pantalonii. Privirea-i era pierdută și scrâșnea din dinți. Nu mai știa cum îl cheamă.

Apoi, din Pasul Uzului: un bucătar care ieșise noaptea din cort ca să-și facă nevoile s-a ciocnit de baioneta implântată în burta unei tinere sătence, spânzurată pentru presupuse acte de spionaj. Pásztor îl chema. Era maghiar. Acum mustața lui, ceva mai aranjată pe vremuri, se ascundea sub țepii bărbii nerase. Omul avea incontinență fecală și urinară și își freca în permanență fruntea cu degetele, de parcă ar fi avut ceva lipit acolo.

De la Stanislau: un infanterist, pe nume Korsak, cu șira spinării strâmbată și cu degetele de la picioare chircite de când călcase pe o mină. În ciuda tuturor eforturilor, nu au reușit să-i îndrepte gâtul.

Și tot așa. Ungvár: cu piciorul drept retezat de vagonul unui tren care deraiase, incapabil acum să-și miște piciorul stâng. Gesher, din raionul Turka, soldat care dăduse peste un morman de cadavre putrezite într-un grânar și care acum nu mai putea să scape de gustul de carne din gură. Wechsler, din Chodzież, orb și surd, dar nu tocmai.

Lucius și-a amintit ce-i povestiseră Berman și Brosz despre frontul de est: *o epidemie, un fel de virus apărut pe pământurile flamande și care acum se îndrepta*

către est.

Aceste mistere l-ar fi fascinat în urmă cu doar câteva săptămâni, își zise el. Dar spectrul lui Horváth plana asupra tuturor aspectelor din viața lui. Nu se gândea decât la ce ar face Horst, dacă ar descoperi atât de mulți soldați fără răni vizibile.

A încercat tratamentul cu veronal.

Cu veronal, cu clorhidrat, cu morfină. Le-a dat bromură de potasiu ca să-i calmeze și hidroclorură de cocaină ca să-i trezească. A încercat și atropină, dar au început să delireze. Și le-a făcut injecții cu adrenalină când nu se mișcau. Le-a masat cu ulei de balenă brațele deformate, dar le-a blocat mușchii. A încercat cu binele, i-a implorat, a încercat să-i plimbe, să descleștеze fălcile celor care nu puteau să mănânce. Le-a citit, le-a cântat. I-a scos la soare. I-a dus la frig. Le-a dat rații duble. I-a amenințat că nu le va mai da nimic să mănânce. I-a îndemnat să-și aducă aminte de soții, de copii, de iubite, de părinți. Le-a spus ce se va întâmpla, dacă apăreau recrutorii.

Însă nimic nu avea efect. Boala aia nu avea absolut nicio noimă, își spunea el. Nu exista niciun tipar al afecțiunilor neurologice. Abia atunci a început să se îndoiască de tot. Oare îl ajutase cât de cât pe Harváth? Sau însănătoșirea lui i se datorase numai și numai lui Margarete? Ori majoritatea rănilor, fie ele mintale sau trupești, se vindecau singure?

Se schimbase și Margarete. Acum se mișca mai lent, mereu cu ochii la ușă. În timpul meselor, încercau să stea de vorbă, numai că ea se oprea la cel mai mic zgomot. De două ori, din cauza unor alarme false, se repeziseră la ușă, convinși că se întorsese Horst. Însă, de fiecare dată când se uitaseră prin ferestruica îngustă, nu au văzut decât strada pustie.

Dar nu erau doar aceștia: mai erau și soldați apți de luptă, dar care refuzau să se mai întoarcă pe front.

Războiul lor s-a terminat, așa îi spuneau ei cu fermitate. Fuseseră patrioți înainte, însă dispăruseră de multă vreme toate temeiurile patriotismului lor.

De ce să-mi vărs sângele pentru Austria? Așa l-au întrebat pe Lucius soldații cehi și cei polonezi, cei maghiari, cei români și cei ruteni. Din moment ce Austria ne trimite în luptă înaintea cetățenilor ei?

Încălțați cu ghete din carton!

Cu câte o pușcă la doi oameni!

– Vă vor acuza de dezertare și vă vor împușca, le-a spus Lucius.

Ha! Să îndrăznească numai!

Era cu Margarete afară din sacristie. La finele lui aprilie. Se făcuse deja cald.

Ea avusese ideea să iasă acolo, ca să poată fi singuri.

– Zeller, puștiul cel nou din detașamentul de dragoni, spune că trupe de recrutori trec prin toate spitalele de pe linia frontului, spuse ea. Era în Deleatîn când i-a văzut spânzurând mai mulți soldați pentru dezertare. Presupun că acum este doar o chestiune de timp.

Se opri puțin, apoi continuă:

– Te-ai gândit ce-ai să faci atunci când se vor întoarce?

Lucius nici nu se gândise la altceva în ultima lună. Iar acum își rosti gândurile cu voce tare pentru prima dată:

– În legătură cu bolile nervoase? Nu cred că am de ales. Este prea cald ca să le mai aplice pedeapsa *Anbinden*. Dar de spânzurat îi pot spânzura oricând. Bine măcar că soldații mai au o șansă cu toată reamplasarea asta de trupe.

În apropiere de ei, o ceată de vrăbii se certau pe semințele apărute de sub zăpadă. Urmărindu-le, Margarete văzu și o mișcare în iarbă.

– Da, murmură ea în cele din urmă. Înțeleg.

El o privi cu atenție.

– Nu pari convinsă.

– Cred că de data aceasta ai făcut tot ce ți-a stat în putere ca să-i vindeci sau ca să-i poți trimite acasă, spuse ea rar.

Apoi se întrerupse. Avea ochii întunecați din cauza nesomnului și nu îi mai rămăsese nici urmă din ușoara rotunjime a obrajilor. Iar vălul, atât de curat și perfect călcat de obicei, era acum șifonat și strâmb. Însă totul în jurul lor era atât de plin de viață: păsările, frunzele de un verde strălucitor, florile din curte.

Când Margarete vorbi din nou, vocea îi era alta, cumva mai blândă, de parcă și-ar fi luat rămas-bun.

– Știi prea bine, doctore, că datoria ta este să-i trimiți pe soldați înapoi pe front. Acesta este legământul pe care l-ai făcut. Să-i peticești și să-i expediezi la luptă. Să știi că înțeleg.

Lucius se întoarse cu fața la ea.

– Ce vrei să spui?

– Pentru prima oară m-am gândit că jurămintele noastre sunt diferite. Atâta tot.

Luna mai.

Dealuri cu miros de turbă, mentă și anason sălbatic; nori cirus, țânțari roind pe lângă porțile curții. O movilă de pământ proaspăt, săpat în spatele bisericii. Cine s-ar fi uitat mai atent, ar fi zărit picături de ceară și numele de pe placa funerară.

Fluieratul alarmei a răsunat în naos după prânz. Ea era în transeptul de sud, cu niște bandaje murdare în mâini. El era în altar. Amândoi au sărit în picioare. Au urmat cuvintele: *Horst. S-a întors!*

El a simțit o rafală rece de vânt, a auzit strigătele unui bărbat, a văzut ochii.

Ea a luat-o la fugă.

Restul s-a petrecut atât de repede că abia mai târziu a reușit Lucius să pună cap la cap toate amănuntele. Foșnetul straielor ei, atunci când a sărit peste saltelele din paie. Chipurile întoarse ale soldaților. Propriii lui pași grăbiți, mâna lui pe umărul ei, privirea ei care-l avertiza să o lase în pace, felul în care i s-a smuls din strânsoare. Ușa trântindu-se în spatele ei, atunci când a țâșnit din nartex în curte. Firicelul de lumină rămas în urmă.

Locotenentul era în șa și tocmai își termina țigara, când a auzit vaietele și a zărit fulgerul cenușiu al veșmintelor ei. O singură ordonanță alături, tot cu o țigară în mână. Căruța era oprită mai departe. Margarete se repezi la el, fără să-i dea timp să reacționeze.

– Salvați-ne! zbieră ea.

Se agăță de piciorul lui, îl sărută, sărută calul.

– Salvați-ne! Salvați-ne! Au murit toți!

Într-o germană stricată, cu accent ciudat.

– Ce s-a întâmplat? o întrebă Horst.

Calul fornăi. Făcu doi pași într-o parte. Ciuli urechile. Pe pe crupa lui își luară zborul mai multe muște.

Ea nu-i răspunse. Continuă să se tânguiască, agățată de el, de parcă ar fi încercat să-l dea jos de pe cal. Îi căzuse vălul în jurul gâtului și avea acum capul

descoperit, lăsând la vedere părul tăiat scurt.

Părul ei: în spatele ușii, Lucius uită de spaimă și rămase cu ochii la părul ei castaniu, cu reflexe aurii. La gâtul ei alb.

Și ea continua să zbiere:

– *Veniți! Veniți!* Monstrul! Pesta! Vai și-amar, i-a ucis! Vai de noi, Doamne, Dumnezeul nostru din ceruri! I-a ucis pe toți!

Horst începuse deja să privească neliniștit în jur – la curtea pustie și tăcută, la sora cu părul scurt, care plângea în hohote.

– Păduchele! Păduchele!

– Potolește-te, femeie! Nu pricep nimic din ce spui.

– El! El!

– Calmează-te! Care „el"? Tifosul?

Un sunet neomenesc ieși din gâtul lui Margarete. Își zgârie obrajii cu degetele murdare de la părul calului. Acum Horst se uită la ea cu o repulsie nemascată. În ochi i se aprinse o lumină sinistră când își aminti de alte avanposturi abandonate de alți supraviețuitori ai pestelor care își pierduseră mințile.

Margarete se năpusti din nou la el. Îl înșfăcă de o cizmă, i se agăță strâns de picior. Capul ăla pe care mișunau păduchii, straiele alea învolburate care duhneau a molimă. Părea că-l va doborî de pe cal, dar Horst își smulse cizma din mâinile ei și lovi.

Ea se repezi iarăși.

– Nu plecați! Salvați-ne! Vă implor! O să ne ucidă pe toți!

Altă lovitură cu cizma. Și din nou ea se repezi, numai că acum el era pregătit să lovească. De două ori. Pocnetele puternice răsunară prelung printre dealurile din jur.

Și gata. Întoarse calul și dispăru.

Margarete era prăbușită în genunchi atunci când Lucius ajunse lângă ea.

Își ținea capul în mâini, se legăna, încercă să se ridice, căzu la loc, mai încercă o dată. Printre degete i se prelingea sângele, până în mâneci. Nu-l văzuse pe Lucius și începu să se zbată.

– Eu sunt, Margarete!

– Fugi! Ascunde-te!

Lucius încremeni, abia acum dându-și seama de imprudența făcută. Se întoarse. Drumul era pustiu. Câteva cămăși puse la uscat fluturau pe o frânghie. Doi pui de găină se apucaseră din nou să inspecteze noroiul.

– A plecat.

Se uită la ea. Sângele curgea șiroaie. Apăsă vălul pe rană.

– Haide repede înăuntru! Pare o hemoragie arterială.

Atunci ajunse și Zmudowski lângă ei.

– *Dumnezeule mare!*

– Adu repede medicamentele! îi ceru Lucius.

– Nu vreau în biserică! se opuse Margarete. Duceți-mă în sacristie! Nu vreau să mă vadă ceilalți și să li se facă milă de mine.

Zmudowski se uită la Lucius.

– Du-te! îi spuse el. Grăbește-te! *Te rog!*

O ajută să traverseze curtea și să ajungă în camera ei.

Nu mai intrase niciodată aici și acum a avut sentimentul că intrase într-o lume secretă, total diferită de ce își imaginase el. Cămăruța era prea goală, prea mică, ba chiar prea tristă. Cum de putuse să stea singură aici atât de multe ceasuri? Însă părea și prea *lumească,* își dădu el seama. Era ca și cum dăduse din întâmplare peste jurnalul ei și descoperise că avea aceleași gânduri simple, normale ca toți oamenii de rând. Pereții golași și-i decorase cu buchete de flori uscate. Mantaua atârna într-un cui. Iar pe singurul raft din lemn brut de pin, se aflau o pătură și un teanc de haine frumos împăturite. Mai erau acolo un taburet și o măsuță cu mai multe cărți de medicină, așezate una peste cealaltă. *Răni și pansamente. Regulamentul personalului medical din armată. Chirurgia în spitalele de campanie.* Patul se afla lângă unica fereastră, sub pervazul căreia era o bucată de hârtie prinsă în pioneze de perete. Se apropie și văzu că era unul dintre desenele lui Horváth. Și atunci întreaga lume se opri în loc și se goli de aer. Însă nu era decât un peisaj, un sătuc din Munții Carpați. O vale plină de copaci. O pășune. Un drum de țară, pe care mergea o fetiță, cu un mănunchi de fân în spate.

Margarete nu spuse nimic, chiar dacă simțise fiorul care-l străbătuse. Ajunsese și Zmudowski și, împreună cu el, o întinseră pe pat, la lumină și îi puseră un prosop împăturit sub cap. Lucius se aplecă să o examineze și îi desprinse ușor

vălul de pe rană. Îi palpă încet capul, gâtul. Apoi fața – și mai încet, cu și mai multă blândețe –, conștient de caracterul intim al gesturilor lui, de faptul că se afla atât de aproape de ea. Se temuse că Horst îi spărsese capul, însă acum temerea aceasta a fost înlocuită de spaima că i-ar fi fost afectat un ochi. Cărțile de specialitate erau ferme în această privință. *Dacă globul ocular a suferit o leziune, el trebuie îndepărtat, iar vasele de sânge din orbită trebuie cusute.* Făcuse operația aceasta de două ori, era în stare să o facă, dar nu știa dacă o putea face atunci când *ea* era pacientul.

O privi atent. Avea pleoapele tumefiate. Țesutul din jurul ochiului era lacerat, iar ochiul în sine se făcuse deja negru de la țărână și sânge.

– Toxicoidă tetanică, îi ceru el lui Zmudowski, care avea deja seringa pregătită.

Și apoi:

– Soluție salină.

Zmudowski îi înmână sticluța.

– Pansamente.

O curăță cu mișcări blânde. De fiecare dată când o ștergea acolo, țâșnea sângele dintr-o arteră micuță de sub ochi.

– Catgut.

Apoi i se adresă lui Margarete:

– S-a rupt o ramură a arterei faciale.

De parcă ea ar fi operat alături de el.

– Da, doctore. Așa s-ar explica toată cantitatea de sânge.

Vocea ei era cu mult mai calmă decât a lui.

Lucius îndepărtă pansamentul și își puse degetul mic de la mâna stângă pe vasul care sângera, în timp ce iriga din nou rana. Apoi, cu dreapta, înnodă catgutul în jurul vasului. Spălă din nou rana. Țărâna și sângele uscat se prelinseră pe obrajii lui Margarete și în păr, intrându-i în urechi. Irigă iarăși, acum cu soluție antiseptică. După care, foarte ușor, începu să palpeze zona, căutând eventuale fracturi. Observă tresărirea lui Margarete.

– Dă-mi cocaină!

Zmudowski îi întinse seringa.

– Ce se vede? îl întrebă ea.

– Osul pare intact, slavă Domnului! O să-ți verific globul ocular.

Îi desfăcu încet pleoapele. Niciodată nu mai văzuse vreun ochi atât de aproape. Un vas spart acoperise corneea cu un evantai de firișoare stacojii. Prin contrast, irisul cenușiu părea încadrat într-o ramă verde, cu puncte aurii. Observă că pupila se dilată, încercând să-l vadă cât mai bine.

– Vezi? o întrebă.

Vedea.

Îi irigă din nou ochiul, îi puse în el câteva picături de atropină ca să împiedice lipirea irisului de cornee și îl lăsă să se închidă la loc. Rana sângera din nou, însă mai puțin. Aplică un alt pansament pe ea, îl apăsă ușor și îl ținu acolo. Abia atunci Lucius inspiră adânc pentru prima oară de când sunetul alarmei cutremurase naosul. Margarete îl urmărea cu ochiul ei cel teafăr. Lucius se uită iarăși la desenul lui Horváth. Apoi iarăși la Margarete. Părea atât de mărunțică acum, când nu mai alerga de la un pacient la altul. Îi privi părul tuns foarte scurt, prin care se întrezărea pielea palidă a scalpului.

– Ai plănuit asta dinainte, îi spuse el.

– Ce vrei să zici?

– Părul. Ți l-ai tăiat.

Îi era rușine că observase acest amănunt.

Ea încercă să surâdă și imediat se strâmbă de durere.

– Îi doresc să-i colcăie păduchii prin ciorapi, zise ea.

– Amin! încuviință Zmudowski.

Lucius îndepărtă pansamentul. Rana nu mai sângera.

– Compresă hipertonică, îi ceru el lui Zmudowski.

– Ba nu, se opuse Margarete. Coase-mi-o!

Lucius se întoarse uluit spre ea, în mână cu bucata de bumbac îmbibată cu soluție.

– Rana este infectată. Cunoști procedura. Trebuie să te odihnești și să lași rana să se închidă de la sine. Sau poate ai inventat tu o altă metodă pentru vindecarea infecțiilor. Putem încerca să o coasem după ce se formează țesutul granular.

– Cu tot respectul, domnule doctor locotenent, voi fi țintuită la pat zile întregi.

– Sigur că da, pentru că rana nu se va vindeca dacă te apuci să umbli de colo până colo. O să ne descurcăm. Plus că îți va face bine să te mai odihnești puțin.

– Dar nu vreau să mă odihnesc. Vreau să-mi coși rana! N-o să se infecteze. Crede-mă pe cuvânt!

– Cum adică să te cred pe cuvânt?

– Dacă nu vrei, am să mi-o cos singură, în oglindă.

Lucius se încruntă și strânse din dinți, vrând să-i arate că nu era deloc de acord. Apoi atinse din nou rana. Căzu pe gânduri… Deja părea mai puțin roșie acum, după ce o curățase de toată mizeria și sângele închegat. Ridică mâinile în semn de capitulare. *Bine. Ai câștigat!*

Și se întoarse spre Zmudowski.

– Fir de mătase.

Margarete dădu cu mâna în pat.

– Mătase! Pentru numele Lui Dumnezeu, Doctore! N-ai ceva mai fin? Totuși, e vorba de *fața* mea.

Lucius își mușcă buzele ca să-și ascundă zâmbetul.

– Bine. *Păr de cal,* Zmudowski! Te rog!

Se uită la Margarete, încercând să împrumute un strop din umorul cu care trata ea situația.

– Păr de cal. De la un armăsar lipițan din grajdurile Alteței Sale Regale. Cel mai bun.

Zmudowski îi întinse firul.

– De ăsta ce ziceți, domnu' doctor? Smuls chiar de pe spatele Majestății Sale.

Lucius izbucni în râs, amuzat la culme de această lipsă de respect. Îi era recunoscător lui Zmudowski, tare, tare recunoscător îi era. Margarete se uită urât la ei.

– Aș dori să-i amintesc sergentului Zmudowski că doar cei cu grade superioare au dreptul de a face glume proaste. Dacă domnul doctor dorește să fie spiritual, noi suntem obligați să-l suportăm. Nu trebuie să-i cântăm în strună.

– Bineînțeles că nu trebuie, dragă soră, spuse Zmudowski.

Îi aruncă o privire lui Lucius și, continuând să zâmbească, își duse un deget la tâmplă. *Tot nebună a rămas.*

Lucius se aplecă peste Margarete ca să vadă mai bine. Erau două lacerații mai importante: una care-i traversa sprânceana și o tăietură mai lungă și mai adâncă, de la rădăcina nasului până la pomete. Împunse cu acul, carnea se strânse puțin, apoi vârful acului apăru pe partea cealaltă. Trase și făcu nodul, iar Zmudowski tăie firul. Apoi a doua cusătură. Și a treia. Îi atinse ușor bărbia ca să-i întoarcă fața și să poată verifica dacă lucrase simetric. După aceea făcu a patra cusătură.

Acum Margarete se strâmbă de durere.

– Cocaină, ceru Lucius.

– Ba nu, exclamă ea, ridicând mâna ca să-l oprească. Ai băgat acul prea adânc. Atâta tot.

Apoi zâmbi cu jumătatea bună a feței.

– Într-o bună zi, ar trebui să stai de vorbă cu cineva despre tehnica asta.

Febra a început în primele ore ale dimineții.

Lucius a găsit-o întinsă pe jos în sacristie. Nu mai era prea coerentă, dar a reușit să-i povestească ce se întâmplase. Se trezise cu puțin timp înainte de ivirea zorilor, leoarcă de transpirație. Intrase în biserică ca să caute un termometru. Nu a spus nimănui cum se simte, nu a vrut să sperie pe nimeni. S-a întors în cameră și atunci nu au mai ținut-o picioarele și a căzut.

Pijamaua de soldat de pe ea era udă de sudoare. Îi lucea pielea, îi ardea fruntea.

Începu să-și facă procese de conștiință pentru că o ascultase și îi cususe rana. Febra asta putea să însemne că infecția se întindea prin țesutul conjunctiv sau, mai rău, că intrase deja în sânge. În acest ultim caz, el nu mai putea face nimic ca să o oprească. Iar asta îl îngrijora mult mai tare decât ochiul rănit.

– Ar trebui să scot firele, spuse el.

Dar ea se strâmbă și îi ceru să-i aducă altă pătură pentru că a ei era îmbibată cu transpirație.

În următoarea săptămână, Lucius aproape că nu a plecat de lângă Margarete.

A scos firele, a văzut puroiul șiroind din rană. Febra a crescut, apoi a scăzut, apoi a crescut din nou. Margarete avea frisoane, delira. Nu-și putea susține capul; s-au văzut nevoiți să-i ia perna, să-i lege mâinile, s-o împiedice să-și frece fața de pat. Vorbea incoerent, îi chema pe pacienții plecați de mult de lângă ei –

pe Horváth, pe Rzedzian. Dă-mi drumul! îi cerea ea lui Lucius. Trebuia să aibă grijă de ei. Erau atât de bolnavi!

– Doctore! striga ea, chiar dacă Lucius se afla chiar alături. Apă! Apă!

Bea apa și o scuipa. Ce cald e aici! Văzuse copilul. Repede, grăbește-te, o să se înece! Ce cald e! Ce cald!

Și el se așeza mai aproape și o lua de mână și îi atingea fruntea și se ruga să i se domolească febra. Oare de unde venise focul acesta care o mistuia? Îngrijise sute de pacienți febrili, însă toți i se păruseră foarte liniștiți. Niciodată nu-și imaginase un asemenea zbucium. Da, sigur, acum i se părea că ar fi fost vorba despre altceva, despre altă boală, una mult mai gravă, una necruțătoare. Oare prin așa ceva au trecut toți? se întreba el. Toți pacienții mei? Ce mai întrebare! Parcă era un puști plin de năbădăi, nu un doctor care văzuse atâta moarte. Cum de nu-și dăduse seama de boala ei? Cât de prost pregătit era? Dar i-a devenit brusc limpede că, în toți anii lui de studiu și de practică, fusese convins – evident, în mod cu totul absurd – că, dacă se îndepărta, suferința se diminua. Atunci când pacientul era scos din amfiteatru, când grupa de studenți ieșea în pauză sau când pacienții veniți de pe front erau transportați în colțurile întunecate ale bisericii, *el* nu mai simțea suferința. Precis că toată suferința, toată durerea aceea se diminua. Era mult prea multă. Lumea nu o mai putea suporta. Trebuia să existe un soi de alinare.

Dar Margarete avea frisoane foarte mari și nu se potolea. Dintr-un motiv pe care el nu-l știa, a început să se scarpine atât de tare, de parcă mâncărimile acelea o deranjau mai mult decât rana supurândă. A început să respire cu greutate. Când nu mai suporta să o privească, dar nici să plece de lângă ea nu se îndura, Lucius se uita la umbra ei spasmodică de pe perete. Iar apoi la desenul bucolic al lui Horváth, atât de oribil acum, pentru că-i amintea de el. Nu era deloc greu de înțeles că el, Lucius, era vinovat de boala lui Margarete. Dacă l-ar fi lăsat pe Horváth să plece, nu i-ar fi aplicat nimeni pedeapsa *Anbinden*; iar dacă n-ar fi existat *Anbinden,* atunci Margarete nu și-ar mai fi riscat viața ca să-l alunge pe Horst de acolo.

Și-a improvizat un culcuș pe jos, în camera ei. Dar nu putea să doarmă. Respirația lui Margarete devenea tot mai greoaie. Și pulsul prea rapid. Rămase

mult timp cu degetele pe încheietura ei ca să i-l măsoare. O mulțime de ipoteze i se adunaseră în minte. Oare petele care-i apăruseră la gură reprezentau un simptom de meningită? Oare vaccinul antitetanos declanșase convulsiile? Îi făcuse ser fiziologic – dacă fusese alterat? Nu auzise de cazuri de cangrenă gazoasă[35] la nivelul feței… și nici nu se aștepta la așa ceva… dar, în fond, văzuse destule lucruri neașteptate pe front. De exemplu, un soldat care murise asfixiat pentru că îi intraseră în gât bucăți din falca sfărâmată.

Se trase de păr, de parcă așa și-ar fi putut smulge din minte toate gândurile. Mare blestem mai era și meseria asta de doctor, care te obliga să știi totul! Bine măcar că pacienții erau mai norocoși, neavând habar de ororile care se puteau petrece. Posibilitățile i se păreau infinite acum. Ar fi vrut să atingă fața tumefiată a lui Margarete, să o palpeze, ca să-și dea seama până unde se întinsese infecția. Însă i-ar fi provocat dureri cumplite! Și apoi? Dacă ar fi fost vorba despre un picior… ei, da, un picior se putea amputa. Dar o față… Și acum îi apărură în fața ochilor toți pacienții cu răni putrezite în sinusuri, în guri. Toți muriseră.

Nu! Ea nu trebuia să moară! Cum să moară ea, la fel ca un oarecare soldat? Lucius se ridică în picioare, își trecu mâinile prin păr și începu să se plimbe prin camera mică. Se lovi de un scaun și îl răsturnă. Tremurând din toate încheieturile, se aplecă să-l ridice. Gândul care-i venise era un adevărat sacrilegiu. Dar ar fi fost în stare să sacrifice spitalul, să-și sacrifice toți pacienții. Poți să-i omori, numai s-o cruți pe ea! Te implor!

– Domnu' doctor!

Zmudowski. Lucius nu-l auzise când a intrat.

– Da, sigur, e vremea vizitei.

Infirmierul îl privi cu blândețe. Nu era nicio urgență, îi spuse el. Sosiseră doi pacienți noi, dar starea lor era stabilă deocamdată. Ceilalți se puteau descurca și singuri.

– Pan Doctor n-a dormit toată noaptea. Acum trebuie să se odihnească.

Dar nu putea. Se plimbă un timp prin biserică, apoi ieși în curte. Parcă respira doar aer otrăvit, închis la culoare și rău mirositor. Parcă totul în jur era blestemat. Ar fi vrut să intre în colibele din sat, să le ceară țăranilor să-i dea icoanele lor, să-i implore să stea de veghe împreună cu el. Pe drum trecea o

bătrână; cu siguranță că bolile i-au răpit și ei o persoană dragă. Ar fi vrut să o întrebe cum reușise să treacă peste asta și dacă se considerase vinovată.

Bătrâna trăgea de dârlogi mârțoaga înhămată la căruță. Lucius o urmări cu privirea, văzu bulgării mari de noroi învârtindu-se pe roți și apoi căzând la loc. *Noroiul…* Singura lui șansă era noroiul, nămolul din trecători. Nimic nu-l putea ține departe de Margarete. Se întoarse grăbit înăuntru.

Plecă din nou de lângă ea doar atunci când veni ora băii. Era în stare să-i atingă fruntea, să-i asculte plămânii; putea să-și lipească urechea de sânul ei atunci când voia să-i audă bătăile inimii. Dar cum să o spele așa cum îi spăla ea pe soldați? Când abia dacă îndrăznise o dată să atingă cu degetul marginea bidonului doar ca să simtă locul unde fuseseră buzele ei? Nu. Cu puțin timp înainte, în timp ce delira și se zbătea, i se ridicase cămașa și i se văzuse buricul, osul iliac, un cârlionț de păr de deasupra simfizei pubiene, iar Lucius încremenise și nu fusese în stare să-și dezlipească privirea. Nu. Nu putea nici măcar să se gândească la faptul că ar putea să o dezbrace și atunci să fie copleșit de același amestec de teamă și dorință. Nu, era mult prea mult.

Însă avea febră foarte mare. Mai bine să se ocupe Zmudowski de baie, Zmudowski, acest *pater familias* responsabil, filatelistul fidel nevestei. Lucius aștepta afară, urmărind joaca vrăbiilor, ascultând plescăitul apei, scârțâitul buretelui.

Ziua a treia: febra a început să scadă. Rana arăta mai bine, mai puțin purulentă, de o culoare mai puțin intensă. Peste două ore i-a pus mâna pe frunte și a simțit cum i se prăbușesc toate speranțele. Mercurul a atins cele mai de sus gradații ale termometrului. Era mult mai grav, își spuse el. Însemna că infecția era înăuntru, nevăzută, ca un blestem aruncat asupra ei de o vrăjitoare.

Noaptea visă numai elixire magice, pastile divine, care, odată înghițite, i-ar curăța sângele de bacili. Gemetele ei îl treziră. Vai, cât ardea de tare! O dezveli. Vai, cât de înghețată era! Avea frisoane.

Dacă murea? se întreba el. Dacă acum trupul ei emanase toată căldura? Atunci toată lumea lui ar fi distrusă, toți aștrii ar devia de la traiectoria lor și s-ar sfărâma. Abia acum înțelese de ce îți puteai da viața pentru altcineva. Nu ca să-l salvezi, ci pentru că era un supliciu să rămâi singur.

Însă Margarete nu a murit. În dimineața celei de-a șaptea zile, febra a cedat din nou. Stătea întinsă, privind în jur cu ochiul bun, având expresia unei persoane rostogolite de un val uriaș. Scalpul ud, obrajii roșii, pustule pe piele.

– Ce zi e azi?

Lucius habar n-avea.

Până spre seară, Margarete începuse deja să râdă, să se vaite de foame, să ardă de nerăbdare să se dea jos din pat și să se apuce de treabă. Uite, nu mai era atât de umflată. Uite, putea să-și deschidă puțin ochiul. Vedea!

Însă Lucius nu a plecat de la căpătâiul ei. A continuat să o vegheze. Îi datora asta. Însă ceva se schimbase. Reapăruse ceva esențial.

Înainte de culcare, Margarete a mâncat și a băut apă și s-a spălat singură. Apoi, cum era de așteptat, a auzit-o din nou foindu-se. Cămăruța era cufundată în tăcere. Noaptea era neagră, fără lună. O strigă din culcușul improvizat pe dușumea. Nu-i răspunse. Lucius mai așteptă puțin, apoi se sculă. Se uită la ea, ezită puțin pentru că nu voia să o trezească; dar îl îngrozea gândul că făcuse din nou febră. În cele din urmă, îi atinse foarte ușor fruntea cu vârful degetelor. Pielea ei era rece. Mai rămase acolo puțin, cu ochii la trupul ei adormit și învăluit în umbre. Apoi se culcă și el.

După ceva timp îl trezi un alt zgomot. *Margarete?* Se ridică în capul oaselor pe așternutul lui de paie. Alte foșnete din direcția patului, apoi silueta ei apăru lângă el și – înainte să-și dea seama ce anume se întâmplă – ea i se cuibări alături. Șovăi iarăși: nu mai înțelegea nimic. Alte foșnete. Mâna ei pe părul lui, pe gâtul lui, pe obrazul lui. Pe gura lui. Apoi gura ei.

– Margarete.

– Lucius.

Nu Pan Doctor. *Lucius.* Și o răsuflare fierbinte pe buzele lui.

Își lipi gura de a lui. Obrazul ei avea un miros înțepător, un miros minunat de fenol.

Rămaseră așa câteva clipe. De afară se auzea cântecul greierilor. Apoi ea se lipi și mai tare de el. La început Lucius se împotrivi, gândindu-se la jurămintele pe care ea le făcuse, temându-se că, dacă ar consimți, ar atrage-o în ceva ce ea ar regreta după aceea. Numai că i se părea o cu totul altă persoană acum.

Probabil că îi simțise ezitarea.

– Știu foarte bine ce fac, zise ea.

Se ridică în șezut. Dar rămase cu o mână pe pieptul lui, ca și cum ar fi vrut să-l împiedice să fugă de acolo. Apoi, foarte încet, își descheie pijamaua și și-o scoase. Ridică pătura și se strecură sub ea. Lucius îi atinse umerii reci și netezi. Îi atinse spatele, talia. Îi rosti din nou numele. Iar ea îi răspunse.

– *Lucius… ssst.*

Cangrenă gazoasă – infecție difuză, necrozantă, deosebit de gravă, a țesutului muscular (n. tr.).

10.

Se trezi destul de târziu în dimineața următoare și nu o mai găsi lângă el.

Instinctiv, întinse mâna și atinse locul unde dormise ea. Gol. Doar pătura mototolită amintea că acolo se întâmplase ceva. Își împături frumos pijamaua și o puse lângă pernă. Își făcu și patul.

Lumina soarelui contura un pătrat pe peretele din fața lui și se făcuse deja cald. Se uită la ceas: aproape ora zece. Se frecă la ochi. Avusese parte de primul somn bun de când se îmbolnăvise Margarete.

I se făcuse deja dor de ea. O găsi în naos, cu Zmudowski. Aflase deja poveștile celor câtorva pacienți sosiți după ce ea căzuse la pat. Schimbase pansamentele la două răni și începuse să organizeze „sala“ de operații pentru amputarea unui braț care se cangrenase în timpul nopții. În hainele curate și cu atitudinea ei profesionistă, nu s-ar fi deosebit prin nimic de infirmiera pe care o cunoscuse el, dacă nu ar fi fost atât de îngrozitor de slabă și nu ar fi avut cicatricea aceea pe obraz.

Lucius se apropiase încet de ei, neștiind cum să i se adreseze acum, neștiind ce să spună. Dar desigur că ea i-o luă înainte; ar fi trebuit să știe că așa se va întâmpla. Spera că domnul doctor dormise bine, da? N-a vrut să-l trezească. Era pregătit să înceapă treaba? Cu tot respectul, o cam mira lenea de care dăduseră dovadă în absența ei. Atâtea paturi nefăcute cum se cuvine. Și de ce nu-și mai făcea exercițiile sergentul Lukács? Și de ce piciorul lui Roth nu mai era atârnat de tavan? Găsise un ambalaj de ciocolată printre rufele murdare. Spitalul începea să arate ca o pensiune de studenți, Pan Doctor. Cu tot respectul.

– Ai dreptate, soră.

O privea ușor uluit și totodată încântat de performanța ei actoricească.

– Dacă nu te superi, aș vrea să-ți amintesc că mă ocupam de alt pacient.

Ar fi vrut să zărească o scânteie de recunoștință în ochii ei, numai că Margarete se întorsese deja cu spatele.

Începură cu operația de amputare. Un maghiar din Muncaci, ale cărui acte susțineau că ar fi avut optsprezece ani. Lucius bănuia că le falsificase ca să se poată înrola. Îi tăiaseră mâna chiar înainte de întoarcerea lui Horst. Puștiul nu avusese nicio problemă până de dimineață, când brațul începuse să i se coloreze într-un verde închis. Pe masa de operație, în timp ce așteptau ca Zmudowski să-i pună eterul la nas ca să-l adoarmă, Lucius se uită la Margarete cu coada ochiului. Nici acum nu se putea citi nimic pe chipul ei. Așa că el se întrebă dacă nu cumva noaptea trecută nu fusese decât o festă a imaginației sale. Sau dacă ea fusese în stare de delir, iar acum nu mai ținea minte ce se petrecuse…

– Domnu' doctor?

Ridică ochii. Îi vorbise Zmudowski.

– I-am dat pacientului eter și acum a adormit. Vreți să începeți?

Lucius se uită la Margarete, care îi întindea bisturiul. Acum parcă observă o sclipire în ochii ei. Un fel de recunoaștere nepăsătoare a tainei lor. Din reflex, dar în spatele măștii chirurgicale, el își atinse cu limba locul unde îl mușcase ea de buză. Apoi trase aer în piept și se apucă de lucru.

Dar cât de greu îi era să se concentreze! Făcuse deja cam o sută de amputări de când ajunsese pe front și tot se simțea ca un începător. Chiar și atunci când se forța să-și ia ochii de la Margarete, tot era conștient de fiecare dintre mișcările ei. Cât de mult li se apropiaseră mâinile, câte secunde i-a permis să o atingă.

Până la amiază, deși avea un braț de amputat și pacienți de consultat, Lucius n-a prea putut să se gândească la altceva.

La prânz îi anunță pe ceilalți că are niște rapoarte de întocmit și se duse în camera lui.

Închise ușa în urma lui și începu să se plimbe încolo și încoace. Nu-i venea să creadă cât de tulburat se simțea, cât de tare îi bătea inima când îl privea Margarete sau când umărul ei îi atingea brațul în treacăt, cât de jalnic se uitase după ea când traversase biserica. Parcă era un cățel amărât, așteptând un semn cât de mic de bunăvoință din partea stăpânului, iar în tot acest timp ea se purtase de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Oare încerca să-i transmită ceva? Că

încălcarea legămintelor avea consecințe atât de grave, teribil de grave, și nu va mai fi niciodată nimic între ei?

O bătaie în ușă. Nici nu apucă să facă vreo mișcare, că se pomeni cu Margarete înăuntru. Ea închise încet ușa.

Apoi își lipi buzele de ale lui.

Rămaseră așa, fără să se miște. Lucius era foarte surprins că o ținea iarăși în brațe. Ceilalți luau masa de prânz în curte – li se auzeau râsetele și zăngănitul lingurilor.

Ea se desprinse din îmbrățișare.

– Vor avea bănuieli, spuse, privindu-l în ochi. Nu-mi sunt iritate buzele, ca după prea multe sărutări?

Se îmbujorase.

– Puțin. Da.

Un fulger îi străbătu ochii. Nu trecuse nici măcar un minut de când venise. Schiță o plecăciune ușoară, așa cum făcea de obicei atunci când pleca, și ieși.

În săptămâna următoare, s-au bucurat unul de celălalt în momente pe care le furau din lungul șir al îndatoririlor zilnice. În bezna nartexului, în umbra din spatele bisericii, în fundul grădinii, printre greierii veseli de la rădăcinile grupului de peri. Scurte, foarte scurte întâlnirile acestea: un sărut, o mângâiere grăbită. Apoi șoaptele ei: „Ajunge, Lucius. Lasă-mă să plec. O să ne descopere. Lucius, trebuie să…“

Să ne descopere, nu-mi pasă! ar fi vrut el să-i spună, numai că începuse să trăiască numai și numai pentru aceste scurte momente și se temea ca ea să nu i le refuze. În prima noapte după însănătoșirea ei, a tot așteptat-o la el în cameră, încercând să deslușească sunetul pașilor ei în cântecul vântului. Dar ea nu a venit, iar el a ieșit în noaptea de vară ca să se uite la fereastra de la sacristie, să vadă dacă nici ea nu dormea, dacă îl aștepta tot așa cum el o aștepta pe ea. I-a privit ușa, dorind s-o poată deschide cu puterea minții; cât de ușor i-ar fi fost să traverseze curtea și să bată în ea! Însă Margarete stabilise regulile și el nu putea decât să se supună.

Prin urmare, doar ea hotăra când vine la el și doar ea hotăra când trebuie să plece. Nu discutau deloc despre ce se întâmpla între ei. Și nici despre jurămintele

încălcate, nici despre schimbările din relația lor, nici despre ce le va aduce viitorul. Ceasurile pe care ea le petrecea în solitudine, care îl intrigaseră atât de mult în trecut, deveniseră acum un mister care îl tortura, pentru că nu avea acces la el. Însă nu i-a pus nicio întrebare. Îl înspăimânta gândul că ar putea să spună un lucru nepotrivit și atunci ea nu ar mai fi intrat niciodată în camera lui.

Pe la mijlocul săptămânii, au primit trei soldați răniți, după ce camionul lor fusese prins într-o alunecare de teren de lângă trecătoare. Iar la două zile după sosirea lor, unul dintre ei a început să aibă convulsii. Agitația creată destrămă vraja. Lucius descoperi cu groază în craniul pacientului o fractură foarte subțire care îi scăpase la primul consult. Au fost nevoiți să găurească osul, să scoată sângele, apoi să-l țină sub supraveghere. Peste două zile, omul s-a trezit dis-de-dimineață și a cerut de mâncare.

Lucius se învinuia amarnic. Probabil că nu ar fi făcut altceva dacă descoperea mai devreme fractura. Însă nu o observase – asta era important. Îngăduise ca propriile sale interese, propriile sale sentimente să treacă înaintea problemelor de sănătate ale pacienților. Ce se întâmplase acum era un avertisment, își zise el. Și nu trebuia să se mai întâmple.

Ușor de zis. În realitate, dacă Margarete întârzia la vizită, el intra într-o stare vecină cu isteria. Ce bine ar fi fost să aibă un prieten de încredere căruia să-i destăinuie toate aceste frământări! își spunea el. Dar unde să găsească un astfel de prieten? Pe cine să aleagă? Pe Zmudowski? Pe Feuermann? Pe tatăl său? Însă n-ar putea niciodată să o trădeze pe Margarete și să-i povestească despre ea lui Zmudowski. Feuermann, aflat acum la câteva zile distanță de el, l-ar fi felicitat călduros și ar fi luat totul în glumă, iar atitudinea cavalerească a tatălui său părea din alte timpuri.

Chiar atunci când credea că nu va mai fi în stare să suporte acest purgatoriu, au început ploile. Din cauza noroiului, au început să le sosească mai puțin pacienți. Două zile mai târziu, când s-au risipit norii și a reapărut soarele, iar vântul aducea miros de mușchi și lemn ud dinspre pădure, Margarete l-a anunțat din senin pe Zmudowski că are chef să se ducă să culeagă ciuperci și, ca de obicei, va fi însoțită de domnul doctor.

Astfel, au pornit din nou prin pădure, la fel cum făcuseră cu un an înainte.

Ploaia înmuiase solul și umflase pâraiele din drumul lor. Datorită luminii și strălucirii stropilor de rouă, covorul de mușchi părea aproape fosforescent. Pitulici zglobii țopăiau printre copaci. Zgomotul cascadelor mici umplea aerul.

Și acum, la fel ca înainte, ea mergea în față. Și acum luase cu ea o pușcă. Și acum mergea repede. Lucius se simți puțin cam dezamăgit când înțelese că ea chiar avea intenția să culeagă ciuperci, să rupă iasca-galbenă de pe trunchiurile stejarilor sau să caute bureți de rouă. O oprea din drum adesea, o săruta cu mai multă îndrăzneală, iar ea îl lăsa s-o ia în brațe, îl lăsa să o mângâie pe sub veșminte. Dar îl dădea repede la o parte. Ai răbdare, îi tot spunea, amuzându-se de chinul lui. Nu ne putem întoarce cu mâna goală. Ce-ar zice ceilalți?

De la biserică o apucase pe cărarea care urca valea, ieșind apoi în apropiere de râu, când drumul o lua spre trecătoare. Recolta lor era îmbelșugată și, pe lângă ciuperci, mai culeseseră măcriș, coacăze și agrișe timpurii. Margarete mergea înainte, fără să se îndepărteze de apa curgătoare, trecând uneori printre tufe, atunci când nu se mai vedea cărarea. Lucius nu mai fusese niciodată în partea aceasta unde potecile păreau neumblate, spre deosebire de cele din pădure. Acum, că erau singuri, se simțea stânjenit de tot zbuciumul îndurat de-a lungul săptămânii, de toate îndoielile lui, de spaima că ea va pune punct poveștii lor. Diseară vor trebui să își reia ritualul minciunilor, al prefăcătoriei. Însă acum, pentru că era în sfârșit singur cu ea, avea sentimentul că viața era minunată.

Și au mers aproape o oră. Sacii erau plini, hainele li se umeziseră și erau pătate de iarbă. Margarete se opri când ajunseră la umbra unei sălcii, înconjurată de ierburi înalte. Din spatele unor bolovani mari se auzea bolborositul râului. Lucius își dădu seama că ea cunoștea locul acesta, că știa că nu-i va descoperi nimeni aici. Margarete lăsă jos pușca și scoase din sac două pături militare. Lucius se înfioră la gândul că ea plănuise totul. Și spera că îl va săruta acum. Însă o văzu uimit cum se așază pe pătură și, fără un cuvânt, începe să-și dezlege bocancii – mai întâi unul, apoi celălalt. După care își dădu jos ciorapii. Făcuseră dragoste pe întuneric în camera ei și el îi văzuse pielea doar atunci când fusese bolnavă. Mai avea să-și scoată al doilea ciorap, când se opri.

– Ce s-a întâmplat? Doar n-ai să mă lași să înot singură.

O broască orăcăia undeva, în apropiere. Începu să-și descheie și el cămașa cu

gesturi stângace, sarcină cu atât mai dificilă cu cât îl apucase din senin un tremurat nervos și nici nu putea să-și ia ochii de la ea. Parcă n-o mai văzuse niciodată: părul îi mai crescuse din prima noapte, pielea îi era netedă și trandafirie, își acoperea pudică pieptul cu un braț. Mișcările lui erau jenate și neîndemânatice; ale ei erau nonșalante și sigure, dar păstrând un soi de decență, în ciuda goliciunii trupului. Și Lucius avu senzația că, în afară de acea micuță și foarte pioasă călugăriță, culegătoare de ciuperci, purtătoare de armă, se mai afla acolo și o a treia persoană, una cu un spirit mai tânăr, mai ludic; o persoană care râdea în hohote în timp ce, cu mișcări lascive, își dădea jos chiloții și dispărea în spatele ramurilor de salcie.

Aproape împleticindu-se în cracii pantalonilor, el porni în urma ei, la soare, simțind pe coapse șfichiuirea frunzelor înrourate de mușchi. Merse pe poteca pe care ea o făcuse printre ierburi și ajunse la mal. Acolo Margarete dispăru printre bolovani. Se auzi un pleoscăit. El nu se opri, doar se întoarse puțin într-o parte ca să poată trece pe sub bolta de frunze și să ajungă pe malul îngust. O găsi deja scufundată până la gât în apa întunecată. Și se opri dintr-odată, luat prin surprindere de vederea chipului cunoscut de deasupra apei, de licărirea albă a trupului de dedesubt.

Apa rece îi mângâia picioarele. Ea îl privea zâmbitoare. Pe el îl copleși un sentiment de pudoare: nu-și dorea să fie văzut în pielea goală.

– Te-ai speriat! râse ea.

– Ba nu. Mi-e frig!

– Suntem în iunie!

– Abia la început. În primele zile, zise el.

– Tragi de timp.

Și, înotând pe spate, se îndepărtă de el. Unul dintre sâni îi ieși la suprafața apei.

– Dacă nu vrei să intri și tu, poate ar fi bine să ne întoarcem.

Așteaptă! voia el să-i strige. Nu frigul era cel mai mare șoc. Ea înotă mai departe, doar cât să-i dovedească cât de bună înotătoare era. Și acesta era un amănunt, o taină a vieții ei dinainte, pe care nu voia să o dezvăluie.

Lucius plonjă. Parcă îl ardea pielea de la apa rece, dar rămase în adâncuri ca să

savureze cât mai mult senzația aceea copleșitoare. Făcu câteva mișcări rapide de înot în stilul bras, până când nu-și mai putu ține respirația. Ieși la suprafață, scuipând și clipind des. Soarele sclipea printre ramurile unui anin și o droaie de pufușori fini se roteau într-un vârtej al apelor. Ea înotă spre el. Îi simți atingerea pe braț. Își înfipse degetele de la picioare în pietricelele de pe fund. Ea călca apa.

– E prea adâncă. Nu pot să stau în picioare, îi zise.

Și chiar atunci îi simți picioarele înconjurându-i spatele.

Din cauza apei reci, ei i se făcuse pielea de găină. Lui îi amorțiseră mâinile, parcă nu mai erau ale lui.

– Haide! îi spuse ea, după ce îl sărută. Ți s-au învinețit buzele. E mai cald pe mal.

Se întinseră pe una dintre păturile așternute în ierburile înalte, la adăpostul salciei și al plantelor de muștar, legănate de vânt.

Pentru că acum apa nu le mai ascundea trupurile, pudoarea îi copleși pe amândoi. Lucius nu știa ce să spună. Îi trecu prin minte gândul că doar pe masa de autopsie mai văzuse el o femeie complet goală, dar hotărî să țină informația aceasta doar pentru sine. Se stârni un vânt ușor; el se înfioră și se gândi dacă era cazul să-și pună cămașa. Solul era mai pietros decât se așteptaseră ei, iar pătura militară aspră îi provoca mâncărimi. Îl apucă și strănutul din cauza polenului din aer. Tresăriră amândoi la auzul unui foșnet: dar nu era decât o vrabie! Apoi, o musculiță invizibilă, cu apucături de vampir, le înțepă pielea de pe gât.

La început, toate astea au fost importante, după aceea nu au mai contat prea mult.

Apoi își dădură seama că se rostogoliseră de pe pătură. Și se târâră înapoi râzând. Margarete își înfășură pieptul în a doua pătură și scoase pâinea pe care o adusese. O rupse și presără pe ea agrișe strivite. Mușcă o dată, încă o dată. Și abia apoi i-o întinse lui Lucius. Chiar dacă înotase, mâinile tot îi mai miroseau a ciuperci și pământ reavăn. Niciunul nu spuse nimic.

Singurele întrebări pe care el ar fi vrut să i le pună erau prea serioase, prea importante. De cât timp simțea ea ce simțea. Își imaginase vreodată că vor ajunge până aici. Cum vedea ea viitorul.

Se gândi la drumurile din jurul spitalului, iar apoi la alte spitale, mai

îndepărtate. Acest gând îi aduse aminte de Horváth. Acum era vară, era cald, pădurea era verde, dar el văzu cu ochii minții cum dispărea camionul de evacuare pe drumul acoperit cu zăpadă. Nu merit o asemenea fericire, își spuse el.

Se înfioră. Ea îi pusese mâna pe spate. Iarna se topi în neant, verdele explodă pe dealuri. Se sărutară, apoi se traseră puțin înapoi. Buzele ei aveau gust de agrișe; bărbia îi era acoperită cu făina de la pâine.

Lucius avea o vânătaie pe umăr, unde îl mușcase ea mai devreme. Să fi fost asta ceva tipic călugărițelor din Ordinul Sfânta Ecaterina? ar fi vrut el s-o întrebe. Însă nu era în interesul lui să-i aducă aminte de jurămintele încălcate. Așa că se întinse alături și-și trecu într-o doară vârfurile degetelor pe gamba ei murdară de țărână. Îl apucă iar sfiala și se opri la genunchi. Un greiere verde mergea încet pe pătură, pe sub bolta genunchilor ei. Lucius rupse un fir de iarbă și o gâdilă pe gleznă. Ea îi împinse mâna la o parte. El se simțea acum mult mai îndrăzneț, ba chiar nebunatic. O gâdilă din nou.

– A venit Păduchele, îi șopti.

– *Lucius!*

– Vai de mine! Păduchele!

Ea își înfipse degetele în pământ și aruncă în el cu țărână.

Dar imediat se repezi să i-o scoată din păr.

– Iartă-mă! Obrăjorii tăi! Ochii tăi!

Se linse pe un deget și-i șterse murdăria de pe o pleoapă, îi curăță genele, îl sărută.

– Gata. Acum ești curat.

Adevărul era că el nu ar fi trebuit să facă gluma aceea.

Lucius se întinse și se uită în sus: gâtul și umărul ei se conturau clar pe seninul cerului.

Totul i se părea imposibil – nu doar întreaga situație ca atare, ci și transformarea lui Margarete. Până în urmă cu o lună nici măcar urechile nu i le văzuse și s-ar fi scuzat cu lacrimi de jenă în ochi pentru că se ciocnise din greșeală de ea pe vreunul dintre culoarele înguste ale bisericii. Cu toate acestea, îi trecuse șocul inițial, provocat de sărutul ei, de hainele împăturite sub salcie, de senzația straine a trupului ei rece și ud lipit de al lui. Și lăsase în loc o stare familiară:

cutezanța ei învecinată cu imprudența, dorința nestăvilită, aceeași siguranță de care dădea dovadă și la masa de operație, aceeași convingere că lumea putea să-i aparțină.

Își lipi ușor obrazul de șoldul ei și inspiră pe ascuns parfumul păturilor ude și al pielii ei. Și mai inspiră o dată, mai profund, de parcă i-ar fi fost teamă că l-ar putea pierde.

Margarete își schimbă poziția ca să-i permită să-și culce capul pe pulpa ei. Soarele îi lumină pleoapele când își coborî privirea la picioarele ei. Fire de iarbă i se lipiseră de gambe. Avea degetele palide, pline de nisip. Auzi cum îi chiorăie puțin mațele. Închise ochi.

La un moment dat ea rupse tăcerea, rostind cuvintele de care lui îi era teamă.

– Ne așteaptă.

Nu răspunse. Ridică privirea și observă că i se coloraseră umerii, de parcă o arsese puțin soarele.

– Lucius.

– Da. Bineînțeles.

Se spălară separat, apoi se îmbrăcară, își luară toate lucrurile și porniră înapoi. Tăceau amândoi. Se opriră de două ori; de ambele dăți el o sărută, numai că acum ea nu-i prea răspunse și părea nerăbdătoare să ajungă mai repede la biserică.

Norișorii albi de deasupra văii îi ajunseră din urmă și îi întrecură. Ceasul lui arăta aproape două. Nu fuseseră plecați decât de patru ore, dar el avea impresia că se întorc dintr-o altă lume. Își aminti de verile petrecute la Viena, de bulevardele largi, de îndrăgostiții care se plimbau ținându-se de mână. Numai că ea se afla mereu puțin cam prea departe de el și, pe măsură ce se apropiau tot mai mult de biserică, Lucius simți cum între ei se instalează din nou răceala. Se împotrivi acestui sentiment, se forță să-și aducă aminte cum arătase ea în apă, cum îl chemase. Dar știa că Margarete nu-i va împărtăși gândurile ei de acum.

Poteca se despărți de malul râului și trecură din nou prin pădure. Frunze strivite indicau locurile pe unde umblase ea după ciuperci. Acum Lucius își regreta tăcerea din clipele petrecute la soare. Doar câteva minute mai erau până

când vor ajunge la drumul principal, unde se puteau întâlni cu alți oameni. Cât mai avea o șansă să spună ce voia…

Întotdeauna privise cu un soi de neîncredere amuzată maniera în care personajele din opere și din romane dădeau atât de multă importanță vorbelor pe care voia el să le spună acum. În germană ar fi fost trei cuvinte, două în poloneză și unul singur în maghiară (deși în maghiară orice părea să poată fi exprimat printr-un singur cuvânt). Întotdeauna i se păruse puțin cam exagerat, un pic cam sentimental, cam siropos – o neputință a imaginației poeților, care puneau aceeași expresie în gura cavalerilor aflați pe moarte, în gura soldaților întorși din război, a fecioarelor înlăcrimate. De parcă pentru credincioși nu ar fi existat decât o unică rugăciune…

Însă acum înțelegea. Trei cuvinte, două, poate chiar unul dacă era prea timid, căci uneori îndrăgostiții timizi își declarau sentimentele în alte limbi. O vrajă. Și, la fel ca într-o vrajă, ei doi se vor transforma…

Voise să-i mărturisească în noaptea când i-a scăzut febra.

Și în ziua în care s-a întors Horst.

Și când a urmărit-o cum îl îngrijea pe József Horváth după *Anbinden.*

Și în după-amiaza în care au urcat până la ruinele foișorului, când a îndrăznit s-o întrebe ce va face după război. Ajunseră la drum. Dincolo de copaci se vedeau primele case din sat. Rotocoale de abur se înălțau dinspre acoperișurile din paie ale colibelor și din cel dinspre lemn întunecat al bisericii. Niște veverițe se ciondăneau pe ramura unui copac din apropiere. Parcă și ea încetinise pasul acum.

– Margarete.

Te iubesc. Atâta tot. Cât de ușor ar fi.

Ea se opri. Nici nu se întorsese complet cu fața la el, când Lucius se pomeni vorbind. Dar atât de oficial, atât de poticnit, cu atât de multă nesiguranță…

– Margarete… aș… aș vrea să te întreb dacă vrei să te căsătorești cu mine. Evident, nu acum. Te asigur că nu trebuie să se schimbe nimic. Dar, dacă vrei, după război…

Începu să-și frângă mâinile.

– Margarete… te… te… înțelegi că eu…

Și se opri brusc, pentru că ea începuse să plângă. Instinctiv, întinse mâna și i-o puse pe obraz. Ea i-o sărută: mai întâi degetele, apoi palma.

– Of, Lucius!

Doar atât.

Și se întoarse repede și o luă la fugă pe drumul care ducea spre sat și spre biserică.

11.

Pentru că avea pantalonii uzi de rouă și manșetele murdare de noroi, atunci când ajunse la spital, Lucius se duse direct în camera lui ca să se schimbe, nutrind speranța deșeartă că ea îl aștepta acolo, că o va mai vedea o dată înainte de a se alătura celorlalți. Însă nu, evident că ea nu era acolo. Trebuia să ducă ciupercile la bucătărie, trebuia să-și schimbe hainele. Plus că era exclus să-l viziteze cu toți acei soldați în curte.

Era cu desăvârșire singur, așa că încercă să-și adune gândurile. Nu prea înțelegea ce anume se întâmplase mai devreme. După felul în care îi luase mâna și i-o sărutase, după felul în care îi rostise numele, după lacrimile ei – care lui i se păruseră a fi lacrimi de fericire –, ar fi fost normal să creadă că răspunsul ei fusese afirmativ. Însă nici nu plecase bine de lângă el, că iar îl copleșiră îndoielile. Parcă privirea ei ascundea o anume tristețe. Plus că în niciun caz nu se așteptase ca ea să o ia la fugă, tocmai ea, care reacționa atât de impetuos în orice împrejurare. Nu-și dădea seama dacă greșise nespunându-i că era îndrăgostit de ea. Nu-și dădea seama dacă mersese prea departe sau dacă ar fi trebuit să mărturisească mai multe.

Singur, în intimitatea camerei sale, își atinse vânătaia de pe umăr, care încă mai purta urma dinților ei. Și gestul acesta i se părea acum plin de înțelesuri contradictorii – pe de-o parte, voise să-și exprime dorința; pe de alta, voise să-l avertizeze. Însă nu putea să aibă nici cea mai mică urmă de îndoială cu privire la momentul acela scăldat în soare, când ea se agățase de el în apă. Și nici cu privire la felul în care îi rostise numele.

Îmbrăcat în haine uscate și curate, ieși în curte. Oamenii se adunau deja la cină, iar din bucătărie venea mirosul îmbietor al cartofilor copți. Intră în biserică.

Acolo îl găsi doar pe Zmudowski.

– V-ați întors.

Infirmierul ducea un maldăr de așternuturi la spălătorie.

– Ne cam îngrijoraserăm.

– Margarete unde e? întrebă Lucius cu toată dezinvoltura de care era în stare acum.

Zmudowski își mângâie barba.

– Nu era cu dumneavoastră? Eu așa am crezut.

– Ba da.

Și se întrerupse brusc, simțind cum i se strânge inima. Să se fi întâmplat ceva pe drumul ăla scurt dintre pădure și sat? Puțin probabil; printre copaci pândea pericolul, drumul era sigur.

– *A fost* cu mine. Dar merge foarte repede și a ajuns în sat înaintea mea…

Răspunsul păru să-l mulțumească pe infirmier.

– Înseamnă că o fi în altar sau poate se spală. M-am temut că a plecat singură.

Însă Margarete nu apăru nici la vizita de seară. Lucius se duse și bătu în ușa de la sacristie. Nu-i răspunse nimeni, așa că se hotărî să intre. Margarete nu era acolo și nu se vedea niciun semn că s-ar fi întors, nici sacul cu ciuperci, nici hainele pătate cu noroi.

Îl căută pe Zmudowski.

– N-ați găsit-o?

Lucius clătină din cap. Se aflau în curte, sub razele oblice ale apusului. Ar fi vrut să-i spună infirmierului ce se întâmplase. Să-i spună că, poate, ea dorea să fie singură, ca să se gândească mai bine la cererea lui. Sau că, poate, încă nu se simțea în stare să dea ochii cu el.

– Cred că trebuie s-o căutăm, zise Zmudowski.

Lucius dădu din cap și privi în zare spre dealuri, spre trecătoare, spre drumul unde o văzuse ultima dată. Apoi ridică iarăși ochii – la potecile îndepărtate, care duceau în munți, spre alte sate, poate chiar spre casa ei. Acest ultim gând îi veni pe neașteptate. Nu, își spuse. Nu ar fi plecat. Nu l-ar fi părăsit. Nu și-ar fi abandonat pacienții. Nu i-ar fi lăsat singuri.

Au pornit în căutarea ei atunci când soarele abia ajunsese pe creasta munților,

pictând norii burtoși în nuanțe de roz și violet – un cer care prevestea ceva, își zise el. Fie liniște, fie furtună. Margarete ar ști; păcat că el nu fusese mai atent la semnele astea.

Deasupra tuturor, pe un petic de cer senin, se vedea Marte. Un stol de ciori se învârteau în dreptul lui, croncănind amarnic, de parcă ar fi fost furioase pe ceva ce el nu putea să vadă.

Erau patru. Zmudowski urma să coboare valea spre apele Bistriței. Schwarz, geolog în viața civilă, care ajunsese la ei cu două luni în urmă cu o fractură de șold și buzunarele pline de amoniți din mezozoic, se oferise să meargă în amonte. Krajniak, care lăsase pâine să se coacă în seama unui ajutor, urma să o caute pe Margarete prin sat.

– Și Pan Doctor unde vrea să se ducă? îl întrebă Zmudowski.

Lucius își aminti de ruinele foișorului.

*Veneam câteodată aici ca să obțin r*ăspunsuri *la întrebările care mă frământă.*

– Mă duc înspre trecătoare. E acolo un loc care îi plăcea.

Ceilalți nu ziseră nimic, chiar dacă sesizaseră o oarecare intimitate în vorbele lui. Se vor duce să bată clopotele bisericii dacă ea se va întoarce, ca să-i cheme înapoi pe cei care încă o mai căutau. Lucius se întoarse în spital și își strânse repede lucrurile trebuincioase într-o raniță: apă, pâine, o pătură, în caz că ei i-ar fi fost frig. Hârtii în buzunare, așa cum avea mereu. Un felinar și chibrituri. Un pistol din rezerva de arme care aparținuseră pacienților decedați.

Merse în tăcere alături de Schwarz până în locul unde valea devenea mai prăpăstioasă și se bifurca. Acolo se despărțiseră. Lucius șovăi în fața potecii abrupte. Instinctul îi spusese că Margarete se dusese la ruine. Acum, că se lăsa noaptea și el era singur acolo, începu să aibă îndoieli.

Chiar atunci văzu o siluetă în față. I se acceleră pulsul, dar numai o clipă. Pentru că nu era o singură siluetă, ci două. Curând, se pomeni față în față cu două femei cu basmale din bumbac. Care trăgeau o vacă după ele. Le opri.

– *D… dobrîi vecer,* bălmăji el în ruteană.

Adică *Bună seara.*

Se pare că pronunțase corect. Apoi continuă în poloneză: nu ați văzut cumva o femeie singură pe drumul acesta?

Cele două nu pricepură. Una dintre ele avea o pușcă veche de vânătoare atârnată pe umăr. Cealaltă, o femeie cu o gușă incredibil de mare, avea în mână un băț lung, cu niște colți de fiară la capăt. Amândouă bine înarmate, așa cum cereau timpurile. Iar Margarete era singură.

Repetă întrebarea, de data aceasta încercând să descrie cu mâinile straiele de călugăriță, lipindu-și apoi palmele ca și cum s-ar fi rugat.

Cele două femei izbucniră în râs și se uitară una la alta.

– *Da, da.*

(În poloneză: *Tak, tak.)*

– Unde?

Și iar se uitară una la alta, apoi se uitară la el, apoi ridicară din umeri. Lucius arătă în lungul drumului. Cele două dădură din cap și zâmbiră.

– *Da.*

Tot în poloneză. Una dintre ele își lipi palmele și râse, dezvelindu-și gingiile.

Da. Deci poate că nu se înșelase.

Dobrîi vecer!

Iuți pașii. Cărarea urca, mergea drept, urca din nou. Apusese deja soarele, dar bine măcar că norii erau departe, iar ultimele raze de lumină scăldau piscurile. O adieră caldă de vânt trecu printre copaci. Începu să meargă și mai repede, cu pași și mai mari, gândindu-se la ce va spune dacă o va găsi pe Margarete. Oare o să se supere pe el? Sau îi va fi recunoscătoare că venise după ea? Fără îndoială că îi va înțelege îngrijorarea: noaptea, pericolele care o pândeau. Nu voia să-i tulbure solitudinea, așa îi va spune; voia doar să știe că era în siguranță. Adevărat, dăduse dovadă de nesăbuință mai devreme, când îi pusese întrebări la care ea nu putea răspunde. S-ar împăca cu orice dorință a ei. I-ar putea fi soț sau doar un companion cu care să se plimbe la adăpostul ierburilor înalte, departe de război și de boli. Sau, dacă voia, o puteau lua de la început: doctor și infirmieră.

După aproape o oră ajunse pe creastă. Se făcuse deja noapte. Luna semăna cu un ban de argint. Se auzea bubuitul slab, dar foarte cunoscut, al artileriei. Dar de departe, de atât de departe că, atunci când se înteți vântul, Lucius nu mai auzi decât foșnetul frunzelor.

Nu era nimeni la ruine. O strigă. Un animal fugi speriat pe zidul scund și

dispăru în umbrele foișorului. O strigă din nou, în timp ce, la lumina felinarului, înainta prudent printre pietre și pini piperniciți. Tot niciun răspuns.

Se opri lângă fosta scară, neștiind încotro să se îndrepte. Îi ardeau obrajii, îi tremurau puțin mâinile; își spuse că trebuie să-și păstreze calmul. Se gândi la sătencele întâlnite, la bătrâna care-și lipise palmele ca la rugăciune. Dar oare înțelesese ea ce o întrebase? Înțelesese cu adevărat? Sau doar imita gesturile străinului al cărui grai nu-l cunoștea?

Și iar îl cuprinse neliniștea. Poate Margarete se întorsese deja. Dar atunci ar fi auzit clopotele. Sau venise mai întâi la ruine, așa cum se gândise el, dar apoi plecase pe un alt drum?

De la foișor se făceau două cărări. Una cobora spre valea de alături, cealaltă urca de-a lungul crestei. Nu ar fi avut de ce să o apuce pe niciuna dintre ele. Dincolo de creastă era un teren pietros, cu multe iezere. Un teritoriu sinistru. Mulți soldați se pierduseră acolo. Acolo fusese găsit Horváth.

Horváth. Se forță să izgonească amintirea aceasta: trupul chircit în roabă, țăranul cu cojoc și căciulă.

Norii veneau dinspre câmpie și începu să plouă cu intermitențe. Mai cercetă încă o dată ruinele și vru să pornească înapoi. Chiar atunci îi atrase atenția o pâlpâire cenușie din valea învecinată. Se opri și stinse felinarul. Nu mai văzu nimic: probabil că ochii îi jucaseră o festă. Dar mișcarea se repetă mai jos – o siluetă cu fustă și cu o pătură pe cap, care urca încet spre creasta din partea opusă.

O strigă pe nume, însă acum vântul bătea deja prea tare și ea nu-l putea auzi. Așa că Lucius porni printre ruine, mai întâi pe o potecă îngustă, care cobora, apoi pe o cărare mai lată, care traversa valea și ajungea la versantul opus. Încerca să se grăbească; Margarete era la doar câteva minute de el, însă ar fi pierdut-o iar dacă trecea dincolo de creastă.

O mai strigă o dată. Silueta se opri o clipă, după care începu să urce și mai repede prin iarba înaltă. O strigă încă o dată. Păru să-l fi auzit, pentru că se întoarse, privi spre el, după care iuți și mai mult pasul. Acum Lucius nu mai pricepea nimic. Sigur, înțelegea de ce ar fi dorit să fie singură câtăva vreme. Însă

era nebunie curată să fugă în pustietăți la ora asta din noapte. Poate *delira*, își zise el. Poate făcuse iar febră.

Și începu să alerge. Felinarul nu-i mai era de niciun folos, pentru că era greu, se legăna tare, lumina lui reflecta doar ceața și nu putea să vadă nimic. Îl lăsă pe potecă, spunându-și că îl va lua de acolo la întoarcere. Porni poticnindu-se mai departe. Nu o mai văzu atunci când ajunse la versantul din față, dar îi văzu urma pașilor prin iarba udă. Așa că ieși de pe potecă și merse pe urmele ei, până la o pădurice de pe culme. O ceață groasă se ridica din cealaltă parte a dealului și, o clipă, privi zăpăcit în jur, neștiind încotro s-o ia. Dar chiar atunci surprinse cu coada ochiului fluturarea hainelor ei. Porni printre copaci, ajunse într-un luminiș. Acolo se opri. Nu se mai vedea nimic. Porni din nou, de data aceasta mai încet. O strigă iarăși. Ceața era joasă, impenetrabilă. Văzduhul mirosea puternic a pini. Lucius nu vedea nici la douăzeci de pași în față.

O voce.

– *Stij!*

Se întoarse. Ea stătea mai departe, în iarba până la brâu, cu pușca în mâini. Era o fată cam de doisprezece ani, udă de rouă din cap și până în picioare, cu basmaua căzută până aproape de ceafă. Gâfâia rău de tot. De umăr îi atârna un sac greu. Probabil că era dintr-unul din cătunele de pe munte, plecase să caute de mâncare și acum se întorcea acasă.

– *Stij!* strigă ea din nou.

Stai pe loc.

Apoi mai spuse ceva.

Lucius ridică încet mâinile.

– *Nie rușume*, încercă el în ruteană. *Nu înțeleg.* Puținele expresii învățate la spital îi erau complet inutile în momentul acesta. *Unde te doare? Nu te mișca. Respiră.*

Fata nu-i răspunse. O să mă omoare, își zise el. Nu sunt decât un străin care a urmărit-o prin pustietăți în toiul nopții. Ea reîncepu să strige. Pe un ton furios, parcă îl certa. Lucius avu sentimentul că își exprima și alte supărări. Ridică mâinile și mai sus. Pușca zvâcni; el tresări. Fata îi făcu semn să se miște, să plece de acolo. Însă el șovăi, temându-se să se întoarcă cu spatele.

Și iar zvâcni țeava puștii, iar fata se prefăcu că vrea să țintească mai bine. Așa că el se retrase încet, cu spatele, până îl înghiți ceața.

Rămase pe loc multă vreme, până când avu convingerea că fata plecase. Începuse ploaia, iar vântul turbat culca iarba la pământ. Era ud până la piele, așa că scoase pătura din raniță și și-o puse pe umeri. Era timpul să se întoarcă. Ajunsese până la marginea luminișului și voia să treacă printre copaci, când vântul își schimbă direcția. Și atunci, doar câteva clipe, auzi foarte clar dangăt de clopote din depărtare.

Ajunse în pădurice și începu să se învârtească în cerc, căutând poteca pe care venise. Și auzi iar clopotele. Se simți mai însuflețit. Pe mine mă anunță, își zise el. Înseamnă că s-a întors. Ca prin minune, dispărură toate temerile pe care se străduise din răsputeri să le țină la distanță: că Margarete ar fi făcut un nou acces de febră, că ar fi fost atacată de animale sălbatice sau de soldați. Explicația era mult mai simplă, își spuse el, grăbindu-se cât putea de tare. A plecat undeva ca să fie singură și să se gândească la cererea lui în căsătorie. Și acum s-a întors. Cât o să mai râdă atunci când el îi va povesti despre fetița pe care a fugărit-o pe dealul bătut de vânt. Se întrebă care-i va fi răspunsul, ce anume hotărâse. Îndrăzni să și-o imagineze alături de el, întinși amândoi în liniștea ceții.

Acum păduricea, pentru că o pădurice își amintea el, i se părea mult mai adâncă și merse cale lungă până ce ieși într-un alt luminiș. Îi părea rău că nu mai avea felinarul. Nu găsea nicio potecă, așa că se întoarse prin iarbă până la o grămadă de pietre pe care nu-și amintea să le fi văzut înainte. Făcu stânga-mprejur din nou și o luă în jos, continuând să caute cărarea spre creastă. Însă ceața era deasă și drumul nesigur. Înjură. Probabil că ceilalți își făceau deja griji pentru el.

Poate că ea *merit*ă *să-și facă griji. Pentru că ea e de vină. Ce-a apucat-o să fugă pe pustii?*

Vântul supărat înfioră pinii din jur. Lucius își continuă drumul printre ei, împingând la o parte ramurile mai joase. Acum era convins că nu mai trecuse pe aici. Ajunse într-un alt luminiș. Însă diferit de primul.

Se opri. Înțelese că se rătăcise. Se uită la ceas: miezul nopții. Acum îi părea rău că, în timpul drumurilor lor după verdețuri, se gândise atât de mult la ea, încât

nu fusese atent la drum. Însă avea destule cunoștințe de geografie ca să știe că toate văile duceau la câmpie. Pentru mai multă siguranță, se gândi să coboare la șes, de unde îi va fi mai ușor să meargă pe jos sau să găsească o căruță, ori un camion, care să-l ducă până la drumul principal spre Lemnowice.

Așa că porni din nou, acum de-a lungul văii, spre pârâul firav, ale cărui bolboroseli parcă răsunau în inima ceții. Traversă vadul apei și se pomeni în fața unei pante line și lungi. Se simți mai ușurat – curând va ajunge la câmpie. După un timp, cerul începu să se lumineze. Noaptea de vară se apropia de sfârșit. În ciuda îngrijorărilor care nu-i dădeau pace, lumea din jurul său părea desprinsă dintr-un basm, iar văzduhul umed strălucea ca niște tăciuni aprinși.

Traversă o pajiște cu iarbă înaltă până la gât. Din când în când auzea niște foșnete, dar care încetau atunci când se oprea. O a doua cărare se uni cu a lui și drumul se făcu mai larg când intră într-o altă pădure. Apoi, în sfârșit: o cale larg deschisă pe sub mai multe stânci înalte.

Răsuflă ușurat și, pentru că era îngrozitor de istovit, făcu un popas scurt și bău niște apă din bidonul pe care îl avea în raniță. Drumul mărginea o coastă arcuită de deal, deasupra unui șir des de copaci. După direcția în care era soarele, Lucius își dădu seama că poteca aceea cobora ușor către nord. Noroiul era brăzdat de urme adânci. Probabil că nu de mult trecuse un convoi pe acolo; poate va găsi pe cineva care să-l ducă la Lemnowice înainte să ajungă la câmpie.

Nici zece pași nu făcuse când auzi trosnete puternice în tufele din spate. Se întoarse. Era încă devreme, iar lumina era cam slabă, așa că nu înțelese în primele momente ce anume vedea, parcă era un fel de tanc acoperit cu material de camuflaj, numai că tancul ăsta hârâia și mârâia printre frunze…

Un urs.

Animalul nu se opri. Se năpusti pe lângă Lucius, de parcă nici nu-l observase. Dispăru în alte tufe. Și imediat se auziră alte foșnete. Dintre copaci țâșniră doi cerbi, cu frunze agățate de coarne. Apoi, în fața lui, pe potecă, alți cerbi cu păr roșcat. Li se vedeau aburii respirației agitate. Un zumzet tot mai puternic. Un iepure negru traversă în goana mare poteca. O zburătăceală de păsărele speriate.

Lucius rămase pe loc. Era nedumerit, nu pricepea ce se întâmplă. Și atunci își aduse aminte de o poveste auzită în copilărie. Cel mai probabil tatăl lui i-o

spusese, însă nu mai știa când anume.

Un cavaler bătrân și un cavaler tânăr mergeau printr-o pădure întunecată, când le-a ieșit în cale un lup, urmat imediat de un iepure. Cavalerul cel tânăr a început să râdă. Ha! S-o fi întors lumea pe dos? s-a mirat el. Acum vânătorii sunt urmăriți de vânatul lor?

Cavalerul cel bătrân nu i-a răspuns și și-a scos încet sabia din teacă.

Ia te uită! a continuat cavalerul tânăr. Nu ți se pare straniu? Un ditamai lupul fuge de un iepuraș! Ce o să urmeze? Un șoricel! O broască râioasă!

Cavalerul cel bătrân și-a coborât viziera. Nu de iepure fuge lupul, a spus el.

Din depărtare s-a auzit un huruit.

Cavalerii s-au întors.

Se întoarse și Lucius acum.

Rocile se dezintegrară în fața lui. Copacii se înclinară spre el și pietrele zburară prin aer. O lumină puternică inundă lumea.

12.

Se trezi înconjurat de tropot de copite și strigăte.

Stătea întins în tufe, mai jos de drumul pe care mersese. Nările îi erau pline cu miros de pământ și praf de pușcă. Deasupra lui se vedeau stâncile, cerul. Clipi des, deranjat de lumina puternică. Își mișcă degetele, mâinile, apoi ridică încet capul. Își dădu brusc seama că poate oricând urma o altă lovitură și se ridică repede în picioare.

Se uită la drumul din spate. Pe el apăruse o coloană de călăreți cu săbii și pene la coifuri. *Husari,* își spuse el. Maghiari. Se simți ușurat: *aliații noștri.* Se aflau cam la treizeci de metri depărtare, deci destul de aproape ca să le poată distinge șnururile aurii de pe tunici, când al doilea obuz șuieră pe deasupra copacilor și lovi drumul.

Își lăsă iute capul în jos. O ploaie de noroi se abătu asupra lui. Auzi alte bubuieli. Caii nechezau înspăimântați. Se ridică și văzu o groapă mare în locul drumului unde, cu doar câteva secunde înainte, se aflaseră primii armăsari. Acum aceștia se buluceau în dezordine în spatele ei, în vreme ce husarii îi îndemnau să coboare în ea și să urce pe partea cealaltă. Alergă spre ei, sperând să se facă observat. Însă din adâncurile pădurii, din josul coastei, se auzi iar huruitul acela, însă mult mai puternic. Mai venea cineva. Se opri și se uită înspre copaci. Și văzu.

Scânteieri de săbii, căciuli înalte din blană, tunici cenușii. Acum se auzeau și strigătele. Înțelese imediat cine erau – monștrii din coșmarurile tuturor copiilor polonezi, din toate poveștile pe care le auzise încă din pruncie…

În apropiere de el, un cal se chinuia să iasă din groapa făcută de obuz, trăgându-și după el călărețul mort, rămas cu un picior agățat în scara de la șa. Lucius se repezi la el, puse mâna pe hățuri și îl ajută să urce mai repede. Când

ajunseră pe drum, se cățără pe el. Husarii începuseră să tragă cu pistoalele înspre copaci. Se gândi să ia arma mortului, însă a fost prea târziu. Calul se repezi înainte, dar se împiedică de trupul mortului, care i se încurcase printre picioare. Ca să nu cadă, Lucius se apucă bine de coama lui. Apoi piciorul mortului scăpă din scăriță și calul lui se alătură celorlalți, chiar atunci când valuri-valuri, cazacii ieșiră din bezna pădurii și, cu urlete asurzitoare, se năpustiră asupra lor.

Se năpustiră și husarii. Lucius se agăță de cal cât de strâns putea. Nu avea nici cea mai mică idee încotro mergeau. Pe flanc, cazacii păreau a fi în avantaj. Cele două trupe se contopiseră într-un fluviu vijelios, cu apele colorate în albastru și cenușiu. Văzduhul vuia de zăngănit de săbii și de focuri de arme. Urmă repede un alt atac al artileriei rusești. Obuzul lovi aproape de culmea dealului, împroșcându-i pe toți cu pietriș. Altă trepidație, alt obuz, însă din direcție opusă, direct în ofensiva cazacă. Și altă ploaie de pietre. O luară la dreapta, apoi iar la stânga, în jurul unei stânci. Lucius auzi un țipăt din spate, întoarse capul și văzu doi cazaci apropiindu-se de ei. Privi o fracțiune de secundă drept în ochii negri și hotărâți ai unuia dintre ei, când izbucni o rafală de mitralieră de pe drumul din față. Cazacul din față se răsuci într-o parte, iar calul lui se ciocni de celălalt și se rostogoliră amândoi în tufișuri.

O răscruce. Artileria austriacă. Obuzierele. O mitralieră care arunca fulgere prin pădure. Cazacii începură să se retragă spre stânga, galopând în zigzag printre șanțuri și îndreptându-se către poiană. O clipă, Lucius se simți ușurat, crezând că se terminase totul și este în siguranță. Însă husarii începuseră deja să-și strângă rândurile. Caii lor nechezau și se ridicau pe picioarele dindărăt. Alte strigăte și porniră din nou, ca să-i înfrunte pe cazaci.

Calul lui își urmă din instinct frații. Lucius trase de hățuri, încercă să îl oprească. Zadarnic însă. Bidiviul galopa grăbit după ceilalți. De jur împrejur se auzea scrâșnet de săbii trase din teci, țăcănit de scări, plesnet de cravașe. Caii spumegau și aveau ochii aproape ieșiți din orbite. Parcă era o scenă din războaiele purtate de tatăl său.

Dumnezeule, își zise el, cât de mândru ar fi maiorul de mine: *Fiul meu a murit luptând alături de husari împotriva hoardelor de sălbatici.*

Sări de pe șa, căzu la pământ și își acoperi capul cu mâinile. Ceilalți cai galopau

asurzitor pe lângă el, făcând să zboare bulgări de țărână în toate părțile. Se ridică pe picioare nesigure, continuând să se ferească de copitele zburătoare. Gloanțele răscoleau solul. O luă la fugă, dorind să se îndepărteze de cai. Din spate se auzea zgomotul bătăliei, un zgomot cum nu mai auzise niciodată. Însă nu întoarse capul. Nu se gândea decât la cum să se pună mai repede la adăpost. Traversă luminișul și urcă panta până când ajunse lângă un ofițer care zbiera ordine. Chiar în clipa aceea, un glonț intră în gâtul ofițerului, doborându-l.

– Jos! strigă cineva, de undeva.

Șocat, cu ochii cât cepele, Lucius se trânti la pământ. La doar câțiva pași de el, ofițerul se apucase cu mâinile de gât. Icnea de durere și sângele îi țâșnea printre degete. Din instinct, Lucius se târî până la el și îl apăsă pe carotidă. I se umplură mâinile de sânge. În jur, ploaie torențială cu ace de pin. Ceva fierbinte pe umăr – ca o înțepătură de albină. Încercă să se facă una cu pământul. Mâinile și le ținea tot întinse, pe gâtul ofițerului, care mai zvâcni o dată, i se ridică o bucată din scalp, ca un drapel, și căscă ochii mirat. Altă explozie zgudui pământul. Lui Lucius i se umplu gura de țărână și se rostogoli într-o parte, tușind. Se ridică. O luă iar la fugă. Mai departe și mai repede și cu capul în piept, până ajunse la o dumbravă și se aruncă în spatele unui copac.

Găfâia rău de tot. Iar în fața ochilor vedea tot chipul mirat al ofițerului de mai devreme. Se șterse la ochi, încercând să alunge imaginea aceasta. Își privi mâna: era plină de sânge.

Un soldat făcea semne disperate în fața lui. Nu știa dacă semnele acelea îi erau lui adresate, dar merse după el, peste un zid uriaș de pământ. Nici nu ajunse bine în vârf, că de sub picioarele lui izbucniră focuri de armă și se rostogoli în cealalăt parte. Se pomeni înconjurat de artileriști care trăgeau cu mitralierele prin niște găuri făcute în dâmbul de pământ. Însă nici acum nu se opri. Părea imposibil, dar deja ajunsese la câteva sute de metri depărtare de ofițerul cu gâtul rănit.

Acum, în fața lui se întindea o tabără militară. Soldați cu brațele pline cu lăzi de muniție alergau la cuiburile de mitralieră, în vreme ce alții, care țineau în mâini găleți, cazmale și alte unelte pentru săparea tranșeelor, se răspândeau prin pădure. Pe lângă el trecu un pluton de cavalerie, cu steaguri fâlfâind în vârfurile

sulițelor. Lucius făcu ochii mari. Nu mai înțelegea nimic. De unde apăruseră toate astea? Frontul ar fi trebuit să fie departe, la șes. Soldații se holbau îngroziți la el. Își dădu seama că are hainele și mâinile acoperite cu noroi și sânge. Un medic vru să se apropie, însă el îi făcu semn că nu are nimic. Și de jur împrejurul lui: camioane cu muniție din care se descărcau obuze. Grajduri amenajate ad-hoc. Corturi de prim ajutor. O bucătărie de campanie. În sfârșit era în siguranță.

Abia acum se opri să-și tragă răsuflarea, îndoit de mijloc, cu mâinile sprijinite pe genunchi.

Deci așa arăta războiul, își spuse. În cei doi ani petrecuți în Lemnowice crezuse că ajunsese să îl cunoască, însă nu-i văzuse decât rănile, cicatricele, efectele. Niciodată nu-l văzuse așa cum arăta el în realitate. Își îndreptă brusc spatele. Lemnowice. Trebuia să se întoarcă la Lemnowice, să se întoarcă la Margarete, înainte să-l ajungă bătălia din urmă.

Centrul de comunicații fusese instalat într-o fermă, din tavanul căreia atârnau zeci de cabluri. În spatele șirului de aparate se plimba nervos un bărbat cu cizme de călărie. Purta pelerină și chipiu din blană, ornat cu o pană lungă și un craniu din argint. Era căpitan. Îl măsură scurt din privire pe Lucius, cu o expresie nu atât șocată, cât enervată că cineva atât de murdar și plin de noroi avusese tupeul să intre acolo.

Lucius îl salută milităreşte:

– Locotenent Doctor Krzelewski, domnule! Regimentul 14, cu baza la spitalul de campanie din Lemnowice.

Căpitanul se uită la uniforma lui de doctor, la petele mari de sânge și noroi de pe ea.

– De unde?

Până și craniul de pe chipiul lui îl privea iritat pe Lucius.

– Lemnowice, domnule căpitan.

– N-am auzit niciodată de locul ăsta.

– Acolo este un spital de campanie, domnule căpitan. La sud de Nadvorna.

– Pentru numele Lui Dumnezeu, locotenente! exclamă bărbatul. Cum ai ajuns până *aici?*

Lucius se gândi la drumul făcut pe munte, apoi se gândi la Margarete și la apa

râului, apoi la Horváth, la toate operațiile făcute în timpul iernii, la biserică, la husarul care l-a condus acolo prin zăpezi. Apoi se gândi la Bocicău, Debrețin, Budapesta, Viena. *Hei, cât de mult vrei să te întorci în trecut?*

– Scuzați-mă, domnule. Unde anume am ajuns?

– Unde? Într-un morman împuțit de bălegar rutean, de care și unui lepros i-ar fi jenă, dar pe care Viena consideră că trebuie să-l apărăm.

Nu acesta era răspunsul așteptat de Lucius. Însă căpitanul nu-i permise să repete întrebarea. Se întoarse către o ordonanță, care apăruse din senin alături de el.

– Condu-l pe doctor la postul de comandă. Îmi imaginez că avem nevoie de oameni cu pregătirea dumnealui.

Porniră la drum. Ceața se retrăgea spre câmpie, dezvăluind un decor cu ferme și văi înguste, cu petice de pământ verzi, galbene și cenușii. În zare se vedeau niște patrulatere mici și negre, ca niște pături puse la uscat. La o privire mai atentă, Lucius își dădu seama că erau companii rusești în marș. I se părea imposibil să-i vadă pe ruși la orizont. Toată scena părea desprinsă dintr-un tablou al tatălui său: regimentele, mici ca niște timbre, înaintând pe câmpurile pe care țăranii își vedeau netulburați de muncile agricole. Numai că țăranii de aici nu păreau la fel de indiferenți ca în pictură. Drumurile erau ticsite de oameni, unii în grupuri, alții singuri, dar toți fugind din calea invadatorilor. Își aruncaseră puținul avut într-o boccea, își luaseră copiii și găinile și plecaseră. O femeie își alăpta din mers copilul; în jurul gurii lui lacome bâzâiau câteva muște albastre.

Înspre est se vedeau fuioare de fum ridicându-se pe cer. Răspândind un parfum dulce, de iarbă proaspăt cosită, recoltele timpurii erau stivuite la margini de drum. Așezat pe jos, un soldat se lupta cu moletierele care i se desfăcuseră.

Lucius se uită peste umăr. În spate erau munții, îmbrăcați în haina pădurilor verzi. Cât de liniștiți păreau. Pe undeva pe acolo era Lemnowice, își spuse el. Și Margarete. Aproape o jumătate de zi trecuse de când auzise dangătul clopotelor.

Ieșiră de pe drum ca să facă loc unui regiment de infanteriști, cu uniformele decolorate. Mai departe se vedea un orășel răpănos, o gară. În jurul lor se înălțau mai multe turnuri ciudate, al căror scop Lucius nu-l pricepea – erau ca niște

piramide subțiri, cu vârfurile pătrate. Probabil că așa fuseseră desenați ciungii în Antichitate.

– Sonde de petrol, spuse însoțitorul lui, surprinzându-i privirea mirată. Orașul se cheamă Sloboda Rungurskaia. Calea ferată duce la Kolomea.

Erau aici deja de două săptămâni, îi spuse soldatul. El făcea parte din Divizia 24 de Infanterie Austriacă, sub comanda lui von Korda. Mai bine spus, făcea parte din ce mai rămăsese din divizia aceea. Întreaga armată era decimată; oamenii erau epuizați. Din primele zile ale lunii, când începuse ofensiva rușilor, ei fuseseră forțați să se retragă pe celălalt mal al Prutului. În nord situația era încă și mai rea. Orașul Lutsk căzuse în urmă cu o săptămână. Iar despre Cernăuți, aflat mai spre sud, se știa că se află sub asediu, deși se zvonea că ar fi căzut și el în mâinile inamicului. Acum se apărau la poalele dealurilor, ca nu cumva să piardă și zăcămintele de petrol sau ca nu cumva rușii să-și ia înapoi trecătorile pierdute în primele luni de război.

Lucius se opri. Știa foarte bine că, dacă ajungea la postul de comandă, urma să fie imediat repartizat în altă parte.

– Trebuie să mă întorc la spitalul meu, caporale! Cum să fac?

– La spitalul dumneavoastră, domnule locotenent doctor? Dar domnul căpitan a spus…

– Am auzit și eu ordinele domnului căpitan. Însă trebuie să mă întorc la spitalul meu. Nu mai există niciun alt doctor în Lemnowice. Cum pot să ajung acolo?

– Dar domnul căpitan…

Acum Lucius îl privi drept în ochi. Și parcă văzu acolo imaginea căpitanului, cu craniul și oasele încrucișate de pe chipiu.

– Ascultă-mă bine, caporale! Dacă mă duci la postul de comandă, am să le spun celor de acolo că ai încercat să mă mituiești ca să-ți dau scutire medicală de la serviciul militar.

Sărmanul om se făcu roșu ca racul la față.

– Dar… dar… eu n-am zis nimic!

– Ba ai zis. Ai zis că ai ajuns la limita puterilor. Că ai face orice ca să te întorci acasă.

Ordonanța își mușcă buzele și căzu pe gânduri.

– Domnul căpitan nu trebuie să știe, continuă Lucius, încercând să pară cât mai sigur de sine. Și cred că are preocupări mai importante decât soarta mea.

– Ziceați că-i pe lângă Nadvorna? spuse caporalul în cele din urmă. În cazul ăsta, eu aș merge până la Kolomea, de unde aș lua trenul spre Nadvorna.

– Ar dura prea mult. Cum sunt drumurile?

– Ce vreți să spuneți? Că ați prefera să mergeți pe jos până acolo? Numai un nebun ar face-o. Ați văzut linia noastră de apărare. Până mâine, cavaleria rusească va colcăi pe drumurile astea.

Lucius aruncă o privire neliniștită spre taberele armatei de dincolo de vale, apoi spre orășelul de mai jos. O altă coloană lungă de soldați urca drumul acela. Închise ochii, încercând să-și amintească harta. La nord-est era Kolomea, la vest era Nadvorna. Lemnowice era la sud, de-a lungul văii. Prin urmare: în loc de o singură latură a pătratului, va trebui să parcurgă trei. Pe jos.

Bubuit de artilerie din depărtare.

– Mulțumesc, caporale! spuse el.

Însă bărbatul era acum atent la ce se auzea dinspre câmpurile de luptă adică detunăturile mortierelor și dârele de fum.

În gara mică era un haos generalizat. Oamenii fugeau care încotro. Soldații descărcau din trenuri lăzi cu obuze, le încărcau în camioane și în căruțe trase de cai. Peronul era plin cu mormane de saci cu alimente, cutii cu muniție, butoaie cu praf de pușcă – acestea lăsate periculos de aproape de șine. Grupuri numeroase de soldați coborau grăbiți dintr-un tren. Muște pretutindeni, peste alimente, peste balega cailor. Lucius se îmbrânci până ajunse la șeful de gară, căruia i se prezentă cât de oficial era el în stare. Observă că bărbatul se uita speriat la chipul și hainele lui pătate de sânge.

– Nu-i al meu, spuse el, de parcă vorbele astea puține ar fi clarificat situația.

Apoi se grăbi să-și spună povestea, insistând asupra faptului că trebuia să ajungă fără întârziere la Kolomea.

Șeful de gară avea o problemă cu mușchii și nu era prea atent. Din întâmplare, chiar prinse una. Mirat la culme, privi în jur după ceva cu care să-și șteargă mizeria vineție de pe palmă. Gheata i se păru cea mai indicată. Apoi ridică ochii.

– Ce ziceați?

Lucius își repetă povestea. Postul, spitalul, Kolomea. Care-i primul tren într-acolo.

Omul făcu un semn din cap către o locomotivă care deja scotea aburi.

– Ăla.

– De unde îmi cumpăr bilet?

– Bilet? Vă arde de glumă? se miră caporalul.

Ridică mâna în aer și râse.

– De-acolo. Clasa întâi.

O mulțime de evacuați, majoritatea țărani, se îmbulzeau și se îmbrânceau la scara trenului. Lucius se apucă de marginea ușii, apoi de scară și reuși să se urce pe acoperiș chiar atunci când trenul se puse în mișcare. Vagonul era ticsit. Trenul gemea sub greutatea oamenilor și, o clipă, chiar îi dădu senzația că se va răsturna. Însă ieși foarte încet din gara cea mică și traversă orașul. Alături de el, pe acoperiș, refugiații se agățau unii de alții ca să nu cadă. Doi băieței se holbau la obrajii lui mânjiți de sânge. Își spuse că nu vor uita niciodată această imagine și că va fi una dintre cele mai importante amintiri ale lor din vremea războiului.

Cei doi își țineau strâns bocceluțele la piept. Lucius își dădu seama că își pierduse rania pe undeva, dar nu mai ținea minte dacă o pusese el jos sau dacă suflul exploziei i-o zburase de pe umăr. Speriat, își pipăi buzunarele și răsuflă ușurat când găsi portofelul și actele. Își aminti brusc ce îl sfătuise Margarete mai demult: *Vezi să ai tot timpul actele la tine, austriecii au prostul obicei de a-și imagina că numai spionii nu au acte.*

Trecură pe lângă alte ferme, intrară din nou în câmp deschis. Soarele era fierbinte; ceilalți oameni își puseseră hainele pe cap ca să se adăpostească de razele lui. Lucius își puse mâna pavăză la ochi. Vedea până departe, până la un râu lat, dincolo de care mergeau în marș armatele rusești. Dacă s-ar fi uitat mai bine, precis că ar fi văzut călărețiii minusculi, galopând peste câmpii. Doar infanteriștii singuri formau trei sau patru divizii. Însă atât de departe erau, că avea impresia că i-ar putea strânge pe toți în palmă.

Se uită în urmă și văzu munții, care acum se retrăgeau în spatele perdelei de fum. I se părea aproape imposibil că, doar cu o zi în urmă, pornise cu Margarete

spre râu. Și acum? Oare când va afla ea despre tot ce se întâmplase? Veștile ajungeau cu greu în partea de sus a văii, dar, dacă vântul bătea din direcția potrivită, cei de la spital probabil că auziseră exploziile… Cum își mai dorea să o anunțe că trăiește, că se întoarce! Își aminti iarăși harta. Dacă avea noroc, dacă din Kolomea mai mergeau trenurile, poate va ajunge la Nadvorna până la apus. De acolo mai avea de mers doar treizeci de kilometri pe vale. Și poate că îl va duce cineva, că doar erau atâtea trupe acolo. Dacă nu, va merge pe jos. Toată noaptea.

Ajunseră în Kolomea pe la amiază. Lucius avea fața arsă de soare și picioarele amorțite.

În gară se interesă de următorul tren spre Nadvorna.

Impiegatul era un bărbat mărunțel și foarte transpirat, cu nasul turtit și spart și cu doi dinți lipsă pe maxilarul inferior. Nu mai mergea niciun tren spre Nadvorna, îi spuse el. Toate vagoanele fuseseră trimise la Sloboda Rungurskaia, unde se aflau trupele. Dacă trebuia să ajungă la Nadvorna, va trebui să ia un tren spre Stanislau și de acolo altul, către sud.

– Stanislau?

Lucius simți că i se înmoaie genunchii. Stanislau se afla la șaptezeci de kilometri mai spre nord. Avea sentimentul că înoată împotriva curentului, care îl ducea tot mai departe de locul unde voia să ajungă.

– Nu există chiar niciun tren până acolo? întrebă el. Sunt doctor, mă așteaptă pacienții.

– Și kaiser să fii, că tot n-am de unde să-ți fac rost de un tren.

Își găsi o cămăruță chiar lângă gară, la o pensiune plină de purici și de oameni care tot veneau și plecau. Rămas singur, se privi în oglinda crăpată și tulbure de deasupra lavoarului. La început nici nu se recunoscu: fața îi era murdară și plină de zgârieturi, iar în ureche și în păr avea cruste de sânge uscat. Umărul cămășii era găurit în locul unde îl zgâriase glonțul. *Sigur că da, tată, m-au împușcat cazacii,* comentă el în minte, cu tot umorul care îi mai rămăsese. Deasupra zgârieturii se vedea semnul lăsat de dinții lui Margarete. Puse mâna acolo. Cele două cicatrice ale mele, își spuse.

Închise ochii. Până și pielea lui păstra amintirea ei. Își imagină cum l-ar

mângâia când i-ar povesti tot ce i se întâmplase. *M-au împușcat cazacii.* Și ea ar fi mândră de el, la fel ca tatăl lui.

Lângă lighean era un săpun uscat și crăpat. Își spălă fața și părul. Își curăță cămașa cât de bine putu, până când petele de sânge căpătară o nuanță palidă, greu de identificat.

Următorul tren spre Stanislau ar fi trebuit să plece după-amiază, numai că fusese anulat ca să transporte mai multe trupe spre sud. I se spuse să revină a doua zi. Își petrecu încă o noapte în pensiunea aceea infectă, dar fără să mai poată dormi din cauza grijilor. Când ajunse din nou la gară, atât de disperat era, că luase deja hotărârea să meargă *pe jos* de-a lungul șinelor până la Nadvorna și *de acolo* la Lemnowice. Va merge după șine, își zicea el. Austria ar face absolut orice ca să nu-și piardă căile ferate. Deși, în aceeași logică, și rușii ar face absolut orice ca să pună mâna pe ele. Dar el nu mai putea să aștepte. Își cumpără o altă raniță dintr-o prăvălie de mărunțișuri, iar de la o brutărie aproape goală din apropiere luă ultimii doi pesmeți râncezi, la un preț exorbitant.

Totuși a doua zi, când ajunse la gară, află că, spre marea lui surpriză, trenul spre Stanislau urma să plece conform programului.

Lucius călători tot drumul în picioare, într-un vagon de unde fuseseră scoase toate scaunele. La Stanislau i se spuse că linia sudică, spre Nadvorna, era încă deschisă, iar următorul tren era programat să plece a doua zi, dis-de-dimineață. Sufletul i se umplu din nou de speranță. Peste o zi, își spunea el, va fi iar alături de Margarete. O singură zi, atât mai avea de așteptat. Noaptea și-o petrecu la o altă pensiune din apropierea gării. Noapte fără somn, în care dorul de ea se transformă într-o dorință fizică atât de puternică, încât, nemaiputând să i se împotrivească, se lăsă în voia ei. Închise ochii și își aminti iarăși de dimineața aceea de pe malul râului: pielea ei înfiorată, răceala sânilor ei uzi pe pieptul lui. Spre zori, începând să se simtă sufocat de pereții cămăruței strâmte, se duse să-și aștepte trenul și se plimbă nerăbdător pe peron, până la sosirea șefului de gară. Numai că nu era singurul care voia să ajungă la Nadvorna. Și, când reuși să ajungă în fața mulțimii, șeful de gară ceru să-i vadă ordinul de drum. Nimeni nu-i pomenise de așa ceva.

– Dacă nu aveți ordinul de drum, nu vă pot permite să vă urcați, zise șeful de

gară, scobindu-se în nas cu degetul mânjit cu grăsime. Toate locurile sunt rezervate pentru soldații care trebuie să ajungă la posturile lor.

– Și *eu* trebuie să ajung la post, spuse Lucius.

– Atunci, arătați-mi ordinele!

– Dar nu am. Nu mi-a zis nimeni că trebuie să am. Sunt doctor. Trebuie să ajung la spitalul meu.

– Eu vă spun că aveți nevoie de ordine. Doctor, da? Mergeți la conducerea dispensarului de aici. E pe strada Kazimierzowska, în capătul celălalt al orașului. Oricum trenul va pleca mai târziu. Dacă vă grăbiți și vă întoarceți până după prânz, eu zic că o să-l mai prindeți.

Și îi întoarse spatele ca să se ocupe de ceilalți oameni.

Lucius ieși din gară și căută disperat – și zadarnic – o birjă. Bineînțeles: toți caii erau pe front. Așa că merse pe jos, cât putea el de repede, oprind oamenii întâlniți pe drum și întrebându-i cum putea ajunge la adresa respectivă. Nu avusese ocazia să ajungă în vreun oraș de la recrutare, Stanislau era primul. Panica era mare, dar și mulțimile de oameni îl dezorientau. La fel și casele mari, piețele pavate.

Îl dezorientau tocmai pe el, copil al Orașului Imperial. Ce-i făcuseră munții *ăia?*

Kazimierzowska era o stradă lungă, care ducea până la marginea orașului. Mergea deja pe stradă de vreo douăzeci de minute, când începu să aibă îndoieli în privința adresei. Opri un băcan evreu, îmbrăcat în caftan, care își împingea căruțul spre prăvălie. Îl întrebă care era adresa dispensarului. Omul dădu din cap, în semn că știa despre ce era vorba. Numai că nu se afla pe strada Kazimierzowska, ci pe Gołuchowskiego. I-l dădu drept călăuză pe fiul lui, un tânăr micuț, cu perciuni lungi, care se achită de sarcina primită cu multă seriozitate și îl salută milităreşte pe Lucius când ajunseră în fața ușii de la dispensar.

Acesta se afla la capătul unei cazărmi întinse pe câteva străzi. Lucius a fost trimis la trei birouri diferite până reuși să dea de omul care-i putea clarifica situația, un chirurg cu grad de maior, care se numea Karłowicz și care avea o frunte înaltă și ochelari doar cu o idee mai mari decât ochii. Ascultă cu atenție

povestea lui Lucius – cum de se întâmplase să ajungă atât de departe de spitalul lui, cât de mult voia să se întoarcă, câtă nevoie era de el acolo. Spre marea lui ușurare, maiorul-chirurg spuse că întoarcerea lui la Lemnowice era „importantă". Apoi îl rugă să aibă puțină răbdare… Și ieși, lăsându-l singur.

Era o hartă pe unul dintre pereți, o hartă cu toate spitalele de campanie și cu o schemă de evacuare care probabil că fusese concepută de o persoană extraordinar de optimistă în privința limitărilor geografice: drumul de la Lemnowice până în inima Ungariei trecea drept peste munți, de parcă aceștia nici nu ar fi existat. Se gândi la umorul negru al soldaților și își imagină cum ar fi râs de asta. Însă harta mai arăta și înaintarea armatelor rusești, care nu părea atât de amuzantă.

Începuse să plouă.

Auzi scârțâitul ușii. Se întorsese Karłowicz. Lucius se așeză la locul lui.

– Le*b*owice a fost evacuat, îl anunță maiorul.

– Le*mn*owice, îl corectă Lucius.

– Da, sigur, tot aia. Am primit informarea încă de ieri. După ce a căzut Kolomea, au evacuat toate spitalele din sector. Acum sunt toate ocupate de inamic.

Lucius simți că îl ia cu amețeală, neputând să asimileze veștile. Se uită iar la harta de pe perete, de parcă ar fi implorat-o să-i spună că nu este adevărat. *A căzut Kolomea?* Imposibil, a fost acolo acum două zile.

– Le-au evacuat, repetă el, cu voce spartă, deși se străduia din răsputeri să pară cât mai calm.

Mai multe imagini i se perindau pe dinaintea ochilor: pacienții evacuați, exploziile din zare, urletele și fulgerările de săbii ale cazacilor.

– Sunteți sigur? Cu siguranță că ați ști dacă spitalul a fost ocupat înainte ca tot personalul să fie scos de acolo, nu-i așa?

– Nu pot să mă pronunț în privința fiecărui spital de campanie. Sunt prea multe și prea mărunte, spuse Karłowicz. A fost evacuată întreaga zonă. Atât mi s-a spus.

– Dar știți *unde* i-au dus?

– Pe pacienți?

Karłowicz aruncă o privire la hârtiile din față. Apoi clătină din cap. Poate

undeva mai la sud, spuse el, dorind să fie de ajutor, dincolo de trecători. Sau la nord, în Strîi sau Lemberg. Sau la vest, la Muncaci.

– Dar nu cred că i-ar fi dus spre est.

O glumă, probabil.

– Și cu personalul ce s-a întâmplat? Infirmierele, infirmierii, ei unde au fost duși?

Maiorul îi aruncă o privire ironică.

– Dacă știu unde sunt *infirmierele?*

Începu să râdă și adăugă:

– Înaltul Comandament nu-i în stare să găsească Armata a IV-a și dumneata mă întrebi de niște infirmieri?

– *Vă rog,* murmură disperat Lucius, fără să-i pese de gluma maiorului.

Karłowicz ridică mâinile a neputință.

– Doar comandamentul regional ar putea să aibă habar de soarta personalului medical. În cazul dumitale e vorba de comandamentul cu sediul în Kolomea.

– Dar parcă ați spus că orașul a căzut.

Karłowicz își sesiză greșeala.

– Am mai discutat despre asta. Ți-am spus ce știu…

Și se opri. Probabil că Lucius arăta teribil de nefericit.

– Ascultă, continuă maiorul, știi măcar din ce regiment făcea ea parte?

Lucius era buimăcit. Până în clipa aceea folosise doar generalități. *Personal. Infirmieri.* Probabil că maiorul îi înțelesese problema.

Deci nu mai avea de ce să se ascundă.

– Aparține unui ordin religios și face muncă de voluntariat.

– Ordin religios? Aha!

Presimțind un eventual scandal, Karłowicz zâmbi strâmb. Își scoase ochelarii și se frecă la ochi.

– În cazul acesta, nimeni nu-ți poate spune unde s-o găsești, amice. Întreabă-l pe Papă!

Și îi întinse un document.

– Ce-i ăsta? întrebă Lucius, fără să atingă hârtia.

– Ordinul de prezentare la noul tău post.

Lucius clătină din cap.

– Îmi pare rău… nu pot să mă duc acolo. Nu încă. Trebuie neapărat să mă întorc.

Ridicase tonul.

– Trebuie neapărat să-i găsesc. Le-am spus că mă voi întoarce.

Karłowicz își puse ochelarii la loc.

– Probabil că-i tare drăguță, locotenente. Însă ți-am spus că spitalul nu mai există. *Kaputt.* Ai fost repartizat în altă parte. Pleci diseară la Przemyśl. Ai să te ocupi de un tren cu evacuați. Eu zic să fii recunoscător, te-am fi putut trimite pe front.

13.

Acela a fost momentul când în Lucius au început să conviețuiască doi oameni.

Pentru că era de multe luni în armată, a fost avansat la rang de *Oberarzt* – medic-șef – al unui tren sanitar cu zece vagoane. I s-a dat o uniformă nouă, o sabie, o mărire de salariu și același exemplar al regulamentului militar pe care îl primise în Graz, cu doi ani în urmă. Avea în subordine doi asistenți, trei infirmieri bărbați și zece infirmiere care nu erau călugărițe.

Conform documentelor primite într-un cadru oficial, trenul fusese transformat într-un spital cu toate dotările necesare pentru îngrijirea soldaților cu răni grave. Lucius văzuse destule lupte, așa că era sceptic. Însă nici măcar scepticismul nu a putut să-l pregătească pentru momentul acela din ziua plecării, când șeful serviciilor medicale din raion i-a arătat vagoanele. Nu aveau geamuri și nici măcar jumătate din numărul de uși. Dacă nu ar fi fost crucile roșii uriașe pictate pe pereții laterali, ar fi crezut că trenul acela urma să fie dat la fiare vechi. De tavanele așa-ziselor „saloane“ erau atârnate cu arcuri mai multe șiruri de tărgi de câte două persoane. Rezervele de medicamente din dulapurile metalice, zgâriate și vechi erau la fel de puține ca acelea din Lemnowice. Podeaua latrinelor era plină cu rahați de șobolani. Cușeta lui, situată chiar în spatele locomotivei, avea salteaua găurită, iar părul de cal cu care fusese umplută începuse să se împrăștie pe afară. Mai erau acolo un lighean din faianță, dar fără oglindă deasupra, și un brici de ras, uitat de cineva, pe care șeful medical al raionului îl băgă iute în buzunar, cu un aer stânjenit. Dulapul se deschidea doar dacă dădeai cu piciorul în el.

La început, au avut baza la marginea Cracoviei, de unde plecau săptămânal în alte orașe ca să preia pacienți de la punctele de evacuare de pe front. Foarte încet și scrâșnind din toate încheieturile, trenul a străbătut apoi tot sudul Poloniei,

prin câmpuri abandonate și tabere militare. Nu era niciun bec în vagoane, așa că, atunci când se făcea noapte, aprindeau lămpi cu petrol. Asta doar până când o hurducătură mai serioasă a răsturnat una dintre lămpi pe un teanc de cearșafuri. De atunci au început să meargă în întuneric și doar prin crăpăturile tavanului se mai vedeau sclipirile focurilor din depărtare. Nu aveau cu ce să ungă roțile, care scârțâiau atât de tare că abia dacă se mai auzeau între ei. Asistenții lui Lucius erau un dentist dintr-un sat din Moravia și un student la Facultatea de Medicină din Viena, un tânăr mult prea entuziast, dar care abia terminase al cincilea semestru și nu avea prea mult habar de medicina practică. Prin urmare, Lucius nu voia să-l scape din ochi.

Așa am fost și eu odată, își zicea el. Și, dacă nu ar fi fost atât de îngrozit de prostiile pe care le-ar fi putut face tânărul, poate că s-ar fi oprit o clipă să se minuneze de cât de departe reușise să ajungă.

Câteodată, în timp ce traversa grăbit vagoanele care se legănau prea tare, vedea șirul de munți dinspre sud. Însă nu avea timp să se lase pradă amintirilor. Și era recunoscător pentru asta. Nu exista niciun fel de prioritate a pacienților; se ocupa mai întâi de aceia care zbierau cel mai tare sau care îl apucau de haine atunci când trecea pe lângă ei. Mulți avuseseră parte de o îngrijire minimă la punctele de prim ajutor de pe front. Oasele rupte nu fuseseră fixate, bandajele de compresie erau vechi de mai multe zile. În Lemnowice, Margarete îl învățase să nu se repeadă imediat să facă amputări, dar acum tăia multe membre fracturate doar ca să-i cruțe pe soldați de agonia permanentelor zgâlțâieli ale trenului. Uneori avea sentimentul că nu făcea medicină. Ci că era un măcelar, atâta tot. Unul care tăia carnea și reteza oasele.

După ce termina de amputat, le ordona infirmierelor să ia membrele și să le ducă într-un vagon separat, unde – așa le zicea soldaților – aveau să fie incinerate conform protocolului, în cadrul unei festivități solemne. Însă nu exista nicio festivitate, niciun protocol, niciun vagon destinat membrelor amputate. Nici măcar un vagon pentru morți nu aveau. Dacă se întâmpla să fie aproape de o gară, predau trupurile neînsuflețite oamenilor de acolo; dacă nu, le îngropau lângă șine.

Acesta era primul om. Cel de-al doilea își dăduse seama de ceva la doar câteva

clipe după ce primise documentele pentru noul post: trenurile însemnau mișcare, iar mișcarea însemna alte gări, alte biserici, alte garnizoane, alte spitale unde ar fi putut să o caute pe Margarete.

Și-a început căutările chiar de la prima oprire, la un spital militar de lângă Przemyśl. A străbătut saloanele supraaglomerate și a reușit să ajungă la sora-șefă, căreia i-a povestit totul despre evacuare și pe care a întrebat-o dacă nu cumva văzuse pe cineva care să semene cu Margarete. Sora-șefă era o femeie înaltă, cu pistrui pe obraji și cu șuvițe de păr roșcat ieșind de sub boneta apretată, și ea l-a privit mirată, neobișnuită cu asemenea întrebări. Da, desigur, oamenii veneau și plecau, i-a spus ea. Însă nu știa pe nimeni care să se potrivească poveștii lui. Dar evident că era liber să le întrebe și pe celelalte infirmiere. Le-a întrebat. Niciuna n-o văzuse pe Margarete. N-o văzuseră nici infirmierele de la Spitalul Militar numărul 113, din Tarnóv, nici Fiicele Îndurării, de la Spitalul Militar pentru Ofițeri din Rzeszów, nici personalul de la Spitalul Crucii Roșii din Jarosław…

Cu toate acestea, Lucius nu se lăsa descurajat. Pe la sfârșitul lui iulie, în timp ce trupele rusești de sub comanda generalului Brusilov treceau munții, el se afla în Brno, mult în spatele frontului, căutând prin corturile uriașe ale spitalelor de campanie instalate în lanurile de porumb. Însă, la vremea respectivă, nu o căuta doar pe Margarete, ci și pe Zmudowski, pe Krajniak, chiar și pe Schwartz, geologul cu buzunarele pline cu amoniți. S-ar fi bucurat să găsească pe oricare dintre cei treizeci sau patruzeci de pacienți pe care și-i mai amintea din ultimele lui zile la spitalul din biserică. Nebunie curată, da, era de acord cu asta. Pe frontul de est erau sute de mii, ba chiar milioane, ziceau unele voci, de soldați ai armatei imperiale. Iar el căuta pe cineva cu un nume atât de comun cum era Schwarz. Însă nici acum nu s-a lăsat descurajat. Lemnowice se afla în spatele frontului, așa că nu avea încotro. Adesea i se părea că seamănă cu femeile îmbrobodite care mișunau prin gări, cu poze ale fiilor lor și cu numele scrise pe pancarte, implorând pe oricine le ieșea în cale să le spună dacă îl văzuse pe Franz sau pe David. Semăna și cu cele trei țărănci bătrâne din Bocicău. Vai, cât de tare îl enervase atunci nerăbdarea lor! Cum de nu fusese în stare să o priceapă? Dar acum înțelegea. Acum trăia numai și numai pentru fiecare haltă.

Pietrișul de pe alei îi scrâșnea sub tălpi, în vreme ce se îndrepta spre castelele

decorate în stil baroc, care fuseseră transformate în saloane de spital. La fel, a trecut și prin săli de clasă și prin camerele de joagăr din cătunele de la frontieră, unde populația de gâște o depășea pe aceea de oameni. Ploile de toamnă tot băteau darabana pe acoperișurile din tablă, iar el continua să străbată saloane cu bolnavi de tifos în Kovel, se ridica pe vârfuri ca să-i vadă pe pacienții bolnavi de holeră din paturile ca niște sicrie și le oprea din treburile lor pe infirmierele din saloanele cu bolnavi de malarie. Deși înainte nu dăduse nici doi bani pe gradele militare, acum și-l flutura pe al lui în fața funcționarilor leneși ca să-i oblige să-și deschidă registrele. În septembrie, când Armata a VII-a Țaristă a cucerit orașul Stanislau, iar el a trebuit să revină la Cracovia și să-și continue munca de acolo, pe Vistula, pe vapoare de mărfuri, transformate în spitale plutitoare, a reușit să dea la poștă de vechea adresă a lui Zmudowski, însă a aflat de la vecini că soția și fiica lui plecaseră departe, la rude.

În noiembrie, era în Zamość, la un spital instalat într-o catedrală pe care o rechiziționase armata. Și acolo a aflat vestea despre moartea împăratului. Era o dimineață rece și cenușie, iar Lucius se afla în mijlocul pacienților atunci când a fost făcut anunțul. Era de-a dreptul inimaginabil. Franz Josef domnise vreme de șapte decenii. Nimeni dintre cei de lângă Lucius nu se născuse înainte de domnia lui. Însă toți aveau sentimentul că acesta era sfârșitul, nu numai al domniei lui, ci și al monarhiei și, poate, chiar al războiului. A urmat masa de prânz, când călugărițele-infirmiere le-au adus vești noi. Departe, la Viena, era un alt bărbat care urma să se urce pe tron.

Toate astea îl lăsau rece pe Lucius. El își va continua căutările chiar și atunci când trupul fără suflare al fostului împărat va ajunge în Cripta Capucinilor din Viena, pe catafalcul tras de cai cu potcoave din cauciuc.

Dar nimeni nu auzise de Margarete. În registrele cu numele călugărițelor-infirmiere, a găsit Renalde și Anastasii, Elisabete și Lieselotte, Paule, Zenaide, Hildegarde, Ianne, Anete și Eve, Kunigunde, Caterine, Livii, Magdalene, Reka și Matilde. În Tarnóv a dat peste o infirmieră cu numele Margarete, însă aceasta era o mireană de vreo șaptezeci de ani, care s-a îmbujorat atunci când sora-șefă i l-a prezentat pe „domnul doctor“. Și o altă Margarete în Cracovia, incredibil de dolofană pe foametea din acele vremuri, care a bătut încântată din palme și l-a

întrebat dacă este căsătorit. Fusese o Margarete și în Jarosław, însă murise de septicemie cu mult timp înainte de căderea Kolomeei, iar sora Margarete de la spitalul militar din Lemberg tocmai se întorsese la Berlin ca să stea la căpătâiul mamei sale grav bolnave.

Dar, într-o zi din decembrie, în spitalul instalat în leprozeria din Rzeszów, o călugăriță din Ordinul Fiicelor Îndurării îi zâmbi, dându-i impresia că l-ar recunoaște. Avea ochi albaștri și nas drăguț și cârn. N-o mai ținea minte? Îi pusese aceleași întrebări și în august, la spitalul din Strîi, unde ea lucra în saloanele cu boli infecțioase.

Rușinat, Lucius se scuză repede. Se gândise mereu la el, i-a spus ea, pentru că își dorea să-l ajute. Oare domnul doctor știa *din care anume* Ordin al Sfintei Ecaterina făcea parte această Margarete? Pentru că erau mai multe. Poate aparținea ordinului din Bologna? Sau celui din Siena? Sau aceluia din Suedia? Sau poate celui mai nobil ordin dintre toate, cel al Sfintei Ecaterina de Alexandria, martira trasă pe roată?

Lucius nu știa. Dar, stai puțin…

– E vorba despre cea care a mâncat crustele leproșilor, a spus el, amintindu-și ce aflase în prima lui seară petrecută în Lemnowice.

Călugărița din Rzeszów s-a luminat la față.

– Înseamnă că este Sfânta Ecaterina din Siena, a murmurat ea cu evlavie. Ordin al celor mai credincioase călugărițe.

Numai că nu auzise de nicio mănăstire al acestui ordin în Polonia. Nu era cumva din Friuli sau din Tirol? Sunteți sigur, Herr Doctor, că v-a spus adevărul?

– Poate era din Friuli sau din Tirol, a zis el.

Călugărița l-a privit lung, cu o expresie curioasă sau doar compătimitoare.

– Întrebați-i pe cei de la dioceza din Cracovia, l-a sfătuit ea atunci. Poate *ei* ar fi în stare să vă ajute.

După zece zile, un factotum cu aspect de heruvim, omul de încredere al arhiepiscopului, urmărea cu degetul numele de mănăstiri dintr-un volum gros, legat în piele de vițel.

– Am găsit-o, a spus el. Mănăstirea Sfânta Ecaterina. Din Triest.

Imposibil. Lucius fusese acolo în copilărie și nu uitase încă ținutul însorit al

Adriaticii, mirosul pătrunzător de pește pus la uscat. O lume în care Margarete nu și-ar fi găsit locul.

Dar a scris. Un prim bilet scurt, în limba germană. *O caut pe una dintre călugărițele din mănăstirea dumneavoastră. Dacă știți unde se află, vă rog să-i transmiteți scrisoarea alăturată.* Scrisoarea alăturată era într-un plic sigilat. În ea i-a scris cum se rătăcise, i-a povestit atacul de la Sloboda Rungurskaia, i-a explicat cum încercase să se întoarcă. A mai scris că se gândea deseori la ea; apoi a tăiat *deseori* și a scris *tot timpul, Margarete, adevărul este că doar la tine mă gândesc.*

A expediat scrisoarea din Cracovia, chiar în seara aceea. Scrisese pe plic adresa cartierului general al regimentului, în caz că ar fi dorit să ia legătura cu el.

Însă deja începuse să aibă îndoieli.

Îndoieli născute din ceva mai mult decât expresia ezitantă a călugăriței din Rzeszów. Pentru că, umblând prin saloane, cu ochii la celelalte infirmiere tăcute, eficiente și respectuoase, începuse să se gândească la o ultimă ipoteză: că, în realitate, Margarete nu era călugăriță.

Iar acum se simțea șocat că nu se gândise niciodată la această posibilitate. Primul indiciu, unul superficial, desigur, era faptul că făcuseră dragoste. Dar nu era neapărat obligatoriu să fie așa. Își încălcase jurămintele, iar Lucius făcea parte dintr-o cultură bine informată asupra potențialului erotic al mănăstirilor, fie că era vorba despre împerecherile din grădina lui Boccaccio, fie despre perversitățile dezgustătoare lăudate de Marchizul de Sade. La drept vorbind, chiar refuzul plăcerilor trupești era o recunoaștere a puterii pe care acestea o aveau asupra omului. Lucius nu avusese nevoie să citească scrierile lui Freud ca să știe asta, că doar trăiau în aceeași epocă.

Nu, altceva îl făcea să se îndoiască, dar nu faptul că Margarete purta armă, că înjura sau că bea înainte de operații. Sau că ținea la îndemână *Regulamentul personalului medical din armată* și *Chirurgia în spitalele de campanie,* dar nu și Biblia. Nu, era ceva mai subtil, mai profund, poate maniera teatrală în care ea vorbea despre Dumnezeu și îngerii Lui. De parcă ar fi interpretat o scenă a devoțiunii. Așa cum jucase scena cu tifosul în fața lui Horst.

Lucius se afla în Jarosław când și-a dat seama de asta. Stătea în biroul unei starețe a Fiicelor Îndurării, o femeie frumoasă, cam la patruzeci de ani, cu

privirea blândă a persoanelor obișnuite să stea alături de pacienții îngroziți. Nu știa dacă atitudinea sobră și calmă a acelei femei l-a făcut să-și spună că *Margarete nu era așa.* Dar odată apărut gândul acesta, nu și l-a mai putut scoate din minte.

Dar de ce? De ce să se prefacă o femeie tânără că ar fi altceva decât era ea în realitate, doar ca să poată petrece următorii doi ani în apropierea frontului, în mijlocul morții și al bolilor, cel mai adesea fără să doarmă nopțile?

La fel ca mine, și-a zis el. Tocmai cobora treptele spitalului din Jarosław. S-a oprit brusc. Și eu mă prefac că sunt altcineva.

Afară, lumina nesperată a soarelui scânteia pe acoperișurile ude. Lucius a luat-o pe drumul care ducea spre râul San. Sloiuri mari de gheață se loveau cu zgomot de stâlpii podului. Acum își aminti fragmente din toate conversațiile lor. *Legămintele mele. Datoria mea sacră. Viața* lumească *pe care am lăsat-o în urmă.* Oare ce avea de ascuns? Acum îi părea rău că nu se gândise la toate astea înainte, când încă mai era în Lemnowice. Păcat că nu încercase să afle cum era cu adevărat persoana de care se îndrăgostise. Simțea că pierduse foarte mult, nu doar necunoscând-o încă de atunci, dar și pentru că, necunoscând-o cu adevărat, nu știa cum să o găsească acum.

La Cracovia îl aștepta o scrisoare cu ștampila orașului Triest. Era semnată de o călugăriță, o anume soră Ilaria. Aceasta îi scrisese în limba germană ca să îl informeze că nu cunoscuse nicio călugăriță cu numele Margarete. În ordinul ei nu existau surori de origine poloneză și nici nu aveau obiceiul de a lua alt nume. I-ar fi urat noroc în căutările lui, dacă nu i-ar fi tradus a doua scrisoare o negustoreasă poloneză. *Nici nu îndrăznesc să-mi imaginez ce s-a petrecut între dumneavoastră și această nefericită Margarete, Signore. Dar am datoria de a vă aduce aminte că sfintele jurăminte ale oricărui ordin religios interzic cu strictețe orice fel de desfătări trupești. Vă rog, Signore. Însăși mântuirea ei este în joc. Fierbinți sunt focurile iadului. Vă implor să acceptați această pierdere și să ne lăsați în pace sora.*

În noaptea aceea, pentru prima oară de când se ocupa de trenul sanitar, Lucius s-a îmbătat la clubul ofițerilor, situat chiar lângă poarta garnizoanei. Încăperea era plină. La pianul din colț, un locotenent de lăncieri cânta marșuri militare, iar

camarazii lui țineau ritmul rapid bătând cu halbele în mese. El a stat singur într-un separeu, sub portretul vechi al unui tânăr Franz Josef, ce avea să fie curând înlocuit cu unul al lui Karl I. De două ori a despăturit scrisoarea primită de la sora Ilaria, de două ori a recitit-o, de fiecare dată cu furie tot mai mare. Nu doar eu am fost de vină, ar fi vrut el să-i răspundă. *Ea* a început. *Ea* m-a sărutat prima. *Ea* m-a dus la râul ăla, pe malul căruia am făcut dragoste. Și acum nu doar că dispăruse, dar fugise cu o parte din sufletul lui, de a cărei existență el habar nu avusese înainte.

Și-a mai comandat o șliboviță. Alcoolul s-a revărsat peste marginea paharului, udându-i degetele. Fierbințeala lui, mirosul, senzația de usturime pe piele, toate astea i-au adus aminte de *horilka* pe care obișnuiau să o bea ca să-și încălzească burțile înainte de operații. S-a lăsat pe spătarul scaunului și și-a trecut mâinile prin părul umed de transpirație de la căldura din încăpere. Și când voia să se îmbete, tot de ea trebuia să-și amintească. Mototolea în pumnul stâng foița subțire de hârtie raționalizată cu rândurile scrise de sora Ilaria, iar cu mâna dreaptă i-a făcut semn chelnerului. Încă o șliboviță, care i-a ars buzele și i s-a prelins pe barbă.

În cele din urmă, s-a ridicat de la masă pe picioare nu tocmai sigure. Acum dorul lui de Margarete era aproape morbid. Da, era contaminat. Încăperea era mică, prea mică pentru el. Iar râsetele și marșurile militare mult prea stridente. S-a întors, sabia i s-a lovit de masă și a dărâmat două pahare. Dar n-a observat nimeni, toți erau prea ocupați să râdă și să cânte. Chelnerul a apărut în goana mare, scuzându-se la nesfârșit, de parcă acele pahare căzuseră din cauza stângăciei lui.

Fierbinți sunt focurile iadului. Trebuia să plece de acolo. Să iasă la aer. Și-a descheiat gulerul de la tunică și s-a împleticit printre ceilalți ofițeri, cărora nu le păsa absolut deloc de el. La intrare, s-a oprit să se sprijine de perete, în vreme ce portarul îi tot căuta mantaua în mormanul uriaș de lângă el. Apoi a ieșit, iar aerul era rece; s-a oprit, a respirat adânc, iar răsuflarea lui s-a transformat în spirale de aburi care străpungeau luminile galbene ale felinarelor. A auzit alte voci care cântau: o gloată răgușită, de pe trotuarul de lemn din fața unui alt stabiliment de pe stradă. Râsete de femei răsunau din spatele obloanelor. Acum a

înțeles de ce se îmbătase în noaptea asta, a înțeles ce anume căuta. Ușa s-a deschis în spatele grupului de bețivi și doi soldați au ieșit, în uralele celorlalți. L-au văzut pe Lucius și au luat brusc poziția de drepți, salutându-l. Chipurile le erau îmbujorate de la focurile iadului. Singura problemă era că el era ofițer, iar felinarul roșu din față preciza că stabilimentul cu pricina era destinat doar soldaților. I-a îndepărtat cu un semn al capului, iar ei s-au pierdut în gloata de oameni. Da, lumea merită acest război, și-a zis el. În Lemnowice nu exista vaccin antitetanos, dar erau reguli despre tarifele curvelor.

Porni clătinându-se mai departe, căutând felinarul verde de la ușa stabilimentului pentru ofițeri. Îi intra vântul rece pe sub guler și încerca să și-l încheie la loc din mers. Străzile întunecate erau pline cu soldați. Pe undeva, nu foarte departe, probabil că se aflau monumentele istorice ale capitalei regale a Poloniei, însă această Cracovie pe care o vedea el acum avea aerul unui orășel de frontieră. Aerul era greu de mirosul cărbunilor arși. O pasăre neagră, ca o umbră, dădea ocol nimburilor răzlețe de lumină.

Se opri în fața unui felinar din care pâlpâiau raze de culoarea smaraldului și se uită la doi ofițeri care intrau pe ușa din spatele căreia se auzea muzică și tropăit de dansatori. Portarul îi făcu semn, iar el porni grăbit mai departe. Îi bătea inima în urechi. Nevoia imperioasă de acum câteva minute se transformase într-o imposibilitate. Nu suporta gândul de a se îmbăta într-un salon alături de alți ofițeri, cântând cântece militărești până când își găseau fiecare perechea.

Începuse deja să ningă slab când ajunse în piața centrală a orașului.

Le văzu grupate sub fiecare felinar. Piața era acoperită cu un strat neted de zăpadă. Porni spre ele, șovăi, lăsă capul în jos, refuzând să le privească atunci când îl strigară. Cu siguranță pe el îl strigau, pentru că nu mai era nimeni altcineva acolo. Doar el și femeile, ca niște santinele, sub lumina felinarelor.

– E frig.

Era înaltă, aproape la fel de înaltă ca el. Purta o pelerină neagră, din care nu i se vedeau decât vârfurile botinelor. Învăluită într-un parfum puternic și greu, păși din umbrele Halei Postăvarilor. Pe cap avea o bonetă din lână, ornată cu un trandafir tricotat și trasă pe frunte. Își fardase obrajii, dar nu prea mult.

– Da, este.

Lucius se oprise. Acum se uită în jos, apoi în lungul străzii, de parcă acolo s-ar fi petrecut cine știe ce lucru interesant.

– Aveți… unde să mergem?

Ea îi spuse numele străzii.

El dădu din cap. I se uscase gâtul și brusc i se risipiră toți aburii beției. Acum era treaz de-a binelea.

Porniră alături. După o stradă, femeia îl luă de braț. Stânjenit de acest gest mult prea intim, Lucius se opuse o secundă. Însă apoi i se păru mai degrabă o formalitate, nu o încercare de a-l seduce: ar fi fost ciudat să meargă la distanță unul de celălalt. Se întrebă dacă ar trebui să înceapă o conversație oarecare. Avea impresia că deja porniseră cu stângul, o idee complet absurdă, dacă te gândeai la natura tranzacției. Însă nu putea alunga gândul: datoria lui era să o facă să se simtă bine. La fel ca în copilărie. Când avea lista cu subiectele de conversație în buzunar. *Portretul lui Sobieski înseamnă că trebuie să vorbesc despre vacanțe; bustul lui Chopin înseamnă că trebuie să-mi întreb interlocutorul ce mai face.*

Însă își simțea buzele amorțite și limba legată. Iar femeia nu părea că ar dori să pălăvrăgească. Chiar așa: întreaga ei atitudine emana indiferență profesională, genul acela de competență indiscutabilă, pe care îți dorești să o simți din partea unui doctor sau a unui preot. Trecură pe lângă o altă femeie, care schimbă o privire complice cu partenera lui. Niciuna nu spuse nimic. Cealaltă femeie se uită lung la Lucius și el avu sentimentul că îl mai privesc și alții, poate părinții lui, poate Margarete. Așa că se simți ușurat când ajunseră în fața unei uși. Acolo i se spuse prețul „pentru un act normal“. Dacă voia altceva, îl va costa mai mult.

Intrară însoțiți de aerul rece al iernii, ca de un alt client.

Un portar în livrea jerpelită îi întâmpină în hol și luă pelerina femeii. Un portret al împăratului era agățat pe unul dintre pereți și, chiar deasupra măsuței de la intrare, era o pictură fără valoare, cu multe flori și cu nimfe care se ciupeau de sfârcuri. Ce s-ar mai amuza Feuermann, își spuse Lucius, când portarul dispăru câteva clipe în spatele unei uși mascate. Vai, cât de culți sunteți, polonezilor! N-ați putut să va abțineți și a trebuit să adăugați puțin neoclasicism pornografiei, nu? Însă acest gând a fost copleșit de îngrijorarea stârnită de faptul că se afla exact în acel tip de stabiliment pe care voise să-l evite. O intrare fără

firmă! Uși mascate! Portarul în livreaua roasă și decolorată ca dintr-o capsulă a timpului, decadența apusă a unei alte epoci. Avea sentimentul că se va trezi în mijlocul unui grup de aristocrați mascați, care se dezmierdau îndelung, sugerând orgia ce va urma. Sau mai rău, că va fi obligat să danseze.

Of, cât de neliniștit era! Își tot schimba greutatea de pe un picior pe altul, uitându-se pe furiș la femeia care acum își cotrobăia prin poșetă. Purta o bluză albă și simplă, o fustă lungă, plisată. Dacă nu ar fi avut obrajii sulemeniți, ar fi semănat cu o învățătoare sau cu o guvernantă. Îi trecu prin minte ideea absurdă că nici nu era prostituată. Că se întâlniseră ca să citească sau să picteze împreună.

Portarul se întoarse cu o cheie. Femeia îi mulțumi, apoi păși într-un hol mic și neluminat, unde începea o scară îngustă, în spirală.

Se opriră la primul etaj și o luară la stânga. Scândurile podelei scârțâiau amarnic sub pașii lor. Coridorul era lung și ramificat, urca câteva trepte, se răsucea, cobora câteva trepte, mai mergea puțin în zigzag, apoi alte trepte în sus și alte trepte în jos. Lucius își dădu seama că hotelul acesta fusese construit din interior spre exterior, pătrunzând și în clădirile vecine, răsucindu-se ca un tirbușon. Își spuse că trebuie să fie atent, ca nu cumva, aidoma lui Hansel din poveste, să fie obligat să găsească singur drumul înapoi. Auzi zgomot de pași, voci, dar probabil că veneau dintr-un alt coridor, care se învârtea în jurul aceluia pe care se aflau ei.

Ajunseră în sfârșit la destinație. Cheia se blocă la început și el se întrebă dacă vor fi nevoiți să facă drumul înapoi. Dar apoi ușa se deschise și el văzu o cămăruță cu tapetul cojit și o saltea pe jos. Femeia strâmbă din nas la mirosul înțepător al uleiului de parafină care îi întâmpină. Probabil că ultima persoană care fusese acolo răsturnase lampa. Când ea aprinse lumânarea de lângă saltea, Lucius se așteptă, ba chiar speră puțin, ca totul să sară în aer.

Femeia închise ușa. Din pereți se auzi un miorlăit înfundat, dar ea nu-i dădu atenție. Fără să rostească vreun cuvânt, își scoase bluza. Apoi, văzând că el nu ia inițiativa, își scoase fusta și botinele cu nasturi, rămânând doar în jartiere și brasieră. Lucius era tot cu mantaua de iarnă pe el.

– Ai nevoie de ajutor? îl întrebă ea.

El clătină din cap.

– Nu te grăbi.

Problema era că, la vederea trupului ei, Lucius începuse să-și imagineze consecințele acțiunii sale din această noapte. Amintiri: tatăl său, studiind prin monoclu certificatul de virginitate al țărăncuței croate; o femeie nebună din spitalul general, cu mers împleticit din cauza sifilisului care-i mâncase măduva. Avertismentele lui von Holzheim, profesor emintent de dermatologie, care dădea disperat din deget, spunând că nimic, *absolut nimic,* nici dușurile antiseptice, nici prezervativele permeabile, făcute din intestine de iepure… nimic – *Absolut nimic, stimați studenți, nimic!* –, cu excepția binecuvântatei *coitus abstentia*, nu poate împiedica această plagă.

Îți mănâncă tot creierul, băieți și domnișoară studentă, ți-l devorează, până când totul devine durere și nebunie. Cea mai înfiorătoare durere din câte există…

Mă refer la pacienții noștri, evident.

Lucius își aduse aminte cum se agățase femeia de brațul lui atunci când traversaseră piața. Oare sesizase o ușoară ezitare în pasul ei?

Însă totul era deja hotărât. Unde să fugă? La alte gânduri chinuitoare despre Margarete, care îl lăsau sleit de dorință? La alte căutări fără rezultat? La alte mustrări severe și umilitoare din partea unor călugărițe aflate departe și care aveau neobrăzarea să-și imagineze că înțelegeau? Nu, nici vorbă. Dacă trebuia să-și stingă Dorința, atunci o va face pe de-a-ntregul.

– Plimbă-te puțin! îi spuse el.

Femeia își închipui că îi cerea să interpreteze o mică scenetă, așa că se îndreptă spre el cu mișcări unduioase.

– Nu, mergi normal, îi zise.

Dar observase deja că nu avea nici mersul tabetic[36], nici urme de injecții cu mercur în fese. Își lipi palma de sânul ei: niciun murmur de insuficiență aortică. Își coborî mâna, căutând un eventual șancru[37] în zona intimă. Ea îi interpretă greșit intenția și începu să geamă, simulând plăcerea. Apoi își linse palma și o puse peste mâna lui.

Gemetele din camera de alături erau tot mai sonore. Lucius văzu o altă lumânare și ultimul lui gând coerent a fost că ar trebui să o aprindă, să i-o pună între picioare și să o examineze mai departe. Însă tare nerăbdător era demonul

care pusese stăpânire pe simțurile lui! *Acum,* îi porunci acesta. Fă-o acum dacă nu vrei să fii sclav câte zile mai ai de trăit. Își retrase mâna. Femeia se întinse pe saltea. Sânii îi ieșiseră din brasieră, iar pe abdomen i se vedea cicatricea de la cezariană. O clipă totul deveni foarte concret și îl descurajă gândul că femeia aceasta fusese pacienta cuiva, nu că era mama unui copil. Însă Lucius era un om perseverent, neobișnuit să renunțe la ce își pusese în minte.

După aceea, Lucius se întinse alături de femeie. De fapt, se rostogoli de pe ea. Femeia avea păr lung și negru, iar el îi inhala parfumul, încercând să-și șteargă din minte amintirea ciuntită, amintirea acidă a lui Margarete. Se gândi la sutele de gări unde mii de soldați își sărutau pentru ultima oară soțiile, amintire pe care aveau să o păstreze în suflet cu sfințenie. Avea sentimentul că exact asta urmărea și el, dar invers: nu voia să-și amintească, voia să uite.

– Ești de la munte? îl întrebă ea.

O clipă el se temu că îi va spune că avea un soț sau un fiu acolo și că va trebui să ia în calcul ipoteza că el ar fi putut să fie tatăl acelui copil. Însă femeia nu mai spuse nimic altceva.

Lucius răspunse că da.

– Știam eu, zise ea.

Iar el așteptă să-i spună de ce îi pusese acea întrebare.

– A trecut ora, soldat, îl anunță ea.

Soldat. Însă cu el vorbea, firește. Cu cine altcineva? Și îi mai spuse că putea să stea mai mult, dar contra cost.

Se făcuse aproape unu când Lucius ieși în noapte.

Vântul spulbera zăpada în jurul felinarelor. Semăna cu Lemnowice, își zise el. Lemnowice pe timp de iarnă, când zăpada făcea vârtejuri în lumina care ieșea pe fereastra de la camera lui Margarete; când el ieșea în goana mare din biserică, oprindu-se apoi ca să inspire parfumul de aer curat și de pini și uitându-se în spate la umbra impozantă a Casei Domnului, și când uneori, dacă era foarte atent, o auzea cântând. Își aduse aminte de toate astea și, pentru prima oară în atâția ani, începu să plângă.

În dimineața următoare a făcut cerere pentru permisie.

I s-au acordat două luni. Viena i se părea atât de departe, încât aproape nu-i

venea să creadă că drumul până acolo nu dura decât o zi.

Plecase pe front de doi ani și jumătate. Apoi coborî din tren și un cordon format din membri ai poliției militare îl obligă să se îndrepte spre o sală de la capătul gării. El protestă nervos.

– Veniți din est, îi explică un polițist. Trebuie să fie despăducheați toți cei care vin de pe front.

Despăducheat. Cuvânt deja mistic prin toate înțelesurile sale. *Așa am și început.*

Într-o cameră rece, despărțită de restul gării printr-un paravan murdar, Lucius se dezbrăcă alături de toți ceilalți soldați. Își lăsară hainele într-o etuvă și plecară mai departe în pielea goală. Se uită în jos, la mâinile lui crestate și aspre, la degetele lungi de la picioare, palide ca ale unui cadavru, la pieptul îngust, slab, păros și alb, ca al unui moșneag.

În coada formată înaintea lui se afla un bărbat mărunțel, într-un scaun cu rotile. Avea membrele amputate și privirea pierdută a lui Horváth. Și atunci Lucius simți că-i sare inima din piept. Însă nu era el, bineînțeles că nu era: Horváth nu mai exista, tot așa cum nu mai existau nici Lemnowice și nici Margarete. Și venise vremea să elimine toate amintirile acelor vremuri. De jur împrejurul lui erau soldați fără mâini sau fără picioare; soldați costelivi și murdari, dar care acum, tremurând de frig, se forțau să vorbească cu optimism despre mesele care vor fi întinse în cinstea lor, despre fetele cu care se vor distra, despre paturile calde în care se vor odihni după atât de multe luni în care au dormit doar pe paie. Bărbatul din fața lui se ridicase din scaunul cu rotile și Lucius se uită la el cum țopăia până la banca din lemn de lângă rezervorul cu dezinfectant, manevrat de un sanitar. Când ajunse și el acolo, Lucius își ținu ochii deschiși în fața jetului de soluție cât de mult putu el. Simțea gustul crezolului care îi ardea buzele.

Chiar atunci, în pâcla dezinfectantului, își aduse aminte de prima noapte. Și o retrăi chiar acolo, chiar în ceața aceea puturoasă: soldatul cu intestinele pe afară, cel care rătăcea pe câmp și avea o rană urâtă la cap, Margarete alergând de la unul la altul, strigând, spunându-i ce să facă. Iar el încremenise și nu-i era de niciun ajutor. O auzea certându-l, îi vedea expresia schimbându-i-se pe chip atunci când a înțeles cine era el cu adevărat.

– Închide ochii! spuse sanitarul.

Și el îi închise.

Tabes – boală a sistemului nervos, declanșată de sifilis, și care se manifestă prin lipsa de coordonare a mișcărilor în timpul mersului (n. tr.).

Șancru – ulcerație a mucoasei sau a pielii (n. tr.).

14.

Viena aceea în care s-a întors Lucius în februarie 1917 era întunecată, flămândă și sătulă de război. Dispăruseră copiii veseli. Dispăruseră negustorii ambulanți cu butoaiele lor pline cu pește și cu castraveciori. Dispăruseră duduile drăgălașe în rochițe albe; dispăruseră steagurile și fanfarele; dispăruse turta dulce în formă de țar sau urs rusesc. Acum Viena părea lovită de ciumă, își spunea Lucius. Nu mai existau nici copacii de pe marginea străzilor, pe care el și-i amintea plini de grauri.

Se opri pe trotuarul din fața Gării de Nord, dar imediat asupra lui se repeziră mai mulți copii încercănați, care vindeau ață și nasturi. Porni repede mai departe. Un bărbat cu melon și guler înalt se apropie de el și-i arătă o seringă cu lichid tulbure.

– Ai făcut o infecție la picior, soldat? Cu fiertura de vită te vindeci în două săptămâni. Garantat. Fără efecte secundare.

Lucius îi întoarse dezgustat spatele și se pomeni că se uită la căruțul în care se afla un om fără picioare și cu mâinile înfășurate în zdrențe. I se frânse inima, fiindcă nimic nu-l pregătise pentru o asemenea suferință a orașului său. Parcă era un tablou de Bosch, un iad al păcătoșilor. Nici nu apucă să-i dea omului un pumn de coroane, că de el se apropie alt căruț, cu alt bărbat fără picioare.

Și, fără să le cheme, îl copleșiră amintirile despre pacienții lui. Îi răsună în urechi scrâșnetul fierăstrăului pe os. Văzu rănile, pielea și carnea date la o parte, tendoanele lucioase. Mâinile și picioarele retezate. Degetele degerate și negre. Horváth urlând în zăpadă.

Horváth. La o astfel de soartă îl condamnase el? Să ajungă un olog într-un căruț, pe care să-l împingă pe gheață cu mâinile înfășurate în zdrențe…

Un strigăt. Trecea un camion. Cauciucul roților fusese rechiziționat, așa că acestea zbierau acum pe pietrele înghețate ale drumului.

Nu-i nimic, își spuse. N-a strigat nimeni. N-au fost decât niște roți.

Un vânt rece se iscă din cealaltă parte a pieței.

Merse mai departe. Casa lui era în sudul orașului, însă acum șovăia. Trecuse prea mult timp. Iar amintirea lui Horváth îl deprimase. Nu se simțea încă în stare să dea ochii cu părinții săi. Așa că, în dreptul monumentului lui Tegetthoff, se întoarse și intră în parcul Prater. Tocmai traversa pe sub arcade, când trecu un tren pe viaduct. Minunea minunilor, acolo erau câțiva copaci care încă nu deveniseră lemne de foc. Roata Mare era și ea acolo, la fel și caruselul multicolor, dar încremenit acum. *Karuzela,* își aduse el aminte. Tatăl lui îi spusese odată că, în limba poloneză, acest cuvânt mai înseamnă și „război mic". Abia acum înțelese sensul: caii împodobiți, muzica de fanfară care-i îndemna să se rotească.

Intrase în parc odată cu un grup de școlari însoțiți de profesorul lor. Acesta tocmai sufla cu severitate într-o goarnă de jucărie, când copiii ieșiră din rând. Hazul neașteptat al întregii scene – bătrânul distins și îmbrăcat în loden, băieții stăpânindu-și cu greu entuziasmul, privirile severe și dojenitoare ale fetițelor mai mari – îl făcu pe Lucius să uite o clipă de tristețea care îl copleșise la vederea ororilor din orașul lui. Întâlnise mulți copii în mulțimile de refugiați și pe ulițele noroioase de lângă spitale, dar aproape uitase că puteau să țopăie cu atâta voioșie, că puteau să râdă atât de tare.

Și se hotărî să meargă în urma lor. Din goarnă, profesorul dădu semnalul atacului, iar copiii țâșniră care încotro, prin zăpadă, printre toate leagănele, până la o zonă separată a parcului.

Copacii de aici nu avuseseră norocul celorlalți și cunoscuseră furia topoarelor. Tipic vienezilor, își spuse Lucius, fac orice ca să păstreze aparențele. Construcțiile începute în partea aceea păreau să se fi întrerupt brusc, pentru că locul era plin de lopeți, cazmale și roabe abandonate; mormane de pământ, rămase de la săpatul șanțurilor; barăci din lemn, pentru muncitori. Și toate acoperite acum cu zăpadă. Însă chiar atunci se întâmplă ceva straniu. Doi tineri trecură pe lângă copii, bărbatul sări într-un șanț, apoi își ajută iubita să coboare după el. Parcă se jucau: își scoteau capetele la vedere, chicoteau, se ascundeau

iarăși. Și râdeau și se sărutau. După aceea o luară la fugă în spatele copiilor, cu capetele lăsate și cocoșați, ca în timpul unui bombardament. Mai departe, un băiețel se juca într-una dintre barăci. Parcă striga ceva, însă, în mod ciudat, din gură nu-i ieșea niciun sunet. Și Lucius își dădu seama că nu mai auzise absolut nimic din momentul când sunase profesorul din goarnă chiar lângă el. Și uite că surzenia asta bruscă nu-l speria, ci îl nedumerea doar. Însă mai mult îl nedumerea mascarada care i se desfășura înaintea ochilor. Doi băieți mimau o bătaie, lovindu-se în joacă. Iar ceilalți copii, împărțiți în două rânduri de câte trei, se târau pe burtă spre marginea șanțurilor și se prefăceau că trag cu puștile. O fată își duse teatral mâna la frunte și se prăbuși în brațele întinse ale colegilor ei. Aceștia o întinseră pe jos, murmurând ceva între ei. Alți doi băieți galopară puțin pe cai invizibili, apoi descălecară cu grijă și îngenunchează lângă ea. O altă fată se apropie de ei, se așeză și ea în genunchi, își lipi urechea de pieptul fetei, chipurile leșinată, îi prinse mâna moale ca să-i ia pulsul, ridică privirea spre cer și o lăsă să cadă la loc.

Dintr-odată, încă înainte să priceapă ce se întâmpla acolo, Lucius simți că i se golește mintea. Știa unde se află, știa cum ajunsese acolo, nu-și uitase numele – da, trebuia să fie sigur că încă își mai știa numele. Dar, privind joaca acelor copii, avea sentimentul că se uita la un spațiu liber de pe o hartă. Parcă îi scăpa cumva sensul lucrurilor simple ale vieții de zi cu zi, al sunetului, al pantomimei interpretate de copii, al legilor fizicii care stabileau felul în care li se proiectau umbrele pe sol. Ba chiar și pancarta de deasupra săpăturilor, pe care nu o văzuse la venire, părea formată din cuvinte fără niciun înțeles pentru el:

„FRONTUL“ VIENEZ:

VIZITAȚI MODELUL ÎN MĂRIME
NATURALĂ AL TRANȘEELOR!

CURAJ, ONOARE, SACRIFICIU!

Sunt făcuți din piatră, își spuse el, privind la bătrânul distins și la copii. Din piatră și gheață și din nimic altceva. Și o fracțiune de secundă a fost convins că lumea pe care o vedea acum nu era decât un neant de forme și lumini argintii.

Zbieret de goarnă.

– Ajunge!

Sunetele se răspândiră în el: zăngănitul viaductului, fluieratul supapei de abur, hohotele de râs, rafalele de vânt. Pașii copiilor care ieșeau afară din tranșeele improvizate. Iar fata, care se prefăcea a fi moartă, se ridică în picioare și își curăță zăpada de pe paltonul cenușiu.

Tulburat la culme, nu voia decât să ajungă acasă cât mai repede posibil. Măcar să nu mai vadă alt soldat cu picioarele amputate, alt copil care face pe mortul.

Sloiuri de gheață gemeau sub pașii lui când intră în centrul Vienei, pe aleile întortocheate de lângă Fleischmarkt, de unde el și cu Feuermann cumpăraseră halva de la negustorii greci. Însă acum toate acele străduțe erau pustii. Din umbrele de la capătul unei alei, apăru o femeie care își descheie mantaua de soldat ca să-i arate că era complet goală pe dedesubt. Lucius puse capul în piept și se grăbi să ajungă pe strada largă, unde putea să se piardă printre oameni. În lumina cenușie a amurgului, siluete singuratice mergeau repede pe lângă magazinele cu obloanele trase. Văzu oameni stând la o coadă care șerpuia pe stradă până pe o alee de după colț; apoi, în apropiere de Catedrala Sfântul Ștefan, o altă coadă care se încolăcea pe aproape jumătate din piață.

Nu se mișca nimeni. O clipă, își imagină că avea încă o criză. Nu știa ce făceau oamenii aceia acolo, dar se temea că, dacă i-ar fi întrebat, ar fi fost catalogat drept străin, așa că merse mai departe. Nici nu ridică privirea spre catedrala care, aidoma întregului oraș, părea acum amenințătoare prin însăși imensitatea ei. Da, chiar așa, în turla ei ar fi încăput fără probleme toată biserica din Lemnowice.

Se întunecase deja când a ajuns pe Cranachgasse, numărul 14. Sună la ușă și îi deschise o servitoare, o femeie pe care nu o mai văzuse niciodată, cu guler înalt și apretat la uniformă și cu bonetă albă peste buclele castanii. Îi aruncă o privire întrebătoare.

– Sunt Lucius, spuse el.

– Fiul.

Femeia șopti cuvântul cu un soi de uluire amestecată cu respect. Apoi ezită puțin. Nu fusese instruită pentru o asemenea situație: într-un fel, Lucius era deopotrivă stăpân și musafir.

– Dacă dorești să-i anunți pe părinții mei că am venit, am să aștept aici, zise el.

– Nu, nu, Pan Lucius. Nu. Vă rog! Intrați!

Piciorul scării era și acum străjuit de cei doi husari înaripați. Și covorul era același, dar parcă culoarea lui violetă era mai închisă decât ținea el minte.

Își găsi părinții în salon, unde beau cafeaua cu un cuplu mai vârstnic. Bărbatul își arborase toate decorațiile pe pieptul uniformei, la fel ca tatăl lui. Se ridicară toți în picioare, cu ochii țintă la palida apariție, care încă mai emana un miros înțepător de dezinfectant. Și, pentru prima oară în viață, Lucius avu impresia că își vede mama luată prin surprindere.

– Dragă mamă, dragă tată, îmi cer scuze că v-am deranjat. Bună seara, domnule colonel, doamnă!

Sărută mâinile femeilor. Toți patru se holbau la el ca la o nălucă. Mama sa rămăsese cu mâna în aer. Tatăl său rămăsese mut. Nu se vedea niciun Puszek, deci nu înlocuiseră încă ultimul câine.

– Dacă nu vă supărați, îmi permiteți să merg la mine în cameră?

Și ieși din salon înainte să primească vreun răspuns, pe lângă vechile statui, pe lângă portretul făcut de Klimt mamei sale, în care micuțul Lucius fusese îngropat sub jerbele aurii. Acum își aduse aminte de altcineva, de Zmudowski, ascuns sub pătură, cu fetița lui. Însă această imagine era exact opusul.

Apoi urcă o altă scară spre camera lui.

– V-am făcut patul, Pan Lucius, îl anunță servitoarea. V-au păstrat camera așa cum era când ați plecat.

Îi mulțumi. Cum o cheamă?

– Jadwiga, Pan Lucius.

– Mulțumesc, Jadwiga. Bozenka unde este?

– O! Nu v-au spus? Bozenka a rămas gravidă, domnule. Și a fost dată afară.

O ușoară insolență în tonul ei, o scânteie de satisfacție în privire. *Na, Bozenka, asta capeți pentru că n-ai fost cuminte.*

Apoi îi făcu o reverență și îl lăsă singur.

Lucius nu avu nevoie decât de o secundă ca să-și amintească geometria camerei sale: înălțimea tavanului, poziția biroului și a patului. În mintea lui era mult mai mică, lumina mult mai difuză. Acum, la fel ca în cazul covorului din hol, toate culorile camerei sale păreau aproape țipătoare: albastrul cerului din cele două

tablouri cu scene de luptă primite în dar de la tatăl său, nuanța de piersică a cuverturii, covorul stacojiu.

Pe perete se afla vechiul lui portret, cu urechile disproporționate, cu gâtul pierzându-se în gulerul mult prea înalt. Se privi acum în oglinda de alături. Își atinse barba țepoasă și murdară, își privi lung obrajii arși de soare, ochii obosiți. Părul des, deschis la culoare, se deschisese și mai mult. Spre deosebire de adolescentul din portret, acest alt bărbat din fața oglinzii părea un fel de fantasmă a iernii, un memento mori. Când se întâmplase transformarea asta? Își aduse aminte de seara de la pensiunea din Kolomea, când își spălase fața și părul de sângele uscat. Avea obrajii arși și murdari, dar măcar era încă viu.

Se apropie de birou. Vechi atlase de anatomie, notițe mâzgălite. *Mușchii umărului. Mușchiul subclavicular. Mușchiul subscapular. Mușchiul serratus. Romboid mare și romboid mic, care pornesc din vertebrele toracice de la 1 până la 5.*

Un craniu din ceramică, folosit în frenologie[38]: cadou de la Feuermann când împlinise douăzeci și unu de ani.

Alte notițe: *Oasele cutiei craniene. Structura și funcționarea inimii.*

O învățase odată pe ea toate lucrurile astea. În schimbul lecțiilor, ea l-a învățat cum să facă nodul la sutură.

Hârtia se îngălbenise ușor și începuse să se încrețească.

Urme de dinți pe creionul colorat de pe birou. *Ale mele.*

Oare el înțelegea, l-a întrebat ea, că pacienții încă mai simțeau dureri în mâna care le fusese tăiată?

Nu a făcut baie. Patul lui era atât de moale, că a avut o clipă senzația că se va sufoca. După un timp, se dădu jos, își puse iar cizmele și se ghemui pe cearșaful întins lângă perete. Adormi, dar somnul nu a fost cel cunoscut, ci un fel de altă stare, plină de trepidații, de parcă dormea iarăși în tren. Când se trezi, îl văzu pe József Horváth așezat pe marginea patului său, în pielea goală, plină cu ace de pin. Ras în cap, cu obrajii roz, cu limba de culoarea închisă a ficatului. Își lingea frenetic buzele, de parcă ar fi vrut să nu scape niciun strop din dulcele de pe ele. Lucius se holbă la el. *Uite,* îi spuse Horváth. Și își vârî un deget între dinți și trase. Mâna i se desprinse la fel ca o mănușă.

Probabil că Lucius a urlat. Și s-a trezit. Acum, gâfâind rău de tot, stătea în

capul oaselor în patul lui. Văzu pe cineva în pragul ușii. Alt coșmar? Dar nu. Era mama lui, tot în rochie de seară. Iar el avu sentimentul că este din nou copil și tocmai ce se trezise într-o lume populată numai și numai de adulți. Crezu că mama va dori să-l mângâie, să-l liniștească, numai că asta fusese sarcina guvernantei.

Ea rămase nemișcată, cu degetele sprijinite de lambriu. Se uita la el, de parcă ar fi încercat să-și dea seama ce anume ar fi trebuit să facă.

– Mulțumesc, mamă. N-am nimic.

Închise ochii și încercă să-și țină respirația.

– O să mă simt mai bine. Trebuie doar să mă odihnesc.

Horváth s-a întors în noaptea următoare, apoi și în cealaltă. Atunci Lucius a început să se plimbe.

Își punea indispensabilii, două pulovere, mantaua și fularul, își îndesa chipiul pe cap, cobora în fugă scările și ieșea în stradă.

Nu avea vreo destinație anume. Important i se părea să se miște, să se obosească. Și poate așa va reuși să scape de coșmaruri. I se părea că mintea începuse să-i funcționeze într-un mod misterios; nu înțelegea de ce i se întâmplă toate astea. În circularele armatei se pomenea despre faptul că visele despre bătălii slăbeau moralul trupelor. *Uneori doar câteva zile în spatele frontului îi redau soldatului un somn liniștit.* Dar el *era* departe de front acum. Oare fantomele astea reușiseră să-l găsească pentru că nu se mai mișca? Oare visele astea fuseseră ascunse tot timpul în mintea lui? Oare le ținuse la distanță cumva doar atunci când o căutase pe Margarete?

Se îndrepta spre centru pe străzi întunecate. Pe lângă palatele sepulcrale de pe Landstrasse, pe lângă cazărmile din apropiere de Karlsplatz, pe lângă prostituatele care rătăceau pe marginile rămase fără copaci ale bulevardului Ring, pe lângă clădirea zăvorâtă a Operei și pe lângă statuia lui Goethe din Grădina Imperială, unde Feuermann se sărutase cu o fată în zilele frenetice de dinainte de înrolare, pe lângă Muzeul de Istorie Naturală, unde erau expuse fragmente ele faimosului meteorit din Uzhok, care prevestise faptul că tatăl lui va fi rănit în luptă. *Uzhok,* și-a spus el, cuvânt odinioară gol de conținut, acum plin de atât de

multe înțelesuri. Din toate locurile unde putea să cadă meteoritul acela, îl alesese tocmai pe acela din apropiere de Lemnowice.

Și a mers mai departe. În alte nopți, ajungea pe Universitätstrasse, până la spital. Și intra în curte și se uita la sanitarii care alergau printre corpurile de clădire și urmărea mișcările infirmierelor în lumina galbenă din spatele ferestrelor. Nici ele nu dormeau în orașul acesta, își spuse el. Orașul meu de somnambuli și de infirmiere.

Deja înțelesese că întoarcerea acasă a fost o greșeală. Nu-l aștepta nimic la Viena. În ultimele luni îl obsedaseră gândurile despre Margarete, dar măcar nu fusese singur în trenurile sanitare. Acum era. Își vedea părinții doar în treacăt, dacă se întâmpla cumva să-i vadă. Le simțea îngrijorarea și îi găsise de câteva ori împreună, tăcuți și încruntați, și bănuise că tocmai ce vorbiseră despre el. Îi saluta, săruta mâna mamei, îi întreba ce au mai făcut. Însă toate acestea nu erau decât simple formalități, diguri în fața altor întrebări. Și, spre cinstea lor, păruseră să fi înțeles unde se trăgea linia. Mama nu invitase pe nimeni să-i vadă eroul. Nu-i anunțase de sosirea lui pe ceilalți frați, așezați confortabil la birouri în Graz și în Cracovia; și nici pe surorile aflate departe, alături de familiile lor. Servitorii păstrau distanța, cu excepția Jadwigăi, care mereu îl căuta să-i ofere ba o ceșcuță cu cicoare, ba o feliuță de chec.

Lucius s-a gândit că, dintre toate rudele, la tatăl lui ar fi putut să caute mângâiere, pentru că urmărea desfășurarea războiului pe o hartă uriașă, întinsă pe masa de pe terasă, unde poziția fiecărei armate era indicată cu niște piese din lemn vopsit. Probabil că el avusese parte de o petrecere atunci când s-a întors acasă după ce fusese împușcat de italianul acela la Custoza, își spunea Lucius. Și el aparținea unei lumi dispărute. Însă exista o deosebire, evidentă și imposibil de depășit. Maiorul Krzelewski se întorsese cu un glonț încrustat în trocanter[39], cu care se mândrea așa cum te mândrești cu o bijuterie de familie sau cu o decorație. În vreme ce mai tânărul medic locotenent nu avea cu ce să se laude. Ba chiar dimpotrivă, pentru el războiul însemna că nu reușise să protejeze o persoană dragă.

Alte coșmaruri. Horváth urlând. Horváth arătându-i picioarele amputate. Horváth mestecând, cu gura deschisă, o mulțime de salamandre. Horváth

băgându-și țeava pistolului în gură și râzând în hohote, în timp ce Lucius încerca să ajungă la el cu picioare ca de plumb.

Să mă duc să-l caut? se tot întreba el.

Dar unde? Cum? Habar n-avea din ce regiment făcea parte Horváth, știa doar că era infanterist și că era din Budapesta. Plus că avea un nume destul de comun, probabil că erau sute de soldați pe care îi chema așa. Dar, chiar dacă ar fi știut cum să-i găsească regimentul, se temea de ce avea să descopere acolo. Îi venea mereu în minte o imagine: Horváth cuprins de friguri, ghemuit pe un pat dintr-o mansardă din orașul său natal, cu membrele amputate, pline de ulcerații. Oare încă mai era mut? Sau îl vindecaseră cu șocuri electrice sau cu bile Muck? Oare încă mai avea coșmaruri? Coșmaruri despre Lucius, acum; la fel cum Lucius avea coșmaruri despre el? De parcă ar fi fost legați unul de celălalt prin cine știe ce vrajă odioasă.

Călătorind cu gândul până în celălalt oraș imperial, Lucius s-a pomenit în camera care putea oribil a bandaje murdare și a oale de noapte pline. A văzut o femeie bătrână, cu năframă pe cap. Era mama. Și femeia s-a ridicat ca să-l salute pe oaspetele lor. *Uite, Józef, a venit să te vadă un prieten din armată*. Și Horváth a făcut ochii mari și buzele au început să-i tremure în timp ce doctorul său se apropia de pat, cu chipiul în mână.

A vrut să-i scrie lui Feuermann, în Gorizia.

Corespondența dintre ei încetase după apariția lui Horst. Feuermann îi mai scrisese încă trei scrisori, fiecare pe un ton din ce în ce mai îngrijorat, chiar după ce Lucius nu-i mai răspunsese. *Sper că nu ești bolnav,* îi scrisese el ultima oară, *sau că nu te-am supărat cu ceva ce ți-am scris în trecut.* Adevărul era altul: după povestea cu Horváth, Lucius nu mai suporta să scrie despre cazurile lui. Și, în momentele de furie, atunci când era supărat pe toată lumea, îl învinovățea pe Feuermann pentru tot, că doar el îl îndemnase să se înroleze.

Acum, revenit la Viena și simțindu-se speriat și în derivă, Lucius își regreta tăcerea, o considera un semn de lașitate și dorea să-și repare cumva greșeala. *Spitalul de campanie de care m-am ocupat a trebuit să fie abandonat,* scrise el în dimineața aceea. *Mi-am pierdut infirmiera, pacienții. Ai să spui că toți am pierdut*

pacienți. Că toți am pierdut mulți, mulți pacienți. Însă eu am pierdut pe cineva pe care ar fi trebuit să-l salvez.

Am ucis pe cineva pe care ar fi trebuit să-l salvez.

Rupse scrisoarea și o luă de la capăt.

N-am vrut să întrerup corespondența noastră. Tăcerea mea este motivată și am să-ți explic ce s-a întâmplat atunci când ne vom revedea.

Puse scrisoarea la poștă. O săptămână mai târziu, fără să fi primit vreun răspuns, mai scrise una. Și alta peste două zile. Apoi câte una în fiecare zi, scuzându-și mereu tăcerea, povestind cum a fost cu evacuarea și cu trenul sanitar.

Dar tot nu primi niciun răspuns. Și, pentru prima dată de când se împrietenise cu Feuermann, începu să scrie despre altceva în afară de medicină: despre bezna orașului, despre singurătate, despre coșmarurile care l-au însoțit până acasă.

Acum, cu fiecare zi care trece, simt că semăn tot mai mult cu unii dintre soldații pe care i-am îngrijit, care păreau captivi în iernile lor eterne. Am crezut că întoarcerea acasă mă va elibera de aceste gânduri. Pentru că așa ne spuneau: că visele pe care le ai pe front dispar odată cu bătăliile. Însă nu s-a întâmplat așa. Sau poate că este vorba despre o bătălie pe care încă nu o înțeleg.

A descoperit casa părintească a lui Feuermann în cartierul Leopoldstadt, situat în cealaltă parte a Canalului Dunării.

Deși erau prieteni de ani buni, Lucius nu fusese niciodată aici. Ușa i-o deschise un bătrân micuț, cu voce blândă, barbă mare și deasă, ca de evreu răsăritean. Dar avea capul descoperit și purta un costum absolut obișnuit, din stofă gri-deschis. Unica încăpere semăna mai degrabă cu magazia unui telal, nu cu atelierul de croitorie pe care și-l imaginase Lucius. Iar în primele clipe îi veni foarte greu să creadă că bătrânelul acela era tatăl prietenului său. Însă atunci când începu să vorbească, închise ochii la fel cum *făcea* și Feuermann când vorbea. Și, la fel ca Feuermann, își sublinia vorbele mișcându-și prin aer degetele lungi și frumoase.

Bătrânul îi oferi lui Lucius un scaun fără spetează, care probabil fusese sacrificată pentru foc. Deoarece era singurul scaun de acolo, Lucius îl refuză, însă bătrânul insistă, rugându-l să ia loc. Moses Feuermann pregăti ceaiul pe vatră, după care se așeză pe un maldăr de saci și îi spuse că nu mai primise nicio veste

de la fiul său din august, după ce acesta fusese transferat la punctul sanitar al unui regiment de vânători de munte, care participau la campaniile din Munții Dolomiți.

– Dar mie mi-a zis că este în Gorizia, la un spital militar, se miră Lucius.

– A fost. Dar mi-a scris că s-a săturat să fie doar medic secund. Zicea că-l tratează ca pe un student, că nu-l lasă să opereze niciodată și că-i dau în grijă doar pe ăia cu boli la cap. Cred că vă invidia. Cred că era invidios pe toate responsabilitățile pe care le aveați.

Bătrânul deschise ochii plini acum de lacrimi, iar Lucius își dădu seama că niciodată propriii lui părinți nu-l cunoscuseră atât de bine.

Ce-ar fi să-i povestesc despre Horváth? se întrebă el.

Însă nu a fost decât un gând efemer. Dincolo de mesele goale de lucru, se vedea o lampă cu petrol, dar neaprinsă. Și, dincolo de ea, un pat sau poate mai multe scânduri peste care fuseseră așternute câteva pături și două perne. Iar mai încolo, un teanc de cărți, vechile ediții ale manualelor de anatomie și de fiziologie pe care el i le dăruise prietenului său. I le împrumutase, căci Feuermann nu voia să primească nimic de pomană, cu toate că Lucius nu avea de gând să i le ceară vreodată înapoi. Deasupra lor erau caietele cu notițe pe care le cunoștea atât de bine. Și îl cuprinse o dorință nebună să le răsfoiască, deși nu era un gest pe care să-l faci cu bunurile unei persoane încă în viață. Așa că se forță să se uite în altă parte.

– Îmi scria aproape în fiecare zi, spuse tatăl lui Feuermann.

Până în august, își zise Lucius. Până când se reluaseră luptele pe valea râului Isonzo.

– E greu de trimis scrisori din munți, murmură el.

– Da, zise tatăl lui Feuermann. Așa mi s-a spus și mie.

Lucius i-ar fi putut promite că se va duce la Ministerul de Război sau că se va folosi de relațiile mamei sale ca să încerce să-și găsească prietenul. Însă tatăl lui Feuermann nu-i ceru nimic. Iar atunci când își luă rămas-bun de la el și ieși pe străduța aglomerată, Lucius înțelese ce voia să facă mai departe. Acolo și atunci își dădu seama că voia să se reapuce de medicină, fie și pentru faptul că nu știa cum să facă față unor asemenea vești.

Chiar în acea după-amiază solicită să fie trimis la un alt post.

Funcționarul de la Divizia medicală pentru Frontul de Est își notă numele și adresa lui. Va dura ceva vreme, îi zise el, cu o voce stridentă și nazală. Trebuiau să ia legătura cu regimentul lui din Cracovia; va primi ordinele în următoarele câteva săptămâni.

– Dar nu este neapărat necesar să mă întorc în Cracovia, zise Lucius. Am să merg la oricare spital de război. Cât mai repede. Dacă este nevoie de un medic…

Funcționarul se lăsă pe spate și se uită lung la el peste ramele ochelarilor de citit.

– Medic? Vrei să te sinucizi? De ce atâta grabă? Nu-ți ajung fetițele din Viena?

Asta s-a întâmplat într-o luni. Vineri, când s-a întors acasă din peregrinările sale prin oraș, a găsit o scrisoare care îi era adresată. Însă nu de la Ministerul de Război. Pe hârtia decolorată, cu sigla universității, erau câteva rânduri scrise de mâna nesigură a fostului său profesor, Zimmer. *Mama dumitale spune că te-ai întors acasă și aștepți să fii repartizat la un alt post. Am cunoștință de un spital pentru leziuni cerebrale înființat în fostul Palat din Lamberg, unde cred că este nevoie de serviciile dumitale. Dacă vrei cumva să te gândești mai bine…*

Mama. Deci *primise* ordinul de trimitere la un nou post. Și, aidoma unui *deus ex machina*, mama intervenise din nou. Lucius își aduse aminte cum, în zilele de dinaintea mobilizării, ea făcuse același lucru, iar el, într-un gest de sfidare, respinsese propunerea lui Zimmer. Însă acum lucrurile stăteau cu totul altfel. *Este nevoie de serviciile dumitale.* Își dorea cu disperare să se întoarcă la medicină, orice fel de medicină. Și atunci poate că îi va povesti lui Zimmer despre Horváth și despre toate coșmarurile lui.

În aceeași seară, își găsi profesorul într-o sală de bal a palatului, transformată în salon pentru bolnavi. În cei aproape trei ani trecuți de la ultima lor întâlnire, Zimmer nu se schimbase mai deloc. Aceiași favoriți ca niște norișori de fum, același zâmbet zbârcit, dar poate puțin mai îngust, ca de pirat. Luciul unui început de cataractă îi marmora ochii, iar pe creștetul capului avea o crustă în formă de scarabeu.

Lucius îl găsi într-un salon unde își consulta pacienții, însoțit de două infirmiere și un sanitar. Avea un plici de muște cu mâner din fildeș, pe care și-l

vârâse la curea ca pe o sabie. Întinse mâna. Lucius i-o strânse. Degetele profesorului erau netede și deformate de artrita care fusese în stadiu incipient în urmă cu trei ani.

– Dragul meu student! spuse Zimmer, ținând multă vreme mâna lui Lucius într-a lui.

La fel ca biserica din Lemnowice și la fel ca școlile și castelele din Galiția, pe unde mai trecuse Lucius, Spitalul Militar pentru Boli neurologice din Palatul Lamberg era una dintre numeroasele clădiri civile transformate în spital pentru soldați de Direcția Medicală a Armatei Austro-Ungare. Fusese amenajat sub directul patronaj al arhiducesei Anna, una dintre verișoarele lui Franz Josef. Palatul, folosit doar ca reședință, fusese construit în secolul al XVIII-lea, pe timpul domniei lui Josef al II-lea. Avea acoperișul din plăci de ardezie, pilaștri auriți și tavane acoperite cu fresce, cu creneluri și cer pictate în *trompe l'oeil*. Generoasa arhiducesă își donase câteva obiecte personale din colecția familiei, toate cu teme militare: statuete ale Arhanghelului Mihail, tapiserii care ilustrau asedierea Vienei de către armata turcă și un tablou foarte mare cu mlaștinile pline cu cadavre de la Maraton[40]. Deasupra mesei pentru operații minore atârna o pictură înfățișându-l pe Cadmus când semăna dinții dragonului în pământ. Lucius se întrebă cu glas tare dacă erau alegerile potrivite pentru o sală plină cu soldați răniți. Zimmer îi răspunse că arhiducele, partizan înflăcărat al puterii tămăduitoare a curajului, fusese de neclintit. În definitiv, nu se transformaseră dinții dragonului în războinicii aceia de temut care întemeiaseră Teba?

În plus, arhiducesa Anna se oferise să lucreze ca voluntar. Firește, mai mult citea poezii eroice pacienților; iar atunci când se ocupa de ei, nu se atingea nici de fețele lor și nici de vreo rană însângerată sau plină cu puroi.

– Păi, ce fel de rană e aia fără sânge și fără puroi? se miră Lucius.

– Le citește poeme de război, repetă Zimmer.

Ideea era că se oferise să lucreze ca voluntar.

Era o dovadă a remarcabilei constanțe a medicinei faptul că spitalele puteau funcționa și în asemenea locuri, nu doar în bisericuța aceea modestă, cu o groapă în podea. La câteva ore de la sosire, Lucius își reintră în ritm. Da, sigur, existau deosebiri. Rănile de aici erau mai vechi, mai profunde, mai refractare la

tratament. Mai puține bandaje, mai multe cicatrice, mai multă rigiditate musculară. La picioarele fiecărui pat cu ramă metalică se afla o tăbliță pe care erau scrise numele și diagnosticul rănitului. Spitalul acesta beneficia de uimitor de multe dispozitive din piele și metal pentru îndreptarea membrelor. Mai era acolo și un fonograf, că doar Austria era patria lui Haydn, Schubert, Mozart. Însă, în rest, cam toate erau la fel. Se administra morfină pentru durere; fenobarbital pentru convulsii; ulei camforat pentru orice; cloral pentru somn.

În prima seară a rămas în spital mult timp după ce Zimmer plecase. Erau aproape o sută douăzeci de pacienți și, spre deosebire de fracturile și amputările de membre cu care se ocupase în Lemnowice, toate cazurile de aici erau extrem de complexe. Prin urmare, după ce s-a dat stingerea, a luat un teanc cu fișe și a început să le citească. Rezumatul fiecărei boli era scris de spitalul de unde fusese transferat pacientul, iar pe margine Zimmer își notase câteva observații cu scrisul său tremurat. Toate erau răni la cap. În timp ce citea, Lucius a avut o clipă sentimentul că Margarete se afla alături de el, prezentându-i toate cazurile, la fel cum îi prezentase pacienții în acea primă seară la Lemnowice. Acesta, Pan Doctor Locotenent, este Gregor Braz, din Praga, rămas orb după ce a fost împușcat în spatele urechii; acesta este Marcus Kobold, genist din Carintia, care tremură necontrolat de când aproape a fost îngropat sub pământ. Acesta este Helmut Müller, infanterist, profesor de desen în viața civilă, care a fost ars în Bătălia de pe Marna și a încercat să se împuște după ce i s-a spus că și-a pierdut vederea. Samuel Klein, Pan Doctor, fiu de cizmar din Leopoldstadt, traumatism sever deasupra urechii. Acesta este husarul Zoltán Lukács, care a fost aruncat din șa și este epileptic. Acesta este Egon Rothman, amnezic de când o rachetă de semnalizare a fost trasă chiar de lângă el. Acesta este Matthias Schmidt, cu o rană în tâmpla stângă. Acesta este Werner Eck, cu episoade când i se înmoaie picioarele, dar fără să-și piardă cunoștința. El este Natan Béla, paralizie a mâinii și a piciorului stâng, după ce a fost acuzat de spionaj și, deși nu era adevărat, a fost spânzurat și ștreangul i-a fost tăiat chiar înainte să moară. Acesta este Heinrich Rostov, rană de lance în tâmpla dreaptă, nu mai este în stare să înghită. Acesta este Friedrich Til, domnule doctor. Acesta este Hans Benesch. Acesta este Bohomir Molnár. Maciej Krawiec, Daniel Löw…

– Domnule doctor!

Deschise ochii. În fața lui era o infirmieră, care ținea în mână o cană cu cicoare aburindă.

– Ați ațipit. Să știți că avem un pat de campanie în fosta bibliotecă.

Era cam de aceeași vârstă cu mama lui. Deasupra obrajilor plini de urme ale vărsatului de vânt, se înălța vălul apretat, țanțoș ca un catarg. Îl privea îngrijorată.

– Mulțumesc. Îmi pare rău…

– Nu trebuie să vă scuzați, domnule doctor! îi zise ea cu blândețe. Pacienții noștri ar trebui să fie recunoscători că au un medic atât de devotat. Însă sunt o sută optsprezece. Și s-ar putea să-i încurcați, dacă vă grăbiți.

Era aproape patru dimineața. Merse în spatele ei până la bibliotecă, o încăpere mică, cu lambriuri și cu tavanul pictat cu constelații, însă fără cărți. În locul lor se aflau zeci de capete pe jumătate modelate, unele simple, altele vopsite. Frunți, nasuri, obraji.

– Sper să nu vă deranjeze, spuse infirmiera, urmărindu-i privirea mirată. Sunt proteze faciale, făcute din cupru și gutapercă. În timpul zilei, camera aceasta este folosită drept atelier.

Lucius studie raftul. Avea sentimentul straniu că făcea cunoștință chiar atunci cu pacienții cărora le aparțineau acele măști – Klein și Lukács, Molnár și Eck.

– Nu, nu, nu mă deranjează deloc. E bine că le avem.

– Să știți că așa *este*, domnule doctor. Mulți au soții care nu se mai pot uita la ei. Iar copilașii încep să plângă atunci când își văd tații. Mare noroc avem cu măștile astea. Când pacienții pleacă de la noi, oamenii nu îi mai ocolesc pe stradă.

Lucius așteptă să continue, însă infirmiera spusese tot ce avea de spus. O clipă, lui îi păru rău că aflase toate astea. Era pregătit pentru pacienți, dar nu și pentru familiile lor. La Lemnowice putuse să aibă grijă doar de răniți, fără să fie nevoit să se gândească la familiile măcinate de griji care îi așteptau acasă. Această omisiune i se părea aproape de neconceput acum. La ce se gândise el atunci? Că soldații erau singuri pe lume? Câtă lipsă de compasiune! Doctorul de atunci i se părea acum cumplit de imatur.

Îi mulțumi, iar infirmiera plecă imediat după ce-i puse în brațe o pătură frumos strânsă, una militară, ale cărei textură aspră și miros acru Lucius le cunoștea atât de bine. Semăna cu pătura aceea din Lemnowice, pe care se întinsese alături de Margarete în acea dimineață, pe malul râului. Fără să-și scoată cizmele, se culcă și își trase pătura peste cap. Se temea că nu va reuși să adoarmă sau că îl va visa iarăși pe Horváth. Însă parcă nu trecuse decât o secundă de când se culcase și aceeași infirmieră îl trezi, spunându-i că era ora șase și că îl aștepta Zimmer. Abia atunci, în timp ce mergea repede în urma ei pe coridorul placat cu marmură și pe sub tavanul pictat cu heruvimi și liliac înflorit, își dădu Lucius seama că nu visase absolut nimic.

Frenologie – teorie conform căreia facultățile psihice ale omului pot fi recunoscute după conformația craniului (n. tr.).

Trocanter – parte a femurului de care se prind mușchii coapsei (n. tr.).

Bătălia de la Maraton a avut loc între perși și greci în 490 î.H. (n. tr.).

15.

În următoarele luni s-a refugiat în rutina oferită de medicină.

Ziua începea la ora șase, cu vizita în saloane. La zece, duceau pacienții în parcul din jurul palatului, pentru exerciții de recuperare. La amiază luau masa. De la ora două începea perioada de relaxare, în care se jucau cărți și se asculta muzică. Se înființase o fanfară pentru soldații cu o singură mână, mese de ping-pong pentru cei cu un singur picior și un cerc de teatru pentru aceia care încercau să-și recapete capacitatea de a vorbi. La patru făceau baie. Și mâncau din nou la șase. La șapte, cei care erau destul de întremați îi ajutau pe sanitarii care făceau curățenie în saloane. Stingerea era la ora opt.

Lucius aproape nici nu ieșea din spital, preferând să doarmă pe patul de campanie din bibliotecă și luând adesea mesele împreună cu pacienții lui. Mesele acestea erau unele tăcute, complet opuse celor din Lemnowice, care erau însoțite de șnaps și cântece, dar la fel de plăcute. În alte rânduri, el se mulțumea doar să muște pe furiș dintr-un cârnat afumat pe care îl avea în buzunarul de la haină.

De cele mai multe ori, lucra singur. Doar o săptămână trecuse de când Zimmer, evident mult mai interesat de scrinul cu obiecte de colecție al arhiducesei de la al doilea etaj al palatului, îi transferase toate responsabilitățile clinice.

Și probabil că așa era mai bine, ajunsese Lucius să-și spună. Din cauza crizei de personal medical calificat, armata imperiului folosea în spitale studenți, dentiști și veterinari. Dar și pensionari ca Zimmer, patologi și specialiști în anatomie comparată, care de multă vreme își agățaseră în cui halatele de doctor și își puseseră șorțurile de la morgă. Deși existau medicamente din belșug, Zimmer avea impresia că majoritatea afecțiunilor puteau fi vindecate cu atropină, insista asupra unor scheme de tratament bazate pe tot felul de licori de care nu auzise

nimeni și continua să prescrie diete cu lapte pentru pneumonie, deși în toate cărțile de specialitate apărute după 1900 se spunea că terciul de ovăz dă cele mai bune rezultate. Mantra lui preferată era „Moartea face parte din viață". Și mai avea probleme și cu văzul, fiindcă își rătăcea mai mereu monoclul murdar și alunga cu pliciul acela cu mâner din fildeș muște pe care doar el le putea vedea.

Când a rămas singur în primele zile, Lucius a avut sentimentul amețitor că se afla din nou în Lemnowice, în perioada de început, când nu știa ce să facă. Majoritatea infirmierelor erau aici încă de la înființarea spitalului și își făceau treaba cu o eficiență energică, deși puțin cam rigidă. La fel ca Margarete, nici ele nu ezitau să-l corecteze, chiar dacă o făceau mai simplu, cu mai puține întreruperi și fără aere de șef. Însă, cu timpul, Lucius a început să se acomodeze. A stabilit reguli în privința somnului, a exercițiilor fizice și a regimului alimentar; a prescris ulei de eucalipt și terebentină pentru bronșite și perclorat de fier pentru amigdalele inflamate. Constipația o trata cu ulei de ricin, iar diareea cu bismut. Recomanda stricnină pentru insuficiența cardiacă, fiertură de vită pentru infecțiile pielii și morfină pentru durere și depresie. În cazurile de nostalgie și apatie se baza pe țigări, cu condiția ca pacientul respectiv să nu aibă probleme la inimă, situație în care prescria bromură, lapte de migdale sau coniac, de care făceau rost infirmierele.

Când avea de-a face cu cazuri mai complicate, Lucius își căuta profesorul, pe care îl găsea de obicei în cabinetul de consultații, plin de ornamente aurii, unde pufăia dintr-o pipă șterpelită din *wunderkammer*[41]. Pipa aceea avea bolul din bezoar și gâtul dintr-un os gravat, despre care Zimmer susținea că ar fi provenit din coccisul servitorului preferat al lui Franz al II-lea.

– Cu tot respectul, Herr Professor, dar cum puteți să băgați așa ceva în gură?

Zimmer făcea rotocoale de fum, în vreme ce Lucius îi povestea despre pacienții cu dureri sau paralizii ciudate. Uneori se lăsa în voia reveriilor, iar alteori Lucius se speria, gândindu-se că bătrânul suferise un atac cerebral. Însă, chiar atunci când el termina de vorbit, chipul profesorului se lumina și, mângâind cu vârfurile degetelor traseul nervilor cranieni sau drumul încrucișat al nervilor trigemeni, îi oferea o explicație de mare splendoare și precizie. Parcă era din nou în sala de curs, își spunea Lucius, când stătea cu ochii țintă și cu urechile ciulite

la acei bătrâni atât de talentați în stabilirea diagnosticelor, dar atât de ignoranți când venea vorba despre tratament.

Alteori, Zimmer îl întreba despre cazurile pe care le tratase pe front.

Și se lăsa pe speteaza fotoliului, începea să roadă mușțiucul pipei și își încrucișa mâinile peste abdomen, ca un om care tocmai ce a servit o masă copioasă și se pregătește pentru desert. Cu siguranță că Lucius a văzut niște patologii extraordinare!

– Da… sigur, extraordinare, Herr Professor.

– Se spune că există cazuri magnifice, splendide de boli nervoase provocate de război. Rănile *noastre* la cap și coloană par atât de banale în comparație cu ele, atât de neinteresante…

Lucius coborî privirea.

– Da, Herr Professor, există asemenea cazuri…

Și îi povesti despre infanteristul cu degetele de la picioare chircite și cu gâtul strâmbat, despre sergentul ceh care susținea că supa are gust de cadavru putrezit și despre bucătarul care se ciocnise de baioneta implântată în burta unei fete spânzurate.

Nu putea hotărî să vorbească despre Horváth. Pentru că știa că Zimmer s-ar fi concentrat doar asupra legănatului și a aparent miraculoasei reacții la veronal. Însă Lucius nu avea nevoie de o explicație științifică și nici nu dorea să vorbească despre miracole. Tocmai încrederea lui în miracole dusese la *Anbinden*-ul lui Horváth. Voia doar să știe dacă Zimmer făcuse vreodată o asemenea eroare în cariera lui, dacă pierduse vreun pacient și ce făcuse ca să-și ispășească greșeala.

Se gândea: aș putea să-i spun lui Zimmer că știu un doctor tânăr care se simte vinovat și care are coșmaruri și vedenii. Și că doctorul ăsta se îndrăgostise și că iubirea l-a salvat, dar apoi a pierdut-o pe femeia pe care o iubea. Și i-aș mai spune că o simțea mereu alături de el, urmărindu-i toate gesturile, cerându-i să aibă răbdare cu soldații suferinzi, minunându-se când vedea câte o rană vindecată. I-aș spune că îi este dor de ea. Și că își petrece fiecare oră liberă rătăcind aiurea, întrebându-se cum ar putea să o ia de la capăt.

În loc de asta, se apucă să-i povestească profesorului despre un pacient al cărui picior drept fusese retezat de un vagon sărit de pe șine, dar care nu mai era în

stare să își miște piciorul stâng.

– Extraordinar! exclamă profesorul. Fără nicio rană. Cel puțin, fără nicio rană vizibilă.

În aprilie, Lucius tocmai îl examina pe soldatul Simmler, bolnav de pneumonie, când i-a fost adus un pacient nou, întins pe o targă. Acesta semăna atât de bine cu József Horváth, că Lucius avu sentimentul că toată lumea se cufundă în întuneric și își spuse că s-a îmbolnăvit și el.

– Domnule doctor?

Simmler se uita la mâna lui Lucius, în care tremura clopotul stetoscopului. Îl lipi repede de pieptul lui Simmler și îl apucă de umăr.

– Respiră! îi ceru el. Așa. Adânc. Respiră adânc.

Noul pacient era un austriac, cu craniul spart în explozia unui obuz. Aidoma lui Horváth, și el stătea chircit în pat, iar veronalul nu îi fusese de niciun ajutor. Câteodată, mai reușeau să-l facă să-și întindă picioarele, să meargă câțiva pași, dar în cea mai mare parte a timpului, austriacul privea pur și simplu în gol, fără să pară că și-ar da seama ce a pățit și unde se află. Cazul nu era unul urgent, soldatul era de luni bune în starea asta. Însă Lucius se întorcea zilnic la patul lui, îi verifica și răsverifica medicația, îi controla personal semnele vitale. Îl ajuta să mănânce, îi dădea supa cu lingura în gură, așa cum îl hrănise Margarete pe Horváth, și îl ajuta să meargă, la fel cum îl ajutase Margarete pe Horváth, pe holurile palatului. În cele din urmă, infirmierele au pus piciorul în prag. Da, devotamentul lui era de admirat, i-au spus ele, cu puțin timp înainte ca soldatul să fie trimis acasă, fără vreo îmbunătățire vizibilă a stării de sănătate. Însă hrănirea pacienților, plimbatul lor, terapia tulburărilor de vorbire, toate acestea erau responsabilitățile *lor*. Nu era bine ca domnul doctor să se implice atât de mult în cazul unui singur pacient. Treaba domnului doctor era să le spună lor ce trebuie făcut.

Zilele se făceau tot mai lungi, iar Lucius se întorcea tot mai des la casa de la numărul 14, de pe Cranachgasse.

La început nu a fost ceva intenționat. Mai trecea uneori pe acolo ca să caute ceva în vechile lui manuale, ca să mănânce sau să afle dacă a primit vreo

scrisoare, deși nu primea niciodată. Însă treptat, a simțit cum dărâmă zidurile pe care el singur le ridicase.

A început să ia masa cu părinții lui. Mâncau bine, în ciuda crizei de hrană. Alimentele erau procurate de Jadwiga de pe piața neagră, de la două fete care veneau în Naschmarkt cu două cărucioare pentru copii pline cu sfeclă sau funii de usturoi. Sigur, se mai întâmpla să nu aibă suficientă mâncare și uneori pâinea de secară era râncedă sau laptele era acru, dar, în comparație cu restul locuitorilor din oraș, se puteau considera foarte norocoși. Lucius suferise de foame de destule ori ca să se simtă acum vinovat pentru că avea ce să mănânce, în timp ce pe străzi oamenii atacau și răsturnau camioanele cu alimente. Ori de câte ori putea, împărțea pacienților batoane de ciocolată și praline de contrabandă, venite tocmai de la Varșovia. Însă în iunie au apărut niște polițiști care i-au cerut să le explice zvonurile conform cărora pacienții din Palatul Lamberg căpătau desert, în vreme ce restul orașului murea de foame. Lucius i-a mințit; le-a spus că dulciurile îi fuseseră dăruite de un pacient recunoscător. Însă polițiștii au insistat până când și-a dat seama că voiau și ei câteva.

În timpul meselor cu părinții nu se discuta deloc despre coșmarurile din primele lui zile petrecute acasă. Iar mama nu pomenea despre intervenția ei la comisie. Acum o preocupau foarte mult noile oțelării din sudul Poloniei și îl asculta cu mare atenție atunci când îi descria sondele de la Sloboda Rungurskaia. Îi erau de mare folos aceste observații obținute de la cineva care fusese la fața locului și nu-l lăsa în pace până nu îi povestea toate amănuntele pe care le mai ținea minte.

Dar, dintre toate aceste schimbări, lui Lucius i se părea că cea mai mare era aceea din atitudinea tatălui său. Maiorul în rezervă Zbigniew Krzelewski căuta să-l găsească singur și atunci vorbea tot despre bătălii foarte diferite de cele pe care le trăise fiul său. Și totuși, atunci când Lucius îndrăznea să pună cea mai complicată întrebare – Visa și el lupta de la Custoza? Văzuse și el anumite lucruri pe care nu și le mai putea scoate din minte? –, maiorul în rezervă îi răspundea prin povestiri despre eroismul camarazilor săi, care, plini de sânge, se târau peste cadavre, ca să mai tragă un ultim glonț în inamicul italian. Luni de zile, tatăl lui a părut să nu-și dea seama că Lucius fusese în război în calitate de medic, nu de

soldat. Și se mai întâmpla ceva: Lucius avea senzația că toate discuțiile acelea despre uniforme și heraldică îl ajutau să se întoarcă, pentru câteva clipe, în trecut.

Era adevărat că dragonii germani purtau aceleași coifuri țuguiate ca infanteriștii? îl întreba tatăl lui. Și nu-i așa că nici cuirasierii[42] nu mai aveau platoșe? A, dar stai puțin, Lucius a fost pe Frontul de Est, iar cuirasierii luptau în Vest. Și cum i se părea lui cavaleria maghiară în comparație cu cea austriacă și germană?

Îl interesau mai cu seamă lăncierii din bătălia de lângă Lemnowice. Lăncierii *lui*. Cum adică nu-și purtau *czapka*-urile? Revoltător!

– I-ar face ținte sigure pentru trăgătorii de elită, tată!

Maiorul în rezervă ridică mâinile.

– Tu chiar crezi că noi nu avem așa ceva!

Și cum să-ți imaginezi că nu aveau armuri?

– Erau minus douăzeci de grade, tată. Purtau mantale groase, la fel ca toată lumea.

– Și tu chiar crezi că pe vremea noastră nu era ger?

Însă nimic nu-l entuziasma mai mult ca relatarea celor șapte sau opt minute în care Lucius a fugit de cazaci. Un atac pe deal! Prin pădure! Aveau săbii sau muschete? Și săbii și muschete! Dumnezeule mare! A apucat să le vadă șeile? Aveau pe tunici cartușierele alea ornamentale? Auzise că rușii au renunțat la ele ca să facă economie la ață.

– N-am văzut. Fugeam.

– *Călare pe calul unui husar.*

– Da. Călărețul lui a fost ucis. I-am luat eu calul.

Tatăl lui își mângâie mustața și o lumină i se aprinse în ochi.

– Nemaipomenit! Ai sărit în șa. Pur și simplu.

Însă maiorul în rezervă tot nu putea înțelege cum de curajoșii husari fuseseră puși pe fugă. Cu siguranță că, dacă și-ar mai fi purtat aripile, cazacii s-ar fi gândit mai bine înainte să pornească la atac.

– Ți-am zis ce avantaje aveau aripile?

– Mi-ai zis.

– Poți să-ți imaginezi cât de înfricoșător ar fi să vezi un călăreț înaripat care te atacă cu lancea?

– Foarte, foarte înfricoșător, tată.

Acela a fost momentul când Lucius a observat ceva asemănător cu dragostea în privirea tatălui său. Iar maiorul Krzelewski a făcut atunci un lucru pe care Lucius nu ținea minte să-l mai fi făcut vreodată: a întins mâna și l-a atins ușor pe obraz.

– Ai călărit calul unui husar! Asta înseamnă că el a murit și tu ai supraviețuit! Fiul meu! Ce dacă ești doar doctor, uite că nici măcar cazacii n-au fost în stare să te prindă!

Însă nimic nu-i făcea mai multă plăcere tatălui său decât să se îngrămădească peste hartă alături de prietenii lui. Nu mai dăduse dovadă de atâta înflăcărare de la trecerea lui în rezervă din 1867. Însă Lucius și-a dat seama că harta aceea reprezenta mai mult decât o simplă distracție pentru un grup de soldați bătrâni și nostalgici, cărora le făcea nespusă plăcere să se încalțe în cizme de călărie, bine lustruite, și să-și pună pe cap căștile cu pompoane de paradă. Mulți dintre acei soldați bătrâni și nostalgici încă mai aveau funcții în cadrul armatei și cu toții aveau prieteni, la fel de bătrâni și la fel de nostalgici, cu funcții în cadrul armatei. Iar în orele lungi de *tarock*[43] și beție nici nu vorbeau despre altceva. Hărțile din gazete erau adesea foarte inexacte și, evident, supuse cenzurii, în timp ce tatăl său și-o actualiza pe a lui chiar și de câteva ori pe zi.

Pe măsură ce treceau lunile, Lucius privea tot mai fascinat la luptele date între micuțele cuburi verzi, albastre, roșii, galbene și negre pentru ocuparea unor bucățele de carton. Și, în vreme ce tatăl său îi explica sistemul de amplasare a tranșeelor pe frontul de vest sau bătăliile din Alpii italieni, ochii lui reveneau mereu asupra unui singur loc – în partea stângă a literei *t* din *KARPATEN* și sub *v*-ul din *Nadvorna*. Semnul mic de acolo, deloc diferit de celelalte mii, indica o schimbare de înălțime. *Acolo.* De parcă semnul acesta făcut cu cerneală era conectat printr-o vrajă cu munții aflați atât de departe.

Și își spunea: *Când se vor retrage trupele, când se va redeschide calea ferată, am să mă întorc să o caut. Acolo, în singurul loc unde nu am căutat-o încă.*

În primele șase luni ale anului 1917, a Șaptea Armată Rusă, o piesă albastră de mărimea unui deget de-al lui, nu s-a mișcat de pe Kolomea, proiectându-și

umbra minusculă, dar amenințătoare, asupra semnului hașurat care reprezenta Lemnowice. Apoi în iunie, spre marea lui disperare, piesa albastră a început să înainteze: altă ofensivă, tot sub comanda lui Brusilov. După aceea a venit vestea că soldații ruși, sătui de atâta luptă, începuseră să dezerteze.

În iulie, cubul rus s-a retras un centimetru spre est. În august au dispărut umbrele lui amenințătoare, iar Carpații erau din nou acoperiți de negrul german și verdele austriac.

Însă nu avea cum să ajungă la Lemnowice. Nedorind să facă valuri și să-l supere pe Zimmer, se interesase foarte discret de posibilitatea unui transfer pe frontul de est. La început, funcționarul de la Divizia medicală păruse extrem de receptiv la dorința lui. Ar fi trebuit să găsească foarte ușor pe cineva pe care să-l înlocuiască, un doctor care ar fi dorit să își facă treaba în confortul pe care îl oferea Viena.

Temându-se de o nouă intervenție a mamei, Lucius i-a lăsat adresa unei cafenele. A așteptat o lună să primească răspunsul, iar atunci când l-a primit, a aflat că transferul lui „nu mai era considerat o prioritate“, deoarece nu se mai duceau lupte în Galiția, iar Viena nu avea suficienți medici ca să poată face față valului uriaș de răniți aduși de pe front. Scrisoarea aceasta i-a confirmat temerea lui cea mai mare. De-a lungul întregii veri observase o creștere a numărului de pacienți; în septembrie deja erau zilnic aduși răniți, obligându-i să deschidă saloane la primul și al doilea etaj.

În noiembrie bolșevicii au ocupat Palatul de Iarnă din Sankt Petersburg și au început negocierile de pace între Rusia și Puterile Centrale, în urma cărora în martie s-a încheiat tratatul de la Brest-Litovsk. Niciunul dintre aceste evenimente nu ar fi trebuit să aibă un impact prea mare asupra caracterului atemporal al medicinei, dacă nu ar fi existat zvonuri (căci cifrele oficiale din gazete erau mult mai mici) că în lagărele rusești s-ar fi aflat aproximativ două milioane de prizonieri de război din Imperiul Austro-Ungar, care se pregăteau să vină acasă.

Fluxul de soldați, deja mare la sfârșitul lui decembrie, s-a transformat într-un torent. Veneau cu trenurile, înghesuindu-se în vagoanele înghețate, destinate transportului de vite, agățându-se de acoperișuri. Pe peroanele din Gara de Nord

au fost improvizate saloane, pentru că nu erau destule spitale pentru numărul copleșitor de soldați. Palatul, cu acoperișul acoperit de zăpadă, încetase să mai fie destinat doar bolilor neurologice. Lucius avea sentimentul că lucrează din nou într-un spital de campanie. Pe lângă fracturi și membre care trebuiau amputate, soldații mai aveau și malarie și febră de tranșee[44], degerături urâte din cauza gerurilor rusești și holeră luată din lagăr. Zimmer făcuse pneumonie, deci nu se putea ocupa de nimic. Lucius și infirmierele s-au chinuit să scoată toate echipamentele grele pentru terapia de recuperare ca să facă loc pentru paturi. Au întins pe jos saltele, apoi doar pături. La apariția primului caz de tifos, au primit o unitate mobilă pentru despăduchere și dezinfecție, formată dintr-un cort și un cazan ruginit, pe care le-au instalat sub platanii din curtea palatului.

N-au cum să fie atât de mulți soldați, își spunea Lucius din când în când. Numai că îi văzuse în toată splendoarea lor, mărșăluind cu milioanele către front. Parcă războiul s-ar fi supus unei misterioase forme de gravitație. I se părea chiar posibil să deslușească evenimente petrecute în locuri extrem de îndepărtate doar uitându-se atent în noroiul de pe bocancii și pantalonii soldaților: pământul belgian, negru și cu miros înțepător; argila albă a Dolomiților; acele de pin înfipte în ciorapii din lână ai oamenilor veniți din Carpați. Copleșit de prea multele probleme, a cerut Ministerului de Război să-i mai trimită un doctor, a implorat-o pe arhiducesă să-l ajute cumva, i-a cerut mamei să se folosească de relațiile ei. Însă nici măcar mama lui nu se putea pune cu tifosul. În cele din urmă, arhiducesa a găsit un specialist care să-l ajute o dată la două duminici, un austriac din Innsbruck, care asculta poveștile lui Zimmer cu un dezgust aproape deloc mascat. Lucius a primit și un laborator bacteriologic portabil, cu ajutorul căruia să cuantifice organismele infectate; dar nu a primit și substanța de contrast necesară. A primit un aparat cu raze X pentru depistarea corpurilor străine, dar nu și filmul necesar. Tuburile naso-gastrice erau făcute din cauciuc vechi și crăpat, iar mușchii se amețeau cu amestecul de morfină și glucoză care se prelingea de pe paturile pacienților. În fiecare săptămână rămânea fără fenobarbitalul pe care îl prescria pentru convulsii. În martie, când au rămas din nou fără lemne de foc, Lucius nu a mai avut răbdare să aștepte primăvara și a dat ordin să se taie platanii ca să aibă cât de cât căldură înăuntru.

În aprilie, când deja se simțea epuizat, a primit o invitație la cină din partea mamei sale.

I-a adus-o un curier la spital, un bărbat mărunțel, în livrea și cu pălărie tiroleză, cu un evantai de pene de mierlă la panglică. Biletul mamei nu avea nicio explicație.

– A zis cumva că-i vorba despre vreo urgență? a întrebat Lucius.

Încă mai ținea în mâini o seringă mare, cu care trăgea sângele acumulat în jurul plămânilor unui pacient.

Curierul a clătinat din cap.

– Doamna a zis că s-ar putea să mă întrebați. Nu, nu este nicio urgență. Îi este dor de dumneavoastră, așa mi-a zis doamna să vă spun.

Foarte puțin probabil. Iar mama lui știa că nu o să cadă în capcană. Însă nici să refuze invitația nu putea.

De două săptămâni nu mai ieșise din spital. Ultimele zăpezi se topiseră pe străzi, iar printre pietre apăruseră o mulțime de ierburi. Pe centura Vienei, câțiva copii de la Societatea Orfanilor de Război defilau în spatele unui tambur-major încruntat. Aerul rece răspândea mirosul balegii de la caii fără pic de rușine sau respect, înhămați la birjele care își așteptau clienții.

Își găsi mama singură, la masa lungă pe care familia o adusese la Viena. Era îmbrăcată cu o rochie din mătase, albastru-deschis. În jurul gâtului avea un colier din mai multe șiraguri de perle. Brățările de la ambele mâini erau din argint filigranat. Evident că nu ar fi îndrăznit să iasă așa din casă, printre mulțimile în zdrențe, ca nu cumva să nu se spună că ar fi fost lipsită de patriotism. Atitudine solemnă. Părul strâns bine cu agrafe în jurul capului.

Doar un capăt al mesei fusese aranjat pentru două persoane, capătul de lângă locul unde, după cum îi plăcea mamei sale să se laude, un prinț din dinastia regală a Jagiellonilor gravase inițialele iubitei sale. Cu toate că toată familia știa că vinovatul fusese fratele mai mare al lui Lucius, Władysław.

Îi sărută mâna.

– Tata unde este?

– La vânătoare, cu Kasinowski.

Adică ducele de Bielsko-Biała și Katowice.

– Orbul?

– Nu-i *complet* orb, Lucius.

– Și nu te temi că ar putea să tragă în tata din greșeală?

Ea zâmbi, dezvelindu-și dantura perfectă. Cea mai ușoară cale de a-i intra în grații era să-ți bați joc de alte familii de aristocrați.

– Măcar să nu fim obligați să-i expunem capul pe perete, spuse ea. Nu mai avem pic de loc după toate capetele alea de zebuși.

Și făcu un semn din cap spre toate trofeele de pe terasă.

– *Ibecși*, mamă. Ibecși.

– Desigur, murmură ea, ducându-și un deget la tâmplă. Fiul meu este om de știință și știe mai bine.

Apoi lăsă mâna jos.

– Îmi imaginez că la spital nu-ți dau decât lături să mănânci și probabil ești mort de foame. Vrei să ne așezăm la masă?

Se așezară. Lucius observă perna din satin de care să-și sprijine spatele. Și se miră, deoarece mamei îi plăceau scaunele decorate cu trandafiri rococo, iar oaspeții nu stăteau prea confortabil pe ele de teamă ca nu cumva să le strice. Înseamnă că n-o să fie o cină prea scurtă, își spuse el. Fața de masă era din damasc alb. În vaze erau lalele albe și galbene. Farfuriile din porțelan și paharele din cristal fuseseră în așa fel aranjate încât el să stea în dreapta mamei, așezată în capul mesei. În spatele lui era șemineul uriaș. E atât de mare, îi plăcea ei să spună, că-l putem frige pe Franz Josef înăuntru, *figură de stil.* Evident că era o glumă, dar văzu acum că înlocuise de pe poliță toate vasele comemorative din ceramică de la jubileul împăratului. El stătea în fața ferestrei; din locul unde stătea ea se vedea întreaga masă, portretele strămoșilor ei, îmbrăcați în blănuri și armuri, coloanele din marmură galbenă de la terasă.

Apăru Jadwiga, în uniformă de sărbătoare, cu guler înalt și negru și șorțuleț din dantelă. Împingea un cărucior pe care se aflau felurile de mâncare: sărmăluțe cu sos de roșii și smântână, sângerete, cartofi cu maghiran și ceapă, mușchi de porc în sos de ciuperci, colțunași umpluți cu carne de rață.

– Vai de mine! exclamă Lucius, ridicând ochii. Probabil că ai scotocit prin jumătate de oraș ca să găsești toate alimentele astea.

Știa cât de riscant era să cumperi de pe piața neagră. Gazetele erau pline cu articole despre arestările din rândul contrabandiștilor. Nici măcar în vila de la numărul 14, de pe Cranachgasse, nu se mai mâncase carne de luni de zile.

Jadwiga făcu o reverență și dispăru în spatele unei uși batante. De obicei rămânea într-un colț al sufrageriei. Înseamnă că mama îi ceruse să îi lase singuri.

– Poftă bună, Lucius! îi spuse ea.

În timp ce el mânca, mama vorbi despre politică, despre războiul civil din Rusia, despre dificultățile întâmpinate în semnarea tratatelor, despre certurile din interiorul conducerii austriece. Îl lăudă pe președintele Wilson, lăudă cele Paisprezece Puncte ale proiectului său și promisiunea lui că Polonia va redeveni independentă. – Cu *adevărat* independentă, accentuă ea. *Teritoriile sale să fie locuite doar de populația poloneză și să aibă acces liber și sigur…*

– *…la mare*, completă Lucius. Da, știu.

Era doar o chestiune de timp, spuse ea. Marea! Polonia nu-și mai înmuiase degetele în valurile ei din 1795.

Lucius își dăduse deja seama că toată această discuție era un preludiu pentru cu totul altceva.

Mama sa se opri din vorbă și își atinse în treacăt perlele de la gât. Se uită la el, apoi la șemineu. La ceasul decorat cu un Hannibal din porțelan, alături de elefanții lui, care înfrumusețea o credență de lângă perete. La portretul lui Sobieski, cu o mantie din leopard pe umăr și lauri pe frunte. Apoi din nou la Lucius. El avea senzația că vede o pasăre de pradă care îi dă târcoale înainte de a-l ataca.

– Eu cred că ai nevoie de o soție.

Rămase cu cuțitul în mijlocul colțunașului. *O soție.* Cu greu reuși să înghită ce avea în gură.

– Da, mamă. Continuă, te rog.

Și ea continuă. După cum știa și el prea bine, Casa de Habsburg era pe moarte. În viitor nu vor mai conta titlurile, ci capitalul. Frații lui erau însurați cu contese, surorile lui erau măritate cu margrafi[45]. Toți cumnații și cumnatele lui purtau titluri dintr-o lume care nu va apuca anul următor. Ea știa cum va arăta

viitorul: va sta frumușel pe sofale somptuoase, în saloane pline de bărbați cu acțiuni majoritare la oțelării, mine și zăcăminte de petrol.

Lucius se forță să mai ia o înghițitură.

– Nu vorbești serios, mamă.

– Fiul meu știe că îmi plac glumele?

Nici nu se atinsese de mâncarea din farfurie. Lucius își dădea seama că îi așteaptă răspunsul. Așa că încercă să se eschiveze.

– Trebuie să stau la spital în majoritatea nopților. Situația s-a înrăutățit de la întoarcerea prizonierilor. Nu așa ar trebui să se poarte un soț devotat…

– Scuze, îl întrerupse ea. A folosit cineva cuvântul *devotat?* Fiul meu este unul dintre puținii bărbați din Viena care nu-i nici schilod, nici laș. Cred că soția pe care ai lua-o ar fi foarte mulțumită.

Lucius o privi lung, încercând să-și dea seama cât de convinsă era de adevărul spuselor ei. Îi surâdea, dacă „surâs“ se putea numi faptul că își dezvelise dinții. Abia acum înțelese el de ce discuția avea loc în absența tatălui său; pentru că maiorul în rezervă încă mai credea în noțiunea de dragostea romantică.

– M-ai luat pe nepregătite, murmură el. Evident că trebuie să mă gândesc.

– Ba nu, Lucius. Nu e timp de gândit. Bărbații au început să se întoarcă acasă. Căsnicia este o piață ca toate celelalte. O piață foarte schimbătoare, aș adăuga eu. Îți imaginezi ce efect va avea armistițiul asupra ei.

Lucius se sprijini de speteaza scaunului și își încrucișă brațele. Lumânările pâlpâiau în candelabrul masiv, împodobit cu coarne de ren. Privi dincolo de ele, spre fereastră, spre pătratul cerului de seară.

– Ești foarte directă, mamă, ca să folosesc un cuvânt mai blând.

– Am aceleași interese ca și tine, spuse ea, pe un ton de gheață. Câți ani ai?

– Zău, mamă, te rog. Presupun că ai fost prezentă la nașterea mea.

– Dar *vreau* să te aud.

– Mamă…

– Câți ani?

Cedă, cu un oftat prelung.

– Douăzeci și șase.

– Povestește-mi despre fata aia din Galiția.

– Poftim?

Abia acum mama puse mâna pe o furculiță și un cuțit, își luă o singură bucată de carne de pe farfuria fierbinte, o așeză pe farfuria ei și o tăie, lăsând să iasă aburii fierbinți dinăuntrul cărnii.

– Aștept, Lucius. Spune-mi cum a fost. Dacă nu cumva vrei să cred că ești vreun sodomit, chiar dacă nu pari. Trebuie să fi existat o fată.

În fereastra din spatele ei, câțiva grauri își luară zborul de pe țiglele vilei de alături, ca din mantia unui scamator. Și se ridicară spre cer, la început în grup, apoi pornind fiecare pe drumul lui. Lucius încercă să-și păstreze calmul:

– Am lucrat într-un spital de campanie. Ți-am spus-o de nu știu câte ori.

– Da, da, mi-ai spus.

– N-a fost nicio fată.

– Nu, evident că n-a fost. Nici măcar o singură infirmieră. Ce mai spital ți-ai găsit și tu, fără nicio infirmieră!

– Era o *călugăriță*-infirmieră. Din Ordinul Sfânta Ecaterina.

Și își aminti cum se ridicase ea pe mal și cum râdea, cum pielea îi era rece de la apă și caldă de la soare.

– Era drăguță?

– Zău, mamă! Nu pot să cred că vorbim despre asta.

– Poloneză sau austriacă. Să îndrăznesc să te întreb despre familia ei? Lucius, ți s-au înroșit urechile.

– Ți-am spus că nu a fost nimeni…

– Nu? Atunci cui îi scriai toate scrisorile acelea pe care le rupeai imediat după ce le terminai? De ce așteptai poștașul cu atâta nerăbdare?

Nu-i răspunse. Ar fi putut să spună că aștepta o scrisoare de la Feuermann sau de la alt camarad. Dar știa că fusese învins și știa că și ea își dăduse seama de asta.

– Lucius…

Se aplecă și puse mâna peste a lui.

– Fiul meu, pot să-ți dau un sfat? Te-ai întors acasă de aproape doi ani. Ar fi trebuit să-ți scrie, presupunând că știe cum.

Ușa din spatele lui se deschise și Jadwiga vârî capul pe ea ca să vadă dacă mai trebuia să aducă ceva la masă. Mama îi făcu semn să plece. Un vârtej negru

dincolo de fereastră anunță revenirea graurilor. Nu de doi ani, ar fi vrut el să spună, ci doar de paisprezece luni. Însă fără să pună la socoteală tot timpul cât lucrase pe trenul sanitar și o căutase fără încetare.

– Te porți de parcă ți-aș fi dușman, spuse mama, cu mai multă blândețe, mângâindu-l pe mână. *Eu* sunt mama ta. Ești sânge din sângele meu. Nu te poți ascunde toată viața în spital. Și tocmai despre viața ta vorbim noi acum.

Își retrase mâna și se îndreptă în scaun. Din nou rece, demnă, impecabilă. Scoase o țigaretă lungă dintr-o casetă din argint.

– Credeam că discutăm despre bani.

– Nu am zis că trebuie să te căsătorești cu o spălătoreasă. Eu îți voi prezenta meniul. Tu vei alege felul de mâncare pe care ți-l dorești.

Întors la spital, se tot aștepta să primească un bilet prin care mama lui să îl convoace la o nouă discuție. Însă, după cum înțelese el mai târziu, Agnieszka Krzelewska era mult mai vicleană decât își imagina el. Ea rostise cu voce tare ceea ce el nu fusese capabil să accepte în toate acele luni. Cât timp mai avea de gând să jelească? O căutase pe Margarete prin jumătate din spitalele din estul Galiției. Mai avea doar să se ducă până la Lemnowice, ceea ce ar fi însemnat dezertare, dacă nu avea permisiunea comandanților. Așa că nu mai știa ce să facă. Nu mai avea soluții.

Plus că prin cap îi treceau și alte gânduri, neluate în seamă la început, dar inevitabile acum. La urma urmei, ar fi putut să-l caute Margarete pe el. Chiar dacă nu putea să călătorească, știa cum îl cheamă și știa să scrie. Și ar fi fost foarte ușor. O infirmieră se putea pierde în marea desfășurare de trupe, dar nu și un medic locotenent. Dacă poșta nu ajungea la un spital de campanie din creierii munților, cu siguranță că ajungea la Viena. El însuși, atunci când îi scrisese lui Feuermann, nu trecuse pe plic decât numele și regimentul. Dacă ea i-ar fi scris prin poșta militară, nici măcar de timbru nu ar fi avut nevoie.

Mai așteptă încă o săptămână mesagerul mamei, însă în zadar. Știa foarte bine că mama lui nu uita niciodată. Sădise sămânța, acum doar o aștepta să prindă rădăcini.

Apoi a venit primăvara. Prin tot orașul, pe bulevarde, în grădinile publice, vedea soldați la plimbare cu iubitele lor. Fustele erau puțin mai scurte. Nu-și

dădea seama dacă din cauza crizei de materiale, din cauza vremii sau dintr-un fel de indiferență declanșată de atât de multe privațiuni. Însă se vedeau glezne și gâturi. Pentru că își donaseră toate bijuteriile ca să susțină armata, având grijă să afle lumea întreagă despre gestul lor, domnișoarele începuseră să se împodobească cu flori de câmp, pe care le culegeau din grădinile lăsate de izbeliște și pe care și le puneau la butonieră sau la pălărie. Familiile pacienților începuseră să-i viziteze la spital și Lucius își simțea inima plină de dor atunci când privea lung la tinerele soții care își divinizau soții răniți. Își dădea seama că era o prostie să invidieze un soldat paralizat de la gât în jos sau pe unul obligat să poarte o proteză facială din tinichea ca să nu-și înspăimânte copiii. Însă soțiile venite în vizită erau atât de drăguțe aranjate, iar cehoaicele și slovenele erau cu adevărat frumoase. Și când îi mulțumeau pentru că le-a îngrijit soții, îi întindeau mâna. O clipă doar, atât cât să le strângă ușor degetele, acceptându-le recunoștința, dar fără să le ducă la buze.

Alte dăți, le urmărea fără să fie văzut. Auzea foșnetul așternuturilor. Vedea un obraz îmbujorat, un nasture deschis la bluză, o fustă ridicată. Și încerca să-și spună că nu îl afectează, că ar trebui să se bucure când pacienții lui au parte de asemenea plăceri efemere. Însă nu mai putea să nege dorul care îi ardea în piept.

A început din nou să se plimbe ca să scape de înghesuiala din spital, de gândurile la discuția cu mama sa, de soțiile drăguțe ale pacienților. Și se plimba pe lângă palatele de pe Landstrasse, pe lângă cazărmile din apropiere de Karlsplatz, pe lângă prostituatele care rătăceau pe marginile rămase fără copaci ale bulevardului Ring. Pe lângă clădirea zăvorâtă a Operei și pe lângă statuia lui Goethe din Grădina Imperială, acum plină de margarete. Spre canal, în jurul Catedralei Sfântul Ștefan, la Gara de Nord, ca să privească trenurile care trăgeau la peroane.

Într-o după-amiază de la sfârșitul lui aprilie, l-a lăsat câteva ore în locul lui pe specialistul din Innsbruck și s-a dus în Parcul Maria-Josefa, situat în apropiere de Arsenal și Gara de Sud. Plouase aproape întreaga săptămână, dar acum ploaia luase o pauză și parcul era plin de familii ieșite la plimbare, perechi de îndrăgostiți și grupuri mici de soldați aflați în permisie, care flirtau cu guvernantele și cu vânzătoarele de mărunțișuri. Luase cu el două exemplare din

Revista de Medicină Militară și s-a așezat pe o bancă din centrul parcului, nu departe de fântâna secată, unde zeul Neptun, văruit în găinaț de porumbei, se înălța deasupra unor delfini care ieșeau din valurile de marmură. Aerul era umed, cerul avea culoarea oțelului brunat. Încerca să citească, însă gândurile îi reveneau mereu la Margarete și la propunerea mamei sale. La un moment dat, auzi hohote de râs dintr-un grup de pe aleea largă, străjuită de salcâmi galbeni, de lângă intrarea în parc. La început, nu le dădu atenție. Străzile erau pline de scamatori și cântăreți ambulanți: violoniști și acordeoniști. În mod obișnuit, aceștia erau veterani, iar el se apropia de ei cu prudență, temându-se de amintirile pe care i le-ar putea trezi. Însă oamenii de acum păreau să se distreze mult mai mult decât se distra el cu articolul despre psihoza produsă prin înfometare. Așa că se ridică și se apropie de grupul format în jurul unui flașnetar cu un urs.

Flașneta era pusă pe ceva ce semăna cu un cărucior transformat, cu roți negre și mari ca de diligență, cadru lăcuit și mâner din fier filigranat. Pe flașnetă erau pictate filamente verzi și lucioase și căpșuni micuțe. Mai era scris pe ea și un nume aurit, cu caligrafie barocă, dar imposibil de citit de la distanță.

Ursul nu era urs, ci un bărbat de statură mică, îmbrăcat în întregime cu o blană de urs adevărat. I se tăiaseră însă labele, ca să facă loc mâinilor și picioarelor omului. Arătarea aceasta avea un aer primitiv și hidos. Fusese îndepărtată și o bună parte din craniu, iar blana ursului nu mai era simetrică: nasul se strâmbase, o ureche era mai sus decât cealaltă. Toate astea îi aminteau lui Lucius de grimasele diforme ale pacienților cu răni faciale. În locul ochilor erau două scoici albe, pe care fuseseră vopsiți irișii stacojii.

Dansatorul se uita prin gura căscată. Buzele ursului fuseseră fixate cu ace ca să dea senzația că fiara ar mârâi furioasă. Flașneta cânta o tarantelă. Ursul se dădea peste cap, făcea roata și dansa cu spectatorii. Tocmai ce terminase de dansat cu o duduiță într-o rochie din stambă roz, cu volănașe, când începu ploaia.

Se auzi un geamăt colectiv. Flașnetarul își acoperi instrumentul cu pătura, iar ursul continuă să danseze. Ici și colo se deschiseră umbrelele, îndrăgostiții se strânseră unul în altul, iar femeile își acoperiră capetele cu șaluri. Lucius vârî revista în interiorul hainei. Apoi cerul se întunecă brusc, de parcă soarele fusese acoperit de vreun zepelin sau de vreo pasăre uriașă. Și începu să plouă mai tare.

Tarantela se întrerupse, flașnetarul își înfășură bine instrumentul, ursul își scoase capul și porni printre spectatori după bacșișuri.

Lucius, care credea despre sine că știe dinainte cum va fi vremea, deși se înșelase de multe ori, nu-și luase umbrela. Observă un chioșc la capătul aleii și tocmai se grăbea într-acolo împreună cu mai multe femei de condiție ceva mai simplă, când observă cu coada ochiului o siluetă trecând pe lângă un șir de tufe de liliac, în direcția Gării de Sud.

Încremeni.

Bluză albă. Fustă din flanel albastru. Șal albastru închis și panglică aurie la mână.

Nu mai poartă straiul de călugăriță, își zise el; numai că aceasta era cea mai neînsemnată dintre enigmele pe care voia să le înțeleagă.

Mulțimea se împrăștia.

– Margarete!

Însă era prea departe, iar strigătele și râsetele oamenilor prea puternice. Începu să meargă mai repede, apoi o luă la fugă. Se ciocni de o pereche de tineri care fugeau și ei, ținând o gazetă udă de ploaie deasupra capetelor. Imediat se ciocni de altcineva, un domn cu un câine. Mulțimea părea acum că vine spre el: un polițist, în manta impermeabilă, trei tineri cu meloane, o femeie în brațe cu un copil care dădea din picioare. Fără să-și mai ceară scuze, Lucius se îmbrânci printre ei, stârnind mici vârtejuri de furie în urma sa.

Ea intrase într-un val de oameni care ieșeau alergând din parc, îndreptându-se către gară ca să se pună la adăpost. El merse după ei, apărându-și ochii de ploaia rece cu *Revista de Medicină Militară*, înnebunit de disperare că ar fi putut să o piardă din nou. Când traversă strada, aproape că a fost eviscerat de bara decorativă a unei carete, al cărei vizitiu, înfășurat în pelerină, îl înjură îndelung și plesni din bici la doar câțiva centimetri de fața lui. Alt cal, altă caretă, alt scârțâit de roți pe strada udă, alt strigăt. Apoi o căruță, un automobil, de parcă toate mijloacele de transport din capitala imperiului plănuiseră să-i blocheze drumul. Reuși să se ferească de un cal care necheza nervos. Deja vedea gara în fața lui, o clădire opulentă, cu coloane și șiruri de cavaleri și grifoni din marmură. Statuia Victoriei abia dacă se mai zărea prin ploaie. Mulțimile se înghesuiau în jurul ei.

Studie atent eșarfele, fustele și bluzele multicolore. Oamenii își strânseră umbrelele când ajunseră la intrare. O pierduse. Pentru a doua oară.

Tot cu revista ridicată, porni încet înainte. Părea calm, dar clocotea pe dinăuntru, era cu ochii în patru, încercând să cuprindă cu privirea tot ce era în jur. În jur erau oameni! O mare de oameni! Cât de mulți oameni erau în orașul ăsta blestemat! Cât de multe culori de bluze, cât de multe imprimeuri pe stambă! Cât de multe fuste din flanel, cât de multe panglici și șaluri; cât de multe chipuri sub ele, chipuri trandafirii, chipuri cenușii și posomorâte, chipuri ridate de ani, chipuri umflate; chipuri bătrâne, cu dinți de cal și gâturi scurte; gâturi lungi și frunți înguste; chipuri dolicocefalice[46] și chipuri leptorine[47]; chipuri chinuite; chipuri arogante, senzuale, indiferente, transpirate; chipuri palide și chipuri ude de ploaie…

Nu era nicăieri. Ieși din învălmășeală și merse de-a lungul coloanelor de la intrare, uitându-se printre ele, căutând șalul, căutând panglica. Ploaia se înteți și mai mult. Cineva îl împinse la o parte. Auzi sunet de clopoțel – un tramcar își debarcase pasagerii și pleca repede la adăpost.

Intră și el, în urma mulțimii. Traversă holul principal, unde pâlpâiau globurile lămpilor cu gaz de culoarea chihlimbarului. Coloane canelate se înălțau până în tavan; mulțimile se revărsau în ambele direcții pe scara grandioasă care ducea la șinele de tren. Oamenii îl împingeau spre peroane și se strădui să iasă dintre ei, se întoarse și încercă să se uite bine la chipurile acelora care treceau pe lângă el. Îl obsedau deja întrebările: de ce aici și acum și de ce purta panglica aceea aurie, pe care ți-o pui doar în amintirea cuiva care a murit sau a dispărut? Sau poate o purta pentru el?

Un miros de vechi pluti spre el din coșurile unor vânzătoare de flori uscate, cu fuste bogate, care se instalaseră cu nerușinare în colțul scării.

Își croi drum înapoi, tot prin mulțime. Și ieși iar chiar atunci când ajunse un alt tramcar de pe care șiroia ploaia.

Și o zări din nou – bluză, panglică aurie – trecând pe lângă coloane și mergând iute pe drumul de lângă șinele de tren, spre pasajul subteran. Da, cunoștea fluturarea aceea a fustei în mers. O mai văzuse într-un loc cu ierburi înalte, acum

o vedea lângă șinele înnegrite. Ca în ziua aceea în care fugise plângând de lângă el.

Lucius o luă la fugă, pe lângă spațiile verzi de pe marginea trotuarelor, rămase acum doar cu buturugile urâte ale copacilor, strecurându-se printre bornele vopsite, printre călătorii care coborau dintr-un alt tramcar, prin tunelul întunecat, unde lumina tremura ca penele unei păsări înfricoșate, iar aerul era greu de miros de lână udă și de respirație de oameni. Ajuns din nou afară, o văzu în cealaltă parte a intersecției, tot prea departe ca să-l poată auzi. Se îndrepta spre o alee care se făcea din bulevard. Simțea că îi ard obrajii; simțea apăsarea tuturor acelor luni, a tuturor acelor ani în care au fost despărțiți; își dădea seama că totul va putea reveni la normal. Acum era de-adevăratelea, acum ar fi putut să o atingă, nu mai avea decât o stradă până la ea și tremura de emoție la gândul că o va ține în brațe, că ea îl va mângâia, că el o va mângâia, că îi va săruta buzele ude de ploaie, așa cum i le sărutase odinioară pe malul acelui râu.

O strigă, însă șuieratul unui tren îi acoperi vocea. Călcă într-o baltă, își suci glezna, se împletici, porni din nou. O strigă încă o dată. Dar ea vorbea acum cu un bărbat, aflat în pragul unei uși. Și imediat dispăru înăuntru. Într-o singură secundă, Lucius măsură cu privirea strada lăturalnică, plină cu lăzi și căruțe, paravanele zdrențuite ale prăvăliilor și balcoanele cu rufe puse la uscat, din care acum picura apa. Bărbatul din pragul ușii îi tăie calea.

Cămașă albă, cu petice la coate; jiletcă maro, roasă la guler și la umeri. Mustață lungă, bine îngrijită. Claie de păr neted. Un ochi împietrit, doar cu un fel de ceață lăptoasă acolo unde fusese irisul. Accent necunoscut.

– Ce poftești?

Însă Lucius se uita dincolo de el, la persoana de dincolo de prag.

Stătea pe a treia treaptă a scării, chiar sub o lampă care îi proiecta umbra pe peretele opus. Își dăduse jos șalul de pe cap, iar acum părul îi atârna ud și încâlcit pe lângă gât. Un abur foarte slab îi ieșea din bluză; se vedea că respiră greu.

Acum înțelese de ce o confundase: aceiași pomeți înalți, aceeași privire ușor piezișă, aceeași gură.

Ploaia se mai domolise; străduța din spatele lui revenea la viață. De la una dintre ferestre ieșea miros de ulei încins. Cineva striga ceva într-o limbă străină.

Lucius o privi iarăși pe tânăra femeie, care coborâse și se oprise între cele două cariatide aflate de-o parte și de cealaltă a ușii. Ridică mâna ca să-și netezească părul și panglica îi alunecă de-a lungul încheieturii.

Își aminti ceva: noaptea aceea când o pierduse pe Margarete și fugise prin ceață după silueta cenușie care se dovedise a fi doar o fetișcană din sat. Dar înarmată cu o pușcă. Își aminti și cum strigase; și cum îndreptase arma spre el. Un avertisment, pe care nu-l luase în seamă și se apucase din nou să alerge după himere.

I se lipise părul de obraji, haina îi era îmbibată cu apă. Simțea cum i se preling stropii de ploaie pe ceafă și printre omoplați.

– Îmi cer scuze, murmură el, rușinându-se de speranțele pe care și le făcuse.

Se uită din nou la tânăra femeie și, om de știință fiind, pricepu repede cum anume se întâmplase toată încurcătura – ploaia, nălucile, amintirile, felul magic în care apar cristalele și se topesc din nou.

Făcu o plecăciune respectuoasă, așa cum fusese învățat în copilărie că se cade să facă atunci când cunoaște alte persoane. Evident că era un gest ridicol, având în vedere circumstanțele. Însă așa se obișnuia în lumea lui și, indiferent ce s-ar fi întâmplat, el rămânea fiul mamei sale.

„Colecție de obiecte rare“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

Cuirasier – cavalerist care purta platoșă (n. tr.).

Joc cu 78 de cărți speciale (n. tr.).

Boală infecțioasă febrilă, răspândită prin păduchele de corp (n. tr.).

Margraf – titlu de principi germani din provinciile de graniță (n. tr.).

Dolicocefalie – malformație dată de alungirea anteroposterioară a craniului (n. tr.).

Leptorin – cu nas îngust și lung (n. tr.).

16.

De această dată, Lucius a fost cel care dorea să discute cu mama sa. Supărat, dar hotărât să termine ce începuse ea.

O găsi pe terasă, citind o publicație a Asociației de Minerit. Îl văzu, împături frumos revista și abia apoi o puse pe măsuță. Părea sincer bucuroasă că o vizitează. Ce bine că luase hotărârea asta, spuse ea imediat, de parcă ar fi știut amândoi că era doar o chestiune de timp până când el avea să se răzgândească.

Într-o singură zi, a programat tot ce era de programat. Mai întâi vor merge la croitor, firește; apoi la frizer, ca să scape de – și își atinse părul ca să-i arate că vorbea despre vârtejul lui din creștetul capului – *asta*. La început se vor întâlni doar cu patru domnișoare, pentru ca el să poată face comparație; dacă nu va fi mulțumit, ea va face alte aranjamente ca să găsească o persoană pe gustul lui.

– Zâmbește, îi zise ea. Te duci în pețit, nu la o ședință de exorcism.

Iar el schiță un surâs acru, minunându-se în sinea lui de comparația făcută.

După cum era de așteptat, mama l-a însoțit în toate vizitele.

Au fost patru, în patru după-amieze de sâmbătă, în patru saloane împodobite cu statui din marmură lucioasă, canapele moi și portrete de familii bătătoare la ochi și lipsite de gust, care au făcut-o pe mama lui să strâmbe din nas cu atâta trufie și dezgust, că Lucius a crezut că avea de gând să anuleze fiecare întâlnire chiar înainte ca aceasta să fi început. Toate domnișoarele erau fiicele unor magnați ai industriei. Katherina Slovoda, Maria Rostoklovski, Wilhelmina Schmidt, Krisztina Szücs. Toate fiice unice. Prima era fiica unui ceh, proprietar de topitorie; a doua a unui polonez, care avea o fabrică de vagoane; a treia a unui austriac, de origine germană, din industria de armament; și a patra era fiica unui maghiar, cel mai mare producător de lignit. Și toate erau drăguțe. Normal că

erau drăguțe, zicea Madame Krzelewska: doar aveau mame drăguțe care se măritaseră pentru bani.

De asemenea, după cum prevăzuse mama lui, toate erau îngrozite de ideea că vor rămâne fete bătrâne și știau că au de înfruntat o competiție acerbă. Însă nici mama și nici Lucius nu anticipaseră cât de disperate erau. Katherina, așezată pe marginea canapelei, între mama și tatăl ei, era atât de tulburată, că a început să-i curgă sânge din nas, iar Lucius s-a văzut nevoit să-i ceară să se întindă pe un fotoliu cu spătar rabatabil și să-i apese nările cu o batistă. Maria, care, în vederea evenimentului, își pusese o pălărie ornată cu penele unei porumbițe pe care probabil că ea o omorâse, și-a strâns atât de tare în brațe cățelușul, că bietul animal a încercat s-o muște, după care a fugit și s-a ascuns sub scaunul Biedermeier. Krisztina le-a cerut părinților să îi lase singuri și a schimbat o privire complice cu mama ei. Imediat ce ușa s-a închis în spatele lor, tânăra s-a aplecat spre Lucius și i-a mărturisit că nu trebuie să aștepte până în noaptea nunții. În primul moment, el nu a înțeles despre ce vorbește. Și se uita mirat la mișcările insinuante ale sprâncenelor ei. Să fi fost vorba despre un tic nervos? *Bilateral?* Al mușchiului occipitofrontal? Nu… dar… aha, abia atunci a înțeles!

Până și sărmana Wilhelmina, care citea atât de mult, că ar fi făcut de râs pe cei mai mari cărturari ai vremii, purta o rochie mult prea lungă, iar mama lui nu s-a putut abține și i-a șoptit lui Lucius în poloneză că cineva ar trebui totuși să o anunțe pe față că se inventase brasiera. Decolteul domnișoarei era înconjurat de medalii patriotice. Vreme de zece minute, timp în care Frau Schmidt și-a înălțat fiica în slăvi, Wilhelmina și-a tot scos în afară pieptul, iar Lucius s-a văzut obligat să privească fix doar la fragmentele de rubin de pe tiara ei. Interpretându-i greșit lipsa de atenție, biata fată s-a tot retras spre capătul canapelei, până când mama lui Lucius, cu buzele strânse într-o grimasă de supremă iritare, i-a făcut semn să se așeze la locul ei.

– Ajunge, drăguță! Mama ta ne-a informat deja despre calitățile tale.

– Poftim?

– Pieptul tău, copilă. Ne… cum ziceți voi în germană… *amenință?* Vezi să nu cazi de pe canapea.

A urmat un moment de tăcere stupefiată. Evident că mama lui vorbea

germana, o vorbea la perfecție. Iar gazdele lor știau asta.

– Păi… am… doar… am… s-a bâlbâit sărmana Wilhelmina, în zăngănit de medalii.

Și imediat mama ei a exclamat:

– *Apfelstrudel!*

Și a luat o bucată de plăcintă cu mere de pe platoul din argint, din care a mușcat cu o poftă simulată.

După fiecare din aceste întâlniri eșuate, Lucius s-a simțit răzbunat, a avut un sentiment vag de loialitate față de amintirea lui Margarete. Dar a fost și puțin dezamăgit. Exact la asta se aștepta și atunci când a fost anunțat de a cincea întâlnire cu o anume Natașa Borszovska, mezina generalului Borszovski, din Legiunea Poloneză, despre care se spunea că va face parte din Comandamentul de Sud al Poloniei, după ce țara își va recăpăta independența.

Au făcut cunoștință în data de 3 mai, la o serată organizată de părinții lui Lucius, în onoarea constituției poloneze din 1791. Lucius era lângă tatăl lui atunci când Natașa intră la brațul tatălui *ei,* un domn în vârstă, care avea pe cap un coif cu pene și cu atât de multe decorații că, de la depărtare, ți se părea că ar fi îmbrăcat în zale. Tânăra îi zâmbi recunoscătoare valetului care îi luă capa de blană și Lucius avu senzația că încetaseră toate discuțiile din salon. Pe de-o parte și-ar fi dorit să nu fie așa. Tânăra era mult prea frumoasă; iar spaima aceea pe care o simțea de obicei la asemenea evenimente sociale îl strângea acum de gât. Se gândi să plece de acolo. Numai că și tatăl lui îi văzuse pe general și pe fiica sa. La fel și mama lui, care, deși se afla în cealaltă parte a salonului, observase atât sosirea lui Borszovski, cât și reacția fiului și a soțului ei.

Așa că nu mai pierdu vremea. Pășind iute și cu grație pe parchet, ajunse imediat lângă ei și făcu prezentările. Lucius: ea este Natașa Borszovska. Natașa: el este fiul meu, Lucius. Însă bătrânul Zbigniew, încă un mare seducător în stilul lui de „fin de siècle“, deja luase mâna tinerei în mâinile sale.

– *Enchanté!*

Încetișor, Madame Krzelewska își trase soțul la o parte. Poate cei doi tineri ar dori să se cunoască mai bine, da? Parcă nu era nimeni pe terasă. Jadwiga le va aduce ceva de băut.

Purta o rochie din mătase, de culoarea cerului senin, largă și fără mâneci, și mânuși lungi, tot din mătase. Un șirag lung de perle îi atârna între sâni. Mai târziu avea să afle că avea părul lung, numai că în ziua respectivă și-l coafase într-un coc complicat, care îi lăsa gâtul dezgolit.

Se așezară la o măsuță din lemn, împodobită cu o scenă campestră: o nimfă fugind, urmărită de săgețile lui Cupidon. Lucius rămăsese mut, pe de-o parte speriat că s-ar putea să-i revină bâlbâiala, pe de altă parte încercând să tragă de timp până își va da seama care era impolitețea cea mai mare: să se holbeze la ea sau să se uite în altă parte. Și se holbă. Ea trase dintr-o țigaretă cu aromă de cuișoare, în timp ce se uita în jur, la ferigi, la pardoasela în stil de tablă de șah, la pianul din colț, la masa cu harta pe care era desenat amplasamentul trupelor.

După aceea se întoarse cu fața la el și îi zâmbi.

– Bună.

– Bună!

Puțin cam prea tare. O clipă avu impresia că toată discuția se va sfârși aici. Numai că fata auzise foarte multe despre situația lui încă de când se întorsese din vacanță – așa îi zise. Tatăl ei spunea că el era erou de război, că supraviețuise unui atac al cazacilor în Munții Carpați. Și că acum conducea spitalul înființat de arhiducesă. O fascina medicina, neurologia. Oare Lucius citise *Interpretarea viselor* a domnului Freud?

Nu, încă nu.

– Mare păcat! O să-ți dau exemplarul meu, dacă nu cumva te deranjează notițele pe care le-am făcut pe marginea paginilor. Poate o să-mi spui ce părere ai.

Nu-i arătă nicicum că ar fi observat că i se înroșiseră urechile. Mama lui îi spusese tatălui ei că, pe când era la facultate, se ocupase în mod deosebit de aparatele cu raze X și că reușise să le perfecționeze. Se mai ocupa de asta și acum? Odată, evident, înainte de război, își făcuse o radiografie în joacă. Încă mai avea filmul pe care se vedeau contururile inelelor, i se vedea colierul, i se vedea *tot.* Era convinsă că ei, ca polonezi, aveau obligația patriotică să se iradieze. Când era mică o cunoscuse la Paris pe Madame Curie. Și, ani de zile după aceea, a fost convinsă că, dacă va avea o fetiță, o va boteza Marie. Oare Lucius a cunoscut-o

pe Madame Curie? Vai, ce prostie din partea ei! Cum să-și imagineze că, tocmai pentru că amândoi studiau procesul de executare a radiografiilor…

A cunoscut-o!

Ochii tinerei scânteiau în timp ce îi spunea povestea. O *sirenă?* Nu-i așa că nu putea s-o ducă și pe ea la Facultatea de Medicină ca să o vadă?

– Nu, dar… *stai puțin,* spuse el.

Urcă în bibliotecă sărind peste câte trei trepte odată.

Radiografia încă mai era acolo, într-o mapă din hârtie, ascunsă printre volumele de pe cel mai de sus raft. Mai să se dea de-a dura când coborî scara în goana mare.

– Extraordinar! exclamă ea, ținând radiografia în lumină. Cine să facă așa ceva? *Aceasta*-i cea mai interesantă parte a poveștii! Și pe cine încerca să păcălească?

Iar Lucius își dădu brusc seama că, de fapt, nu încetase niciodată să se întrebe același lucru.

La capătul mesei lungi dintre ei era o scrumieră. Tânăra ar fi putut foarte bine să-i ceară să i-o aducă. Însă nu o făcu. Ci, ținându-și cu decență partea de sus a rochiei lipită de piept, se aplecă până acolo ca să scuture scrumul țigării. Apoi dădu drumul rochiei ca să-și netezească o buclă care-i ieșise din coc.

A curtat-o, după cum spunea chiar ea, în stilul secolului al XVIII-lea. Ceea ce a însemnat că perioada respectivă a constat mai ales din negocieri purtate între mama lui Lucius și domnul general Borszovski. S-au căsătorit la începutul lunii august, 1918, cu foarte puțin timp înainte de ziua de naștere a Natașei, care împlinea douăzeci și unu de ani. Ceremonia a fost una modestă: ambele familii fiind de părere că ar fi fost de prost gust să organizeze ceva prea fastuos, având în vedere situația politică. La început, Natașa a spus că dorea să-și petreacă luna de miere la una dintre moșiile familiei sale din apropiere de Salzburg. Însă asta ar fi însemnat ca Lucius să-și lase pacienții în grija lui Zimmer, care, după pneumonie, părea să aibă mintea mai tulbure decât o avusese înainte. Așa că și-au petrecut noapte nunții la Hotel Impérial; însă înainte de asta au luat parte la un dineu zgomotos, în timpul căruia ambii tați s-au îmbătat și au cântat marșuri de lăncieri, până când mama lui le-a făcut semn tinerilor soți că pot pleca.

Odată ajunși în camera lor, Lucius și Natașa au amuțit brusc. Ea adusese o

sticlă mică cu șnaps de migdale, din care a turnat în două pahărele. Alcoolul l-a ajutat puțin pe Lucius. Întreaga zi i se tot păruse că o vede pe Margarete fie în biserica micuță, unde se oficiase căsătoria, fie în salonul unde luaseră masa ori pe scara pe care urcase împreună cu noua lui soție. Cum să-și imagineze că ar putea să apară în locurile astea? Margarete, cu bocancii soldățești și mantaua groasă, cu pușca Mannlicher pe umăr, cu degetele încă pline de noroi de la rădăcinoasele pe care le scosese din pământ.

Natașa s-a dezbrăcat prima. Ea l-a luat de mână și l-a tras spre pat. O prinsese soarele în vacanța de la munte și părea ca sculptată în bronz, cu trupul ei slab, cu picioare frumoase și netede. Lucius a privit-o lung, fără o vorbă. În încăpere nu se auzea decât foșnetul stins al ventilatorului din tavan. Și atunci îi trecu prin minte că nu e demn de un asemenea noroc. Nu, nu-l merita, pentru că el încă era copilul acela bâlbâit, dat afară, alături de Feuermann, din toate asociațiile studențești. El era fiul nedorit, apărut din întâmplare.

– Nu trebuie să fii prea blând, îi spuse ea după o vreme.

Era prima femeie, cu excepția lui Margarete, pe care o sărutase vreodată. În primele momente, îl surprinse fermitatea limbii ei și ținu buzele închise din reflex. Apoi o lăsă să intre. În afară de dulceața șnapsului, gura ei avea un gust necunoscut, aproape metalic.

După câteva minute, Natașa se ridică și scoase din poșetă un *gummi*[48]. Nu-i așa că nu se supără? Deocamdată nu voia să rămână însărcinată. Făcuse planuri să se ducă la schi când va veni iarna; atât de multe erau de făcut acum, că se termina războiul. El clătină din cap, simțindu-se oarecum indignat să vadă în mâna ei membrana aceea de cauciuc pe care o aveau doar soldații. Dar nu, nu îl supăra. Bineînțeles că nu îl supăra.

Tot ce urmă îi dovedi că ea era cu mult mai experimentată decât el.

După aceea rămase culcat alături de ea, privindu-i pielea aurie cu mirarea unui cerșetor care tocmai ce a dat peste o comoară. Se mai vedeau vag urmele unei bluze de tenis fără mâneci și ale unui costum de baie, iar el cuteză să mângâie ușor locurile unde pielea bronzată se întâlnea cu cea albă. Și, preț de o clipă, a fost cu totul acolo, alături de ea, fără ca gândul să-i mai zboare dincolo de munți.

Natașa adormise, iar el se dădu jos din pat ca să stingă luminile. Când se

întoarse, se opri o clipă, copleșit de toată această nouă realitate: urma să se urce într-un așternut cald, în care îl aștepta o altă persoană. I se părea aproape imposibil să aibă parte de acest lux – de *ore* întregi –, neamenințat de gândul că ar putea fi descoperit sau întrerupt. În afară de momentele efemere când Margarete rămăsese întinsă alături de el după ce făcuseră dragoste, Lucius nu mai dormise niciodată alături de altcineva. Însă acum, când se uita la trupul Natașei, scăldat în lumina lunii, simți cum caracterul insolit al situației este înlocuit de altceva. Se gândise la noaptea nunții în săptămânile dinainte, dar se concentrase numai asupra consumării actului sexual în sine și nici nu-i trecuse prin minte că după aceea va trebui să doarmă. Deși somnul rămăsese o chestiune destul de incertă pentru el. După ce se reapucase de medicină, nu mai avusese chiar în fiecare noapte visele cu Horváth, însă erau nopți, multe nopți, când somnul îl ocolea.

Se uită la ea, la umărul ei care emana căldură.

Mâine, își promise el, mâine îi va spune totul despre coșmarurile care îl chinuiau. Dar nu acum, nu voia să strice momentul acesta. Așa că se strecură ușor înapoi în pat și așteptă, cu ochii larg deschiși, ivirea zorilor.

Natașa se trezi târziu. Îl sărută și îl întrebă cum dormise.

– Mai bine ca un soldat care face noaptea de gardă, glumi el.

Apoi, închizând ochii, o sărută și el.

S-au mutat într-un apartament din apropiere, pe Hohlweggasse. Proprietarul apartamentului era tatăl ei. În prima săptămână, Lucius a tot așteptat ocazia să-i povestească Natașei despre coșmarurile lui. Numai că niciun moment nu părea potrivit pentru asta. Iar noaptea, după ce făceau dragoste, o aștepta să adoarmă și apoi se ducea în camera de zi, unde stătea până când se făcea dimineață. Abia atunci se strecura înapoi lângă ea, în pat. Ca să prevină orice situație stânjenitoare în caz că l-ar fi descoperit, i-a spus că se dădea jos din pat ca să se ocupe de toate hârțoagele alea interminabile pe care le adusese de la spital. Știa prea bine că nu va rezista mult în maniera asta, dar, în timpul războiului, ajunsese să se priceapă de minune să fure câteva minute de somn în puținul timp liber pe care îl avea la dispoziție. Plus că se obișnuise cu oboseala. Sigur, își zicea el, Natașa era soția lui, însă tot o străină o considera. Nu putea să o împovăreze

atât de repede cu problemele lui. A-i vorbi despre visele acelea însemna să-i vorbească despre Horváth și despre fagul din curtea bisericii și despre ce făcuse el și despre ce nu făcuse. Cu timpul, vor deveni mai apropiați. Așa se întâmplase și cu Margarete.

Natașa își petrecea zilele citind, mergând în vizite la tot felul de cunoștințe și jucând tenis la un club sportiv. Serile ieșeau în oraș. În prima săptămână, îi rezervase mesele mama lui, care bănuia că el nu avea de unde să știe care erau cele mai bune restaurante. *Un dar din partea mea,* așa i-a spus. Însă el știa că era mai degrabă o poruncă. Le trimitea mereu șampanie franțuzească, dar cu etichete noi, etichete patriotice, de genul „Vin spumos Rheingau". Iar atunci când se aflau în separeul restaurantului de la Grand-Hôtel, în față cu cupele pline, el se simțea mai curajos și îi putea pune mai multe întrebări despre ce anume o interesa, despre copilăria ei, despre familie. Spre marea lui surpriză, ea îi răspundea în detaliu. În următoarea seară, tot după câteva pahare care-l făcuseră mai îndrăzneț, îi punea alte întrebări, despre prieteni, studiile făcute, intenția ei de a se înscrie la Școala de Arte din Paris după război. Însă, în cea de-a treia seară, Natașa i-a zis că vorbește ca un doctor care își chestionează pacientul despre bolile de care a suferit în trecut. Iar el a simțit dintr-odată cum totul se năruie în jurul lui.

În a doua săptămână abia dacă-și mai vorbeau în timpul meselor.

– Despre ce vrei să discutăm? a explodat Natașa frustrată într-una dintre aceste ocazii.

Iar el s-a bâlbâit:

– Me-me-medicină.

Deși în niciun caz nu ar fi dorit să rostească acest cuvânt. Ea și-a încrețit buzele și el a crezut că o să izbucnească în râs. Înainte, ar fi vrut el să adauge, înainte a fost cineva care m-ar fi ascultat cu atenție. Însă se temea să rostească numele lui Margarete în fața acestei femei, de parcă i-ar fi întinat cumva amintirea.

Când au ajuns acasă, pe Natașa o aștepta o scrisoare de la o prietenă. Ce noroc! a zis ea. Fusese invitată în Salzkammergut, împreună cu prințesa Dzieduszycka. Iritat și având acum motiv să-și etaleze cunoștințele enciclopedice despre nobilimea poloneză, căpătate de la mama sa, Lucius i-a spus că, de la moartea lui

Sobieski (1696), nu a existat nicio singură prințesă în familia așa-zisei „prințese“ Dzieduszycka. După care, simțindu-se ușurat și știind că îl așteaptă o singurătate pe care nu o putea evita, i-a spus că nu are decât să se ducă.

În următoarea săptămână a dormit la spital. Și a dormit foarte bine. A trecut pe la apartament în ziua când Natașa ar fi trebuit să se întoarcă. Și a găsit o telegramă din partea ei, în care îi spunea că lacurile sunt superbe. Ce-ar fi să vină și el. Evident că nu putea și știa că ea știe că nu poate. Dar simțea un junghi în inimă când își imagina trupul ei bronzat mișcându-se prin apa lacului. Natașa s-a întors lunea următoare, cu un album mic în care erau fotografiile cu prietenii ei, toți foarte bronzați, femeile în costume de baie în dungi, bărbații cu părul lucios și țigări în mâini. Atât de perfectă era frumusețea omenească din fotografiile acelea, că întreg montajul părea trucat. Gâtul Natașei era acoperit cu stopi de apă și costumul subțire îi reliefa sânii. Privind-o, Lucius a simțit că se află în prezența unei creaturi superioare, capabilă să-i ofere o ultimă binecuvântare sau o ultimă anatemă. Își petrecuse ziua încercând să oprească convulsiile unui soldat de optsprezece ani, asfixiat cu fosgen[49]. La sfârșitul săptămânii, Natașa i-a spus că vrea să plece iarăși acolo.

Și din nou el a început să doarmă la spital. Sperase că Natașa va fi soluția singurătății sale, însă ce se întâmpla acum era mult mai rău decât înainte. Nu voia să se gândească la ea, dar ajungea să se frământe noaptea întreagă imaginându-și unde anume dormea. După cinci zile, ea a dat telefon la Palatul Lamberg ca să-l anunțe că se întorsese mai devreme. Plin de speranțe, Lucius s-a grăbit acasă. Acolo a găsit-o împreună cu sora ei, o tânără cu brațe lungi, care îi semăna foarte mult, și cu soțul surorii ei, fiul unui industriaș german, pe care îl chema Franz. Patru seri a acceptat Lucius să meargă cu ei la restaurante, pentru că așa putea să revendice trupul soției sale odată ajunși acasă. Își dorea ca ei să bârfească sau să-i calomnieze pe alții, făcându-l să se simtă moralmente superior. Însă Franz luptase în Bătălia de pe Marna și o infecție cu puroi la șold îl ținuse un an de zile într-un spital de campanie; iar la revenirea acasă, înființase un orfelinat. Avea o cicatrice sidefie exact pe pomete, era la fel de isteț și ager ca Natașa; și enervant de conștient de șarmul lui. Cu toate acestea, era plin de solicitudine față de Lucius, lucru care înrăutățea și mai mult situația. De ce fel de

pacienți se ocupa? Spitalul avea nevoie de echipament nou pentru terapia de recuperare? Amicul lui, domnul doctor Sauer, care publicase câteva cărți de specialitate, era de părere că una dintre cele mai rapide metode de însănătoșire era călăria, oare ce părere avea Lucius?

Lucius nu avea niciuna. Nu citise cărțile domnului doctor Sauer, de fapt, nici nu auzise de domnul doctor Sauer. Cei trei îl așteptau să mai adauge ceva. Așa că spuse că, după părerea lui, acei doctori care generalizează, fără să ia în considerare particularitățile fiecărui pacient, fac mai mult rău decât bine. Natașa păru brusc preocupată de mâncarea de pe farfurie. Sora ei schiță un zâmbet acru. Franz zise:

– Ai vorbit ca un adevărat expert.

Și își aprinse o țigară.

Lucius simți că se întorseseră toți împotriva lui. Își vedea chipul reflectat în oglinda de pe peretele salonului, urechile rozalii, ciuful de păr alb. Cât de urât și de străin părea printre ei! Și se înfurie – pe ei, pe el însuși, pe propria-i mamă pentru că își imaginase că s-ar putea adapta unei asemenea societăți.

– Dar să știi că am să mă gândesc să folosesc și cai, mulțumesc pentru idee, îi răspunse el lui Franz.

Apoi se întrebă cu glas tare dacă Germania ar fi de acord să doneze câteva herghelii pentru recuperarea soldaților pe care îi trimisese în linia întâi, fără căști și cu o singură pușcă ruginită la doi oameni.

În noaptea aceea, Natașa îl întrebă de ce fusese atât de mojic cu Franz, care nu voise nimic altceva decât să-l includă în conversație. Tare enervant! Da, Lucius era un geniu, mai zise ea, cu o vagă undă de batjocură în ton. Un mare medic, expert al sufletului omenesc. Madame Krzelewska îi arătase tatălui ei evaluarea lui Lucius din 1913. *Dă dovadă de o înclinație neobișnuită pentru acele lucruri care scapă ochiului.* Dacă era în stare să facă conversație cu o grămadă de bâlbâiți care se prefăceau că ar fi suferit de pe urma șocului cauzat de vreo explozie, atunci cu siguranță că era capabil să discute și cu Franz.

Atunci Lucius avu senzația clară că îi revine bâlbâiala. Și probabil că se schimbă și la față, pentru că Natașa îi aruncă zâmbetul acela de care sunt capabile doar persoanele foarte frumoase: răutăcios și împăciuitor totodată. Nu trebuia să tacă

atât de mult, îi mai spuse ea, dacă nu voia să fie confundat cu unul dintre muții ăia care îi erau pacienți. Și imediat îl luă prin surprindere, întrebându-l dacă îi permite să-și petreacă sfârșitul de săptămână în Triest, împreună cu sora ei.

Acum Lucius zise că voia să meargă cu ea. Natașa crezu că glumește și începu să râdă. El insistă. Ea spuse că se va plictisi acolo. Nu juca tenis, nu dansa. El insistă din nou. Ea spuse că nu voia să meargă la restaurant cu el, pentru că îl văzuse odată holbându-se după o chelneriță și nu pentru că ar fi fost frumoască, ci pentru că șchiopăta. Ar fi înțeles dacă fata aia ar fi fost drăguță! Dar să se uite așa după o schiloadă? Și mai spuse că sora ei îi confundase haina cu a lui Franz și că găsise un kielbasa în buzunar și că își imaginase că este un organ dintr-un pacient. Și îi spuse că nu o interesa ce făcea el la spital, dar măcar să-și schimbe haina atunci când ieșea cu ea. Și îi mai spuse că sora ei zicea că mirosul lui îi aduce aminte de sanatoriul unde fusese internată pentru o afecțiune nervoasă, iar acum ea, Natașa, nu își mai putea scoate asta din cap.

El o întrebă dacă va fi și vreun bărbat în Triest.

– Da, răspunse ea, fără cea mai mică ezitare.

Și adăugă:

– Au fost alți bărbați și în Salzkammergut, și la Berlin. De ce crezi că tata a insistat atât de mult să mă mărit? Măcar *ei* rămân în pat, lângă mine. *Ei* dorm, *ei* mănâncă, *ei* sunt oameni normali.

Și imediat îl întrebă:

– Ce fel de monstru ești?

Dar folosi un cuvânt în poloneză, care nu însemna tocmai o creatură a răului, cât mai degrabă o făptură amărâtă, apărută pe lumea asta din întâmplare. Cuvântul era folosit mai ales în cazul unui copil anormal sau al unei capre cu două capete.

Măcar de ți-ai putea da seama, îi răspunse el. Însă doar în gând, pentru că nu mai era în stare să articuleze niciun cuvânt. Avea sentimentul că până și gramatica limbii sale materne își bate joc de el, pentru că nu se mai simțea în stare să o tutuiască pe Natașa.

Ea își aprinse o țigară, așa cum făcea adesea după momentele lor de intimitate.

– Lasă figura asta nefericită, îi zise ea. Și tu te-ai căsătorit doar ca să-i faci pe

plac mamei tale.

Voia să-i spună că nu, nu avea dreptate. *A fost decizia mea.* Numai că nu putea să-i ofere bucuria acestei victorii. *Eu am pierdut mult mai mult decât tine,* îi zise el în gând. Natașa mai trase o dată din țigară și ieși din cameră.

Întoarcerea acasă a fost mai ușoară acum decât atunci când venise de pe front.

– Soția mea nu mi-a fost credincioasă, i-a spus mamei sale, pentru că această explicație îl făcea să se simtă mai puțin rușinat decât toate celelalte.

Nu avea niciun rost să pomenească de atmosfera mohorâtă din timpul cinelor, de faptul că nu putea să doarmă. Spre marea lui mirare, mama s-a purtat foarte frumos cu el și i-a dat impresia că o macină regretele. I-a trecut atunci prin minte că scandalul despărțirii i-ar putea fi mai folositor decât parteneriatul creat prin această căsătorie: acum se afla în posesia unor amănunte extrem de compromițătoare despre fiica generalului din Comandamentul de Sud al Poloniei. Însă a alungat iute gândul acesta. Nu, o fi fost mama lui o persoană fără scrupule, însă asemenea mașinațiuni erau de o cruzime inimaginabilă și știa cât de loială era neamului ei. Totuși, probabil că știuse că se va întâmpla așa ceva. Își cunoștea foarte bine fiul.

Asta s-a întâmplat pe la sfârșitul lui septembrie. Toate lucrurile i-au fost trimise la adresa părinților; nici măcar nu și le despachetase pe toate. Însă nu prea avea timp să se mai gândească la Natașa. În timpul ultimelor zile din șubreda lui căsnicie, o epidemie de gripă lovise cu toată puterea Spitalul Militar pentru Boli neurologice din Palatul Lamberg. Până în noiembrie, pierduse deja douăzeci și șapte de pacienți și trei infirmiere, iar el însuși a petrecut aproape două săptămâni în salonul de carantină de la al doilea etaj, delirând din cauza febrei, ascultând gemetele celor din paturile învecinate.

După ce i-a scăzut febra, s-a dat jos din pat și a coborât în salonul principal. Se înserase și locul părea ciudat de tăcut. Prin ferestrele înalte intra lumina cenușie a amurgului de sfârșit de toamnă; din cauza crizei de combustibil, fuseseră stinse toate candelabrele. Și-a văzut infirmierele în celălalt capăt al sălii de bal. Apropiindu-se de ele, a observat că se înghesuiau în jurul unui sanitar în manta ninsă, rumen în obraji și care gâfâia amarnic. În mâini ținea strâns o foaie tipărită.

În seara aceea, Lucius s-a întors acasă, pe Cranachgasse.

– Ai auzit? l-a întrebat tatăl lui, când Lucius a apărut pe terasă.

Armistițiu, abdicarea familieie regale, sfârșitul imperiului.

Și s-au apropiat încet de hărțile întinse. Bătrânul maior în rezervă și-a scos sabia cu care luptase în Bătălia de la Custoza și, dintr-o singură mișcare, a măturat toate armatele de pe masă.

„Prezervativ“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).
Fosgen – gaz incolor, lichefiabil, foarte otrăvitor, folosit și ca gaz de luptă (n. tr.).

17.

Se întoarse la spital în aceeași seară, pe străzile pustii.

Era nefiresc de cald, așa că își descheie paltonul. Nu era curent electric, așa că la ferestre se vedeau umbre mișcându-se în licărirea galbenă a lămpilor cu gaz și a lumânărilor. Orașul era cufundat în tăcere, dar el știa că, în spatele ușilor închise, același cuvânt era pe buzele tuturor.

Armistițiu. La fel ca el, toți așteptaseră câte ceva: întoarcerea de pe front a unui fiu, nunta amânată prea mult, șansa de a vedea cum a crescut un bebeluș; dispariția cozilor la alimente, deși asta nu era un lucru sigur, pentru că venea iarna; pierderea titlurilor, pierderea moșiilor. Mama și tatăl lui așteptau o nouă Polonie, sau, după cum l-ar fi corectat ei, renașterea celei vechi. Însă pentru Lucius, cuvântul pe care așteptase atât de mult să-l audă însemna că va reuși să ajungă în locul acela unde ar fi putut afla ce se întâmplase cu Margarete.

Lemnowice. În cei doi ani lungi, foarte lungi petrecuți la Viena, avusese senzația că tot universul se coalizase împotriva lui, împiedicându-l să se întoarcă acolo: armata rusească, șuvoiul de prizonieri de război întorși din lagăre și apoi obstacolul pe care și-l ridicase cu propria-i mână: Natașa. Numai că Natașa nu mai era, dispăruse din viața lui, ca și cum nici n-ar fi existat. Iar Brusilov se întorsese în Rusia. Iar acum, după toate trenurile sanitare, după toate peregrinările apatice, după toate zilele în care se gândise numai la Margarete, iată că avea în sfârșit o șansă.

Însă, în multe privințe, lumea care îl întâmpină în dimineața zilei de marți, după armistițiu, era mai complicată decât cea de luni seara. Trenurile erau pline până la refuz de soldați care veneau acasă. Apăruseră granițele în interiorul fostului imperiu. Nevoia de documente de călătorie emise de nou-declarata „Austrie Germană“, care nu era decât un nume nou și atâta tot. Mai era și

chestiunea politică. Tatăl său făcuse un gest teatral atunci când măturase cu sabia piesele de pe hartă. Mai bine ar fi fost să ia fiecare câte o pensulă în mână, să vopsească trupele austro-ungare în opt culori diferite și să le pună să se lupte între ele. Cu o săptămână în urmă Serbia atacase deja Ungaria, Cehoslovacia atacase Ungaria, iar revoluționarii luaseră cu asalt Reichstagul, clădirea parlamentului din Berlin. Se spunea că nici Polonia și nici Cehoslovacia nu erau de acord cu granița dintre ele. În Rusia nu se terminase războiul civil. Și, ceea ce-l îngrijora cel mai tare pe Lucius, în Galiția izbucniseră lupte între polonezi și ucraineni.

Era de parcă cineva, în loc să stingă un foc așa cum se cuvine, se apucase să-l calce în picioare, împrăștiind în toate părțile tăciunii aprinși – așa zicea tatăl lui.

Însă toate aceste piedici păreau surmontabile, absolut toate, cu excepția uneia singure. De când fusese bolnav de pneumonie, mintea lui Zimmer intrase pe o pantă descendentă, iar Lucius știa că, dacă și-ar fi lăsat pacienții în seama fostului său profesor, ar fi însemnat să-i abandoneze pur și simplu. Aproape imediat după armistițiu, începu să solicite un înlocuitor temporar. Nu avea nevoie de prea mult timp, scria el în diferitele cereri trimise diferitelor ministere. Epidemia de gripă se terminase, iar el nu-și mai luase nicio permisie de aproape doi ani. Nu voia decât două, trei săptămâni. Își spunea că atât îi va fi suficient ca să ajungă la Lemnowice, să găsească pe cineva care să-i spună cum poate da de Margarete. Lemnowice era tot ce îi mai rămăsese, dacă nu cumva voia să străbată din nou toată Galiția sau să bată la ușa fiecărei colibe din fiecare cătun.

Însă nu primi niciun răspuns. Și, pentru că Divizia medicală a Armatei Austro-Ungare își încetă curând existența oficială, iar arhiducesa Anna se refugiase în Elveția pentru că se temea de o revoltă a radicalilor, asemănătoare cu cea a Iacobinilor din Franța, Lucius nici nu mai știa cui să i se adreseze.

În luna mai primi în sfârșit o scrisoare, pe adresa spitalului.

La început, Lucius crezu că era vorba despre un răspuns la cererea lui. Însă venea din partea unui departament pe care nu îl cunoștea. Spitalul se muta, scria acolo, iar pacienții urmau să fie transferați la un sanatoriu de stat, din Baden. Li se adusese la cunoștință că el nu absolvise facultatea și, deoarece gradele medicale căpătate în perioada războiului erau nule și neavenite, dacă încă mai dorea să

practice medicina, trebuia să își reia studiile chiar din toamnă. Tonul scrisorii era sever, ridiculizând guvernul imperial pentru faptul că îi dăduse unui biet student o asemenea responsabilitate. Arhiducesa va vinde palatul. Vor închide spitalul până la sfârșitul lunii în curs.

Îl găsi pe Zimmer în birou.

– Herr Professor Doktor, ați auzit veștile?

Mestecând un capăt de scobitoare, fostul lui profesor dădu din cap. O clipă, Lucius se temu că dăduse iarăși iama în *wunderkrammer* și furase din colecția arhiducesei vreun țep de la un arici de mare, vreun os penian de la un rozător sau chiar sceptrul miniatural al unei păpuși care întruchipa un rege. Însă nu era decât o scobitoare și, pentru prima oară de când ținea el minte, nu mai exista niciun fel de hidoșenie pe biroul bătrânului doctor. Zimmer dădea din degete de parcă ar fi căutat ceva ce-i fusese luat. Imaginea aceasta îi aminti lui Lucius de unul dintre frații bunicului său, un baron, care își petrecuse ultimii ani ai vieții ocupându-se de gâștele de pe iazul din spatele castelului și tot așa mișca din degete când le fărâmița pâinea. Însă Zimmer părea să înțeleagă despre ce era vorba.

– Unde ai să te duci? îl întrebă el.

Pe peretele din spatele bătrânului era o tapiserie decolorată cu un unicorn care sorbea dintr-un izvor de munte. Deasupra lui se înălțau culmile acoperite cu zăpadă, iar cerul era plin de păsări. Ce ciudat, își spuse Lucius, că nu observase înainte tapiseria asta.

Și o văzu: o siluetă în straie lungi, cu mâinile pline de verdețuri și rădăcinoase. O văzu cum se aplecase peste el în dimineața aceea însorită, sub salcia de pe malul râului.

– Să caut un prieten, răspunse el.

În sfârșit.

Ambulanțele militare au ajuns după o săptămână.

Erau aceleași camioane pe care le cunoștea din timpul războiului, iar brancardierii păreau să care aceleași tărgi. Pacienții plecară, unul câte unul, cu plecăciuni, saluturi militărești sau sărutând mâna lui Lucius. *Acesta este husarul Zoltán Lukács, care a fost aruncat din șa și este epileptic… Maciej Krawiec, Daniel*

Löw… Acum, când își lua rămas-bun, parcă o parte din el ezita să mai plece și a fost nevoit să-și spună că nu avea încotro. Probabil că emoțiile i se citeau pe chip, pentru că imediat se apropie de el una dintre infirmiere.

– Haideți, Herr Doktor! îi șopti ea. Vor fi îngrijiți așa cum trebuie. Spitalul din Baden este foarte frumos și modern.

Lucius dădu din cap. Nu mărturisi ce gândea, că de aceeași soartă și-ar fi dorit să se fi bucurat și pacienții lui din Lemnowice, de un transfer la sanatoriul din Baden, nu de expedierea înapoi, la ororile de pe front.

Ambulanțele plecară în scrâșnet de pietriș. Apoi apărură altele. După ce au fost luați toți pacienții, veniră hamalii, care scoaseră paturile, goliră debaralele și demontară ghișeul asistentelor din centrul sălii de bal.

Plecă și Zimmer cu o birjă, urmând să-și reia vechiul post de la universitate. Spera că Lucius îl va vizita, iar Lucius dădu din cap. Își strânseră mâinile. În ultimele luni, cataractele se făcuseră și mai opace, parcă semănau cu niște perle. După aceea plecară și infirmierele, cu reverențe adânci în fața lui Lucius. Curând, în tot palatul nu mai rămaseră decât câteva piese desperecheate de mobilier. Iar Lucius continua să aștepte. Sala era goală și lumina care intra prin ferestrele înalte făcea să strălucească frescele cu un cer artificial. Pe vremuri, înainte ca palatul să fi fost transformat în spital, acolo avuseseră loc baluri și dineuri superbe; numai că acum sala părea abandonată de secole. Parchetul era plin de zgârieturi și pete. Candelabrele erau acoperite cu pânze de păianjeni. Tabloul cu Cadmus și dragonul își reluase locul de pe perete.

Se deschise ușa de la capătul sălii. Lucius crezu că urma să intre un pacient, care nu auzise veștile. Însă era singur, doar el și războinicii aceia care ieșeau din dinții dragonului.

Afară începuse să bată un vânt rece.

Problema era cum să se întoarcă.

Cea mai bună variantă ar fi fost să meargă cu trenul până la Dolina, cea mai apropiată gară de Lemnowice, pe teritoriul controlat de polonezi. Ajunse la Gara de Nord, plină de călători, și vru să-și cumpere un bilet. Da, îi spuse funcționarul, vechea rută de nord a împăratului Ferdinand spre Cracovia era deschisă; de acolo putea să meargă spre vest, până la Lemberg, care acum purta

numele polonez de Lvov. Însă, din cauza insurgenței ucrainene, calea ferată de la sud de Lvov era acum sub controlul armatei poloneze. Civililor le era interzis să circule pe acolo.

– Mulțumesc, spuse Lucius.

Plecă de la ghișeu, lăsând loc călătorului grăbit din spate. La Lvov ar putea să închirieze un automobil, numai că, din câte auzise, drumurile erau într-o stare atât de proastă, că deveniseră aproape impracticabile. Chiar în luna aceea, mama lui, o persoană care nu renunța prea ușor, își anulase călătoria la Droghobîci, după ce insurgenții îi capturaseră doi dintre angajați și fusese obligată să plătească o răscumpărare consistentă.

Se întrebă acum dacă ar putea să apeleze la mama lui, să-i ceară să intervină pe lângă prietenii ei din armata poloneză ca să-i asigure trecerea prin zona interzisă. Însă știa că ea nu va fi de acord cu o asemenea nebunie. Gândește-te doar ce trofeu ai fi pentru răpitorii ăia, i-ar spune ea. Și pentru drăgălașa aia de infirmieră a ta, care probabil că nici nu se află acolo.

O mulțime de porumbei scandalagii se agitau pe grinzile gării. Oamenii continuau să se înghesuie în jurul lui ca să ajungă la ghișeele cu bilete. Simțea că i se năruie toate speranțele, dar imediat se duse din nou cu gândul la mama lui și la armată. Atunci înțelese care era soluția.

O găsi pe Natașa în apartamentul ei aflat pe strada Hohlweggasse.

Era o zi extrem de caldă. Ea purta un kimono, își strânsese părul într-un coc și avea o țigară între degete.

– Lucius! Ce surpriză!

După lege, încă mai erau soț și soție, dar se vedea limpede că ea aștepta să-i explice de ce venise, fără să-l invite înăuntru.

Însă, de data aceasta, Lucius nu se lăsă intimidat. Privi peste umărul ei.

– Pot să intru?

– Firește. Chiar te rog. Nu ne-am văzut de multă vreme.

S-au așezat amândoi în camera de zi, unde el își petrecuse atâtea nopți fără somn. Natașa nu lăsă să se vadă că și-ar fi amintit de timpurile acelea. Cu o politețe rece și pe un ton lipsit de inflexiuni, se interesă de familia lui, de munca

de la spital. El îi povesti că spitalul se închisese și că intenționa să își reia studiile în toamnă.

– Tu?! Te întorci la școală?!

Nu-l deranja, spuse el. Învățase medicina de război, acum venise vremea să învețe și altceva.

Ea îi povesti că petrecuse ultimele șase luni în Italia. Iar acum, pentru că se spunea că noul guvern austriac ar intenționa să reformeze legile căsătoriei, se logodise deja în secret cu un sculptor italian. Da, chiar un sculptor italian; era previzibil. Nunta urma să aibă loc de îndată ce vor fi emise documentele de divorț.

Divorțul *nostru,* își zise el. Apoi, cu voce tare:

– Probabil că ar trebui să te felicit.

Ea își stinse țigara.

– În fine, presupun că nu ai venit în vizită de curtoazie.

În cealaltă parte a încăperii se aflau o oglindă, vopsele, o pânză. Lucius se întrebă în treacăt ce făcea Natașa cu ele. Însă terminase și el cu conversația de complezență.

– Vreau să-ți cer un serviciu.

– Aha!

– Să vorbești cu tatăl tău.

Natașa ascultă detașată întreaga lui relatare despre situația căilor ferate. Nu avea nevoie decât de o scrisoare, adăugă el. Putea să ajungă și singur la Lvov; dar, de acolo, avea nevoie de autorizație ca să meargă spre sud cu trenurile armatei poloneze.

Ea își aprinse o altă țigară și clătină din cap. Îi părea rău. Tatăl ei se afla la Varșovia, unde urma să se întâlnească cu mareșalul Piłsudski. El nu auzise că se duceau lupte cu Rusia și Ucraina? Și, de parcă toată treaba aia cu Rusia nu i-ar fi fost de ajuns, generalul nu era deloc bucuros de noul logodnic al fiicei sale, căci își dorea ca ea să se mărite tot cu un polonez. Ultimul lucru pe care ar fi vrut ea să-l facă era să aducă vorba despre Lucius.

Lucius se înfurie.

– Nu e nevoie decât să-i trimiți o telegramă, protestă el. Iar el nu trebuie decât

să-i dicteze scrisoarea unui aghiotant.

– Iar eu îți spun că nu pot să-l deranjez acum. Poate peste două luni, când am să mă întâlnesc cu el în Cracovia.

– Doar o scrisoare. O singură propoziție. Opt cuvinte, poate zece. Dictează sute de cuvinte în fiecare zi.

– Îți spun că nu este momentul. În fond, ce treabă ai tu acolo?

Lucius se sprijini de spătar, încercând să-și stăpânească impulsul de a ridica tonul la ea. *După toate câte s-au întâmplat*, își spuse el în gând, *măcar atât să faci pentru mine.*

Natașa tăcea, încercând să-i arate că discuția se încheiase, însă el nu se clinti din loc.

– Mai este și altceva? îl întrebă ea, în cele din urmă.

Lucius coborî ochii în pământ, apoi și-i ridică și se uită la ea.

– Mama spune că reputația domnului general este fără pată. Lucru ieșit din comun în niște vremuri atât de corupte ca acestea.

Natașa îi aruncă o privire precaută.

– Ce anume vrei să spui?

– Că am fost surprins atunci când mi-ai povestit că obișnuiește să-și cumpere șampania de la inamic. Și mi s-a părut straniu că, în timpul războiului, tu și cu sora ta ați fost escortate de soldați din Brigada a Treia până la Zakopane ca să schiați. Soldați care ar fi trebuit să se afle pe front.

Natașa încremeni. Apoi îi zvâcni aproape imperceptibil colțul gurii. Însă el observă și ea știa că el observase.

Trase din nou din țigară.

– Șantajul nu o să-ți folosească la nimic, Lucius!

– O, dar nu vreau să te șantajez, spuse el. În niciun caz.

Și se întrerupse o clipă, dându-și seama ce gust dulce avea această răzbunare.

– Dar, după cum prea bine știi, mama pur și simplu *adoră* asemenea povești.

Abia acum văzu pictura de pe pânza din celălalt capăt al camerei, un autoportret. Nud. Se așteptă să simtă un junghi de regret sau de tristețe. Dar, nu. Nu simți absolut nimic.

Scrisoarea sosi după o săptămână.

O singură propoziție, care garanta că *Lucius Krzelewski, prieten al Poloniei, are autorizație de călătorie de la Lvov la Dolina și retur.*

Povestea cu „returul" avea o nuanță inteligentă, își spuse el. Tare mărinimoasă fusese Natașa. Nici măcar nu-i ceruse asta.

Se duse direct la gară, de unde își cumpără bilet pentru trenul care pleca în dimineața următoare spre Lvov, prin Oderberg, care acum se numea Bohumín, din noul stat cehoslovac, în vârstă de doar opt luni.

În seara aceea se strecură în biroul tatălui său. Părinții erau plecați în oraș, la o recepție oarecare, iar Jadwiga avea liber toată săptămâna ca să își viziteze familia. Unul dintre pereții de deasupra unei casete cu pistolete era acoperit în întregime cu o colecție de lănci, archebuze și baionete. În casetă, printre pistoalele foarte vechi, cu mai multe țevi, armele cu câte trei butoaie și primele arme de foc italienești, se afla vechiul revolver cu care încercase tatăl său să-l învețe să tragă atunci când începuse războiul.

Capacul casetei scârțâi foarte tare atunci când o deschise.

Pe rafturile montate în lambriurile din lemn de castan, Lucius descoperi un atlas de pe vremea Imperiului. Și îl răsfoi până găsi o hartă a Munților Carpați, din 1904. Însă munții nu se schimbaseră. O rupse. Luă și o busolă din trusa de vânătoare a tatălui său. Se mai rătăcise o dată. Acum nu voia să mai riște.

În fundul dulapului său, găsi ranița și vechea lui gamelă, de pe vremea când lucrase în trenul sanitar. Mângâie cataramele cu vârful degetelor; deși trecuseră multe luni de când purtase ultima oară ranița aceea, încă îi mai ținea minte greutatea și știa cum i se adună zăpada la cusături și cum trosnea atunci când era plină. Și-o puse pe umăr. Aproape că se pierduse de această altă parte a lui, fără nicio legătură cu vila somptuoasă de pe Cranachgasse. Mai că uitase de această altă persoană, care trăise aproape doi ani doar cu ceea ce putea duce în spate.

Apoi intră în bucătărie, de unde luă o pâine de secară, o cutie cu praline și o bucată de brânză. Din sertarul de la birou: coroanele pe care le ținea ascunse acolo și, neștiind dacă putea să folosească bani austrieci în Cehoslovacia sau Polonia, luă și colecția de monede din argint pe care o avea încă din copilărie.

Se întoarse în camera sa și începu să studieze harta. Lemnowice nu era marcat, dar găsi Bistrița și, mergând în susul râului, descoperi cotul unde se afla satul. De

acolo, linia albastră și subțire șerpuia prin verdele pădurilor. Pe undeva, pe acolo, se afla și o salcie. Și două stânci, pe malul apei.

Cu unul dintre creioanele folosite la facultate, făcu un *x* pe locul unde se afla satul.

Se prefăcea că doarme atunci când părinții lui se întoarseră acasă, spre miezul nopții. Și se furișă afară din casă dis-de-dimineață, înainte ca ei să se trezească. Pe masa din sufragerie, la care mama lui îi sugerase să-și găsească o soție, lăsase un bilet laconic. Pleca în Galiția ca să revadă o cunoștință din perioada războiului. *Nu-ți face probleme în privința răscumpărării,* ar fi vrut să adauge. Însă biletul era și așa suficient de insolent. Oricum, mama va înțelege ce a vrut să spună.

Luă o birjă de pe Ringstrasse și îi ceru vizitiului să-l ducă la Gara de Nord. Acolo, în spatele arcadelor crenelate, îl aștepta trenul lui.

Părăsi orașul tocmai când soarele răsărea.

Stătea pe un loc de lângă geam, cu fața în direcția de mers. În compartiment se mai aflau o familie – soț, soție și patru copii cu ochii mari, înghesuiți pe două locuri –, un soldat, un tânăr îmbrăcat în haine elegante de călătorie și plin de un interes aproape teatral față de tânăra lui soție însărcinată. Afară, raze difuze de lumină cădeau peste muncitorii de la calea ferată, care încărcau niște fiare ruginite într-o căruță. Mai încolo, trecură pe lângă un șir de trenuri scoase din uz, cu vopseaua scorojită, geamurile sparte și din ale căror pervazuri înguste creșteau smocuri de iarbă stufoase ca sprâncenele bărbaților bătrâni.

Trenul lor încetini la traversarea Dunării pe un pod zgomotos din fier.

Apoi acceleră din nou. Vizavi de Lucius, copiii mâncau semințe de floarea-soarelui și scuipau cojile într-o conservă goală pe care o treceau de la unul la altul. Lumina mai căpătase ceva putere și încălzea geamul cu scânteieri de chihlimbar și, ca să poată privi peisajul, Lucius se văzu nevoit să mijească ochii. O droaie de băieți se jucau pe lângă șine, prefăcându-se că trag cu arme invizibile în vagoanele care treceau prin fața lor, iar apoi gesticulând teatral, de parcă tocmai ce fuseseră împușcați. Trecând pe lângă orașul Deutsch-Wagram, își aminti că fusese mai de mult timp acolo cu tatăl lui și cu cei doi frați mai mari ca să vadă locul unde purtase Napoleon faimoasa bătălie. Își amintea acum că frații lui căutaseră pe câmp gloanțe și fragmente de oase, iar tata scrutase orizontul

prin binoclu în timp ce el, Lucius, ars de soare, avea sarcina să se ocupe de ordinul de luptă, aidoma unui aghiotant mititel.

Poți să-ți imaginezi? l-a întrebat atunci tatăl său. *Toate cadavrele alea și toți caii. Probabil că erau cadavre cât vedeai cu ochii.* Dar nu, Lucius nu putea să-și imagineze. Nu atunci.

La râul Morava, calea ferată o apuca spre nord, părăsind valea ce putea fi foarte ușor inundată și luând-o în sus.

Abia la amiază au ajuns la graniță. La Břeclav – fost Lundenburg –, în tren s-au urcat polițiști cehoslovaci, în vechi uniforme de pe vremea Hasburgilor, dar cu însemnele rupte de pe epoleți. Parcă trăiau un vis, parcă își imaginau că erau *cu adevărat* polițiști ai Cehoslovaciei *cu adevărat* libere. Se opriră în compartimentul lui Lucius și strânseră pașapoartele, dar nici călătorii și nici polițiștii înșiși nu păreau să cunoască motivul. Lucius se gândi în treacăt la revolverul tatălui său din ranița pusă pe plasa de bagaje și se mai gândi și la toate zvonurile despre soldați și despre trădări și acum se întrebă ce ar zice polițiștii dacă i-ar găsi arma.

Însă nu îl percheziționă nimeni.

Se terminaseră câmpurile și începuseră pădurile. Malurile Moravei albastre erau presărate cu sate micuțe. În zare se vedeau șlepuri. Tânărul din fața lui, cel cu soția însărcinată, se apucă să înfulece un sandvici cu ou și ceapă, cu miros înțepător. Scena aceasta casnică părea aproape imposibilă când te gândeai că, peste doar câteva ore, vor intra pe un teritoriu distrus de război. Însă deocamdată atmosfera era caldă și plăcută. Lucius ațipi.

Se făcuse deja seară când traversară râul Oder și noapte când intrară în Bohumín.

În gara Bohumín, i se spuse că trenul spre Lvov va pleca dis-de-dimineață.

Se duse să-și caute o cameră. Era cald, foarte cald, iar aerul era îmbâcsit de fumul fabricilor de lângă calea ferată. Parcă o peliculă unsuroasă acoperea casele, vânzătorii ambulanți, cu roabele lor cu pere și praz, și cele două mârțoage, care se zbăteau în hamuri la intrarea unei mercerii. Întâlneai cerșetori la fiecare colț de

stradă; nu trecuseră decât șapte luni de la câștigarea independenței și deja avea aerul unui oraș de graniță.

Începu o ploaie ușoară, iar răsuflarea străzilor era fetidă. La gară i se dăduse numele unui hotel dintr-o clădire impozantă, de pe vremea imperiului, situată în apropiere de strada principală. Un covor roșu și gros acoperea treptele de la intrare. La recepție se afla o femeie corpolentă, îmbrăcată într-un fel de cămașă de noapte, de culoare neagră, ca de doliu. Avea brațele dezgolite și cu „aripioare" dezgustătoare, chipul pletoric, respirația greoaie și șuierătoare. Îi întinse o cheie luată de pe panoul din spate.

Lucius dormi prost. Pereții erau acoperiți cu tapet scorojit, roșu ca sângele, iar pe noptieră ardea o lumânare înfiptă direct în propria-i ceară. Așternuturile erau scămoșate și murdare. Aprinse de două ori lumina, convins că va vedea păduchi mișunând pe ele. Dar nu, nu văzu nimic. Mi s-a părut, își zise el, încercând să-și alunge panica. *Odată ce-l simți, Pan Doctor, nu mai ai scăpare.*

Cam pe la miezul nopții, a fost trezit din picoteală de niște bubuituri, însoțite de strigăte autoritare. Se pregăti sufletește să-și vadă ușa spartă. Apoi auzi plânsete. Cu sughițuri. Atât de stridente și disperate că ieși în goană pe coridor, imaginându-și că e cineva pe moarte sau că naște o femeie. Dar brusc nu se mai auzi nimic. Se făcuse deja ora patru. Nu se mai culcă la loc.

Când ajunse la gară, se duse pe peronul de unde plecau trenurile către est. Deși doar două sute de pași despărțeau liniile spre est de cele spre sud-vest, diferența era evidentă.Tot mai mulți oameni vorbeau poloneza, tot mai multe piese de costume specifice Galiției, deși majoritatea uzate sau zdrențuite: veste, bluze brodate, câte o beretă pe capul unei femei. Nu era greu să și-o imagineze pe Margarete acolo, printre oamenii aceia. Era mai aproape acum. Dacă nu de ea, atunci de locul din care își va începe căutările.

Pe peron află că trenul spre Lvov pleca cu întârziere, din cauza unor probleme cu schimbarea ecartamentului pe linia spre Breslau. Pentru că avea timp, își cumpără o felie uscată de chec și un pahar cu zeamă de cicoare, pe care vânzătorul ambulant o ridica în slăvi, pretinzând că ar fi fost cafea adevărată.

Apoi veni trenul.

Compartimentul de șase locuri era plin când intră el. Două femei bătrâne, în

rochii identice, dintr-o muselină aspră, de culoare maro, încheiate până la bărbie. Doi bărbați bătrâni, în jiletci verzi și bățoase, despre care Lucius își închipui că erau soții celor două femei; unul dintre ei citea o gazetă cehă, celălalt, una poloneză, ambele fiind îndoite îngrijit pe marginea articolului. Celelalte două locuri erau ocupate de o femeie în bluză bleu și un copilaș adormit, îmbrăcat în rochiță.

Lucius făcu un pas în spate ca să verifice dacă numărul compartimentului era același cu numărul de pe biletul lui. Dar femeia deja luase copilul în brațe.

– Scuze, murmură ea în poloneză, mutându-se lângă fereastră și eliberând locul din mijloc.

Lucius îi mulțumi cu un semn din cap, își puse ranița pe plasa de deasupra și se așeză. Se auzi un fluierat prelung și trenul se puse în mișcare.

Fabricile de cărămidă și hornurile dispărură în urmă, făcând loc unor ateliere mai mici. Încă nu se făcuse ora nouă și deja era foarte cald. Lucius își scoase haina, și-o împături și și-o puse pe genunchi. Ieșiră din oraș. Străbăteau acum alte câmpuri. În zare se vedeau niște dealuri joase și, prin pâcla deasă, parcă și niște munți.

– Am observat ce scrie pe biletul dumneavoastră. Mergeți la Lemberg… vreau să zic, la Lvov?

Se întoarse. Părul ei avea culoarea caldă a mierii și îi cădea liber pe spate. Ochi căprui-închis, ten alb, ușor ars de soare. Copilul îi dormea în poală.

– Ați mai fost acolo? îl întrebă ea.

Neînțelegând ce intenții avea tânăra, Lucius ezită să-i răspundă. Și își spuse că era o atitudine un pic cam prea îndrăzneață din partea unei femei care călătorea singură să intre în vorbă cu un străin. Pe de altă parte, se bucura că avea cu cine să discute.

– Doar în timpul războiului, spuse el.

– Ați fost soldat?

– Nu chiar. Doctor.

– Aha. Nu în Armata a IV-a, nu?

El amuți, uluit de precizia întrebării.

– Nu, răspunse, cu o oarecare ezitare. În a III-a. Care a devenit a VII-a mai

încolo.

Femeia se lumină la față.

– După ofensiva Brusilov, multe companii din Armata a IV-a au fost incluse în a VII-a. Poate că i-ați *cunoscut* pe unii din a IV-a?

Dacă tonul ei nu ar fi fost atât de plângăreț, poate că Lucius ar fi zâmbit, amuzat de contrastul între felul cum arăta și cum vorbea și vorbele ei care semănau cu ale tatălui său.

– Am impresia că știți mai multe decât mine, zise el. Am plecat de pe front imediat după această ofensivă. Am făcut parte din serviciul medical al armatei, mai întâi pe trenuri sanitare, apoi la un spital din Viena.

– Înțeleg.

Însă nu părea să-l fi auzit. Apoi, cu multă grijă, ca nu cumva să trezească copilul, se întinse la traista din pânză de la picioare, din care scoase un pachet legat cu un șnur deja îngălbenit. Îl desfăcu doar cu o singură mână și despături ambalajul care se vedea că fusese înfășurat și desfășurat de multe ori. Apoi scoase de acolo o fotografie lipită pe un carton tare.

I-o întinse. Acum Lucius îi observă verigheta și mai observă că avea unghiile roase până în carne.

– L-ați văzut vreodată? Îl cheamă Tomasz Bartowski. Era în corpul nouă de armată, Divizia 10 de Infanterie.

În fotografie, tânăra se afla alături de un bărbat, într-o cafenea în aer liber. Pe masa acoperită cu o pânză multicoloră era o singură felie uriașă de tort, cu două furculițe înfipte în ea. El îi acoperea mâna cu palma lui și amândoi surâdeau; el purta o pălărie de paie, înclinată șmecherește într-o parte, iar ea avea o bluză albă cu dungi, cu guler înalt până sub bărbie. În spatele lor se afla chelnerul cu o tavă plină cu țigări și batoane de ciocolată.

– Îmi pare foarte rău, spuse Lucius, înțelegând de unde știa tânăra atât de multe. Nu îl recunosc.

– Vreți să vă uitați mai de aproape? Dacă ați fost doctor înseamnă că ați avut grijă de mulți oameni.

De mulți, de foarte mulți oameni, își zise Lucius.

Însă chipul acela îi era necunoscut.

– Îl tot caut de când s-a terminat războiul, spuse ea, punând fotografia la loc. M-am dus chiar și la Viena, la Ministerul de Război. Nu îl au pe lista cu victime. Așa că încă mai sper. Mi-au zis că e posibil să fi fost luat prizonier și că, deși majoritatea prizonierilor au fost eliberați, bolșevicii i-au mai păstrat pe unii ca mână de lucru. După aceea, în Cracovia, am întâlnit un soldat din compania lui care mi-a spus că e destul de sigur că Tomasz a fost rănit la Luțk. Și că se poate să fie la Spitalul Militar din Jarosław. Dar nu era acolo. Însă l-a recunoscut o infirmieră și mi-a spus că-i sigură că l-a văzut printre răniții de la spitalul din Przemyśl. Numai că nu l-am găsit nici acolo. Acum am auzit că spitalele sunt evacuate ca să se facă loc pentru răniții din războiul ucrainean. Așa că mă întorc la Jarosław ca s-o iau de la capăt.

Văzând că Lucius nu-i răspunde, tânăra adăugă:

– Poate nu-l recunoașteți, că poza e veche.

După care îi întinse alta.

– O am și pe asta.

A doua era o fotografie de la nunta lor: tânăra purta o rochie tradițională din câmpiile galițiene. Lucius o privi lung câteva clipe. Imaginea aceea avea ceva frapant; chipul ei era ușor îmbujorat, ochii mai mari, privirea mai sălbatică. Avea părul împletit, iar cozile și le răsucise în jurul capului și le împodobise cu mănunchiuri de damasc alb și cu flori. Pielea gâtului îi lucea, iar sânii grei împungeau cutele bluzei. Lucius își dădu seama că femeia dansase. Dansase chiar până în momentul când fotograful îi făcuse poza aceasta, în care apărea cu răsuflarea tăiată.

Se jenă, spunându-și că se uitase prea mult timp, dar tânăra nu părea deranjată. Mai curând era mândră de cât de veselă fusese atunci.

– Eram mai grasă pe vremea aia, spuse ea, atingând fotografia cu tandrețe. M-au slăbit copilul și grijile.

Cu coada ochiului, Lucius îi observă acum gâtul dezgolit, în dimineața aceea caldă, și pulberea fină de pistrui care se oprea chiar deasupra gulerului.

A treia fotografie era un portret, făcut în atelier. Bărbatul purta o uniformă nouă și bine călcată, iar pe chip avea o expresie extrem de serioasă. Alături,

tânăra soție zâmbea de parcă tocmai îl tachina atunci când a apăsat fotograful pe buton.

– Iar asta-i o carte poștală pe care mi-a trimis-o el.

O întoarse și îi arătă ștampila poștei. Tarnóv. Nu se putu stăpâni și se apucă să citească: *Iubita mea Adelajda! Noi suntem bine cu toții. Sunt tot cu Hanek; și el e bine. Mă gândesc mereu la tine și îți port fotografia lângă inima mea. Mâine plecăm la…* dar cerneala albastră a cenzorului șterse cu cruzime următoarele două rânduri. Tânăra se uită fix la cartea poștală de parcă, după atât de multe încercări de a le desluși, cuvintele aveau să apară ca prin minune. Apoi o puse în teancul cu poze și le împachetă la loc. Copilul începu să se miște ușor.

– Gata, gata, îi șopti ea. Ssst. Dormi! O să-l găsim pe tati. Dormi!

Se întoarse cu fața spre Lucius.

– Are febră de aproape cinci zile. Am crezut că o să-i treacă. Dumneavoastră sunteți doctor, poate vă dați seama ce are.

Lucius șovăi. *Am fost doctor.* Dar, în conformitate cu legile noii Republici, acum nu mai era. Însă asta conta mai puțin decât faptul că toate cursurile și practica de pediatrie se făceau în semestrul al șaptelea, pe care el ar fi trebuit să le facă în prima toamnă a războiului.

Își aminti de copiii din Lemnowice, își aminti cum încercase să-i învețe să-și asculte bătăile inimilor.

– Toți pacienții mei au fost soldați, zise el.

Ea nu păru să-l fi auzit.

– Asta i-am dat.

Și scoase o sticluță cu un medicament care se vindea fără rețetă, dar a cărui etichetă roșie îi lăuda efectele miraculoase.

– Farmacistul mi-a spus să-i dau câte trei picături de fiecare dată când plânge. Însă îi face doar somn, atâta tot.

Atinse fruntea copilului cu dosul palmei, își atinse apoi propria frunte, și iar pe cea a copilului.

– Încă mai arde.

Pentru prima oară de la plecarea din gară, Lucius se uită mai atent la copil. Avea în jur de doi ani. Era desculț, iar rochița din bumbac, probabil o cămășuță

de noapte, era pătată în jurul gâtului și la poale. Dormea cu brațele deasupra capului, parcă imitând o persoană care cade într-un abis. Obraji trandafirii, unghii aproape transparente, urechi parcă din porțelan.

Lucius simți că toți ochii celorlalți pasageri erau ațintiți asupra lui atunci când se apucă să examineze băiețelul, însă acesta era atât de roșu, că nu putea să-și dea seama dacă era vorba despre o erupție sau nu. Mai are și alte simptome? o întrebă el pe Adelajda. Tușește? *O, da.* Diaree? *Da, puțină.* Bubulițe în interiorul gurii? *N-am văzut.* Dar nu mănâncă? *Bea puțin lapte, atât.* Încercă să deschidă gura copilului, însă acesta se împotrivi. Își lipi urechea de pieptul lui. *Vreun murmur cardiac?* Dar nu putea să audă nimic din cauza zgomotului făcut de tren. Glande umflate, dar nu atât de mult încât să creadă că ar avea amigdalită, deși singurul lui reper erau adulții.

– A făcut vaccinul antivariolic?

Tânăra clătină din cap: nu fuseseră suficiente vaccinuri, iar cele care se mai găsiseră fuseseră păstrate pentru soldați. Dar știa cum arată variola; băiețelul nu avea bășici.

Nu le are încă, își zise supărat Lucius. Iar tusea aceea nu avea nicio legătură cu boala, însă doar gândindu-se la asta și parcă își simțea mai calde urechea și obrazul lipite de pieptul copilului. Și se văzu nevoit să-și amintească faptul că el fusese vaccinat.

Bolile copilăriei. Rubeolă, scarlatină, pojar, gripă…

Feuermann, care făcuse practică la o clinică rurală, și-ar fi dat seama despre ce era vorba.

Lucius se uită la sticluța cu tinctura care părea a fi laudanum, dar pe etichetă nu era trecut dozajul. Femeia îi spusese că asta îi dădea copilului de câte ori începea să plângă? Mare noroc că nu-l omorâse. Prin urmare chiar *putea* să fie de ajutor, măcar puțin. Îi înapoie medicamentul.

– Eu nu m-aș mai atinge de el.

Străbăteau acum alte câmpuri. În zare parcă se conturau niște munți. Intrară în Tarnóv. Pretutindeni se vedeau urmele războiului. Gropile de fiare vechi de lângă gară erau pline cu tunuri dezasamblate, iar pe iarbă erau o mulțime de resturi de camioane. Adelajda pusese în traistă pachetul cu fotografii și, după un

timp, Lucius își dădu seama că tânăra începuse să plângă încet. Una dintre bătrâne o privea cu răceală, însă ceilalți pasageri se străduiau să nu se holbeze. Lucius vru s-o consoleze, dar nu știa ce să spună. Că ar trebui să nu-și mai caute soțul? Că ar fi mai bine se întoarcă acasă, măcar până când i se va însănătoși băiețelul?

– Și eu merg să caut pe cineva de care m-a despărțit războiul.

Vorbise fără să se gândească.

Tăcere. Apoi femeia își trase nasul și se uită la el cu un soi de implorare disperată în privire.

– Soția dumneavoastră?

Aproape. Poate într-o bună zi…

– Nu, nu soția mea.

– Dar ați iubit-o.

Atât de firesc îi era tonul, că el răspunse imediat.

– Da, am iubit-o.

Tânăra se lumină la față.

– Înseamnă că sunteți la fel ca mine. Știți, un funcționar de la vamă mi-a zis odată că jumătate din continent caută cealaltă jumătate. Acum aflu că și dumneavoastră căutați pe cineva. Înțelegeți?

Lucius dădu din cap. Speranța din glasul ei era ca un balsam pentru inima lui. Parcă o și vedea în momentele acelea de dinainte să i se facă fotografia de la nuntă: un vârtej de culori și râsete, ochi strălucitori, cosițe împletite cu flori.

– Și credeți că este în Lvov?

– Nu, nu în Lvov. Nu știu unde este. Ultima oară am văzut-o la un spital de campanie din munți. Așa că acolo vreau să mă duc mai întâi.

– Când ați văzut-o ultima oară?

– În iunie.

Făcu o pauză, apoi continuă:

– 1916.

– *1916?*

Și parcă tot optimismul femeii se topi brusc.

– 1916. Și încă nu ați renunțat.

Lucius nu-și dădu seama dacă aceste vorbe fuseseră rostite cu admirație sau cu milă și tocmai voia să adauge că nu o căutase încontinuu de atunci încoace, când trenul se zgudui și începu să încetinească. Bagajele se legănară în plasa de deasupra scaunelor. Băiețelul aproape căzu din poala mamei sale și începu să plângă.

Trenul se opri. Afară se vedea un singur drum care trecea prin ogoare în paragină, bălțate ici și colo cu grămezi de muștar sălbatic. Pasagerii se uitară unii la alții. Unul dintre bărbații în vârstă își scoase ceasul.

– Nu știam că mai oprim undeva, spuse Lucius.

– Nici nu trebuia să oprim până la Rzeszów.

Adelajda încercă să vadă ceva pe geam.

– Se mai întâmplă să fie probleme cu calea ferată. Atunci trebuie să așteptăm. Câteodată durează destul de mult. Pe lângă ei trecea un grup de călăreți, iar Lucius simți cum Adelajda se crispează. Apoi călăreții trecură în cealaltă direcție. Din față se auzeau strigăte în poloneză, ceva despre o inspecție, însă Lucius nu înțelese mai mult de atât. Din spate se auziră niște pocnete și un alt strigăt. Apoi pași apăsați și lovituri în ușile de la compartimente.

Și un ordin în poloneză:

– Rămâneți la locurile voastre!

Fiul Adelajdei, care abia ce se potolise, începu din nou să plângă. Femeia începu să-l mângâie pe cap și se apropie mai mult de Lucius ca să-i șoptească:

– Miliția, loială Poloniei. La fel s-a întâmplat și luna trecută. Îi caută pe cei care sunt de partea dușmanului. Din cauza războaielor cu Ucraina și Rusia.

Apoi, și mai încet:

– Ultima oară i-au reținut pe toți bărbații tineri care călătoreau singuri. Să spuneți că eu sunt soția dumneavoastră.

Lucius își aminti de harta detaliată a Galiției, de revolverul tatălui său, ascuns în ranița din plasa pentru bagaje. Și își mai aminti și de vechile lui acte din armată, de dinaintea căsătoriei cu Natașa.

– Dar pe pașaportul meu scrie că nu sunt căsătorit.

Adelajda continuă să-l privească în ochi.

– Ba nu. Ne-am căsătorit la Viena, în 1916, dar noua Republică Austriacă ne-a

cerut să depunem cetificatul de căsătorie pentru autorizare înainte de plecarea în călătorie. Numai că autoritățile l-au rătăcit. Polonezii mor după povești cu austrieci care calcă în strâchini. Acesta este fiul nostru. Îl cheamă Paweł Krzelewski, ăsta e numele dumneavoastră de familie, da? L-am văzut pe bilet. Iar numele meu de fată era Bartowska, așa cum scrie pe biletul meu. Mergem la Jarosław, la mătușa mea, Vanda Cenek. Este văduvă de război: soțul ei a fost un mare patriot, care și-a dat viața pentru independența Poloniei în luptele din Prîpeat. Vrem să stăm o lună cu ea la ferma micuță a vărului meu. În oraș este prea cald pentru copilașul nostru, care, trebuie să insistăm asupra acestui lucru, este foarte bolnav.

– Pe biletul meu scrie că mă duc la Lvov.

– Pe biletul dumneavoastră scrie că vă duceți la Lvov pentru că a greșit funcționarul de la casa de bilete din Nordbahnhof[50]. Și veți coborî împreună cu mine la Jarosław, ca să mergem la mătușa mea.

– Dar… începu Lucius.

Dar chiar atunci se deschise ușa compartimentului.

– Actele, spuse un tânăr, în uniformă fără însemne.

Lucius își scoase pașaportul și biletul și le întinse în același timp cu cele două cupluri vârstnice.

– Și tu? o întrebă tânărul pe Adelajda.

– Le am în traistă, spuse ea.

Se aplecă și scotoci înăuntru cu mâna liberă, în timp ce cu cealaltă încerca să-l țină cât mai bine pe micuțul Paweł, care începuse iarăși să plângă.

– Mai repede! ordonă soldatul.

I le întinse. Tânărul studie actele bătrânilor, apoi le dădu înapoi. Avea obraji rumeni, acoperiți cu puf de culoarea piersicii, și ochi albaștri, strălucitori. Nu părea să aibă mai mult de șaisprezece ani. De bandulieră îi atârna o pușcă, iar în tocul de la centură avea un pistol.

Se uită la Lucius.

– Voi doi sunteți împreună?

Adelajda nu-i dădu vreme să răspundă.

– Soțul meu și cu mine ne-am întâlnit în Bohumín. Eu am fost la Rybnik, la

părinții mei. Acum mergem la Jarosław, la mătușa mea.

– Dar pe biletul ăsta al tău scrie Lvov, zise soldatul, uitându-se la Lucius. Și pașaportul tău zice că nu ești însurat. Dar asta-i nevastă-ta.

Și iarăși Adelajda i-o luă înainte.

– Am completat actele abia în ianuarie.

– Serios? zâmbi tânărul, cu aerul că ar fi descoperit un secret murdar. Copilul ăsta pare cam de doi ani. Sau trei?

Chipul Adelajdei se înăspri.

– Nu te privește pe tine.

– Ba eu aș zice că mă privește. Povestea voastră nu prea stă în picioare.

– Nu toată lumea a avut posibilitatea de a-și face actele necesare în timpul războiului, se răți ea.

Făcu o pauză de efect, apoi continuă.

– Sau tu nu ai de unde să știi cum a fost? Soțul meu și-a văzut prima oară fiul abia după demobilizare. Tu arăți ca un bebeluș. Te jucai cu păpușile în timp ce frații tăi își serveau patria?

Lucius se uită șocat la ea. În primul moment, crezuse că aerul ei ofensat fusese unul premeditat. Numai că acum își făcea griji că în ea clocotea o supărare reală, o supărare pe care nu o mai putea controla. Așa că o întrerupse:

– Soția mea n-a vrut să vă jignească, zise el. Eu… eu… vedeți dumneavoastră, am trecut prin vremuri foarte grele…

Dar tânărul le reținuse deja actele.

– Hai cu mine, spuse el.

Lucius își simți inima în gât; vru să se ridice de pe scaun.

– Nu tu. Ea.

Și soldatul arătă spre Adelajda cu bărbia.

Ea clătină din cap.

– Cu ce drept?

Tânărul făcu un pas spre ea. Acum Lucius își aduse aminte de scrisoarea generalului Borszovski pe care o avea în raniță. *Prieten al Poloniei.* Cu siguranță că asta va conta cât de cât, așa cum va conta și semnătura generalului. Numai că în scrisoare nu se pomenea nimic de vreo soție.

– Aș putea să explic.

Însă tânărul nici nu-l băgă în seamă.

– Aștept, *Pani*…

Adelajda îi aruncă o privire plină de dispreț.

– Nu am de gând să tolerez așa ceva. Sunt de naționalitate poloneză. Fratele meu și-a dat viața pentru Polonia și soțul meu era cât pe ce să-i urmeze. Copilul meu a băut dragostea mea pentru Polonia odată cu laptele de la sân…

– Foarte bine. Ai să-i explici toate astea căpitanului. Haide!

– Vin și eu, spuse Lucius.

– Ba nu vii nicăieri, se enervă acum tânărul. Tu ai să stai cu copilul și doar patrioata asta vine cu mine.

Adelajda se uită la el. Lucius știa, așa cum știa și ea, că ar fi riscat să se trădeze, dacă nu i l-ar fi dat pe Paweł. Se aplecă și șopti ceva la urechea copilului, ceva ce Lucius nu auzi. Apoi, mai tare:

– Stai cuminte cu tati. Mă întorc repede.

Însă, chiar în clipa în care vru să se ridice, Paweł se agăță cu disperare de ea, de mână, de păr, de bluză. Așa că se văzu nevoită să se smulgă din strânsoarea lui. Dar copilul reuși s-o apuce de un deget, apoi din nou de păr. Și începu să urle.

– Te rog, îi spuse Adelajda lui Lucius, care se întinse să o ajute.

Numai că băiețelul, deși bolnav, era incredibil de puternic. Abia după câteva încercări îl desprinse din brațele Adelajdei.

– Ssst, îi șopti Lucius.

Numai că urletele deveniră și mai stridente. Se luptă să-l potolească și, în cele din urmă, reuși să-l ia în brațe. Acum își dădu seama că niciodată nu mai ținuse așa un copil. I se părea imposibil. Trebuie să fi existat în trecutul lui vreun văr mai tânăr, vreun nepot… numai că nu-și imaginase că niște membre atât de micuțe pot avea o forță atât de mare. Iar febra aceea nu semăna deloc cu ce avuseseră pacienții lui, era ca un foc dogoritor și uscat, care radia prin cămășuța subțire. Paweł tot se mai zvârcolea, încercând să ajungă la mama lui.

– Ssst… șopti din nou Lucius.

Simțea ochii tuturor pasagerilor din compartiment ațintiți asupra lui. Ce ar face un tată adevărat în situația asta?

Rubeolă, scarlatină, pojar, gripă…

– Ssst, repetă, atingând cu buzele fruntea fierbinte a băieţelului.

– Haide! insistă soldatul.

Adelajda îi aruncă o privire disperată lui Lucius. Iar el înţelese brusc că aşa te simţi când eşti pe punctul de a pierde pe cineva, sentiment pe care nu-l încercase cu adevărat niciodată. Ridică ochii.

– În raniţă… am o scrisoare.

Soldatul era deja cu mâna pe patul pistolului.

– Vrei să-l las pe fiu-tău orfan chiar sub ochii lui, *Pani?*

Adelajda se ridică.

– Acum!

Ajunse la uşa compartimentului. Parcă era moartă: pielea i se făcuse aproape vânătă. O clipă Lucius avu senzaţia că se va prăbuşi. Se întoarse iarăşi.

– Paweł, spuse ea. El e tati. Stai cu el. O să aibă grijă de tine până mă întorc eu. O să aibă grijă de tine…

I se frânse vocea. Băieţelul se făcuse stacojiu la faţă şi urla din toate puterile, zvârcolindu-se atât de tare, că Lucius abia mai putea să-l ţină. Îi vedea dinţişorii, vibraţiile limbii.

Adelajda nu se mai putu stăpâni. Se întoarse şi se repezi la copil. Soldatul o apucă de umăr şi o îmbrânci în peretele coridorului.

Un foc de armă.

Apoi voci, paşi tropăind prin tren. Alţi soldaţi, trecând în goană pe lângă ei. Lucius văzu cum Adelajda îşi ridică mâinile ca să-şi acopere capul. Alte strigăte. *Repede!* Soldatul o înşfăcă pe Adelajda, o aruncă înapoi în compartiment şi azvârli pe jos toate biletele şi paşapoartele. Paweł se smuci mai tare şi căzu în braţele mamei sale. Lucius se uită spre uşă, dar dispăruseră toţi soldaţii. Alergau acum afară, pe câmp, după o siluetă întunecată. Alt foc de armă. Silueta se prăbuşi în iarbă, se ridică, se împletici câţiva paşi, după care căzu la loc. Imediat trei bărbaţi se repeziră asupra lui.

Îl ridicară şi, cu toate că se zvârcolea, reuşiră să-l ducă până la primul vagon al trenului. Apoi Lucius nu-i mai văzu. Din spate se auziră alte strigăte, după care

apărură doi bărbați cu mâinile pe cap, urmați de soldați cu armele scoase. Un călăreț trecu în galop pe lângă vagoane. Haina lui descheiată flutura în vânt.

Se lăsă tăcerea.

În zare, un șoim zbura în cerc deasupra câmpurilor.

Adelajda îl ținea strâns pe Paweł în brațe, își lipea fața de obrazul lui, de fruntea lui, de mâinile lui. Părul i se revărsa în jurul copilului, învăluindu-le capetele în șuvițele lui, aidoma ramurilor de salcie. Băiețelul avea la mână un șirag scurt de mătănii, ca o brățară, iar Adelajda se apleca din când în când și o săruta, murmurând:

– Maica Domnului, Mama, Mama, Mama…

De vizavi, cele două bătrâne gemene priveau impasibile scena. Lucius știa că auziseră destule din discuția lor de mai devreme. Și i-ar fi putut da de gol. Voia să le mulțumească pentru că nu spuseseră nimic, dar asta ar fi însemnat să le implice în înșelătoria lor, să le pună în pericol.

Pe lângă vagon trecu alt călăreț.

– Trageți obloanele! le strigă el. Toți pasagerii! Obloanele jos! La ce vă holbați? Compatrioți, trageți obloanele! Nu aveți ce să vedeți aici!

Lucius se ridică și lăsă jos oblonul. Avea cămașa udă de la lacrimile lui Paweł și mâneca mânjită de mucus.

Locomotiva prinse viață.

Adelajda continua să șoptească:

– Mama, Mama, Mama, Mama…

Porniră.

Soarele cobora spre apus atunci când ajunseră în gara Jarosław.

Nu vorbiseră prea mult pe drumul până acolo. Adelajda nu avea ochi decât pentru băiețelul ei, pe care îl legăna, îl săruta și îl mângâia. Lucius presupunea că se simte vinovată pentru că își asumase un risc atât de mare, pentru că fusese cât pe ce să piardă tot ce era mai important pe lume pentru ea. Avea sentimentul, și simțea că și ea îl are, că fuseseră aproape să cadă în păcat. Pentru că, în pofida gravității discuției lor de dinainte, mai fusese între ei ceva nerostit, nu chiar un flirt, dar posibilitatea de a exista unul.

Să spuneți că sunt soția dumneavoastră.

Acesta este fiul nostru. Îl cheamă Paweł Krzelewski.

Cuvintele acestea puteau avea mai multe înțelesuri.

Soțul meu și cu mine ne-am întâlnit în Bohumín.

Însă acum se retrăseseră amândoi din visul acela. El revenise în lumea lui, ea într-a ei. În gara din Rzeszów, unde trenul a fost invadat de copii care vindeau coacăze negre, el cumpărase câțiva pumni pentru Paweł. Însă, în afară de un *mulțumesc* abia șoptit, Adelajda nu-i mai zise nimic altceva.

Se uită pe geam la gara unde aveau să oprească. Începutul călătoriei – cu perechea cea tânără și sandviciul lor cu ouă și ceapă, cu cei doi bătrâni, cu veste țepene și gazete împăturite la dungă – împreună cu aceste momente, parcă dintr-o epocă mai veche, de dinainte de război, îl făcuseră să se complacă într-un fel de fantezie optimistă despre ce îl aștepta. Însă întâlnirea neașteptată cu miliția scosese în evidență lipsa lui de judecată. Și se văzu nevoit să-și amintească din nou că toate informările spuneau că luptele se duceau doar în jurul orașelor și căilor ferate. Și să-și zică din nou că va fi mai în siguranță odată ce va ajunge în munți. Cel puțin așa spera.

Trenul se oprise, iar Adelajda începu să-și strângă bagajele. Lucius o privea, așteptând să o audă că-i spune câteva cuvinte. Însă tânăra se purta de parcă nu l-ar fi cunoscut și se întoarse să se uite la el doar atunci când ajunsese deja la ușa compartimentului. Băiețelul îi adormise în brațe. Adelajda îi făcu un semn de rămas-bun din vârful degetelor. Și plecă.

Dar reveni după câteva clipe. Se așeză lângă el.

Lucius își imagină că se hotărâse să meargă cu el mai departe. Dar ea îi șopti numele unei străzi din Rybnik.

– Dacă nu o s-o găsiți pe cea pe care o căutați, poate veți dori să mă vedeți din nou.

Nu așteptă să-i răspundă. Se ridică din nou. Bătrânele de vizavi se uitau intrigate la el. Auzi pașii Adelajdei pe coridor. Se întoarse cu fața spre geam. Trenul porni. Tânăra era acolo, în mulțimea de oameni de pe peron. Și nu-și dorea nimic altceva decât s-o vadă că se uită înapoi. Numai că ea nu se întoarse.

„Gara de Nord“ – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

18.

Și-a petrecut noaptea într-o gară părăsită, pe o cale ferată dezafectată, la sud de Dolina. Era o clădire din vremea imperiului și încă mai purta acvila bicefală a Habsburgilor. Dacă nu s-ar fi aflat de cealaltă parte a munților, ar fi putut crede că era aceeași gară în care îl așteptase husarul cu ani în urmă. Același panou pentru afișarea orelor de venire și de plecare a trenurilor, aceeași băncuță pe care stătuse troica de mame care-și așteptau feciorii. Acoperișul mai avea puțin și se surpa de tot. Pereții deja începuseră să se fărâmițeze, grăbindu-se la întâlnirea cu pământul. Nu mai era nimic acolo, doar o tufă înaltă și trapezoidală de sânziene.

Lucius s-a culcat înăuntru, pe pământul ud de la ploaia de vară. Bineînțeles că nu a reușit să doarmă; dar parcă a visat ceva, iar în visul acela era din nou în tren, alergând pe coridor, căutând-o pe Margarete din compartiment în compartiment. Visul i-a fost întrerupt de niște foșnete în jurul raniței și de niște mustăți care-l gâdilau pe obraz. Și de un nas lipit de nasul lui. Tresări puternic și se trezi.

Munții din zare se declarau împotriva zorilor de vară.

Lucius scoase din raniță pagina ruptă din atlasul fostului imperiu și o întinse pe bancă. În Viena, când se uitase prima oară la ea, se concentrase asupra unui drum care ocolea dealurile submontane și apoi se unea cu altul, care urca pe valea Bistriței până la Lemnowice. Numai că acum, după atacul asupra trenului, voia să plece cât mai repede de la câmpie. Câteva dungi subțiri prin munții de pe hartă sugerau existența unor poteci pe care se putea merge călare. Presupunând că potecile încă mai erau acolo, deoarece trecuseră mai bine de cincisprezece ani de la publicarea atlasului, ar fi putut să le străbată și pe jos. Ar fi fost foarte singur acolo, numai că acum se temea mai mult de oameni decât de lupi.

Era larg drumul care ducea de la gară spre sud, plin de noroi, ceea ce făcea mersul anevoios. Pe câmpuri, ierburi înalte luaseră locul florii-soarelui și al porumbului. Dumnezeule, își spuse Lucius privind la întinderea verde din fața lui, aproape uitase cât de fertile erau terenurile acelea. Grămezi mari de in și sunătoare creșteau în șanțuri și chiar pe drum, această porțiune de noroi cu urme de roți care era năpădită de ovăz sălbatic. Mai în față, munții se înălțau în toată splendoarea lor, aidoma faldurilor din brocart ale unei cortine uriașe.

Ajunsese în locul unde era semnul micuț pe harta tatălui său – parcă și vedea cuvântul *KARPATEN* scris pe pământ, în fața lui. Distanța de pe hartă era de un lat de deget, în realitate mai avea destul de mers.

Și porni repede, uitându-se în toate părțile după alți oameni care ar fi putut să cutreiere pe acolo, dar nu văzu pe nimeni. După un ceas, ajunse la o răspântie unde dădu peste urmele unei foste tabere militare; toate resturile erau îngropate în noroi, de parcă ar fi trecut potopul pe acolo. Văzu gamele strâmbate, o furculiță îndoită, o prelată veche și putrezită. O șelahtă de vrăbii se certau la umbra unei plite ruginite de campanie, unde creștea o tufă de limba câinelui. Mai încolo, niște fragmente de uniformă futurau în adierea dimineții. Un craniu, câțiva dinți împrăștiați pe jos, o bucată de scalp, două coaste albe ca piatra de râu.

La fel ca în povestea lui Cadmus, își zise el, amintindu-și de tabloul atârnat deasupra mesei pentru operații minore, pământul este însămânțat cu dinți de dragon, din care se va naște un neam de războinici mai puternici, mai curajoși.

Nici nu se făcuse ora nouă și iarba deja clocotea de căldură și viață. Își împachetă haina și o legă de raniță; apoi își suflecă mânecile, care încă mai purtau urmele mucilor lui Paweł. I se așezară câțiva fluturi pe gulerul de la cămașă și el se scutură ca să-i alunge; apoi, simțindu-se într-o dispoziție mărinimoasă, se opri și îi lăsă să stea acolo unde voiau ei. După încă o oră, văzu primii oameni: doi țărani pe un câmp din depărtare. Aceștia se opriră din treabă și îl urmăriră cu privirea, dar fără să-l salute. Apoi, doi băieți, care mânau două oi îndărătnice, pline de noroi.

Lucius merse până la amurg, oprindu-se doar ca să mănânce și evitând așezările omenești pentru că nu știa cum s-ar purta localnicii cu un străin care le bate

noaptea în ușă. În cele din urmă, singur și istovit, ieși de pe drum și își întinse haina la adăpostul unei sălcii de pe malul unui pârâu mic.

O broască orăcăia de undeva, din apropiere. Lucius se relaxă și îi reveniră în minte amintirile readuse la viață de întâmplările zilei. Mirosul de iarbă strivită sub tălpi, aroma vagă a sevei de pin. Baletul vrăbiilor peste umbelele[51] de morcov-sălbatic, ciugulind insectele pe care le întâlneau în zbor. Noroiul de pe ghete. Da, de sub protecția salciei foșnitoare auzea și acum râsul lui Margarete. Părea atât de aproape, că se văzu nevoit să-și repete că nu se putea aștepta să o găsească prea repede. Că nu trebuia să se lasă pradă speranțelor și așteptărilor. Că, dacă avea noroc, foarte mare noroc, va găsi un localnic care să știe ce s-a întâmplat sau, poate, vreun indiciu rămas în biserică. Aidoma unui fir călăuzitor printr-o mare de posibilități. De unde va merge mai departe.

Își dădu seama că mai erau și alte posibilități. Firește că erau. Poate satul a fost atacat și distrus, aidoma atâtor alte sate. Poate va găsi biserica dărâmată. Și cadavre descompunându-se pe pământul însămânțat de Cadmus.

Ridică ochii la cerul nopții și încercă să alunge acest gând.

Porni iarăși la drum, înainte de ivirea zorilor.

Terenul urca, iar el, după ce se uită pe hartă și își verifică busola, o apucă pe un drum îngust și pietros. Îi chiorăiau mațele. Începură să-l doară picioarele, încălțate cu cizmele vechi, de armată. Se opri să-și tragă mai bine șosetele și văzu că făcuse bășici în talpă. În timpul nopții petrecute pe iarbă, îl mușcaseră de piept o mulțime de gângănii. Fața îi era arsă de soare, îi pulsau dureros tâmplele. Uitase să-și ia o beretă, o pălărie, ceva cu care să-și acopere capul. Tocmai el, cu tenul ăla de islandez, ținuse minte să ia un revolver vechi de jumătate de secol, dar uitase de pălărie.

Trecu pe lângă un om care ducea de dârlogi un măgar înhămat la o căruță plină vârf cu tot felul de catrafuse și cu doi copii. Roțile de la căruță nu aveau spițe, erau tăiate din bucăți de lemn, semănând astfel cu desenele din enciclopediile copilăriei despre istoria mijloacelor de transport. Își aminti acum de familia cu care se întâlnise atunci când era cu husarul și de iepurii furați. I se părea că, de atunci încoace, nu făcuseră decât să se învârtească în cerc. Numai că

acum lipsea mama, iar hainele copiilor erau zdrențuite și legate cu bucăți de sfoară.

Tot mâncase dumicați mici dintr-o pâine cumpărată în urmă cu două zile din Bohumín. Văzându-i pe cei mici cât de înfometați erau, i se făcu rușine și le-o oferi. Copiii se uitară la tatăl loc, care dădu din cap. Apoi coborâră repede din căruță și se repeziră să apuce pâinea, după care se retraseră la adăpostul sacilor cu boarfe.

– Unde mergi? îl întrebă tatăl, într-un amestec de poloneză cu slovacă, după ce deja încercase să-i vorbească în alte două limbi.

– La Lemnowice.

– Aha.

– Știi unde este?

– Da.

– Departe?

– Drumul îndărăt ar fi mai lung.

Cu ochii la el, copiii ronțăiau din pâinea tare.

– Ești singur? îl întrebă tatăl.

– Da.

O pauză îndelungată.

– Dumneata știi mai bine, zise tatăl.

Drumul șerpuia mai departe printre pajiști și cadavre răzlețe de copaci. Lucius își termină și apa și mâncarea. Terenul era mai povârnit acum, iar pământul lucea de la apa infiltrată în el. Apărură niște nori de ploaie, se scuturară, apoi dispărură.

Nu peste mult timp, Lucius începu să regrete gestul filantropic. Îi era foame, iar apa din râuri era prea murdară și nu putea să o bea. Așa că se apucă să sugă stropii de ploaie de pe ierburi, așa cum îl învățase Margarete. Văzu obligeană pe maluri și îi mâncă mugurii. *Vezi, n-am uitat.* Mai încolo terenul era calcaros, avid după cizmele lui.

Pe la amiază trecu pe lângă două sate, ambele distruse. Primul probabil că fusese destul de mare în anul 1904, pentru că apărea în atlas, dar fără nume, ci doar însemnat cu un pătrățel. Sinagoga din al doilea avea zidurile arse și

dărâmate aproape complet. Un bătrân cu pălărie neagră și manta împingea un plug prin grădina din spatele ruinelor unei case; iar un băiat conducea pe cărare o bătrână fragilă. Cine a făcut asta? ar fi vrut Lucius să-i întrebe. Însă băiatul se sperie atunci când îl văzu și se ascunse cu bătrâna în spatele ruinelor.

Mai târziu puțin, trecu pe lângă un alt cătun ars din temelii. Aici nu mai era nimeni și, văzând cât de mari erau copacii care creșteau din locurile unde fuseseră casele, Lucius înțelese că așezarea fusese complet distrusă în primele zile ale războiului.

După aceea se hotărî să ocolească orice sat.

Uneori se întâmpla să simtă prezența oamenilor mai departe, dincolo de copaci. Și, la un moment dat, chiar observă un om călare, având un coif cu pană, lance și uniformă lucioasă. Clipi de câteva ori, întrebându-se dacă nu cumva avea vedenii. Însă omul rămase tot acolo, parcă pierdut și rătăcind prin timp.

Se înseră. Nori de musculițe se ridicară din ierburile înalte. Un stol de păsări negre apăru deasupra văii. Zburătoarele coborâră și apoi se ridicară din nou, în rânduri frenetice care se desfășurară, se strânseră la loc, se desfăcură din nou.

Pădurea se făcea tot mai deasă și, printre stejari, începuseră să apară pini și molizi.

Pădurea ei. De jur împrejurul lui, pretutindeni: feriga, ciulinul, spanacul sălbatic – toate *ale ei.* Pe o culme dădu peste un adăpost individual în care se afla o mitralieră, cu țeava îndoită și ruginită, acoperită cu un fular plin de noroi. Un șir de movile funerare, acoperite acum cu câțiva lăstari de pini. Un coif spart, o mănușă de piele.

În loc de ghinde, solul era acoperit cu cartușe vechi, folosite.

Își petrecu noaptea în acel adăpost de pușcaș, în colțul care avea forma vagă a unui om care dormea. Acolo nu era decât o gamelă, pe jumătate plină cu apă. Oare de câtă vreme se afla acolo? se întrebă el. Dar nu bău din ea, deși îi era sete.

Îl trezi ploaia. Picăturile grele căzeau cu zgomot pe frunzele de stejar. Începu să meargă mai repede acum. Îi era foame, dar nu știa să deosebească ciupercile bune de cele otrăvitoare și nici nu avea răbdare să se oprească și să desprindă cambiul de pe scoarța copacilor. Tot ce vedea în jur îi spunea că era aproape, luându-se după topologia locului, așa cum și-l amintea el. Un alt miros al pădurii, o altă

calitate a pământului pe care călca. Malurile pâraielor năvalnice pline cu coada-calului. Pietre cu forme cunoscute. Începu să meargă și mai repede. Da, acesta era locul: aici se oprise odată Margarete ca să-și scoată o pietricică din bocanc. Aici era stânca ieșită în afară sub care se adăpostiseră odată. Se opri brusc atunci când terenul începu să coboare și pădurea începu să se rărească. Văzu ce căuta. Biserica, valea, casele, aburul cețiii ridicându-se printre ramurile copacilor, la fel ca în noaptea plecării lui.

Rămase nemișcat câteva clipe, parcă nici nu-i venea să creadă. Îi bătea puternic inima din cauza efortului, din cauza scenei din fața ochilor, din cauză că urma să afle niște răspunsuri.

Foșnetul frunzelor în vântul venit dinspre vale acoperi zgomotul pașilor din spatele lui. Trei bărbați apărură dintre copaci.

Se purtară cu blândețe. Un sac prăfuit îi acoperi capul. I se vârî în gură pânza, fiind apoi fixată cu o piatră. Nu apucă să spună nimic. I se luă ranița, i se legară mâinile. Procedură standard a armatei fostului imperiu pentru transportarea unui prizonier de război, își spuse el mai târziu. Cu toate că piatra aia din gură părea o inovație locală. Își aminti de prizonierii cu capetele acoperite, îmbrânciți prin zăpadă cu țevile armelor.

Așteptă. Da, uite: metalul rece pe ceafa lui.

Îl coborâră dealul și îl duseră de-a lungul văii. Doi bărbați îl țineau de câte un braț, al treilea mergea în spate, înghiontindu-l din când în când cu țeava puștii. Cărarea era acoperită cu noroi și el se împleticea la fiecare pas. Îi auzea vorbind în ruteană, dar nu înțelese prea multe. Doar: *dimineață, căpitan, sac.* Presupuse că erau foști soldați ucraineni, care se refugiaseră în munți după ce forțele poloneze îi alungaseră din câmpii. Probabil că-i găsiseră deja revolverul, colecția de monede din argint, harta. Și, dacă știau poloneză, probabil că citiseră deja scrisoarea de la general. *Lucius Krzelewski, prieten al Poloniei.* Povestea pe care avea de gând să le-o spună, că era un doctor care se întorcea în sat, era acum complet neverosimilă. Proști ar fi să-l creadă. Presupunând că l-ar lăsa să vorbească.

Îl apucară crampele și, o clipă, se sperie la gândul că va face pe el. Așa cum pățiseră foarte mulți dintre pacienții lui. Acest fenomen sordid nu era deloc

menționat în manuale. Dar crampele trecură, scutindu-l de rușine. Simți că-l ard obrajii și strănută în interiorul sacului plin de praf.

Drumul începu să devină mai drept. Înseamnă că ieșiseră din pădure. Prin țesătura uzată, distingea vag formele unor case mici. Simțea căldura soarelui, mirosul mucegăit al curților cu găini. Auzea voci de copii, pași de oameni pe drum. Toate astea îl mai liniștiră puțin. Doar nu aveau de gând să-l împuște în fața copiilor, nu? Ieșiră de pe drum, urcară puțin pe o cărare, apoi se opriră. Se auzi scârțâitul unei uși care se deschidea. Intrară într-o cameră întunecoasă, Aici mirosea a grajd, a semințe de in și a bălegar. Îl așezară pe un taburet. Îi scoaseră piatra din gură. Îi lăsară sacul pe cap. Piatra îi strivise buza de dinți și acum își linse sângele de pe ea.

Își aminti de aparatul metalic din gură, de limba însângerată din copilărie.

Îi legară picioarele.

Acum bărbații i se adresară direct, numai că nu înțelese ce-i spuneau. Țeava puștii se mișcă de la gât spre cap. Știa că trebuie să spună ceva. Încercă să rostească niște cuvinte rutene pe care le mai ținea minte. Sunt doctor. Am lucrat aici. În război.

– *Polyak?* îl întrebă unul dintre bărbați.

Polonez. Depinde pe cine întrebi, își zise el. După nume da, după pașaport nu. Așa că merse la noroc:

– *Avstriyets*.

Austriac. Tăcere. Apoi niște șoapte. Apoi se deschise ușa și ieși cineva.

Acum deslușea puțin ce era înăuntru. Cineva stătea de pază la ușă, sub niște unelte atârnate de perete. Îi trecu prin minte că i-ar fi de folos dacă ar încerca să scape de acolo, dar știa prea bine că asta era o iluzie nebunească. În realitate, n-ar fi fost în stare să se lupte nici măcar cu unul singur dintre bărbații ăia, chiar dacă n-ar mai fi avut sacul pe cap. Setea și foamea îl chinuiau tot mai tare.

– *Voda,* îi ceru el soldatului.

Apă. Dar nu-i răspunse nimeni.

Singur, cu capul acoperit, ghemuit pe taburetul ăla mic, își dădu seama cu surprindere că mintea i se golea treptat de toate gândurile, de parcă s-ar fi pregătit să iasă în întâmpinarea morții. Da, era speriat, era foarte speriat. Dar era

și foarte obosit. Și aproape nu mai putea să suporte să se gândească la ce urma să se întâmple cu el. Se întrebă dacă așa simțiseră și alții. De atât de aproape, moartea părea cumva bine-venită, nu ceva de care să te temi. Poate că i-ar fi mai ușor, își spuse, dacă s-ar sfârși chiar acum călătoria lui. Ca un cerc care se închide: revenise la biserica unde începuse noua lui viață. Oare asta căutase tot timpul, un fel de încheiere, o eliberare?

Dar imediat îl cuprinse panica, i se umplură ochii cu lacrimi și îl apucară din nou crampele. Acum nu mai visa să fugă de acolo, ci dorea doar să se ghemuiască pe jos până va veni cineva să-l scoată de acolo.

Trecuse de amiază când auzi tropotul cailor și pe cineva descălecând. Ușa se deschise. Zgomot de pași.

– Deci, zici că ești austriac?

Surprinzător, întrebarea fusese în limba germană.

– Da.

– Și ce cauți aici?

Șovăi, încercând să-și dea seama care răspuns ar fi fost mai bun. Însă complexitatea războiului și toate aliațele lui erau imposibil de ocolit. Așa că se hotărî să spună adevărul.

– Am fost aici în timpul războiului. Era un spital de campanie. Eu eram doctorul lui. M-am întors să-mi caut un prieten.

Tăcere. Prin țesătura sacului îl văzu pe nou-venit întorcându-se către soldatul de la ușă și spunându-i ceva. Probabil că îi cerea actele, pentru că se auzi un foșnet de hârtie. Se pregăti sufletește pentru ce avea să urmeze.

– Krzelewski.

Pronunțat corect, doar cu un accent rutean foarte slab.

Și el răspunse:

– D… da?

Brusc se făcu lumină.

Un bărbat ciung stătea în fața lui, ținând sacul în mâna cea bună și ștergându-se la nas cu ciotul de la cealaltă. Peste uniforma veche și cenușie a armatei austriece purta o vestă brodată în culori vii, specifică locuitorilor de la munte. În

ciuda căldurii, purta pe cap o căciulă din blană de oaie, cu apărătorile pentru urechi ridicate. O mustață groasă îi atârna în colțurile gurii.

– Domnule doctor!

Lucius se holbă la el, neștiind cum să reacționeze.

– Eu sunt, Krajniak! Krajniak! Pe barba lui Dumnezeu, nu mă mai ții minte?

A, da: mâna lipsă, nasul înfundat în permanență. Foie gras *mănâncă franțujii. Englejii, friptane de vacă.* Îl salutase cu ciotul în ultima seară când plecase să o caute pe Margarete. Bucătarul.

Numai că acum fața lui era bronzată, înăsprită, mustața mai lungă.

– Firește!

Krajniak se întoarse spre soldat și-i făcu semn să taie frânghiile de la mâinile și de la picioarele lui Lucius. Apoi se apropie și-i cuprinse obrajii într-o palmă și un ciot.

– Pan Doctor! Of, prietene, mare noroc ai! Tocmai ce se certau dacă să te împuște sau să te spânzure.

Krajniak îl duse la masa din spatele casei, pe care apărură imediat o sticlă de *horilka* și două căni din lemn. Dinăuntru apăru o săteancă, cu șorț și basma înflorată. Cu o mână strângea la piept un purcel, iar în cealaltă avea un cuțit curbat, cu lamă subțire. În urma ei venea o fetiță de vreo șase sau șapte ani, având în brațe un bebeluș aproape chel, cu o infecție pe pielea capului.

– Nevastă-mea, zise Krajniak, punând mâna pe spatele femeii. E din sat, poate o mai ții minte. Copilașul e al nostru.

Îi spuse femeii ceva în ruteană, iar ea se lumină la față. Acum parcă și Lucius își amintea: epicanthus[52] mare, o aluniță deschisă la culoare într-o parte a nasului. Femeia începu să râdă. Apoi, fără să dea drumul purcelului, își suflecă cu dinții mâneca de la celălalt braț și îi arătă lui Lucius încheietura mâinii.

La început, el se întrebă dacă nu cumva acesta era vreun obicei al locului pe care el nu îl aflase. Trebuia cumva să-i sărute încheietura, poate și cuțitul? Ea își scutură mâna în fața lui și mai zise ceva. Interveni Krajniak.

– I-ai scos un furuncul de pe mână, mai știi? A dispărut de tot! Nu s-a mai făcut la loc.

Lucius era aproape sigur că nu el îi scosese furunculul, dar nu vedea niciun

motiv pentru care să le taie elanul. Atinse locul cu vârful degetului.

– Ce bine s-a vindecat!

Femeia vorbi din nou și Krajniak îi răspunse. Apoi se întoarse spre Lucius.

– Ai să pleci mâine, dar în seara asta ești oaspetele nostru. Îmi închipui că ți-e foame, da?

Ca și cum l-ar fi înțeles, purcelul începu să se zvârcolească.

– Doar dacă gătești tu, răspunse Lucius.

Îl privi țintă pe Krajniak care turna *horilka.* Acum am să-l întreb, își spuse el. Acum am să aflu. Însă ezită, deoarece bucătarul nu rostise încă numele lui Margarete. Lucius luă o gură zdravănă de băutură, de parcă ar fi vrut să se întărească pentru ce urma să se întâmple. Aroma cunoscută îi amintea de vremurile când își steriliza mâinile cu *horilka* înainte de operație. Numai că uitase cât de tare era. Începu să tușească.

Kranjiak râse și ciupi nasul bebelușului chel, care zâmbi cu gura până la urechi.

– Ia te uite, viața la oraș l-a cam înmuiat pe doctorul nostru!

Își băgă în buzunarul de la piept mâna cea bună, scoase o tabacheră din metal și i-o întinse lui Lucius, care, continuând să horcăie, clătină hotărât din cap. Krajniak deschise tabachera, apucă o țigară între al patrulea și al cincilea deget, închise tabachera, o sprijini pe palmă, ridică țigara spre buze, puse tabachera la loc în buzunar, de unde scoase o cutie cu chibrituri, pe care o ținu cu degetul mic, în timp ce aprinse bățul de chibrit. Mișcare extrem de îndemânatică, exersată îndelung, care sugera o încredere nebănuită în propriile forțe. Pufăi din țigară. O pisică îi sări pe genunchi și el o mângâie drăgăstos cu ciotul.

Lucius se întrebă dacă fostul bucătar avea de gând să-i explice ce era cu toți oamenii ăia, cu toate armele alea, cu vesta aia colorată pe care și-o pusese peste vechea uniformă. Însă absența oricăror alte uniforme sau alt fel de semne sugera faptul că nu făceau parte nici din armata poloneză și nici din cea ucraineană. Atunci? Dacă mai ținea bine minte, Krajniak era originar dintr-un sat din apropiere. Toți acei oameni păreau să facă parte dintr-un fel de unitate de apărare locală. Lucius știa că, odată cu prăbușirea imperiului, chiar și muntenii voiau să-și proclame independența. Își aminti ce-i spusese tatăl său în seara aceea,

lângă harta întinsă pe masă, cum că tăciunii aprinși se vor împrăștia în toate părțile.

Însă Kranjiak nu-i explică nimic, dar se uită lung la turla bisericii din capătul drumului.

– Ziceai că ai venit ca să-ți cauți un prieten, zise el, întorcându-și ochii negri spre Lucius. Presupun că despre infirmiera noastră vorbeai.

Se întorsese chiar în noaptea aceea, după ce plecaseră ei să o caute.

Nu și-a explicat absența. Părea preocupată de ceva, zicea Krajniak. Ceva o supărase, dar nu a vrut să le spună ce anume.

Au bătut clopotele de la biserică. Primul s-a întors Zmudowski, apoi Schwarz – îl mai ții minte, Pan Doctor, ăla cu fosilele? Toți s-au întors, numai Lucius nu. După câteva ore, Margarete și încă câțiva au pornit în căutarea lui. Numai că ceața se făcuse atât de groasă, că nici nu mai vedeau drumul. Însă tot l-au căutat. Draga noastră călugăriță n-a vrut să se lase păgubașă.

Abia a doua zi de dimineață au auzit primele focuri de artilerie. Și au trimis iar o echipă care să-l caute. Însă nu l-au găsit, asta o știe prea bine și Pan Doctor. Din cauză că începuseră luptele pe dealuri, nu au avut curaj să meargă prea departe. Atunci ea parcă și-a pierdut mințile, spuse Krajniak. Se tot plimba agitată prin biserică și pe drum, se tot ducea până la râu să se uite după el.

Se făcuse deja după-amiază când a venit un mesager din vale. Cavaleria rusă înainta peste dealuri, așa le-a spus. Aveau ordin să evacueze toți pacienții în Polonia, deoarece existau informații cum că rușii urmau să facă o mișcare de dublă învăluire înspre sud.

Kranjiak mai luă o dușcă de *horilka* și adăugă:

– Dar ea tot n-a vrut să plece.

Ce încăpățânare! Când au ajuns echipele de evacuare, cavaleria cazacă era deja în Kolomea. Toată lumea a intrat într-o mare panică. Au transportat pacienții în camioane. Margarete a așteptat până când ultimii pacienți au fost încărcați în ultima ambulanță, apoi s-a urcat și ea. Când au ajuns la gura văii, au văzut fuioarele de fum care se ridicau de pe câmpii. Drumurile toate erau pline cu soldați. În Nadvorna, pacienții au fost triați în funcție de rănile lor, cei mai plăpânzi fiind trimiși mai departe, la Sambir. Zmudowski a rămas, ea s-a dus

mai departe. De atunci Krajniak nu i-a mai văzut nici pe unul, nici pe celălalt. Nici bine nu a ajuns în Nadvorna, că a fost trimis înapoi pe front. Însă nu ca bucătar, ci ca soldat.

– Cu ăsta.

Și își ridică ciotul.

Însă Lucius nu auzise nimic după cuvântul *Sambir.* Văzu în fața ochilor harta căilor ferate, pe care și-o întipărise în minte pe vremea drumurilor lui cu trenurile sanitare. *Sambir.* Fusese acolo, la scurtă vreme după ce se prezentase la noul post. *Ni s-au intersectat drumurile.* Simți cum îi cedează mintea, încercând să digere această nouă informație. În vara aia, în luna august. Da, și acum își amintea saloanele supraaglomerate și sufocate de căldură.

– Știi la care spital?

– La care spital? Păi nu ți-am zis că n-am mai știut nimic de ea?

– Poate ai auzit de la altcineva…

Acum Krajniak îi aruncă o privire compătimitoare.

– Nu, doctore. N-am auzit nimic de la nimeni. Ți-am zis, după o săptămână mi-au pus arma în mână și m-au trimis la luptă.

Lucius dădu încet din cap, nevrând încă să accepte că asta era tot ce putea să afle. Dar era în viață, își spuse el. Și ultima oară fusese văzută în Sambir. Asta sperase el să găsească: o pietricică strălucitoare pe covorul de frunze uscate al pădurii.

Sambir se afla acum pe teritoriul polonez, puțin mai la vest de ruta Lvov-Dolina.

Soarele începuse să coboare în spatele dealurilor, iar cerul căpătase culoarea roșie și caldă a coralului. Având în cioc un vierme care se zvârcolea amarnic, un pui de găină făcu o grămăjoară de găinați. O pisică îi urmărea cu lăcomie mișcările. Într-o curte vecină, un camarad de-al lui Krajniak tăia lemne. Acum apăru și mâncarea: ciorbă de sfeclă, pâine de secară și găluște cu ceapă. Mâncară amândoi în tăcere din farfuriile vechi, din tablă ale armatei. Lingurile zăngăneau la fel ca la mesele din vremea războiului.

Și Krajniak zise:

– Pan Doctor? Mai ții minte povestea lui Zmudowski? Aia cu timbrele?

Luă un dumicat și continuă:

– Nu era adevărată, așa să știi.

– Nu?

Lucius puse cana pe masă. Se întreba ce legătură putea să aibă cu Margarete. Și de ce se apucase Kranjiak să vorbească despre asta.

– Nu așa cum ți-a zis-o, continuă Krajniak. Soldatul ăla rus? Parcă i-ar fi păsat lui de timbre! Voia doar să-i trimită un cadou iubitei lui. Așa că într-o zi, când Margarete era plecată, Zmudowski s-a furișat în camera ei sperând că va găsi ceva care să-i fie de folos, o pereche de ciorapi, o cămașă, mă rog, ceva ce ar fi putut să-i dea rusului în schimbul timbrelor. După cum probabil că îți imaginezi, n-a găsit acolo decât veșmintelor celorlalte călugărițe care muriseră. Dar sub pernă a descoperit o batistă, o batistă din mătase, pe care erau brodate numele Małgorzata și Michał, unite la „M". O batistă pe care ar cumpăra-o un tânăr pentru logodnica lui. Și a luat-o. Asta i-a dat Zmudowski rusului în schimbul timbrelor.

Małgorzata, repetă Lucius în minte. Margarete în poloneză. Deci nu era un alt nume.

Apăruseră încă doi copii, care rostogoleau de-a lungul curții pline de făgașe un inel de la un butoi vechi al armatei. Soarele de vară apusese de multă vreme. Copiii alergau printre umbrele serii.

– Și ce a făcut ea atunci când a aflat? întrebă Lucius.

– Asta-i partea ciudată, spuse Krajniak. Știi că nu era o femeie care să tacă din gură, numai că n-a zis nimic. Eu cred că ne-ar fi întrebat de batista aia dacă i-ar fi dat-o vreun frate, vreun prieten sau tatăl ei. Sau ar fi refuzat să le dea morfină soldaților până când ar fi primit-o înapoi. Din cauza asta mă gândesc eu că ascundea ceva: că era măritată sau logodită. Însă nu a vorbit niciodată despre nimeni, nu a primit nici măcar o singură scrisoare în tot timpul ăla. N-a pomenit niciodată nimic despre casa ei, despre familia ei. Eu mi-am dat seama după cum vorbea că venea de la munte. Și mă gândesc că, dacă bărbatul ăla cu batista încă mai trăia, ar fi trebuit să se ducă să se întâlnească cu el. Dar nu s-a dus nicăieri. Doi ani jumate nu a plecat de aici.

– Și ce crezi tu că înseamnă asta? îl întrebă Lucius.

Spunându-și în sinea lui: *Małgorzata.* Viața lumească pe care am lăsat-o în urmă.

– Ce cred *eu?*

Bucătarul se opri și se uită câteva clipe la copii.

– Un tânăr poate muri în munți în diferite feluri. Chiar și fără război. Eu cred că bărbatul ăla murise. Poate încă dinainte ca ea să intre la mănăstire. Sau poate nici n-a existat vreo mănăstire; poate a venit direct la noi.

Lucius ridică ochii la turla bisericii, acum doar o umbră întunecată pe cer. Dădu încet din cap. Își aduse aminte cum îi bătuse ea la ușă ca să-l anunțe că Rzedzian murise. *Nu trebuie să ne atașăm de oameni, doctore.*

Și își aminti de cântecele pe care le cânta în pădure: cântece de nuntă și de sărbători de vară.

Își aminti de lacrimile ei și își aminti cum fugise atunci când o ceruse în căsătorie.

– Înțeleg ce spui, murmură Lucius, simțind cum se destramă încet amintirile despre ea. Și eu m-am întrebat cine era cu adevărat.

Krajniak își suflă iarăși nasul.

– Îmi permiți să te întreb ceva, doctore? Nu-i așa că erai cam îndrăgostit de ea?

Copiii căzură unul peste altul, cercul din metal se rostogoli departe.

– Puțin, răspunse Lucius.

Trecuse deja de miezul nopții, dar discuția despre Margarete le deșteptase amintiri din vremea petrecută în Lemnowice și niciunul dintre ei nu voia să se oprească. Iar acum vorbele li se rostogoleau de pe buze. Lucius povesti despre plantele culese în perioada austerității de primăvară, despre statul la soare din perioada iernii, despre fotbalul jucat pe zăpadă. Krajniak îi aduse aminte de programul de împerechere a pisicilor pus la cale de Margarete – „Acum ne împiedicăm în pisici, atât de multe avem, Doctore!" – și de cum totul părea acoperit cu var. Lucius își aminti de serile de vară când beau, cântau și jucau cărți sub cerul înstelat. Krajniak deveni poetic atunci când vorbi despre mărături și despre vinul furat de pe moșiile părăsite. Își amintiră împreună de Rzedzian și despre cum i se adunau lacrimile în mustață; își amintiră și de Nowak și de teama lui de a-și spăla mâinile; și de poza cu fetița lui Zmudowski își amintiră. Și

de toți cei pe care îi mai păstrau în vreun colțișor al minții: Czernowitzski, sergentul pedepsit pentru că nu știa să se adreseze cuviincios unei călugărițe, soldatul care își improvizase un clarinet din tablă și sârmă, croitorul vienez, cizmarul cu fruntea îndoită.

Ceasul de la mâna lui Lucius arăta ora patru și o lumină trandafirie apăruse la orizont. El simțea toată oboseala drumului, însă nu voia să se oprească. Își dădea seama că tânjise după asta. Nu era vorba doar despre amintirile pe care le putea împărtăși cu cineva, ci avea sentimentul că în fostul bucătar era o parte din sufletul lui, parte pe care o crezuse pierdută. Acum își dorea să reconstruiască acea persoană, își dorea asta cu un soi de lăcomie pe care nu o mai simțise vreodată, mai ales pentru că știa că nu-l va mai vedea vreodată pe Krajniak. Mai ții minte când am venit? Prima noapte? Toți soldații ăia, unul fără maxilar, altul cu stomacul întors pe dos?

Krajniak ținea minte.

Și primele operații?

Da, Pan Doctor. Adevărul e că unii dintre noi nu credeau că știi ce faci.

Și doctorii Brosz și Berman.

Și pe ei îi ținea minte.

Și primii pacienți care suferiseră șocuri grave în urma exploziilor?

Da.

– Îl mai ții minte pe József Horváth?

Rosti numele fără să se gândească.

Krajniak nu-i răspunse. Lui Lucius i se părea incredibil ce făcuse, fiindcă trecuseră mai bine de doi ani de când spusese cu voce tare numele acela.

Și, cu toate că nu era deloc nevoie, adăugă:

– Ungurul pe care ni l-a adus țăranul ăla într-o roabă, în prima mea iarnă aici. Ungurul care fusese găsit lângă trecătoare.

Lucius nu-și putea da seama dacă ochii lui Krajniak se umeziseră din cauza băuturii sau a amintirilor. Stătea într-o parte, cu cotul sprijinit de masă și se uita la cerul care se lumina tot mai mult. Acum dădu încet din cap.

– Îl țin minte. Desigur că-l țin minte, Pan Doctor. N-aș putea să-l uit.

Altă tăcere prelungă. Apoi, foarte încet și fără premeditare, Lucius începu să

vorbească. Îi povesti lui Krajniak despre coșmarurile care începuseră atunci când s-a întors acasă; despre cât de vinovat s-a simțit pentru că nu-l lăsase pe Horváth să plece, și asta doar pentru că avusese orgoliul să creadă că l-ar putea vindeca. Îi povesti că de foarte multe ori i s-a părut că-l văzuse pe Horváth printre pacienții lui sau pe străzile Vienei. Îi mărturisi că amintirea lui l-a împiedicat să-și găsească liniștea, să simtă că i-a fost iertată greșeala. Se temea, îi mai spuse el lui Krajniak, că va rămâne pe veci prizonier în iarna aceea. Și, chiar dacă ar găsi-o pe Margarete, nu va fi în stare să scape de gândul că îl sacrificase pe Horváth pentru o iluzie a fericirii.

Deși gândurile acestea îl frământau de ani întregi, le mărturisi în doar câteva minute.

Și tăcu. Acum îl aștepta pe Krajniak să spună ceva.

Însă acesta nu spuse nimic. Dintr-odată, lui Lucius i se făcu rușine pentru că îl împovărase și pe el, pentru că se abătuse de la amintirile lor comune despre pisici și murături. Sau poate Krajniak credea că el e de vină pentru ce i se întâmplase lui Horváth? Oare din cauza asta nu-i pomenise el numele și îl lăsase pe Lucius s-o facă? În lumina difuză a începutului de zi, doi lilieci zburătăceau prin umbre. Krajniak își mai turnă o cană de *horilka.*

Lucius vru să mai spună ceva, când fostul bucătar își ridică mâna ciuntită:

– Încă o mai simt, Pan Doctor.

Lucius avu nevoie de câteva secunde ca să priceapă că se referea la mână.

– Da… murmură el, întrebându-se dacă încerca să schimbe subiectul ori dacă se gândise la altceva în tot acel timp.

Poate că fiecare dintre ei era pierdut în propria-i lume.

– La fel zic și unii dintre pacienții mei…

Acum vocea lui Krajniak părea încordată.

– Câteodată parcă mă arde, alteori mi se pare că ating ceva, că încă mai am degete și degetele alea se mișcă. Și ating blana unui animal, o monedă sau o bucată de carne. Multă vreme mi s-a părut imposibil de suportat senzația asta. Obișnuiam să închid ochii și să mă strâng de locul ăla unde mi-a fost mâna. Și îl loveam și îl înțepam, ba chiar am încercat odată să îl tai cu un cuțit. Nu ciotul, Pan Doctor. N-am vrut să-mi tai ciotul, ci mâna, mâna pe care nu o mai aveam.

Se opri și dădu cana peste cap. Lucius îl aşteptă să mai spună ceva, să-i împărtăşească un fel de sfat care să-l elibereze, să-i spună cum să meargă mai departe.

Liliecii se întoarseră, perfect vizibili acum în clarobscurul zorilor.

Însă Krajniak îşi turnă ultimii stropi de *horilka.* Iar când începu să vorbească, tonul lui era mai calm şi mai serios. Lucius va trebui să plece curând. Din păcate, nu putea să-l conducă decât până la gura văii. Însă zona dinspre nord era apărată de trupe poloneze. *Tu* o să fii în siguranţă acolo. Iar când va ajunge la şes, scrisoarea pe care o avea îl va ajuta să găsească camioane poloneze care să-l ducă până la un tren care să meargă spre Sambir.

Deci asta era tot.

– Te-aş invita să mai stai, doctore, dar sunt multe motive pentru care trebuie să ne despărţim aici.

– Firește.

Krajniak se ridică în picioare. Va aduce caii. Pregătirile vor dura o oră. Probabil că Lucius era obosit. Dacă dorea cumva să tragă un pui de somn…

Însă gândurile lui Lucius erau în altă parte. Se iscase un vânt uşor şi parcă auzea foşnet de frunze din depărtare. Cu ochii minţii văzu fagul, văzu şi curtea plină de pacienţi. Îl văzu şi pe soldatul iernii pierzându-se pe întinderea albă. Da, Krajniak avea dreptate: anumite lucruri nu pot fi amputate. Însă mai trebuia să-şi mai prezinte omagiile cuiva.

Ultimii o sută de paşi i-a făcut singur.

Soarele abia se ridicase peste culmile dealurilor. Din curţile din jurul lui se auzeau grohăituri de porci şi cotcodăcit de găini. Ţărăncile bătrâne se uitau în urma lui. Din bojdeuci ieşea miros de ceapă prăjită în ulei, iar fumul se strecura printre paiele acoperişurilor. Îşi aminti de zilele când se dusese cu Margarete să-i vadă pe soldaţii repartizaţi la localnici, în camere mici, mucegăite, mirosind a seu. Îi văzuseră copiii din sat, iar el se întreba cum anume apărea el în amintirile lor: prieten ori cotropitor. Mai auzi un zăngănit: două gaiţe tocmai ce se aşezaseră pe stâlpul dărâmat al unui gard. Apoi văzu drumul întinzându-i-se înainte şi ajunse imediat.

Parcă se schimbase un pic. Faţada din lemn era la fel de murdară şi de

decolorată. Baza zidurilor era puțin cam năpădită de buruieni. Două berze negre își făcuseră cuib în clopotniță. În jurul ușii creșteau micsandre. Restul i se părea neschimbat. Prin ferestruica îngustă nu se vedea nicio lumină, așa cum nu se văzuse nici înainte cu patru ani.

Vreți să vorbiți cu doctorul? l-a întrebat ea atunci, fără să iasă din bezna lumii care îl aștepta și pe el. Păi n-ați spus că dumneavoastră sunteți?

Acum ușa era descuiată.

În multe privințe, era exact așa cum și-o amintea el, însă puțin mai mică, iar lumina se revărsa înăuntru dintr-o spărtură în zidul de la sud, nu în cel de la nord. Și era pustie. Desigur că dispăruseră toți soldații. Dar dispăruseră și păturile, și saltelele umplute cu paie, și masa de operații făcută din strane.

Probabil că au folosit-o ca să facă focul, își zise el. Nu dădea vina pe nimeni pentru asta, ba chiar spera că ținuse cuiva de cald.

Aerul rece nu avea nici el mirosurile vechi și familiare: miros de var, de iod și de fenol, miros de saltele din paie, miros de răni infectate.

Merse încet spre mijlocul naosului, pe același drum pe care mersese odinioară printre pacienți. O luă într-o parte când ajunse la transept și intră în vechea încăpere destinată celor fără speranță. Podeaua era goală; ar fi putut să ajungă acolo direct de la intrare, însă obișnuința drumurilor zilnice era adânc înrădăcinată în el, plus că nu s-ar fi cuvenit să calce chiar pe locul unde zăcuseră muribunzii.

El este Brauer, Pan Doctor Locotenent, degerături; acesta este Czerny, din Regimentul 14 de Pușcași Maghiari. Moscowitz, Grucinski, Kirschmeyer. Redlich, profesor din Viena, împușcat de cazaci lângă noadă…

Încă se mai vedea conturul craterului din pardoseală. Acoperișul reparat de ei era încă întreg, dar în zidul dinspre sud apăruse o gaură nouă, provocată de un obuz.

Natura își urmase impasibilă cursul, iar în lemnul sfărâmat încolțiseră ferigi și tot felul de ierburi. Pe jos era plin de bălegar și frunze uscate, iar doi puieți piperniciți încercau să se ridice spre lumină. Tabloul cu scena Crucificării era stropit cu găinaț. Lucius ridică mai mult privirea și observă ceva mișcându-se pe o grindă: o bufniță se uita în jos, la el. Făcu un pas și atunci pasărea, deranjată,

își întinse aripile mari, pluti spre el, apoi se înclină într-o parte și zbură către cer, împroșcându-l cu puf.

Merse mai departe. Se infiltrase apă în spatele icoanei cu Buna Vestire din altar. Pictura se umflase, se crăpase și se jupuise în jurul lui Gabriel, de parcă Maria s-ar fi extaziat în fața spărturii apărute în lumea ei aurită, nu în fața arhanghelului.

Se opri în fața dulapurilor unde fuseseră medicamentele. Acum erau goale, nu mai rămăseseră decât câteva fiole de atropină și clorhidrat printre rahații de șobolan. Nici urmă de veronal. Mai găsi un pachet vechi cu pansamente, ros la un capăt. Pisicile nu-și mai făcuseră treaba după plecarea lui Margarete, iar șobolanii nu pierduseră timpul.

Ezită când ajunse la ușa de la sacristie, de parcă ea ar mai fi fost înăuntru, însă era goală, complet goală, la fel ca restul bisericii. Pe podea se vedeau scobiturile lăsate de patul ei – și acesta fusese luat. Lipsea chiar și peisajul câmpenesc făcut de Horváth. Oare, în tot haosul evacuării, își mai amintise să-l ia cu ea? Aceasta era marea deosebire dintre ei. Pentru Margarete, József Horváth era un pacient pe care și-l va aminti cu afecțiune, poate chiar cu dragoste.

Se opri o clipă și privi pe fereastră, spre cerul la care se rugase de atâtea ori când ea era bolnavă. Printre ramuri reuși să întrezărească conturul vechii sale locuințe, care acum părea foarte aproape de a ei. Oare de câte ori a stat ea la geam, uitându-se la ușa lui? Atinse pervazul și încremeni.

Cineva pusese acolo două pietricele albe, perfect rotunde.

Putea s-o facă oricine, își zise el, simțind cum întreaga lume se contractă în jurul acelor puncte albe. Orice soldat, orice copil din sat.

Pietricelele reci lăsară urme rotunde în praf.

Nu mai era decât un singur loc unde trebuia să meargă. Ușa care dădea în curte scârțâi tare atunci când o deschise, împiedicându-se în pietrișul strâns deasupra pragului. Iarba din curte nu mai fusese tăiată de multă vreme. Prin aer bâzâiau o sumedenie de musculițe, molii micuțe, țânțari și fluturi. Fagul era înfrunzit, iar ramurile lui semețe erau împodobite cu mâțișori. Monumentul amintirilor lui era neatins, scoarța cenușie, perfect netedă. Niciun soldat nu era acolo. Niciun strigoi desfigurat. Niciun urlet, niciun petic de zăpadă pătat de

sânge. Nimic la rădăcina lui, doar iarba verde și înaltă, care se unduia în vânt. Doar bătrânul copac, vechiul lui monument, indiferent la pierderile vieții.

Se gândi la monumentele de război din oraș, la felul în care îngenuncheau oamenii îndureraţi în fața lor, depunând acolo coroane de flori și aprinzând lumânări și rugându-se pentru întoarcerea acasă a fiilor lor. Însă el căuta iertare și ispășire și nu știa ce ofrandă să aducă.

Ramurile fagului se înfiorară. De undeva, de sus, o veveriță se burzului la el.

Da. Știu. A venit momentul.

Plecară călare pe doi ponei din zona Carpaților, niște căluți micuți, prietenoși, de culoarea șoarecilor, care mergeau agale prin noroaie. Pădurea era umedă și caldă. Valuri de musculițe bâzâiau în razele care pătrundeau printre ramurile dese. Krajniak mergea înainte, cu pușca așezată de-a curmezișul șeii, cu ochii în patru, foarte tăcut. Lui Lucius îi era clar că nu-i va spune cine erau ceilalți bărbați și nici pentru ce anume luptau. Și nu insistă. Micul grup al lui Krajniak părea oricum vulnerabil în fața armatelor de la șes. Poate că era mai bine să nu știe.

Când ajunseră într-un luminiș, Krajniak fluieră ușor și cineva îi răspunse din pădure. Însă nu apăru nimeni. Atât de liniște era în jur, că Lucius începu să moțăie în șa.

Se făcuse deja seară când ajunseră în câmp deschis. Lucius descălecă. Descălecă și Krajniak. Lucius căuta cuvintele potrivite prin care să-i mulțumească fostului bucătar. Ce să-i spună? Că simțise că recăpătase ceva drag din toată trăncăneala aia a lor de bețivi despre murături, fotbal jucat iarna și un soldat cu buzunarele pline cu amoniți din mezozoic? Că, dintre toți, el, Krajniak, era singurul de la care își luase cu adevărat rămas-bun?

– Adio! îi spuse Krajniak.

Îl sărută pe un obraz, apoi pe celălalt, apoi în creștetul capului.

– Adio!

Bucătarul luă frâul poneiului lui Lucius, se șterse cu dosul mâinii la nas și dispăru în pădure.

Trecuse de miezul nopții când Lucius ajunse pe drumul pustiu care ducea la Dolina.

Se culcă pe marginea lui, sub o căruță răsturnată. Dimineață, trecu pe lângă el un convoi polonez de camioane, care se îndreptau spre vest. Le arătă comandanților scrisoarea lui Borszowski, iar ei îl urcară la bord, fără să-i intereseze câtuși de puțin povestea detaliată pe care și-o pregătise.

După două zile a ajuns în Sambir.

Și-a petrecut noaptea la Hotelul Kopernikus, aproape de centrul orașului.

Nu se mai spălase de mai bine de o săptămână, iar încălțămintea și hainele lui purtau urmele drumului lung. Descoperi o frizerie lângă hotel, unde îl bărbieri un individ sașiu, cu mâini roșii și care ducea o lipsă aproape suspectă de clienți. În timp ce-i trecea briciul bont de-a lungul gâtului, bărbierul se apucă să tune și să fulgere împotriva lipsei de păr de bursuc, din care se făceau cele mai bune pămătufuri, spunând că la mijloc precis era o conspirație. Scăpat cu viață din mâinile frizerului, Lucius descoperi o prăvălie cu haine în cealaltă parte a pieței. Rafturile erau aproape goale; cei mai lungi pantaloni tot i se păreau prea scurți. Și erau kaki-deschis, ca uniforma unui explorator de la tropice. Însă trebuia să se mulțumească cu ei.

Spitalul districtual se afla în aceeași clădire unde funcționase fostul spital militar, clădire care pe vremuri adăpostise un și mai vechi spital pentru bolnavii de holeră. Zidurile vechi de secole îți dădeau impresia că fuseseră cândva supuse unui asediu. Lucius ajunsese aici o singură dată, atunci când lucra în trenul sanitar. Însă înăuntru nu mai găsi permanentul du-te-vino pe care și-l amintea din timpul războiului. Lângă intrare se afla statuia înaltă a unui individ cu un nume necunoscut, probabil un vechi luptător împotriva holerei. Pe iarbă rătăceau câteva capre. O familie lua masa în aer liber.

Se opri. În spatele lor era o infirmieră lângă un tânăr în scaun cu rotile. Îi dădea să mănânce dintr-un castron. Lui Lucius i se puse un nod în gât, așa cum i se întâmpla mereu când îi amintea de Horváth vreun tânăr cu membrele amputate pe care-l vedea în spitalul de la Viena. Nu era *el,* firește că nu era. Și nici ea nu era, dar ceva din atitudinea plină de blândețe a infirmierei îi aminti de felul cum se purtase Margarete cu soldatul lor, în urmă cu atât de mult timp. Acestuia de aici îi fuseseră amputate și ambele mâini, și ambele picioare. Probabil din cauza degerăturilor, își spuse Lucius, încercând să se adăpostească de iureșul

emoțiilor în zona considerațiilor medicale. Însă nemișcarea tânărului și privirea lui goală îl făceau să presupună că nu fusese vorba doar despre degerături.

Câțiva bătrâni jucau *tarock* lângă intrarea în clădire și nici nu-l observară când trecu pe lângă ei.

Urcă câteva trepte și intră. În timpul războiului holul era mereu plin cu pacienți, dar acum era pustiu. Apăruseră un birou și un scaun, și ele goale. Și un afiș mic cu orele de vizită. Lângă peretele din față se afla o vitrină scundă, flancată de fotografiile anuale ale personalului, așa cum văzuse în toate spitalele în care intrase în viața lui. Deasupra ușilor care duceau spre pavilioane era scris: *Oddział 1* și *Oddział 2*. Pavilionul 1 și Pavilionul 2. Prin gemulețele micuțe din uși se observa mișcare în cealaltă parte. Însă acum ezită, la fel cum ezitase și cu Krajniak. Nu îl speria atât ideea că nu va afla nimic, ci mai degrabă ce anume ar fi putut să afle. Nu știa decât că Margarete fusese în Sambir în 1916. Înainte de atacul armatelor ruse, înainte de epidemia de tifos care luase cu asalt spitalele arhipline, înainte de gripă.

Se apropie de vitrină, ca și cum ceva de acolo l-ar putea ajuta să se pregătească pentru ce avea să urmeze. Înăuntru erau fotografii care spuneau povestea spitalului, o cărămidă veche de la prima fundație, un clește de scos dinții cu aspect medieval și două păsări împăiate, care nu aveau nicio etichetă, iar una dintre ele căzuse într-o parte. Se uită pe perete, la fotografiile de deasupra vitrinei. În prima erau doi doctori, cu expresii posomorâte, pozând de pe treptele pe care el tocmai ce le urcase. Erau încadrați din ambele părți de infirmiere. Pe ramă era trecut anul: 1904.

Se apucă să citească repede datele: 1905, 1906… Merse până în cealaltă parte a ușii. Se opreau la 1913 și reîncepeau cu 1916. Lumea deja se schimbase, iar uniformele și vălul acela complicat, cu multe pliuri, fuseseră înlocuite cu veșmintele mult mai simple ale Crucii Roșii.

1917. Aici se opri.

Era în primul rând, a doua din dreapta. Chiar dacă holul era slab luminat, chiar dacă părul ei negru și lung i se revărsa pe umeri de sub boneta simplă de infirmieră, Margarete era imposibil de confundat. Aceiași ochi mari, plini de uimire. Aceleași buze ușor întredeschise, parcă pregătindu-se să râdă. Aceeași

privire înălțată spre cer. Purta uniformă de infirmieră laică. Nu mai avea straiele de călugăriță. Numai că asta nu-l mai surprindea pe Lucius.

Se uită acum la fotografia de alături. 1918. Acolo nu mai era. Existau o mulțime de explicații, își zise el, însă doar pe una nu și-o putea alunga din minte. Epidemia de gripă atinsese punctul culminant chiar în toamna aceea. Toamna anului 1918.

Se vedea zăpadă în fotografie – să fi fost ianuarie sau decembrie?

Încercă să se stăpânească. Mai erau atât de multe alte explicații! Însă își aminti furia cu care lovise gripa spitalul lui. Își aminti de soldații și infirmierele care îi căzuseră pradă.

Luă fotografia de pe perete și îi scoase rama, sperând acum s-o fi confundat. Își dorea să găsească pe spate alt nume, unul necunoscut, unul care să-i arate că se înșelase. Însă nu era nimic acolo, cu excepția numelui și adresei studioului foto.

– Cineva cunoscut?

Din spatele lui. În poloneză.

Lucius se întoarse și dădu cu ochii de un bărbat scund, în halat alb, cu început de chelie și ochelari mici, rotunzi, reparați cu sârmă, cu mustață subțire. Bărbatul făcu un semn spre fotografia din mâna lui Lucius.

– Da, răspunse acesta, dându-și seama că era dator cu o explicație. Mii de scuze că nu m-am prezentat. Dar am intrat, am văzut fotografiile astea și…

Trase aer în piept, făcu un pas înainte și întinse mâna.

– Doctor Lucius Krzelewski. Din Viena.

Doctor. Nu avea niciun motiv să spună că redevenise student. Ba mai mult, din moment ce încă nici nu începuseră cursurile, nu mai era nici măcar student. Însă își punea speranțele în curtoazia profesională.

– În timpul războiului am lucrat la un spital de campanie din Carpați. Îmi caut infirmiera. Mi s-a spus că ar putea fi aici.

Celălalt doctor îl măsură din priviri: pantalonii prea scurți, buza învinețită, obrajii arși de soare și iritați acum de briciul bărbierului. Fotografia din mână, rama goală pe dulapul din spate.

Se apropie să se uite.

– Ea, îi arătă Lucius. Ea este.

Doctorul se aplecă, încreţind nasul ca să nu-i alunece ochelarii. Un smoc zdravăn de păr cărunt îi ieşea din ureche. Se îndreptă de mijloc şi spuse:

– N-o recunosc. Dar eu sunt aici doar de un an.

Arătă spre altă infirmieră din fotografie.

– Însă infirmiera *asta* încă mai este aici. Poate ştie ea.

Doctorul îl conduse pe Lucius prin Pavilionul 2. Era un pavilion pentru bărbaţi, aglomerat, dar îngrijit şi curat. Numele şi diagnosticele pacienţilor erau scrise cu cretă pe tăbliţe atârnate la picioarele paturilor. Erau acolo şi multe rude venite în vizită, care stăteau lângă pacienţi, jucau cărţi cu ei, le citeau gazetele sau, pur şi simplu, conversau, în timp ce se străduiau să ţină în frâu copilaşii neastâmpăraţi. Infirmiera pe care o căutau schimba ploştile din saloanele de la capătul coridorului. Se opri atunci când îi văzu îndreptându-se spre ea.

I-a fost prezentat onorabilul domn doctor polonez din Viena, i-a fost spusă povestea.

Infirmiera studie o clipă fotografia, apoi dădu din cap.

– Da. Da. Małgorzata, da. Parcă Małysz era numele de familie. A venit în 1916, odată cu evacuaţii, da? Era bună. Puţin cam autoritară, de parcă ar fi ştiut mai multe decât doctorii. Dar foarte bună, mai cu seamă în cazurile de şoc provocat de explozii. Dacă ţin bine minte, parcă era un grup de pacienţi care s-au dus în iarna aia la un spital de recuperare din Tarnóv.

– În iarna aia?

– Parcă în martie. Îmi aduc aminte, pentru că tot pe atunci armata a început să folosească gazele de luptă şi au venit toţi soldaţii ăia asfixiaţi cu fosgen şi a trebuit să eliberăm multe locuri.

– Adică în 1917?

– Da, domnule doctor.

Întrebarea de pe chipul femeii era limpede: ce contează? Dar conta foarte mult. Tarnóv, 1917. Urmau epidemiile de tifos şi gripă, dar ştia că se apropiase. Ştia unde, când şi cine.

Małgorzata Małysz. Numele unei străine.

Când se întoarseră la parter, doctorul cu ochelari reparaţi cu sârmă îi întinse fotografia.

– Luați-o dumneavoastră. Mi se pare că aveți mai mare nevoie de ea.

Și porni iarăși la drum. Și tot cu trenul. Chyrówa, Jarosław, Rzeszów: orașe care făceau acum parte din el, gări mult prea bine cunoscute din perioada trenurilor sanitare. Mulțimile de oameni, copiii cu coacăze negre. Parcă mergea într-un fel de pelerinaj, numai că acum nu se oprea nicăieri. Acum un singur loc îl interesa: Tarnóv.

Dar oare o va găsi acolo? În Jarosław, când a așteptat ore în șir rezolvarea unei misterioase probleme cu calea ferată, a scos fotografia din raniță și s-a uitat la ea, de parcă ar fi vrut să se asigure că era Margarete. Nu vreo fantomă, nu vreo săteancă surprinsă în trecere, nu vreun chip întrezărit neclar într-o mare de oameni. Îl surprindea peste măsură că își păstrase privirea pe care i-o cunoștea de când se uita la el peste masa de operații, privire care acum părea uimită la gândul că-i ieșise atât de bine farsa. Vecina lui de scaun, o femeie în vârstă, îmbrăcată în palton în ciuda anotimpului, nu încercă deloc să-și ascundă curiozitatea față de fotografia care-l fascina atât de tare. Să îndrăznesc să *o* întreb? Să fac la fel ca Adelajda, să-i întreb pe toți oamenii care-mi ies în cale? Cine putea ști dacă toate căutările lui se vor sfârși în Tarnóv? Dacă nu cumva orașul acela nu va însemna decât o altă oprire, un alt spital? *Da, domnule doctor, o ținem minte. A plecat la Cracovia. Ba nu, a plecat la Jarosław. Ba nu, la Samir. Ba nu, la Strîi. Era munteancă, nu-i așa, domnule doctor? Zicea că se duce acasă.*

Poate că veți afla, dacă veți merge acolo.

Și tot așa. Iar el va continua să o caute ca o fantomă care-și caută trupul.

– Stați puțin să mă uit, îi spuse funcționarul de la Spitalul Districtual Tarnóv, căutând cu pricepere în registrul cu numele angajaților. Da, uite numele, așa cum mi l-ați spus. Lucrează în pavilionul de recuperare, puțin mai încolo, pe aleea aia.

– Poftim?

– E aici. Numai să nu fie altă persoană cu același nume. Dacă vreți s-o prindeți, v-aș sugera să vă grăbiți. Lucrează în tura de zi. Se încheie curând.

O alee îngustă traversa complexul spitalicesc. Pretutindeni erau indicatoare care arătau spre diferitele clinici: Maternitate, Pediatrie, Chirurgie, Tuberculoză. Îi luă ceva vreme până reuși să găsească poteca spre Recuperare, pe lângă un gard

viu, foarte frumos tuns. Apunea soarele. Din clădirea aflată la capătul potecii începură să iasă infirmierele. Se opri în mijlocul drumului, iar ele îl ocoliră. Mergeau repede în grupuri de câte două sau câte trei. Unele încă mai aveau bonetele pe cap. Altele își lăsaseră părul liber. Râdeau și vorbeau, trecând pe lângă el fără să-l bage în seamă.

Și el rămase pe loc, uitându-se când la una, când la alta. Neștiind ce anume va face atunci când o va găsi, ce-i va spune, cum va începe.

– Lucius.

Dar l-a văzut ea prima. Nu i-a spus „Pan Doctor". Ci *Lucius.*

Rămaseră amândoi pe potecă, între gardurile vii, față în față, la doar câțiva pași distanță unul de altul. Din spatele ei veneau alte cârduri de infirmiere, ocolindu-i așa cum ocolește apa pietrele. De-o parte și de cealaltă a potecii, alte clădiri din cărămidă, cu acoperișuri din țiglă, se ridicau spre cerul serii de vară, care căpătase acum culoarea somonului.

Dacă Lucius s-ar fi uitat peste umăr, ar fi văzut luna în al doilea pătrar. Văzduhul strălucea de la polenul pinilor din spatele clinicilor. La o fereastră deschisă flutura o perdea albă, cu franjuri. Două vrăbii guralive parcă îi îndemnau să spună ceva.

– Lucius.

Îi cerea o explicație. Și din nou era mai pregătită decât el. Pentru că el nu-și dorea decât să stea acolo câteva clipe și să se uite la ea. Nu se așteptase să i se pară schimbată. Nu se gândise că și peste ea trecuse viața. Da, era Margarete… Și totuși! Chipul îi era mai rotund și îi dispăruseră cearcănele adânci de sub ochi. Purta uniforma de infirmieră, însă o uniformă albă, nu cenușie ca aceea din Lemnowice. Își pusese o bluză bleu peste ea, încheiată în față. În locul bocancilor vechi și butucănoși, purta acum pantofi albi, de lac, cu șiret și toc.

Și părul lung, neted și roșcat era coafat acum, deși nici în ruptul capului Lucius nu ar fi putut spune cum se chema coafura aia. Era pieptănat pe spate și dat după urechi, de unde îi cădea pe umeri în valuri. Probabil că și-l aranjase înainte să plece. Se aranjase pentru altcineva, iar lucrul ăsta ar fi trebuit să-i dea de gândit.

Pe pometele trandafiriu încă se mai vedea cicatricea albă, acolo unde o lovise

cizma lui Horst. În mână avea o poșetă – nu o pușcă Mannlicher! – și îl privea printre gene, de parcă îl studia și ea. Să o îmbrățișeze? Acolo? În fața tuturor? Își aminti acum de soldații care coborau din trenuri cu brațele întinse spre soțiile lor.

Pietrișul continua să scrâșnească sub tălpile infirmierelor care tot treceau pe lângă ei. Lucius se aștepta ca Margarete să-l ia de braț sau să-i spună să o urmeze și să-l ducă undeva unde să poată sta liniștiți, unde să poată fi singuri. Nu așa își imaginase el revederea: nu în mijlocul atât de multor oameni, nu în fața ferestrelor deschise ale pavilioanelor.

– Lucius. Cum?

Stătea cu buzele întredeschise, parcă ar fi fost cuprinsă de o uimire fără margini. Își atinse cicatricea. Însă el tot nu voia să vorbească, ci doar să stea acolo, lângă ea, lângă acea persoană stranie, pe care nu mai era deloc sigur că o cunoaște. Însă ea aștepta, așa că își spuse cu poticneli povestea: ofensiva Brusilov, trenurile sanitare, spitalul din Viena, drumul până la Lemnowice. Și apoi: Krajniak, spitalul din Sambir, fotografia, cealaltă infirmieră, călătoria cu trenul. Detalii care acum i se păreau complet lipsite de importanță. Dar acesta era răspunsul la întrebarea ei – „cum?".

– *Lemnowice…*

Margarete rosti cu uimire cuvântul. De parcă nu se mai gândise la el de multă vreme. În timp ce Lucius doar la el se gândise.

– Da.

– Și ai venit după mine?

Acum vocea ei avea un alt ton, mai puțin tărăgănat, mai puțin melodios.

– Da, după tine.

– Of, Lucius! Of, Lucius!

Câteva clipe nu făcu nimic altceva decât să clatine din cap. Își atinse din nou cicatricea, probabil căpătase ticul acesta de când nu se mai văzuseră. La început, lui Lucius i se păru tulburată, apoi avu sentimentul că regreta ceva, așa cum regreți spargerea unui bibelou delicat.

– Of, Lucius… Nici nu știu ce să spun!

Acum plecaseră mai toate infirmierele din tura de zi. Rămăseseră aproape

singuri. El își aminti de sărutările schimbate pe ascuns în spatele bisericii, în bezna pădurii. Făcu un pas înainte, gata să o ia în brațe.

Ea închise ochii.

– Te rog! Te rog, nu!

Îi veni în minte un rând din scrisoarea călugăriței Ilaria, scrisoare pe care o citise de nenumărate ori. *Vă implor să acceptați această pierdere și să ne lăsați în pace sora.*

Dar părul ei, pantofii ei…

– N-am crezut… Ți-ai ținut legămintele?

– Nu. Nu… Of, Lucius, murmură ea, frământându-și mâinile. Atât de multe am să-ți spun. Atât de multe, dar de unde să încep? N-a existat niciun legământ.

Oftă adânc. Iată, primise răspuns la una dintre întrebări.

– Niciun legământ, repetă ea. Dar… În fine, trebuie să ți-o spun direct! Am o fiică, Lucius, o fetiță.

Vrăbiile zburaseră departe. Dintr-odată i se făcu foarte frig.

– O fiică, încercă el să înțeleagă.

Momentele acelea de pe malul râului. Picioarele ei reci de la apă; greierele verde de pe pătură.

– Și este…. este…

Nu reușea s-o spună.

– A *mea?*

– Are doar șase luni.

Alt răspuns. Acum Lucius îi privi mâinile, mâinile acelea dumnezeiești, pe care ajunsese să le cunoască atât de bine. Un inel simplu, fără piatră.

– Te-ai… căsătorit?

– Acum un an. *Noi doi…* of, Lucius! exclamă ea pe un ton îndurerat. Sigur că înțelegi! Erai atât de dezorientat… și după aia…

Se întrerupse și închise ochii. Parcă ar fi încercat să-l pregătească pentru ce va urma, ca să nu-l facă să sufere.

– Îl cunoști. El… cât de stranie și minunată poate fi lumea în care trăim…

Dar nu mai putu să continue, nu-și mai găsea cuvintele și începuse și ea să tremure.

– Am încercat să te găsesc, Lucius. Am visat că mai ești în viață. Luni întregi am tot visat că te-am văzut. Știam! Ți-am scris o scrisoare, *două* scrisori, le-am trimis la Ministerul de Război pentru că doar cei de acolo puteau să știe unde ești. M-am gândit să vin la Viena, dar era nevoie de mine la spital. Și după aia… după aia, l-am găsit pe el.

Se întrerupse iar. Apoi continuă, străduindu-se să vorbească pe un ton vesel:

– Ar trebui să fiu fericită! Prietenul meu trăiește. Trăiești. Nu credeam că o să te mai văd vreodată. Sunt mamă, iar copilul meu este sănătos, frumos…

Însă el nu o auzea. Repetă:

– Îl cunosc.

Ea își feri privirea, neputând să-l mai privească în ochi. Trase aer în piept.

– L-am găsit din întâmplare, în Sambir. La spital. Printre pacienții cu membre amputate.

Dar tot nu putea să rostească numele.

– Era atât de bolnav, spuse ea. Vreme de trei luni nici n-a putut să se miște. I se vindecaseră rănile, dar era la fel ca în ziua aia de iarnă când ni l-a adus țăranul. Și atunci am înțeles că nu-mi terminasem treaba. Pur și simplu am știut că am o datorie față de el. Am cerut să-i fiu infirmieră. Nu a fost greu; celelalte nu voiau să aibă grijă de el, gemea și urla tot timpul. Aproape șase luni am stat lângă el în Sambir, până când a fost transferat. Și atunci am plecat și eu cu el. Mai întâi la Przemyśl, apoi la Jarosław. Nu puteam să-l părăsesc după tot ce se întâmplase. N-am putut să plec de lângă el. Deja începuse să-și mai revină. Când am fost transferați aici, la Tarnóv, deja începuse să vorbească și mi-a povestit pentru prima oară despre viața lui de dinainte de război. L-am ajutat să scrie o scrisoare familiei lui din Ungaria. Și rudele au venit să-l vadă. Mama, fratele – și-a pierdut tatăl când era foarte mic – și o soră din a doua căsnicie a mamei sale, o fetiță adorabilă, pe care o desena adesea. Însă atunci când au plecat înapoi acasă, el a ales să rămână aici, cu mine. Era mult mai în putere atunci. Însă tot mai sunt nopți când se trezește din somn urlând. Și mai sunt zile când e foarte deprimat sau zile când îl cheamă copacii sau norii într-un fel pe care eu nu-l pot pricepe. E nevoie de timp, știi bine. Sunt soldați a căror vindecare este extrem de îndelungată. Avem un scaun cu rotile foarte bun. Pe timpul zile, când eu sunt la

spital, are el grijă de Agata, fetița. O iubește mult de tot. Face ilustrații la cărțile pentru copii care apar la o editură din Varșovia și…

Aici se opri. Spusese tot ce era de spus.

Vorbise repede și acum gâfâia ușor, ca atunci când o văzuse el prima oară, în urmă cu atât de mulți ani. Ridică privirea îngrijorată: nu știa cum va primi el vestea aceasta. Însă cu Lucius se întâmpla ceva extraordinar. I se părea că toată lumea se schimbă, că o forță uriașă se acumulează în jurul lui, în pietrele aleilor și în zidurile clădirilor, în căile ferate și în trenuri, în nori și în lumină, în munții din zare și în cer.

O umbră: o pasăre mare de iarnă îi dădu drumul din gheare și țâșni în zbor. Apoi o ninsoare, fulgi argintii, strălucitori.

Și reveni.

– Mi-ar face plăcere să o cunosc pe fetița ta, spuse el.

Margarete se uită la el cu privirea aceea plină de răbdare și înțelegere pe care el o cunoștea atât de bine.

– Nimic nu m-ar face mai fericită, spuse ea. Dar nu se poate. Din cauza lui József. A făcut atâtea progrese. Nu se poate. Dacă te-ar vedea… Ții minte… Înțelegi.

Pe neașteptate, începu să plângă.

– Margarete, șopti Lucius făcând un pas spre ea.

Nu-i spusese *Małgorzata.* Ci i se adresase pe vechiul ei nume, vechiul ei *nom de guerre.*

Lacrimile îi șiroiau pe obraji și îi zise:

– Uite ce mi-ai făcut!

Apoi izbucni în râs.

– Ce ridicol e totul! Uită-te la tine, ai început și tu să plângi! Of, Lucius, o iubește atât de mult pe fetița noastră. Și râde – poți să-ți imaginezi așa ceva? După tot ce a pățit, încă mai știe să râdă. Atât de mult mi-aș dori să-l auzi și tu…

Și eu mi-aș dori, își spuse Lucius. O urmări cum își șterge lacrimile cu dosul mâinii. Apoi se mai smiorcăi puțin și își șterse nasul cu palma, gest pe care el i-l știa din zilele geroase.

Simți cele două pietricele din buzunar. *Am să le păstrez,* hotărî el. Apoi se aplecă foarte încet spre ea, de parcă ar fi vrut să-i spună un secret, deși nu avea cine să-l audă, pentru că nu mai era nimeni în jur.

Încă mai miroase puțin a fenol, își spuse el. Nu am uitat.

– Îți mulțumesc.

De departe se auzi un șuierat de tren. Ea îi aruncă o ultimă privire. O clipă, el avu senzația că vrea să-l întrebe ceva despre viața lui, despre ce a făcut de când nu se mai văzuseră sau unde avea de gând să se ducă acum. Pentru că mai erau atât de multe de spus. Însă probabil că expresia de pe chipul lui îi dăduse deja toate răspunsurile. Și brusc, de parcă i-ar fi fost teamă că ar putea să se răzgândească, se întoarse și plecă de lângă el, mai întâi cu pași șovăielnici, apoi mai hotărâți, așa cum merge cineva care este așteptat într-un loc anume. Așa cum merge cineva spre casă.

O urmări cu privirea cum străbate strada și dispare după un colț. Norii își continuau marșul pe cer. Se iscă un vânt rece. Perdeaua de la geamul deschis flutură puternic. Vrăbiile reveniră, mai guralive ca înainte. Lucius făcu un pas. Lumea deschise brațele să îl primească.

Umbelă – inflorescență ale cărei flori pornesc din același punct (n. tr.).

Pliu cutanat al pleoapei superioare (n. tr.).

MULȚUMIRI

Pentru sprijinul oferit în lunga perioadă în care am scris această carte, aș dori să mulțumesc lui Beatrice Monti von Rezzori, de la Fundația Santa Maddalena, Fundației Camargo, Fundației MacDowell și organizației National Endowment for the Arts.

Am beneficiat de sfaturile și amabilitatea lui Robert Mailer Anderson, Reagan Arthur, Nadeem Aslam, John Barry, Chris Bennett, Justin Birnbaum, Katy Black, Zuzanna Brzezinska, Daniela Cammack, Adam Chanzit, Melissa Chinchillo, Sallie de Golia, Robin Desser, Grainne Fox, David Grewal, Chris Hayward, Rona Hu, Anna Jarota, Jovana Knežević, Karen Landry, Shannon Langone, Tanya Luhrmann, Gitte Marx, Jed Purdy, Laura Roberts, Tim Roytman, Katherine Sanborn, Anna Spielvogel, Hans Steiner, Éva Soós Szöke și Thomas Weiser. Ellis McKenzie și Peter Houghteling au crezut de la bun început în cartea aceasta și regret din suflet că nu au apucat să o vadă terminată.

În ultimii douăzeci de ani, Tinker Green, Kevin McGrath și Josh Mooney nu mi-au fost doar foarte buni prieteni, dar și cititori atenți și critici.

Pentru recomandările lor, le sunt profund recunoscător agenților mei, Christy Fletcher și Donald Lamm, și editorilor Lee Boudreaux și Asya Muchnick, de la Little, Brown and Company, precum și Mariei Rejt de la Mantle și Picador, din Marea Britanie.

În cele din urmă, vă mulțumesc vouă, tuturor, pentru că ați primit cu bucurie această carte în viețile voastre. Mulțumesc Debbie, Emma, Fiora, Susan, Charlotte, Sylvia, Pearl, Ed Aaron, Cotton, Bob și Elizabeth; le mulțumesc Arianei, sora mea, și nepoatei mele, Selah; le mulțumesc părinților mei, Robert și Naomi. Vă mulțumesc, Raphael și Peter, pentru că îmi aduceți mereu aminte de puterea poveștilor și pentru că m-ați încurajat întotdeauna. Și, în primul rând, îți mulțumesc ție, Sara, pentru că ție îți datorez toate cuvintele scrise aici.

Table of Contents

1. Despre autor
2. 1.
3. 2.
4. 3.
5. 4.
6. 5.
7. 6.
8. 7.
9. 8.
10. 9.
11. 10.
12. 11.
13. 12.
14. 13.
15. 14.
16. 15.
17. 16.
18. 17.
19. 18.
20. MULȚUMIRI